

Fin.1 - 1927

Conteúdo: v.1

» näkivät maalaispukuisen nuorukaisen istuvan erään kallion
takana saarnin juurella.»

»Lemmenkirjeitä, jotka jollakin minulle tuntemattomalla tavalla saapuivat luokseni, oli loputtoman paljon, kaikki täynnä rakkautta-
hehkuja lauseita.»

MIELEVÄ HIDALGO
DON QUIJOTE
MANCHALAINEN

34

MIELEVÄ HIDALGO
DON QUIJOTE
MANCHALAINEN

KIRJOITTANUT
MIGUEL DE CERVANTES SAAVEDRA

ESPANJANKIELESTÄ SUOMENTANUT
J. HOLLO

EDELLINEN OSA
II NIDOS

PORVOO
WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

Fin 1
1927
v. 2

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖN
KIRJAPAINOSSA PORVOOSSA 1927

K a h d e k s a s k o l m a t t a l u k u,

*missä käsitellään uutta ja mieluisaa seikkailua, johon jou-
tuivat kirkkoherra ja parturi samassa vuoristossa.*

Ylen onnelliset ja auvokkaat olivat ne ajat, jolloin maailmaan tuli urhoollisin kaikista ritareista, Don Quijote Manchalainen. Koska näet hänen kunniakkaana aikomuksenaan oli herättää jälleen eloon ja antaa maailmalle takaisin vaeltavan ritariston jo hävinnyt ja melkein kuollut järjestö, saamme me tällä omalla ajallamme, joka kovin kaipaa hilpeitä huveja, nauttia sekä hänen todenperäisen historiansa sulosta että myös siihen liittyvistä kertomuksista ja välikohtauksista, jotka ovat osalta yhtä miellyttäviä, taiteellisia ja todenmukaisia kuin itse historia. Häkilöityä, kehrättyä ja viipsittyä juonenlankaansa noudatellen se kertoo, että kirkkoherran ai-koessa ryhtyä lohduttamaan Cardenioa hänet esti siitä hänen korviinsa kuuluva ääni, joka valittavaan sävyyn lausui näin:

»Hyvä Jumala! Onko mahdollista, että olen nyt löytänyt paikan, joka sopii salaiseksi hautausmaaksi tälle ras-kaana taakkana minua rasittavalle ruumiille, jota niin vastoin tahtoani yhä säilytän elossa! Niin on varmaan laita, ellei tämän vuorimaan lupaama yksinäisyys minua petä. Voi minua onnetonta! Kuinka paljon mieluisampi

seura ovatkaan minulle aikomustani toteuttaessani nämä kalliot ja viidakot, jotka sallivat minun valittaa onnettomuuttani taivaalle, kuin kukaan ihmisolento, koska maan päällä ei ole ketään, jolta saattaisi toivoa neuvoa epäilyksissä, lievitystä tuskissa tai apua hädässä!»

Kirkkoherra ja molemmat hänen seuralaisensa kuulivat ja ymmärsivät kaikki nuo sanat, ja koska heistä tuntui, kuten olikin laita, että sanat olivat kuuluneet aivan läheltä, niin he nousivat etsimään niiden lausujaa eivätkä olleet ehtineet kulkea kahtakymmentä askelta, kun näkivät maalaispukuisen nuorukaisen istuvan erään kallion takana saarnin juurella. Hänen kasvojaan he eivät kumminkaan voineet heti nähdä, sillä nuorukainen oli kumartunut huuhtelemaan jalkojaan ohivirtaavassa purossa. He lähestyivät niin hiljaa, ettei hän heitä huomannut, eikä hän nähtävästi tarkannutkaan muuta kuin huuhtelemiaan jalkoja, jotka olivat niin hohtavan valkoiset, että näyttivät kahdelta puron kivien keskeen sukeuneelta kirkkaan kristallin kappaleelta. Katselijat hämmästyivät nähdessään nuo valkoiset ja kauniit jalat, sillä heistä tuntui, etteivät ne olleet tottuneet polkemaan multakokkareita tai astelemaan auran ja härkien jäljessä, kuten nuorukaisen puku osoitti. Havaitessaan, ettei heitä oltu huomattu, edellä kulkeva kirkkoherra viittasi molemmille toisille kehoittaen heitä kyykistymään tai piiloutumaan muutamien siellä olevien kallionlohkareitten taakse, ja he tekivät niin, tarkasti katsellen, mitä puuhaili nuorukainen, jolla oli yllään sivuilta avoin ja valkoisella liinalla tiukasti vyötetty mekko. Hänellä oli myös ruskeasta verasta tehdyt kaatiot ja säärystimet ja päässä ruskea lakki; säärystimet hän oli vetänyt polvi-
taipeeseen, ja paljastunut sääri näytti tosiaankin kaik-

kein heleimmältä alabasterilta. Lakattuaan pesemästä kauniita jalkojaan hän otti lakistaan pyyhinliinan, jolla ne kuivasi. Sitä ottaessaan hän kohotti kasvojaan, ja katselijat saivat nähdä verrattoman kauniin ihmisen, niin kauniin, että Cardenio sanoi hiljaa kirkkoherralle:

— Koska tuo ei ole Luscinda, ei hän ole inhimillinen, vaan jumalallinen olento.

Nuorukainen otti lakin päästään, jota pudisteli puolelle ja toiselle, niin että valahtivat valtoimiksi ja hajalleen hiukset, joita auringon kultaiset sädekutrit olisivat voineet kadehtia. Siitä he ymmärsivät, että maalaisnuorukaiselta näyttävä olento olikin nainen, vieläpä varsin hentoinen, ja kaunein kaikista, joita olivat siihen saakka nähneet kirkkoherra ja parturi, vieläpä Cardeniokin, ellei hän olisi nähnyt ja tuntenut Luscindaa, sillä hän vakuutti myöhemmin ainoastaan Luscindan kauneuden kykenevän kilpailemaan tuon kanssa. Pitkät, vaaleat suortuvat eivät peittäneet ainoastaan hänen hartioitaan, vaan verhosivat hänet kokonaan joka puolelta, sillä hänen ruumiistaan ei ollut näkyvissä mitään muuta kuin jalat; niin verrattoman runsaat olivat hänen hiuksensa. Jos hänen jalkansa olivat veden huuhtelemina näyttäneet kristallinkappaleilta, niin kädet, joilla hän hiuksiaan sukki, näyttivät suortuvain keskellä hohtavilta kuin lumi. Kaikki tämä sai kolme katselijaa entistä enemmän ihmettelemään ja haluamaan saada tietää, kuka hän oli. Senvuoksi he päättivät näyttäytyä, ja heidän noustessaan kaunis tyttö kohotti päätään, pyyhkäisi molemmin käsin hiukset silmiltään ja tähysti, kuka [oli melua [aikaansaanut. Tuskin ehdittyään heidät [nähdä hän [sitten kavahti jaloilleen ja hukkaamatta aikaa kenkimiseen ja

hiusten kokoamiseen tarttui kovin kiireesti vieressään olevaan nyyttiin, missä nähtävästi oli vaatteita, aikoen hämmentyneenä ja säikähtyneenä lähteä pakoon; mutta hän ei ollut ehtinyt kuuden askelen päähän, kun kaatui maahan, koska hänen hennot jalkansa eivät voineet sietää särmikkäitä kiviä. Sen nähtyään kaikki kolme kiihruhtivat hänen luokseen, ja kirkkoherra virkkoi ensimmäisenä:

— Pysähtykää, hyvä neiti, olittepa kuka tahansa, sillä ne, jotka tässä näette, aikovat vain teitä palvella; teillä ei ole mitään syytä lähteä vauhkosti pakoon, sillä jalkanne eivät teitä kannata emmekä me voi sitä sallia.

Tyttö oli niin hämmästynyt ja hämillään, ettei vastannut tuohon mitään. Niin he tulivat hänen luokseen, ja kirkkoherra tarttui hänen käteensä jatkaen:

— Mitä pukunne meiltä salaa, neiti, sen hiuksenne meille paljastavat selvästi osoittaen, kuinka melkoiset ovat nähtävästi olleet ne syyt, jotka ovat saaneet teidät verhoamaan kauneutenne niin arvottomaan valhepukuun ja kuljettaneet sen tällaiseen erämaahan, missä olemme vain onnellisen sattuman nojalla teidät tavanneet, saadaksemme ainakin neuvoillamme teitä auttaa, ellei kärsimysten lopullinen lievittäminen olekaan meille mahdollinen; mikään onnettomuus näet ei voi ahdistaa ihmistä niin kovin eikä äityä niin äärimmilleen, elämän vielä kestäessä, että kieltäytyisi kuuntelemasta neuvoakaan, joka hyvin aikomuksin tarjotaan kärsivälle. Toipukaa siis, hyvä neiti tai herra, mikä tahtonettekaan olla, meidän ilmaantumisemme aikaansaamasta säikähdyksestä ja kertokaa meille onnellinen tai onneton kohtalonne, sillä tulette näkemään, että me kaikki yhteisesti

ja kukin erikseen olemme valmiit myötätuntoisesti suhtautumaan teidän onnettomuuksiinne.

Kirkkoherran näin puhuessa valhepukuinen nuori nainen seisoi kuin tyrmistyneenä, katsellen heitä kaikkia, huuliaan liikuttamatta ja sanaakaan virkkaamatta, kuin yksinkertainen maalaisihminen, jolle arvaamatta näytetään jotakin merkillistä ja milloinkaan näkemätöntä. Mutta kirkkoherran sitten lausuttua jälleen muuta samansuuntaista hän lopetti vaitiolon syvään huoaten ja sanoen:

— Koska tämän vuorimaan autius ei ole kyennyt minua kätkemään eivätkä vapaiksi valahtaneet hiukseni sallineet minun kieleni lausua valhetta, olisi hyödytöntä uskotella teille uudelleen sellaista, minkä uskoisitte todeksi pikemmin kohteliaisuudesta kuin mistään muusta syystä, jos ollenkaan sitä uskoisitte. Niin ollen, hyvät herrat, sanon teille, että kiitän teitä esittämästänne tarjouksesta, joka velvoittaa minua täyttämään kaikki, mitä olette minulta pyytäneet, vaikka pelkään, että kertomus onnettomuuksistani tulee herättämään teissä myötätunnon ohella mielipahaa, koska ette voi keksiä mitään keinoa niiden korjaamiseksi tai lohdutusta niiden lievittämiseksi. Mutta siitä huolimatta ja jottei kunniallisuuteni joudu silmissänne epäilyttävään valoon, kun olette jo havainneet minut naiseksi ja näette minut nuorena, yksinäisenä ja näissä pukimissa, mitkä seikat kaikki yhdessä ja kukin erikseen voivat tärvellä kuinka hyvän maineen tahansa, minun täytynee kertoa teille, mitä mielelläni salaisin, jos voisin.

Kaiken tuon lausui nyt kauniina nuorena naisena esiintyvä keskeytymättä, niin sujuvasti ja niin sointuvalla äänellä, että kuuntelijat ihmettelivät yhtä paljon hänen

älyään kuin kauneuttaan. Kun he sitten jälleen vakuuttivat tahtovansa suoda hänelle apua ja uudelleen pyysivät häntä täyttämään lupaustansa, ei hän sallinut heidän enempää kehoittaa, vaan sievästi vedettyään kengät jalkaansa ja koottuaan hiuksensa istuutui paadelle ja kolmen kuuntelijan istuuduttua lähelle häntä alkoi, vaivoin pidättäen silmiin kihoavia kyyneliä, kertoa elämänsä tarinaa seuraavaan tapaan:

— Täällä Andalusiassa on kaupunki, jonka nimeä käyttää eräs herttua ollen siten yksi niistä ylhäisistä henkilöistä, joita Espanjassa mainitaan grandien nimellä. Hänellä on kaksi poikaa: vanhempi on hänen tilustensa ja nähtävästi myös hänen hyvien ominaisuuksiensa perijä, mutta nuoremasta en tiedä, mitä hän lienee saanut perintöosakseen, ellei Vellidon petollisuutta ja Ganelonin kavaluutta. Tämän herran alustalaisiin kuuluvat vanhempani, jotka ovat alhaista sukua, mutta niin rikkaat, ettei heillä, jos heidän syntyperänsä olisi heidän varallisuutensa veroinen, olisi mitään toivomisen varaa eikä minun tarvitsisi pelätä joutuvani siihen onnettomuuteen, missä nyt näette minun olevan: kova kohtaloni näet ehkä johtuu siitä, että he valitettavasti eivät olleet syntyneet jalosukuisina. He tosin eivät ole niin alhaisia, että heidän sopisi hävetä säätyänsä, mutta eivät myöskään niin ylhäisiä, että voisin olla otaksumatta onnettomuuteni johtuvan heidän alhaisesta sukuperästään. He ovat talonpoikaista, aatelitonta väkeä, mutta heidän suonisaa ei virtaa minkään huonossa maineessa olevan heimon verta, he ovat, kuten sanotaan, ikivanhoja kristittyjä ja niin varakkaita, että heidän rikkautensa ja suurellinen elämäntapansa vähitellen varmaan koroittavat heidät aateliseen, jopa ritarilliseenkin säätyyn. Parhaana rik-

kautenaan ja aatelinaan he kumminkin pitivät sitä, että minä olin heidän tyttärensä, ja koska heillä ei ollut ketään muuta perillistä, poikaa enempää kuin tytärtäkään, niin he pitivät rakastavina vanhempina minusta hellempää huolta kuin kutkaan muut vanhemmat. Minä olin kuvastin, jossa he itseään katselivat, heidän vanhuutensa tuki ja se päämäärä, mihin suuntautuivat kaikki heidän taivaitatavoittelevat toiveensa, jotka minäkin täysin omaksuin, koska ne olivat kaikin puolin hyvät. Minä vallitsin heidän varojaan samoinkuin heidän sydämiään: pestasin ja erotin palvelijoita, kylvöä ja satoa koskevat määrät ja tilit kulkivat minun käsieni kautta, minä pidin kirjaa öljypuseritimista, viinikuurnista, suuremmasta ja pienemmästä karjasta ja mehiläispestistä, sanalla sanoen kaikesta, mitä isäni laisella varakkaalla maanviljelijällä voi olla ja on. Minä olin taloudenhoitaja ja talon emäntä ja toimin niin uutterasti sekä niin hyvin vanhempieni odotuksia tyydyttäen, että siitä puhuessani tuskin voin liioitella. Niinä päivän hetkinä, jotka jäivät käytettäväkseni, kun olin määrännyt tehtävät työnjohtajille, rengeille ja päiväpalkkalaisille, minä askartelin toimissa, jotka ovat nuorille tytöille yhtä soveliaita kuin tähdelliäkin, neulaa, nypläystyynyä ja varsinkin rukkia käyttäen. Ja luopuessani toisinaan näistä askareista minä luin mielelläni jotakin hartauskirjaa tai soitin harppua, sillä olin kokemuksesta tullut huomaamaan, että musiikki tyynnyttää levotonta mieltä ja lievittää sielun itävää murhetta. Tällaista elämää siis vietin vanhempieni kodissa, ja se seikka, että olen sitä näin yksityiskohtaisesti kuvailut, ei ole johtunut kerskailunhimosta eikä halusta osoittaa olevani rikas, vaan olen niin tehnyt, jotta havaittaisiin, kuinka syyttömästi olen joutunut

mainitsemastani hyvästä asemasta siihen onnettomaan tilaan, jossa nyt olen.

Sattui siis niin, että minun viettäessäni aikojani näissä monissa askareissa ja kerrassaan ulkomaailmasta eristetyinä, melkein kuin luostarissa, kuten luulin, vain talon palvelijoiden näkemänä, koska niinä päivinä, joina kävin kirkossa, olin matkassa aamuvarhaisesta, aina äitini ja palvelijattarien seurassa, ja liikkuen niin huolellisesti hunnutettuna, että silmäni tuskin näkivät maata enempää kuin askelten alan, kaikesta siitä huolimatta rakauden tai oikeammin joutilaisuuden katse, joka on terävämpi kuin ilveksen, osui minuun Don Fernandon lemmenhimoisista silmistä; se näet oli herttuan jo mainitsemani nuoremman pojan nimi.

Kertoja oli tuskin ehtinyt mainita Don Fernandon, kun Cardenion kasvot vaihtoivat väriä ja hikiherneet kihosivat esiin hänen joutuessaan niin ankaran mielenliikutuksen valtaan, että kirkkoherra ja parturi, sen huomattuaan, pelkäsivät häntä kohtaavan sellaisen hulluudenpuuskan, jonka olivat kuulleet aika ajoin häntä ahdistavan. Cardenio oli kumminkin vain tuskanhiessä ja aivan hiljaa, katsoa tuijottaen maalaistyttyöön, jonka arvasi aikaisemmin kuulemistaan kertomuksista tutuksi. Mutta tyttö ei välittänyt Cardenion mielenliikutuksesta, vaan jatkoi tarinaansa sanoen:

— Ja tuskin olivat hänen silmänsä ehtineet nähdä minut, kun hän (kuten myöhemmin kertoi) rakastui minuun niin kiihkeästi kuin hänen menettelynsä selvästi osoitti. Mutta lopettaakseni pian kertomuksen lukemattomista onnettomuksistani sivuutan vaieten ne toimet, joihin Don Fernando ryhtyi voidakseen minulle ilmaista tunteitaan: hän lahjoi koko talonväen, antoi ja tarjosi omaisil-

leni lahjoja ja suosionosoituksia; päivät pääksytysten oli kadullani juhlaa ja huvia, yöllä ei kukaan voinut nukkua soitolta ja laululta; lemменkirjeitä, jotka jollakin minulle tuntemattomalla tavalla saapuivat luokseni, oli loputtoman paljon, kaikki täynnä rakkauttahehkuvia lauseita ja tarjouksia, sisältäen enemmän lupauksia ja valoja kuin kirjaimia. Tuo ei kumminkaan minua hellyttänyt, vaan päinvastoin sai minut niin karsaaksi kuin hän olisi ollut veriviholliseni ja kuin hän olisi tehnyt aivan vastakkaisessa tarkoituksessa kaiken, mihin ryhtyi saadakseen minulta vastarakkautta. Don Fernandon kohteliaisuus ei tosin tuntunut minusta vastenmieliseltä eikä hänen kosintansa tungettelevalta, sillä mieleeni nousi eräänlaista tyytyväisyyttä, kun huomasin niin ylhäisen herran itseäni rakastavan ja arvostavan, eikä minua suinkaan pahoittanut lukea hänen kirjeistään minulle osoitettua ylistystä; siinä suhteessa näet minusta tuntuu, että olimmepä me naiset kuinka rumia tahansa, me sittenkin aina mielellämme kuulemme itseämme sanottavan kauniiksi. Kaikkea tätä kuitenkin vastusti siveyteni sekä vanhempieni alinomaiset varoitukset; he näet tiesivät aivan varmaan Don Fernandon kiintymyksestä, koska hän ei enää ollenkaan välittänyt, vaikka koko maailma olisi saanut sen tietää. Vanhempani sanoivat uskovansa kunniansa ja hyvän nimensä yksinomaan hyveeni ja kuntoni varaan ja kehoittivat minua ottamaan huomioon, millainen säätyero oli minun ja Don Fernandon välillä, minkä nojalla voisin tulla oivaltamaan, että hänen aikeensa (vaikka hän itse väittäisi toisin) kohdistuivat enemmän hänen omaan nautintoonsa kuin minun menestykseeni; he sanoivat vielä olevansa valmiit, jos haluaisin jotenkin torjua hänen sopimatonta pyydettään, heti mi-

nut naittamaan kenen kanssa itse hyväksi näin, joko jonkun oman paikkakuntamme tai lähiseutujen ylhäisimpiin kuuluvan henkilön kanssa, sillä he voivat suuren varallisuutensa ja minun hyvän maineeni nojalla edellyttää siinä suhteessa mitä tahansa. Minä käytin näitä varmoja lupauksia ja heidän lausumainsa ilmeistä pätevyyttä tukemaan omaa lujuttani enkä huolinut milloinkaan vastata Don Fernandolle sanaakaan, mikä olisi saattanut herättää hänessä kaukaisintakaan pyyteensä toteutumisen toivetta.

Tämä pidättyväisyyteni, joka hänen mielestään varmaan oli ynseyttä, nähtävästi kihti sitäkin enemmän hänen irstasta himoan; sillä nimellä näet tahdon mainita hänen minulle osoittamaansa kiintymystä, josta ette olisi saaneet nyt mitään tietää, jos se olisi ollut moitteeton, koska siinä tapauksessa ei olisi ollut mitään aihetta kertoa siitä teille. Vihdoin Don Fernando sai tietää, että vanhempani aikoivat naittaa minut, jottei hän enää toivoisi minua omakseen, tai ainakin, jotta minulla olisi lukuisampia naispuolisia suojelijoita, ja tämä uutinen tai epäily sai hänet tekemään, mitä nyt teille kerroin. Eräänä yönä, kun olin huoneessani, missä seurani oli vain eräs palvelustyttö, ja ovet oli huolellisesti lukittu, jottei kunniani joutuisi vaaralle alttiiksi minkään varomattomuuden vuoksi, huomasin yhtäkkiä, ollenkaan tietämättä ja aavistamattakaan, miten se oli mahdollista, kaikista näistä toimenpiteistä huolimatta, hänen seisovan edessäni hiljaisen ja lukitun kammioni yksinäisyydessä. Hänet nähdessäni hämmennyin niin, että maailma silmissäni musteni ja kieleni kerrassaan mykistyi. En siis kyennyt huutamaan enkä usko, että hän olisi suonut siihen tilaisuuttakaan, sillä hän syöksyi

kohta luokseni ja sulki minut syliinsä (minulla näet, kuten sanottu, ei ollut voimia puolustautumiseen, niin hämmennytynt olin) ja alkoi lausua minulle sellaisia sanoja, etten ymmärrä, kuinka valhe saattaa sovittaa niitä niin taitavasti, että kuulostavat niin tosilta. Pettäjä osasi menettellä siten, että hänen kyynelensä vakuuttivat oikeiksi hänen sanojaan ja huokauksensa hänen tarkoituksiaan. Minä, oman onneni nojaan jäänyt tyttö rukka, joka en ollut omaisteni keskuudessa eläen ollenkaan tottunut tällaisiin seikkoihin, aloin, en tiedä miten, pitää noita petollisia puheita tosina, en kumminkaan siinä määrässä, että hänen kyynelensä ja huokauksensa olisivat taivuttaneet minua liialliseen myötätuntoon. Kun siis olin ehtinyt hiukan toipua säikähdyksestäni, sain jossakin määrin takaisin menettämäni rohkeutta ja sanoin hänelle päättävämmin kuin olisin luullut voivani sanoa: »Herra, jos olisin villin jalopeuran kynsissä, niinkuin nyt olen sinun käsissäsi, ja minut luvattaisiin varmasti pelastaa, jos suostuisin tekemään tai sanomaan jotakin, mikä vahingoittaisi kunniaani, niin minun olisi yhtä mahdoton mitään sellaista tehdä tai sanoa kuin on mahdotonta tehdä ollutta olemattomaksi. Vaikka siis käsivartesi vangitsevat ruumiini, on sieluni sidottu hyviin aikomuksiini, jotka ovat tuiki toisenlaiset kuin sinun, kuten tulet näkemään, jos tahdot käydä niitä toteuttamaan väkivalloin. Minä olen alustalaisesi, mutta en orjasi; aatelisen veresi vuoksi sinulla ei ole eikä saa olla valtaa häpäistä ja halveksia minun alhaista sukuperääni: minä, aateliton talonpoikaistyttö, pidän itseäni sinun, herran ja ritarin veroisena. Sinun väkivaltaisuuksesi ei minuun ollenkaan tehoa, rikkauttasi en pidä missään arvossa, sanasi eivät kykene minua pettämään eivätkä huokauk-

sesi ja kyynesesi minua hellyttämään. Jos havaitsisin jotakin sellaista hänessä, jonka vanhempani antaisivat puolisokseni, niin tahtoni noudattaisi hänen tahtoansa eikä mitenkään sotisi sitä vastaan, joten siis suostuisin vapaaehtoisesti, vaikka vastenmielisestikin, siihen, mitä sinä, herra, nyt niin kiihkeästi tavoittelet, kunhan säilyttäisin kunniani. Olen sanonut sinulle kaiken tämän, koska ei ole ajattelemistakaan, että minusta voisi mitään saada kukaan muu kuin laillinen puolisoni.» — »Ellei mikään muu sinua arveluta, ihana Dorotea» (se näet on minun onnettoman nimi) — sanoi petollinen ritari — »niin lupaan olla sinun omasi, ja olkoot lupaukseni todistajina taivaat, joilta ei mikään ole salattu, sekä tämä sinun huoneessasi olevan Jumalanäidin kuva.»

Kuullessaan hänen mainitsevan itseään Dorotean nimellä Cardenio joutui jälleen mielenliikutuksen valtaan ja katsoi nyt varsin varmaksi alkuperäisen otaksumansa. Hän ei kumminkaan tahtonut keskeyttää kertomusta, koska halusi kuulla, mihin päätyisi tarina, jonka hän jo melkein täysin tunsu, ja virkkoi senvuoksi vain:

— Doroteako on nimesi, señora? Olen kuullut puhuttavan eräästä toisesta samannimisestä, jonka kohtalo on kenties yhtä kova kuin sinun. Mutta jatka kertomustasi, sillä tulee aika, jolloin kerron sinulle seikkoja, jotka tulevat sinua säikähdyttämään samoin kuin surettamaankin.

Dorotea kiinnitti nyt huomiota Cardenion puheisiin ja hänen eriskummalliseen ja repaleiseen pukuunsa ja pyysi häntä, jos hän jotakin tiesi hänen oloistaan, heti hänelle ilmoittamaan, koska hän, jos kohtalo oli vielä varannut hänelle jotakin hyvää, uskaltaisi kestää minkä uhkaavan vastoinikäymisen tahansa, omasta puolestaan varmaan uskoen, ettei voisi sattua enää

»Ellei mikään muu sinua arveluta, ihana Dorotea, niin lupaan olla
sinun omasi.»

»— vähä voimiani vain hiukan ponnistaen syöksin hänet alas
jyrkänteeltä, jättäen hänet sinne makaamaan.»

mitään, mikä lisäisi rahtuakaan hänen nykyiseen onnettomuuteensa.

— Sanoisin sinulle ajatukseni viipymättä, — vastasi Cardenio — jos otaksumani olisi oikea; mutta otollinen hetki ei ole vielä mennyt eikä sinulle ole ollenkaan tärkeätä saada se tietää.

— Olipa miten tahansa, — vastasi Dorotea — minä jatkan kertomustani. Don Fernando otti huoneessa olevan pyhän kuvan asettaen sen vihkimisemme todistajaksi; hän lupasi mitä tehoisimmin sanoin ja voimallisimmin valoin olla minun aviopuolisoni, vaikka minä, ennenkuin hän oli ehtinyt sanoa sanottavaansa, kehoitin häntä tarkoin harkitsemaan, mitä teki, ja ajattelemaan, millainen harmi koituisi hänen isälleen, kun hän kuulisi poikansa menneen naimisiin talonpoikaistyön, oman alustalaisensa kanssa. Sanoin, ettei hänen pitänyt antautua kauneuteni sokaistavaksi, olipa se millainen tahansa, koska se ei kumminkaan riittäisi hänen tekemänsä virheen puolustukseksi, ja että hänen, jos tahtoi rakkautensa tähden tehdä minulle jotakin hyvää, tuli sallia minun kohtaloni muodostuvan säätyäni edellytysten mukaiseksi, koska sellaiset epäsuhtaiset liitot eivät milloinkaan tuota solmi-joilleen oikeata iloa eivätkä kykene kauan säilyttämään alkuperäistä riemullista sävyään. Minä sanoin hänelle kaikki, mitä nyt olen tässä sanonut, ja paljon muuta, mitä en enää muista, mutta mikään ei voinut saada häntä luopumaan aikomuksestaan, yhtä vähän kuin henkilö, joka ei aio maksaa sitoumuksensa mukaan, välittää koronkiskojan kanssa sopimusta solmiessaan vaikeistakaan ehdoista. Minä harkitsin tällöin asiaa nopeasti mielessäni ja ajattelin näin: »En varmaankaan ole ensimmäinen, joka on avioliiton nojalla kohonnut alhaisesta säädystä kor-

keaan, eikä Don Fernando ole ensimmäinen, jonka kau-neus tai sokea intohimo (mikä tässä on todennäköisempi) on saanut ottamaan säädyltään alhaisemman elämän-kumppanin. Koska siis en noudata mitään ennenkuulu-matonta ja uutta tapaa, on parasta, että otan omakseni kohtalon nyt minulle tarjoaman kunnian, vaikka hänen minulle osoittamansa kiintymys ei kestäisikään kauem-paa kuin hänen pyyteensä tyydytys, sillä minä olen niin-muodoin kumminkin hänen puolisonsa Jumalan edessä. Jos sitävastoin mielin hänet ynseästi torjua, niin hän, tuossa mielentilassa ollen, välittää vähät velvollisuudes-taan ja käyttää väkivaltaa, joten menetän kunniani voi-matta mitenkään puolustautua, kun minua väittää syylli-seksi joku, joka ei tiedä, kuinka syyttömästi olen tähän tilaan joutunut. Mitkä perusteet riittäisivätkään saamaan vanhempani ja muut varmasti uskomaan, että tämä herra on tullut minun huoneeseeni minulta lupaa saa-matta?» Kaikki nämä kysymykset ja vastaukset risteili-vät silmänräpäyksen aikana mielessäni, ja kaikkein voi-makkaimmin alkoivat minuun vaikuttaa ja saada minua taipumaan siihen, mikä aavistamattani tuli turmiokseni, Don Fernandon vannomat valat, ne pyhät todistajat, joi-hin hän vetosi, hänen vuodattamansa kyynelet ja vihdoin vielä hänen olemuksensa ja luonnollinen viehätyksensä, mikä niin lukuisien aito rakkauden ilmausten säestele-mänä olisi voinut valloittaa toisenkin yhtä vapaan ja siveän sydämen. Minä kutsuin palvelijattareni, jotta hän olisi maallisena todistajana taivaallisten ohella, Don Fer-nando toisti ja vakuutti vannomiaan valoja, kutsui uusia pyhimyksiä todistajiksi aikaisemmin mainitsemiensa li-säksi, sanoi kiroavansa itsensä tuhansin kerroin, ellei tulisi pitämään, mitä lupasi. Hänen silmiinsä tulvahtivat

jälleen kyynelet, ja hän huokaili entistä haikeammin, painoi minut yhä kiinteämmin syliinsä, mistä ei ollut minua koko aikana päästänyt, ja niin minä palvelijattareni jälleen huoneesta poistuttua menetin neitseyteni ja Don Fernandosta tuli lopullisesti uskonon pettäjä.

Onnettomuuteni yötä seuraava päivä ei kumminkaan saapunut niin nopeasti kuin luulen Don Fernandon toivoneen, sillä himon tultua tyydytetyksi on suurimpana nautintona päästä pois sieltä, missä päämäärä on saavutettu. Sanon tämän siksi, että Don Fernando pyrki kii-reesti lähtemään luotani ja oli ulkona kadulla jo ennen päivänkoittoa, apunaan palvelijattareni, joka oli hänet huoneeseeni johdattanut. Lähtiessään hän sanoi minulle (vaikka ei yhtä tulisen kiihkeästi kuin tultuaan), että voin luottaa hänen uskollisuuteensa ja että hänen vannomansa valat olivat lujat ja oikeat, ja otti varmemmaksi vakuudeksi sormestaan kallisarvoisen sormuksen pannen sen minun sormeeni. Niin hän meni, ja minä jäin. En tiedä, olinko surullinen vai iloinen, mutta varmaan tiedän, että olin odottamattoman tapahtuman vuoksi hämmentynyt ja mietteissäni ja melkein suunniltani. En uskaltanut enkä muistanutkaan torua palvelijattareni petoksesta, johon hän oli tehnyt itsensä syypääksi sulkemalla Don Fernandon huoneeseeni, sillä en kyennyt vielä ratkaisemaan, oliko se, mitä minulle oli sattunut, onnea vai onnettomuutta. Don Fernandolle sanoin hänen poistuessaan, että hän, koska kerran nyt olin hänen omansa, voi tulla luokseni samalla tavalla seuraavinakin öinä, kunnes asia, hänen niin tahtoessaan, tulisi julkiseksi. Mutta hän saapui ainoastaan seuraavana, ja kului toista kuukautta, jona aikana en tavannut häntä kadulta enkä kirkosta. Sain nähdä turhaa vaivaa häntä etsiessäni, vaikka tiesin

hänen olevan kaupungissamme ja käyvän melkein joka päivä metsällä, mikä oli hänen erikoinen mielihuvinsa.

Tiedän hyvin, kuinka katkerat ja tuskalliset minulle olivat nämä päivät ja hetket, ja tiedän, kuinka silloin aloin epäillä, jopa kerrassaan lakata luottamasta Don Fernandon uskollisuuteen; tiedän myös, että palvelijattareni nyt sai kuulla häikäilemättömän tekonsa vuoksi ne soimaukset, joita ei ollut aikaisemmin kuullut, ja tiedän, kuinka minun täytyi varoa kyyneliäni ja kasvojeni ilmeitä, jotta vanhemmillani ei olisi aihetta kysyä, miksi olin alakuloinen, siten pakottaen minua etsimään selitykseksi valheita. Kaikki tämä kumminkin loppui kerrassaan, kun saapui hetki, jolloin kaikesta hienotunteisuudesta luovuttiin, kunniallinen harkinta päättyi, kärsivällisyys oli lopussa ja salaiset aivoitukseni tulivat ilmi. Niin tapahtui senvuoksi, että muutamia päiviä myöhemmin paikkakunnallamme kerrottiin Don Fernandon menneen eräässä lähiseudun kaupungissa naimisiin jonkun ylen ihanan neidon kanssa, joka oli erittäin ylhäisten vanhempien lapsi, vaikka ei niin varakas, että olisi myötäjäistensä nojalla saattanut pyrkiä niin korkeaan liittoon. Neidon nimen sanottiin olevan Luscinda, ja kerrottiin vielä muista, varsin merkillisistä seikoista, joita oli hänen vihkiäisissään sattunut.

Cardenio kuuli Luscindan nimen, mutta kohautti vain hartioitaan, puri huuliaan ja levitti kulmiaan, minkä jälkeen hänen silmistään tulvahti kaksi kyynelvirtaa. Dorothea jatkoi kumminkin kertomustaan:

— Tämä murheellinen uutinen saapui kuuluviini, mutta sydämeni ei siitä suinkaan jäätynyt jääksi, vaan syttyi niin valtavaan vihaan ja raivoon, että olin vähällä syöksyä huutaen kaduille julistamaan sitä uskotto-

muutta ja petosta, joka oli tullut osakseni. Tämän vimman kuitenkin viihdytti hetkellisesti ajatus, että jo samana yönä toteuttaisin, mitä sitten teinkin: minä pukeuduin näihin vaatteisiin, jotka sain eräältä isäni palveluksessa olevalta paimenpojalta, jolle kerroin koko onnettomuuteni pyytäen häntä lähtemään kanssani siihen kaupunkiin, missä vihamieheni kuului oleskelevan. Poika ensin moitti uhkayritystäni ja tuomitsi kelvottomaksi päätökseni, mutta huomattuaan sitten, etten missään tapauksessa aikeestani luopunut, tarjoutui minua saattelemaan, kuten sanoi, maailman loppuun saakka. Minä sulloin heti liinaiseen tyynynpäällykseen naisen vaatteet, joitakin koruja ja rahoja kaiken varalta, ja niin minä sitten poistuin kotoa yön hiljaisuudessa, antamatta mitään tietoa petolliselle palvelijattarelleni, seurannani paimen ja paljon ajatuksia, ja lähdin kohti kaupunkia jalkaisin, mutta sittenkin kuin siivillä, koska halusin hartaasti ehtiä pian perille, ellei estämään, mitä otaksuin jo tapahtuneeksi, niin ainakin vaatimaan Don Fernandoa sanomaan, kuinka hänellä oli ollut sydäntä niin tehdä. Kahden ja puolen päivän kuluttua saavuin perille ja tiedustelin kaupunkiin tullessani Luscindan vanhempien taloa, ja ensimmäinen, jolta sitä kysyin, vastasi minulle enemmän kuin halusin tietää. Hän neuvoi minulle talon ja kertoi kaikki, mitä oli tapahtunut tyttären vihkiäisissä, mikä on niin yleisesti tunnettua, että kaikkialla keräydytään ryhmiin siitä keskustelemaan. Hän kertoi minulle, että Luscinda, Don Fernandon mentyä hänen kanssaan naimisiin, samana iltana, luvattuaan ottaa hänet aviomiehekseen, oli vaipunut syvään tainnostilaan ja että hänen miehensä, käytyään avaamaan hänen liiviään, jotta hän voisi helpommin hen-

gittää, löysi Luscindan itsensä kirjoittaman kirjeen, jossa tämä selitti ja vakuutti olevan mahdotonta, että hänestä tulisi Don Fernandon puoliso, koska hän oli jo Cardenion, joka miehen kertomuksen mukaan oli eräs sangen ylhäinen saman kaupungin herra, ja että hän oli antanut Don Fernandolle myöntösanansa ainoastaan totellakseen vanhempiansa. Lyhyesti sanoen: hän kertoi kirjeen sisällön olleen sellaisen, että siitä nähtiin hänen aikoneen surmata itsensä heti vihkimisen jälkeen, ja siinä oli ilmoitettu ne syytkin, joiden vuoksi hän oli elämästä lähtenyt; ja kaikkea tätä sanotaan vahvistaneen todeksi tikarin, joka oli löydetty hänen yllään olevista vaatteista. Kaiken tämän havaittuaan Don Fernando katsoi Luscindan pitäneen häntä pilanaan, solvanneen ja halveksineen häntä, ja hyökkäsi hänen kimppuunsa, ennenkuin hän oli ehtinyt herätä tainnoksistaan, aikoen iskeä häntä löydetyllä tikarilla, ja olisi niin tehnytkin, elleivät Luscindan vanhemmat ja muut läsnäolevat olisi häntä siitä estäneet. Kerrottiin vielä, että Don Fernando oli heti poistunut kaupungista ja ettei Luscinda ollut herännyt tainnoksistaan ennenkuin seuraavana päivänä, jolloin hän ilmoitti vanhemmilleen olevansa mainitun Cardenion laillinen puoliso. Minä sain vielä tietää, että Cardenio, kuten väitettiin, oli ollut läsnä vihkiäisissä ja että hän, nähtyään Luscindan vihittynä, mitä ei ollut milloinkaan uskonut mahdolliseksi, oli epätoivoissaan lähtenyt kaupungista, sitä ennen kirjoitettuaan kirjeen, jossa selitti, kuinka Luscinda oli häntä loukannut, ja ilmoitti poistuvansa paikkaan, mistä ihmiset eivät kuuna päivänä häntä löytäisi. Kaikki tämä oli yleisesti tunnettua koko kaupungissa, ja kaikki ihmiset puhuivat siitä, sitäkin enemmän, kun saivat vielä tietää, että Luscinda oli kadonnut van-

hempiensa kodista ja kaupungista; häntä näet ei löydetty mistään, ja hänen vanhempansa olivat menettää järkensä eivätkä tietäneet, mitä tehdä, jotta hänet löytäisivät. Saamani tiedot elvyttivät toiveitani, ja minä pidin parempana, etten ollut ollenkaan kohdannut Don Fernandoa kuin jos olisin kohdannut hänet naineena, sillä minusta näytti, ettei pelastuksen ovi ollut minulta vielä tyyten suljettu; ajattelin näet, että taivas kenties oli asettanut tuon esteen hänen toisen avioliittonsa tielle, jotta hän tulisi käsittämään, mitä oli ensimmäiselle velkaa, sekä ottamaan huomioon, että hän oli kristitty ja velvollinen ajattelemaan enemmän sieluaan kuin maallisia seikkoja. Minä tarkastelin kaikkia näitä asioita mielessäni puolelta ja toiselta ja lohduttelin itseäni lohdutusta löytämättä, kuvaillen mieleeni suuria ja hauraita toiveita pitääkseni yllä elämää, jota nyt inhoon.

Minun vielä ollessani kaupungissa, tietämättä mitä tehdä, kun en löytänyt Don Fernandoa, tuli korviini julkinen kuulutus, missä luvattiin suuri palkinto sille, joka löytäisi minut, mainittiin minun ikäni ja kuvailtiin pukua, joka oli ylläni; sitäpaitsi kuulin sanottavan, että nuori saattelijani oli vienyt minut pois vanhempieni luota, mikä seikka kovin koski minuun, sillä siitä näin, kuinka maineeni oli menoteilläään, koska ei siinä kyllin, että olin pakoni vuoksi sen menettänyt, vaan lisäksi tuli vielä tieto, että olin karannut henkilön kanssa, joka oli niin alhainen eikä suinkaan ansainnut hellää kiintymystäni. Kuultuani kuulutuksen minä lähdin heti pois kaupungista palvelijani kanssa, jonka minulle vakuuttama uskollisuus näytti jo alkavan horjua, ja sinä yönä me tulimme tämän vuoriston tiheimpään metsään, koska pelkäsimme, että meidät löydettäisiin. Mutta onnetto-

muus, kuten sanotaan, kutsuu toista, kovan kohtalon loppu on tavallisesti uuden vielä pahemman alku, ja niin kävi nyt minun. Kun näet hyvä palvelijani, joka oli siihen saakka ollut uskollinen ja luotettava, näki minut tässä autiossa seudussa, niin hän yritti pikemmin oman konnamaisuutensa kuin minun kauneuteni yllyttämänä käyttää hyväkseen tilaisuutta, jonka tämä erämaa hänen nähdäkseen soi, ja ahdisti minua lementunnustuksillaan ollenkaan häpeämättä, pelkäämättä Jumalaa ja kunnioittamatta minua, ja kuullessaan minun vastaavan hänen julkeisiin ehdotuksiinsa jyrkin ja soveliain sanoin hän luopui hartaista pyynnöistä, joilla oli aluksi luullut jotakin saavuttavansa, ja alkoi käyttää väkivaltaa. Mutta vanhurskas taivas, joka harvoin, jos milloinkaan, jättää huomioonottamatta ja suosimatta vilpittömiä aikeita, auttoi minuakin niin, että vähiä voimiani vain hiukan ponnistaen syöksin hänet alas jyrkän teeltä, jättäen hänet sinne makaamaan, en tiedä, kuolleenako vai elävänä. Sitten lähdin, nopeammin kuin säikähdykseni ja uupumukseni tuntui sallivan, kauemmaksi tähän vuoristoon, ajattelematta ja suunnittelematta mitään muuta kuin tänne piiloutumista paetakseni isääni ja niitä, jotka hänen toimestaan minua etsivät. En tiedä, kuinka monta kuu-kautta on kulunut siitä, kun näissä aikeissa saavuin tänne, missä tapasin erään karjanomistajan, joka vei minut palvelijakseen erääseen tämän vuoriston keskellä sijaitsevaan kylään ja jonka palveluksessa olen ollut koko tämän ajan paimenpoikana, yrittäen aina pysytellä ulkosalla salatakseni hiuksiani, jotka nyt niin arvaamatani paljastivat minut teille. Utteruuteni ja varovaisuuteni oli kuitenkin aivan turhaa, sillä isäntäni sai selville, etten ollut mies, ja silloin häneen iski sama paha

ajatus kuin palvelijaani; mutta, koska sallimus ei aina suo vaikeuksien keralla keinoa niiden selvittämiseksi, en löytänyt mitään jyrkännettä tai kuilua syöstäkseni alas isäntäni ja päästääkseni hänet vaivastaan, niinkuin olin löytänyt palvelijaani varten, ja siksi pidin vähempänä vaikeutena poistua hänen luotaan ja kätkeytyä jälleen tähän jylhään seutuun kuin yrittää voimaini ja puolustelujeni avulla hänestä suoriutua. Painuin siis jälleen metsän suojaan etsiäkseni sieltä paikkaa, missä voisin aivan esteettömästi huokailen ja itkien rukoilla taivasta armahtamaan onnettomuuttani sekä suomaan minulle voimia ja apua siitä pääsemään, tai päättääkseni päiväni tässä erämaassa, niin ettei jäisi jälkeäkään tästä kurjasta, joka on aivan syyttömästi antanut aiheutta siihen, että hänestä puhutaan ja häntä panetellaan sekä kotiseudulla että vierailta paikkakunnilla.

Y h d e k s ä s k o l m a t t a l u k u,

missä kerrotaan siitä hupaisesta juonesta ja keinosta, jota käytettiin vapautettaessa rakastunutta ritariamme hänen aloittamastaan ylen ankarasta katumuksenteosta.

— Tämä, hyvät herrat, on totuudenmukainen kertomus onnettomasta kohtalostani; harkitkaa ja ratkaiskaa nyt, eikö minulla ollut riittävästi aihetta korviinne kantautuneisiin huokauksiin, kuulemiinne sanoihin ja silmistäni vuotaneisiin kyyneliin, vaikka niitä kaikkia olisi ollut vielä runsaamminkin. Ottaen huomioon onnettomuuteni laadun te varmaan oivallatte, että lohdutus on turhaa, koska siihen ei löydy mitään apua. Pyydän teitä vain (ja te voitte, kuten teidän tuleekin, sen varsin helposti tehdä) neuvomaan minua, missä voin säilyä hengissä menehtymättä pelkoon ja vapistukseen, joka minut valtaa, kun ajattelen, että etsijäni minut tapaavat; vaikka näet tiedän vanhempieni hellän rakkauden olevan varmana takeena siitä, että he ottaisivat minut hyvin vastaan, on se häpeäntunne, jonka valtaan joudun vain ajattellessanikin, että minun on astuminen heidän luokseen toisenlaisena kuin he olivat toivoneet, niin ankara, että mieluummin pakenen iäksi heidän näkyvistään kuin tulen heidän silmiensä eteen mielessäni ajatus, että he katsovat minun luopuneen siitä kunniallisuudesta, jota he olivat varmaan minulta odottaneet.

Niin sanottuaan hän vaikeni, ja hänen kasvonsa peitti puna, joka sangen selvästi ilmaisi hänen sielunsa tuskaa ja häpeää. Hänen kuuntelijansa puolestaan säälivät samoin kuin ihmettelivätkin hänen kovaa kohtaloaan, ja vaikka kirkkoherran teki mieli heti häntä lohduttaa ja neuvoa, puuttui ensinnä puheeseen Cardenio kysyen:

— Sinäkö, señora, siis olet kaunis Dorotea, rikkaan Glenardon ainoa tytär?

Dorotea joutui ihmeisiinsä kuullessaan mainittavan isänsä nimen ja nähdessään, kuinka mitätön oli sen mainitsija; onhan näet jo aikaisemmin kerrottu, miten kehoissa pukimissa Cardenio oli. Niinpä Dorotea virkkoi-kin hänelle:

— Entä kuka olette te, ystäväni, joka näytte tuntevan isäni nimen? Ellen väärin muista, en ole onnettomuudestani kertoessani sitä kertaakaan maininnut.

— Minä — vastasi Cardenio — olen se poloinen, jota Luscinda, mikäli te, señora, meille kerroitte, sanoi puolisooseen. Minä olen onneton Cardenio; ja sama henkilö, joka saattoi teidät nykyiseen onnettomaan tilaanne, on petollisuudellaan tehnyt minusta sellaisen kuin näette, repaleisen, alastoman, kaikkea inhimillistä lohdutusta vailla olevan olennon ja, mikä pahinta, järjettömän, sillä järkeni on selvä ainoastaan silloin, kun taivas sallii minun lyhyen ajan sitä nauttia. Minä olin läsnä Don Fernandon suorittaessa petostaan, Dorotea, ja minä kuuntelin, suostuisiko Luscinda hänen puolisooseen lausumalla myöntösänsä. En uskaltanut jäädä odottamaan nähdäkseni, mihin hänen pyörtymisensä johtaisi tai miten vaikuttaisi hänen povestaan löydetty kirje, sillä sieluni ei ollut kyllin luja kestääkseen niin monta onnettomuutta yhdellä kertaa. Siksi jätinkin talon ja kärsivällisyyden, annoin

kirjoittamani kirjeen vierasystävälleni, jota pyysin toimittamaan sen Luscindalle, ja lähdin tähän erämaahan aikoen täällä lopettaa elämäni, jota siitä hetkestä inhosin kuin verivihollistani. Kohtalo ei kumminkaan ole suvainnut ottaa sitä minulta, vaan on tyytynyt viemään järjen, kenties siitä syystä, että tahtoi säästää minut tähän onnelliseen hetkeen, jona olen saanut kohdata teidät. Jos näet on totta, mitä olette kertonut, kuten uskon olevan, on myös mahdollista, että taivas on varannut onnettomuksiimme paremman päätöksen kuin luulemme. Kun kerran Luscinda ei voi mennä naimisiin Don Fernandon kanssa, koska on minun omani, eikä Don Fernando hänen kanssaan, koska on teidän, ja kun hän on niin julkisesti seikan ilmoittanut, voimme kaiketi toivoa, että taivas antaa meille omamme takaisin sen ollessa vielä koskematta, vieraan omaksi joutumatta ja tuhoutumatta. Ja koska meillä on tämä lohdutus, joka ei johdu mistään kaukaisesta toiveesta eikä perustu mielettömiin haaveisiin, rukoilen teitä, señora, tekemään kunniallisessa mielessänne toisen päätöksen, niinkuin aion tehdä minä, varautuen odottamaan parempaa onnea, sillä minä vannon teille, niin totta kuin olen ritari ja kristitty, etten jätä teitä, ennenkuin näen teidän saaneen omaksenne Don Fernandon; ja ellen voi järjen sanoilla saada häntä tajumaan, mitä hän on teille velkaa, käytän hyväkseni ritariarvoni minulle suomaa vapautta oikeudenmukaisesti haastamalla hänet kaksintaisteluun hänen teille tekemänsä vääryyden vuoksi, huolimatta muistella kokeamani solvausta, jonka kostamisen jätän taivaan tehtäväksi käyden auttamaan teitä täällä maan päällä.

Cardenion sanat saivat kerrassaan hämmästyksen valtaan Dorotean. Hän ei tietänyt, miten kiittäisi niin suu-

renmoisesta auliudesta, ja aikoi tarttua hänen jalkoihinsa niitä suudellakseen. Cardenio ei kumminkaan sitä sallinut, ja liseniaatti vastasi heidän molempien puolesta, sanoi täysin hyväksyvänsä Cardenion jalon ehdotuksen ja ennen kaikkea pyysi, neuvoi ja vannotti Doroteaa lähtemään kanssaan hänen kyläänsä, missä voisivat hankkia, mitä heiltä puuttui, ja missä pidettäisiin neuvoa, kuinka etsittäisiin Don Fernandoa tai vietäisiin Dorotea vanhempiensa luo tai tehtäisiin, mitä sopivaksi katsottaisiin. Cardenio ja Dorotea kiittivät häntä ja hyväksyivät tämän suosiollisen tarjouksen. Parturi, joka oli kaiken aikaa ollut vaiti ja ihmetyksen vallassa, lausui nyt hänkin suopeita sanojaan ja tarjoutui yhtä auliisti kuin kirkkoherra palvelemaan heitä kaikin puolin, mikäli voi toimia heidän hyödykseen; hän kertoi myös lyhyesti, miksi he olivat tänne tulleet, mainitsi Don Quijoten merkillisen hulluuden ja että he nyt odottivat hänen aseenkantajaansa, joka oli lähtenyt häntä etsimään. Cardenio muisti kuin unenäkönsä sen kiistan, johon oli joutunut Don Quijoten kanssa, ja kertoi siitä toisille, osaamatta kumminkaan sanoa, mikä oli ollut riidan aiheena. Samassa he kuuluivat huutoja ja tunsivat huutajan Sancho Panzaksi, joka ei ollut löytänyt heitä siitä, mihin oli heidät jättänyt, ja senvuoksi nyt äänekkäästi huikkaili. He lähtivät häntä vastaan, ja heidän tiedusteltuaan, miten oli Don Quijoten laita, Sancho kertoi, että isäntä oli hänen saapuessaan ollut paljaalla paidallaan, laihana, ihan keltaisena ja nälkiintyneenä, huokailemassa valtiatartaan Dulcinea, ja että hän, vaikka Sancho oli selittänyt valtiattaren vaativan häntä poistumaan näiltä tienoilta ja lähtemään Tobosoon, missä Dulcinea häntä odotti, oli vastannut lujasti päättäneensä olla ilmaantumatta hänen ihanuutensa eteen,

kunnes oli suorittanut mainetöitä, jotka tekisivät hänet neidon suosion ansainneeksi. Jos asiat menisivät tätä menoaan, oli Sanchon mielestä vaara tarjona, ettei Don Quijotesta tulisikaan keisaria, kuten hänen velvollisuutensa vaati, eikä edes arkkipiispaa, mikä oli vähin mahdollisuus, ja siitä syystä hän kehoitti harkitsemaan, mitä oli tehtävä, jotta hänet saataisiin sieltä pois. Lisensiaatti vakuutti, että Sancho voi olla aivan huoletta, sillä he kyllä veisivät hänet sieltä pois, tahtoipa tai ei. Hän kertoi sitten Cardeniolle ja Dorotealle, mitä he olivat suunnitelleet Don Quijoten parantamiseksi tai ainakin voidakseen kuljettaa hänet kotiinsa. Siihen virkkoi Dorotea, että hän voisi esittää apuatarvitsevan neidin osaa paremmin kuin parturi, että hänellä sitäpaitsi oli mukanaan vaatteita, jotka tekivät näytännön aivan luontevaksi, ja että he saivat huoletta jättää hänen asiakseen kaikki, mitä tarvittiin heidän aikomuksensa toteuttamiseksi; hän näet oli lukenut paljon ritariromaaneja ja tunsii varsin hyvin sen kieliparren, jota hädänalaiset neidit käyttivät pyytäessään vaeltavilta ritareilta suosiollista apua.

— Niinpä ei muuta — virkkoi kirkkoherra — kuin käydään heti juoneen; onni osoittautuu varmaan meille suopeaksi, koska on niin äkkiarvaamatta avautunut mahdollisuus teidän auttamiseksenne, hyvät vieraat, ja me olemme samalla löytäneet keinon saavuttaaksemme, mitä olimme suunnitelleet.

Dorotea otti nyt nyytistään eräänlaisesta upeasta villakankaasta tehdyn kokonaisen puvun ja toisenlaisesta kauniista viheriästä kankaasta tehdyn mantiljan sekä lippaasta kaulanauhan ja muita koruja, jotka suori tuossa tuokiassa ylleen, niin että näytti tosiaankin rikkaalta ja ylhäiseltä naiselta. Hän sanoi ottaneensa tämän

kaiken ja vielä muutakin mukaansa kaiken varalta kotoa lähtiessään, mutta toistaiseksi ei ollut tarjoutunut tilaisuutta niiden käyttämiseen. Kaikkia ihastutti erinomaisesti hänen sulonsa, viehättävä olemuksensa ja kauneutensa, ja he tuomitsivat typeräksi Don Fernandon, joka oli hylännyt semmoisen kaunottaren. Eniten oli kumminkin ihmeissään Sancho Panza, sillä hänestä tuntui (kuten totta olikin), ettei hän ollut ikäpäivinänsä nähnyt niin ihanaa olentoa; siksi hän pyysikin erittäin hartaasti kirkkoherraa sanomaan, kuka tuo kaunis neiti oli ja mitä hän haki näiltä tiettomilta mailta.

— Tämä kaunis neiti, parahin Sancho, — vastasi kirkkoherra — on kerta kaikkiaan suuren valtakunnan Micomicónin perijätär suoraan alenevassa polvessa miehispuolelta ja on tullut etsimään isäntänne pyytääksseen häneltä suosionosoitusta, nimittäin, että hän vaatii hyvitystä erään ilkeän jättiläisen tälle neidille tekemästä vääryydestä tai solvauksesta; ja niin tämä prinsessa on saapunut aina Guineasta asti, siellä kuultuaan, millaisessa maineessa isäntänne on oivallisena ritarina kaikkialla tunnetussa maailmassa.

— Hyvin etsitty ja hyvin keksitty, — virkkoi siihen Sancho Panza — ja sitä parempi, jos isännälläni on niin oiva onni, että hän saa hyviteteksi tuon solvauksen ja korjaa tuon vääryyden tappamalla sen nartunpoikajättiläisen, josta teidän armonne puhuu ja jonka hän varmaan tappaakin, jos tapaa, ellei hän vain ole aave; aaveille näet isäntäni ei mahda yhtään mitään. Mutta erästä seikkaa minä mielin pyytää teiltä, herra liseniaatti, muun muassa, nimittäin sitä, että teidän armonne, jos isäntäni tekisi mieli ruveta arkkipiispaksi, mitä minä juuri pelkään, neuvoo häntä heti naimaan tämän prinsessan. Siten

hänelle käy mahdottomaksi ottaa vastaan arkkipiispan arvo, hän saa ihan vaivatta keisarikuntansa, ja minäkin saavutan, mitä haluan. Perinpohjin asiaa harkittuani olen näet sitä mieltä, ettei ole minulle hyväksi, jos isännästäni tulee arkkipiispa, minä kun olen kelvoton kirkon palvelukseen, koska olen nainut mies; ja jos nyt lähtisin hankkimaan tispanssia saadakseni nauttia kirkollisia tuloja, vaikka minulla on kuin onkin vaimo ja lapsia, niin eihän siitä mitään loppua tulisi. Niinpä siis, armollinen herra, koko niksi on siinä, että isäntäni heti nai tämän neidin, jonka nimeä en vielä tiedä ja jota siis en nimeltään mainitse.

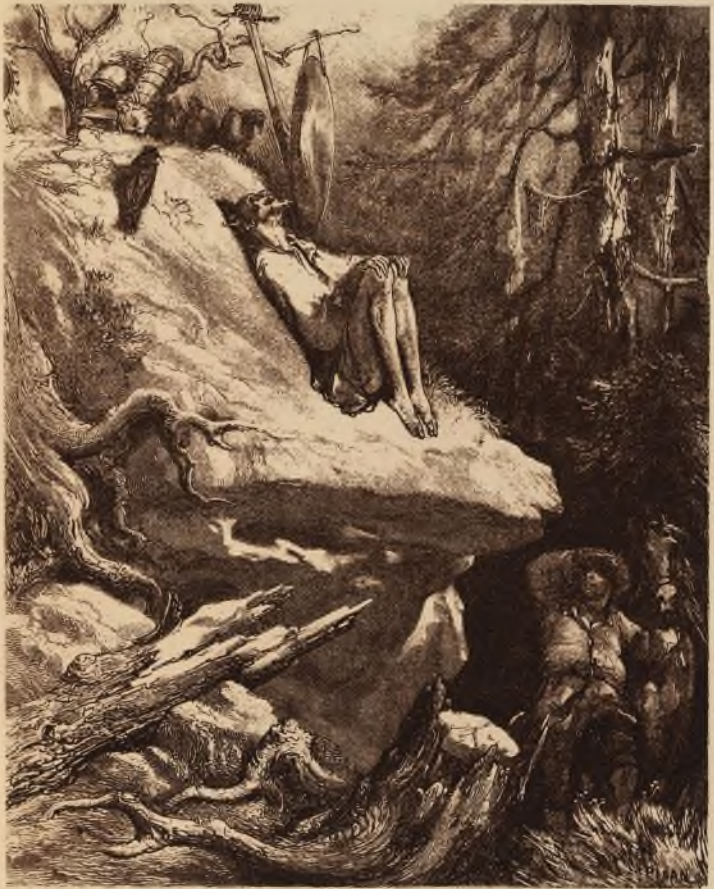
— Hänen nimensä — vastasi kirkkoherra — on prinsessa Micomicon; koska näet hänen valtakuntansa on nimeltään Micomicón, on selvää, että hänen oma nimensä täytyy olla tuo.

— Ei epäilemistäkään; — vastasi Sancho — minä olen huomannut monenkin ottavan liika- ja sukunimensä siitä paikkakunnasta, missä ovat syntyneet, joten heillä on niminään Pedro de Alcalá, Juan de Úbeda tai Diego de Valladolid, ja nähtävästi on Guineassakin vallalla sama tapa: että kuningattaret nimittävät itseään valtakuntiansa mukaan.

— Niin kaiketi, — sanoi kirkkoherra — ja mitä isäntänne naimiseen tulee, teen mitä suinkin voin.

Siitä Sancho oli kovin mielissään, ja kirkkoherra ihmetteli yhtä hartaasti hänen yksinkertaisuuttaan ja sitä, että miehen päähän olivat nähtävästi piintyneet samat hullutukset kuin hänen isäntäänsä, koska hän ilmeisesti piti varsin varmana, että Don Quijotesta tulisi keisari.

Dorotea oli sillävälän jo sijoittunut kirkkoherran muulin selkään, ja parturi oli sovittanut leukaansa härän-

»Sancho kertoi, että isäntä oli hänen saapuessaan ollut paljaalla paidallaan, laihana, ihan keltaisena ja nälkiintyneenä, huokailemassa valtiatartaan Dulcinea.»

„Suvaitkoon teidän korkeutenne, valtiattareni, lähteä johtamaan
kulkuamme, mihinkä parhaaksi näette.»

hätäparran; sitten he kehoittivat Sanchoa opastamaan heitä Don Quijoten luo, huomauttaen, ettei hänen pitänyt olla tuntevinaankaan liseniaattia eikä parturia, koska hänen isäntänsä keisariksi pääseminen riippui juuri siitä, ettei hän heitä tuntenut. Kirkkoherra ja Cardenio eivät halunneet lähteä heidän kerallaan; Cardenio senvuoksi, ettei Don Quijoten mieleen muistuisi heidän riitansa, kirkkoherra siksi, ettei hänen läsnäoloaan toistaiseksi kaivattu. He siis antoivat toisten mennä edellä ja seurasivat heitä hiljalleen jalkaisin. Kirkkoherra oli vielä neuvonut Doroteaa, miten hänen tuli menetellä, mutta Dorotea kehoitti heitä olemaan aivan huoletta: kaikki tulisi tapahtumaan täsmälleen niinkuin ritarikertomukset edellyttivät ja kuvailivat. He olivat kulkeneet suunnilleen kolme neljännespeninkulmaa, kun näkivät kalliorykelmän keskellä Don Quijoten, joka nyt oli pukeissaan, mutta ei varuksissaan, ja Dorotea, saatuaan Sancholta tietää, että tuo oli Don Quijote, sivalsi piiskalla ratsuaan hyvin parroitetun parturin häntä seurattessa. Kun he olivat saapuneet hänen luokseen, hyppäsi asevartia muulinsa selästä ja kiiruhti kädet ojossa auttamaan alas neitiä. Dorotea astui vikkellä ratsultaan, heittäytyi Don Quijoten eteen polvilleen eikä noussut, vaikka toinen kaikin voimin yritti saada häntä jaloilleen, vaan haastoi seuraavaan tapaan:

— Urhoollinen ja voimallinen ritari! Minä en suostu tästä nousemaan, ennenkuin teidän oivallisuutenne ja kohteliaisuutenne suo minulle suosionosoituksen, joka on koitua teidän oman persoonanne kunniaksi ja ylistykseksi sekä suureksi hyödyksi kaikkein lohduttomimmalle ja loukatuimmalle neidolle, mitä on nähty auringon alla. Ja jos väkevän käsivartenne urheus vastaa teidän kuole-

mattoman maineenne kaikua, niin olette velvollinen auttamaan tätä poloista, joka saapuu ylen kaukaisilta mailta, teidän mainehikkaan nimenne houkuttelemana, etsimään teitä auttajakseen kovissa kohtaloissaan.

— En vastaa teille sanaakaan, kaunis neiti, — virkkoi Don Quijote — enkä kuuntele enää asiaanne, ellette sitä ennen nouse maasta.

— Minä en nouse, herra, — vastasi surunrasittama neiti — ellei teidän kohteliaisuutenne ensin lupaa minulle suosionosoitusta, jota anelen.

— Minä lupaan ja myönnän sen teille, — vastasi Don Quijote — mikäli sen suorittamisesta ei koidu haittaa tai vahinkoa kuninkaalleni, isänmaalleni tai hänelle, jonka hallussa on sydämeni ja vapauteni avain.

— Siitä ei tule olemaan haittaa eikä vahinkoa mainitsemillenne — virkkoi surumielinen neiti.

Samassa tuli Sancho Panza kuiskaamaan isäntänsä korvaan:

— Armollinen herra, te voitte hyvinkin luvata hänelle suosionosoituksen, jota hän pyytää, sillä sehän on pieni juttu: on vain surmattava jättiläiskoljo, ja tämä anelija on korkea prinsessa Micomicona, Etiopian kuningaskunnan Micomicónin kuningatar.

— Olipa kuka tahansa; — vastasi Don Quijote — minä teen, mitä olen velvollinen tekemään ja mihin minua käskää omatuntoni sen kutsumuksen mukaan, jonka olen valinnut.

Sitten hän kääntyi neidin puoleen ja virkkoi:

— Suvaitkoon teidän ihanuutenne nousta, sillä minä suon teille sen suosionosoituksen, jota mielitte minulta pyytää.

— Lausun siis pyyntöni, — virkkoi neiti — nimittäin,

että teidän ylevämielinen persoonanne nyt heti lähtee kanssani, minne teidät vien, ja lupaa olla ryhtymättä mihinkään muuhun seikkailuun tai avunantoon, kunnes olette kostanut minun puolestani kavaltajalle, joka on anastanut valtakuntani rikkoen kaikkea jumalallista ja inhimillistä oikeutta.

— Minä lupaan siihen suostua, — vastasi Don Quijote — ja niinmuodoin voitte te, jalo neiti, tästä lähtien luopua rasittavasta alakuloisuudestanne ja saattaa riutuneet toiveenne loimahtamaan uusin voimin uuteen liekkiin, sillä Jumalan ja minun käsivarteni avulla saatte pian takaisin valtakuntanne ja pääsette ikivanhan ja mahtavan maanne valtaistuimelle niistä konnista huolimatta, jotka mielivät sitä vastustaa, ja heidän uhallaan. Ja käykäämme nyt kohta työhön käsiksi, sillä viivyttelystä sanotaan yleensä koituvan vaaraa.

Hädänalainen neiti tahtoi väkisinkin suudella hänen käsiään, mutta Don Quijote, joka oli kaikin puolin kohtelias ja hieno ritari, ei millään ehdolla siihen suostunut, vaan nosti neidin seisaalleen ja sulki hänet syliinsä erittäin säädyllisesti ja kohteliaasti, käskien sitten Sanchoa katsomaan Rocinanten satulavöitä ja pukemaan hänet varuksiinsa. Sancho otti alas varukset, jotka riippuivat puunoksasta kuin voitonmerkinä, tarkasti vyöt ja puki tuota pikaa varukset herransa ylle. Havaitessaan olevansa täysissä varuksissa Don Quijote virkkoi:

— Lähtekäämme nyt Jumalan nimeen tätä ylhäistä neitiä auttamaan.

Parturi oli yhä polvillaan ja kykeni vain vaivoin pidättämään nauruansa ja estämään putoamasta partaansa, jonka menetys olisi saattanut tehdä tyhjäksi heidän hyvän aikeensa; mutta nähdessään, että suosionosoitus oli

jo myönnetty ja kuinka uutterasti Don Quijote valmistihe sitä suorittamaan, hän nousi ja tarttui valtiattarensa toiseen käteen, ja niin he molemmat auttoivat neidin muulin selkään. Don Quijote nousi sitten Rocinanten satulaan, parturi sijoittui ratsulleen, mutta Sancho jäi jalkapatikkaan, jälleen muistaen menettämänsä harmon, koska nyt sitä kaipasi. Sancho ei kumminkaan ollut tuosta millänsäkään, sillä hänestä näytti siltä, että hänen herransa nyt oli pääsemässä, jopa ihan pääsemäisilläänkin keisariksi; hän näet epäilemättä otaksui isäntänsä menevän naimisiin tuon prinsessan kanssa ja tulevan ainakin Micomicónin keisariksi. Hänen ainoana huolenaan oli ajatus, että tuo valtakunta sijaitsi neekerien maassa, joten siis kaikki hänen tulevat alamaaisensa välttämättä olivat neekereitä; mutta hän keksi mielessään siihen heti hyvän keinon ja lohdutti itseään: »Mitä huolin siitä, että alustalaiseni ovat neekereitä? Ei muuta kuin lastaan ne laivaan ja kuljetan Espanjaan, missä voin ne myydä ja saan niistä käteismaksun, ja sillä rahalla minä voin ostaa jonkin arvon tai jonkin viran ja eellä niin huoletonna ikäni kaiken. Olisipa laittaa, ellei miehellä olisi ällä eikä kykyä järjestää asioita ja myydä kolmeakymmentä- tai ainakin kymmentätuhatta alamaistaan kädenkäänteessä! Jumaliste, minä panen ne lentämään, olivatpa sitten pieniä tai suuria tai millaisia tahansa, ja vaikka olisivat kuinka mustia, minä saan ne kyllä muuttumaan valkoiksi tai keltaisiksi. Tulkaahan vain tänne, älkää yhtään pelätkö, sormeanihan minä tässä imeskelen!» Näitä miettiessään hän oli niin touhuissaan ja tyytyväinen, että kerrassaan unohti jalankulkemisesta koituvan harmin.

Kaikkea tätä seurasivat Cardenio ja kirkkoherra muutamien orjantappurapensaitten takaa tietämättä, miten

menetellä, jotta pääsisivät heidän seuraansa; mutta kirkkoherra, joka oli varsin ovela, keksi kohta, mitä heidän piti tehdä saavuttaakseen tarkoituksensa: hän otti mukanaan kuljettamastaan kotelosta sakset, leikkasi sangen näppärästi Cardenion parran, puki hänen ylleen oman ruskean nuttunsa ja antoi hänelle vielä mustan viitan, niin että hänelle itselleen jäivät vain housut ja ihomekko; ja Cardenio näytti tosiaankin nyt niin toisenlaiselta, ettei olisi itseään tuntenut, vaikka hänellä olisi ollut kuvastin edessään. Toiset tosin olivat ehtineet edelle, ennenkuin tämä toimitus oli suoritettu, mutta siitä huolimatta kirkkoherra ja Cardenio ehtivät helposti valtamaantielle ennen heitä, koska risukot ja kehnot kulkureitit pakottivat ratsastavia liikkumaan hitaammin kuin jalankävijät. Niin he sijoittuivat tasangolle, siihen kohtaan, missä tie urkeni vuoristosta. Don Quijoten ja hänen seuralaistensa saapuessa kirkkoherra alkoi katsella häntä hyvin pitkään, eleillään osoittaen hänen näyttävän tutulta, ja siten kauan aikaa häntä silmäilyään lähti häntä kohti, kädet ojennettuina ja ääneen huutaen:

— Olipa onni, että löysin ritariuden kuvastimen, kelpo maanmieheni Don Quijote Manchalaisen, aateliuden kukan ja kerman, hädänalaisten suojelijan ja auttajan, vaeltavien ritarien kvintessensin.

Niin sanoen hän kiersi käsivartensa Don Quijoten vasemman polven ympärille, ja ritari, hämmästyneenä siitä, mitä näki ja kuuli toisen sanovan ja tekevän, katseli häntä tarkkaavasti, tunsu hänet vihdoin, näytti säikähtävän ja pyrki kaikin voimin alas satulasta; mutta kirkkoherra ei siihen suostunut, ja siksi virkkoi Don Quijote:

— Sallikaa, herra liseniaatti, sillä ei ole oikein, että

minä istun hevosenselässä ja teidän armonne lainen kunnianarvoinen henkilö kulkee jalan.

— Siihen minä en voi millään ehdolla suostua; — vastasi kirkkoherra — jääköön teidän ylhäisyytenne satulaan, sillä ratsain te suoritate suurimmat mainetyöt ja seikkailut, mitä meidän aikanamme on nähty; minulle, papille, mutta vähäarvoiselle, on kylliksi, kun saan istuutua jonkun teidän armonne seurassa kulkevan herran hevosen lautasille, mikäli he eivät pane pahakseen; ja uskonpa silloin, että ratsunani on Pegasos-hevonen tai se seebra tai sotaorhi, jolla ratsasti mainehikas mauri Muzaraque, joka vielä tänäkin päivänä makaa noiduttuna Zuleman suuressa kummussa, vähän matkan päässä Complutummin mainiosta kaupungista.

— Tuo ei juolahtanut mieleenikään, hyvä herra lisen-siaatti; — vastasi Don Quijote — mutta varmaan uskon, että armollinen prinsessa suvaitsee minun pyynnöstäni käskeä asepalvelijaansa jättämään muulinsa satulapaikan teidän armonne käytettäväksi; hän itse voi sijoittua taakse, jos prinsessa sen sallii.

— Sallii aivan varmaan, — vastasi prinsessa — ja tiedänpä senkin, ettei herra asevartiaani tarvitse käskeä: hän on niin kohtelias ja sivistynyt, ettei hän sallii hengenmiehen kävellä, jos hänellä jotenkin on tilaisuutta ratsastaa.

— Niin on laita — vastasi parturi.

Hän astui kohta maahan, kehoitti kirkkoherraa istuutumaan satulaan, ja tämä teki niin odottamatta enempiä pyyntöjä. Mutta parturin sitten yrittäessä sijoittua muulin lautasille kävikin niin ikävästi, että muuli, joka oli vuokrajuhta, mikä riittää samalla ilmaisemaan, että se oli ilkeä otus, kohotti hiukan takapäätään ja potkaisi pari kertaa niin tuimasti, että mestari Nicolas,

jos potkut olisivat osuneet hänen rintaansa tai päähänsä, sen sijaan, että osuivat vain ilmaan, olisi kironnut hiiden kattilaan koko tämän Don Quijoten kotiteloilleen saattamiseksi suunnitellun retken. Näinkin ollen potkut säikähdyttivät häntä niin kovin, että hän keikkosi maahan, muistamatta ollenkaan varoa partaansa, joka kirposi irti ja tuiskahti sekin maahan. Havaitessaan sen menettäneensä parturi ei tiennyt muuta neuvoa kuin peittää kasvot molemmin käsin ja voihkia, että häneltä oli isketty irti poskihampaat. Nähdessään partavihkon makaavan ilman leukaluuta ja ihan veretönnä pitkän matkan päässä kukistuneesta asepalvelijasta Don Quijote virkkoi:

— Jumal'avita, millainen iso ihme! Parta on temmattu ja kiskaistu hänen kasvoistaan niin tyystin kuin olisi nimenomaan aiottu se ajella!

Kirkkoherra, joka huomasi juonensa olevan vaarassa joutua ilmi, kiiruhti kohta noutamaan partaa, vei sen yhä vielä maassa makaavan ja voihkivan parturin luo, painoi hänen päänsä poveaan vasten ja sijoitti samassa parran paikoilleen mutisten jotakin, minkä sanoi olevan loitsua ja omansa kiinnittämään ihmisen leukaan partaa, kuten kohta saataisiin nähdä. Saatuaan sen jälleen sijoilleen hän astui loitommaksi, ja knaappi oli siinä yhtä parrallisenä ja terveenä kuin ennen. Sitä Don Quijote kovin ihmetteli ja pyysi kirkkoherraa tilaisuuden tarjoutuessa opettamaan hänelle tuon loitsun; hän näet arveli, että sen voima ulottui avarammillekin aloille kuin pelkkään parran kiinnitykseen, koska oli selvää, että parran lähtiessä täytyi ihon ja lihankin pahoin haavoittua ja vioittua, joten loitsu, kyetessään kaiken sen korjaamaan, epäilemättä kelpasi muuhunkin, eikä vain leuan ja parran parantamiseen.

— Niin onkin laita — sanoi kirkkoherra ja lupasi opettaa sen hänelle ensimmäisessä soveliaassa tilaisuudessa.

He tekivät nyt sellaisen sopimuksen, että kirkkoherra nousisi ensinnä satulaan ja että he kolme sitten vuorottelevat, kunnes ehtisivät majataloon, joka saattoi olla suunnilleen kahden peninkulman päässä sieltä. Kun he siis olivat ehtineet nousta ratsuilleen, nimittäin Don Quijote, prinsessa ja kirkkoherra, ja kolme muuta lähti käymään jalkaisin, nimittäin Cardenio, parturi ja Sancho Panza, lausui Don Quijote neidille:

— Suvaitkoon teidän korkeutenne, valtiattareni, lähteä johtamaan kulkuamme, minne parhaaksi näette.

Ennenkuin hän ehti vastata, virkkoi lisensiaatti:

— Mihin valtakuntaan teidän korkeutenne tahtoo meidät johdattaa? Onko se kukaties Micomicónin kuningaskunta? Se se varmaan on, jos minä valtakunnista mitään ymmärrän.

Dorotea, joka hyvin yskän oivalsi, arvasi kohta, että tuohon oli vastattava myöntävästi, ja sanoi siis:

— Niin on, herra; sitä kuningaskuntaa kohti kulkee minun tieni.

— Jos niin on, — sanoi kirkkoherra — on meidän mentävä minun kyläni läpi, ja sieltä teidän armonne suuntaa kulkunsa Cartagenaan, missä voitte nousta laivaan hyvä onni mukanne; jos sitten tuuli on suotuista, meri tyyni ja myrskytön, voitte hiukan vähemmässä kuin yhdeksässä vuodessa saada näkyviinne suuren Meona-, tarkoitan Meotis-järven, josta on vähän enemmän kuin sata päivämatkaa teidän korkeutenne valtakuntaan.

— Teidän armonne erehtyy; — sanoi prinsessa — ei näet ole kahta vuotta, kun lähdin sieltä, eikä sää suinkaan ollut hyvä koko aikana, mutta siitä huolimatta olen pääs-

syt näkemään, mitä hartaasti halusin, nimittäin herra Don Quijote Manchalaisen, josta kuulin kerrottavan heti, kun olin astunut maihin Espanjassa, ja kuulemani sai minut kohta etsimään häntä, jotta sulkeutuisin hänen jaloutensa suosioon ja uskoisin oikean asiani hänen voittamattoman käsivartensa varaan.

— Ei enempää kiitosta; — lausui siihen Don Quijote — minä näet vihaan kaikenlaista imartelua, ja vaikka tämä ei sitä lienekään, loukkaavat sellaiset puheet kumminkin minun siveitä korviani. Minä voin sanoa teille, armollinen valtiattareni, ainoastaan, että olipa minussa urheutta tai ei, minä tulen käyttämään kaikkea sitä, mikä minussa lienee tai ei liene, teidän palvelukseenne hamaan hengenlähttöön saakka. Mutta tämän minä nyt jätän odottamaan omaa aikaansa ja pyydän herra lisen-siaattia minulle sanomaan, mikä syy on kuljettanut hänet näille seuduille näin yksinään, ilman palvelijoita ja niin vähissä vaatteissa, että kerrassaan kauhistun.

— Siihen minä vastaan aivan lyhyesti — virkkoi kirkkoherra. — Teidän armonne, herra Don Quijoten tulee tietää, että me, minä ja mestari Nicolas, meidän hyvä tuttavamme ja parturimme, olimme menossa Se-villaan nostamaan rahoja, jotka eräs monta vuotta sitten Intiaan muuttanut sukulaiseni oli minulle lähettänyt, eikä niin vähääkään, sillä niitä ilmoitettiin olevan enem-män kuin kuusikymmentätuhatta täysipitoista pesoa, mikä ei ole aivan mitätön summa; mutta eilen, meidän matkatessamme näitä maita, hyökkäsi kimppuumme neljä rosvoa, jotka veivät meiltä kaikki, partaakaan säästämättä, ja tekivät työnsä niin tyystin, että parturin täytyi ottaa leukaansa irtoparta; ja tämä nuori mies — hän viittari Cardenioon — joutui hänkin pahoin-

pidellyksi. Ja parasta koko jutussa on, että näillä seu-
duilla yleisesti huhuillaan ryöstäjiemme olevan kaleeri-
vankeja, jotka kuuluu vapauttaneen melkein tässä sa-
massa paikassa joku mies, niin voimallinen, että päästi
heidät kahleistaan komissaarista ja vartioista huolimatta.
Se mies oli varmaan järjiltään tai samanlainen konna
kuin hekin, tai ihminen, jolla ei ole sydäntä eikä omaa-
tuntoa, koska hän saattoi päästää suden lampaitten jouk-
koon, revon kanaparveen, karpäsen hunajaau, saattoi
ilkkua oikeutta ja toimia vastoin kuningastaan ja syn-
nynnäistä herraansa rikkomalla hänen laillisen käskynsä,
koska, sanon minä, saattoi riistää kaleereilta niiden sou-
tajat ja herättää levottomuutta Pyhässä Veljeskunnassa,
joka on jo monta vuotta levännyt siunatussa rauhassa,
sanalla sanoen, saattoi suorittaa teon, jonka vuoksi saa
sielulleen vahingon eikä mitään voittoa ruumiilleen.

Sancho oli kertonut kirkkoherralle ja parturille kaleeri-
vankien kanssa sattuneen seikkailun, mistä hänen isän-
tänsä oli suoriutunut varsin kunniakkaasti, ja siitä
syystä kirkkoherra käytti esityksessään voimallisia kään-
teitä nähdäkseen, mitä Don Quijote tekisi tai sanoisi.
Don Quijoten kasvoissa vaihtui väri sana sanalta, eikä
hän uskaltanut tunnustaa toimineensa noiden veikkojen
vapauttamiseksi.

— Ne siis meidät ryöstivät — sanoi kirkkoherra.
— Suokoon Jumala armossaan anteeksi hänelle, joka ei
sallinut heitä kuljetettavan kärsimään ansaitsemaansa
rangaistusta.

K o l m a s k y m m e n e s l u k u ,

*jossa kerrotaan kauniin Dorotean älykkydestä sekä muista
varsin miellyttävistä ja hupaisista seikoista.*

Kirkkoherra oli tuskin ennättänyt lopettaa, kun Sancho virkkoi:

— Totta totisesti, herra lisensiaatti, sen mainion työn tekijä oli minun isäntäni, ja eipä sillä, etten minä ennakolta häntä varoittanut ja neuvonut katsomaan, mitä teki, ja sanonut, että oli synti päästää ne irti, koska kaikki olivat sinne menossa niinkuin suurten konnain pitikin.

— Hölmö, — sanoi siihen Don Quijote — eihän ole vaeltavien ritarien asia eikä velvollisuus tutkia, kulkevatko ne murheelliset, kahlehditut ja sorretut, joita he teillään kohtaavat, sillä tavalla tai ovatko sellaisessa ahdingossa syystään tai syyttään; heidän asianaan on vain auttaa heitä, kuten ainakin apuatarvitsevia, tarkaten heidän kärsimystään eikä heidän konnuuksiaan. Minä kohdasin kokonaisen rukousnauha-jonon juroja ja kurjia ihmisiä ja tein heidän hyväkseen, mitä velvollisuuteni vaati, kävi sitten kuinka tahansa. Ja sille, joka on katsonut menettelyni moitittavaksi, sanon, herra lisensiaatin pyhää virkaa ja hänen persoonaansa kaikin puolin kunnioittaen, että hän tuntee huonosti ritariseikkoja ja valehtelee kuin nartunpoika ja suvuton olento; ja tämän

minä hänelle opetan miekallani, niinkuin on yksityiskohtaisemmin säädetty.

Tuon sanottuaan hän varautui jalustimiinsa ja painoi alas ryntäyslakkinsa; parturinvatia, joka hänen mielestään oli Mambrinon kypäri, hän näet kuljetti mukanaan satulan takanupissa, kunnes saisi korjatuiksi ne vauriot, joita oli koitunut kaleerivankien sitä käsitellessä.

Dorotea, joka oli älykäs ja leikkisä ja oli jo tullut tietämään, etteivät kaikki ruuvit olleet paikoillaan Don Quijoten päässä ja että kaikki, Sancho Panzaa lukuunottamatta, pitivät häntä pilanaan, ei halunnut olla toisia huonompi, vaan virkkoi hänelle, nähdessään hänet niin tuimalla tuulella:

— Herra ritari, teidän armonne tulee muistaa minulle lupaamanne suosionosoitus ja ettei teidän, lupauksenne mukaan, sovi antautua mihinkään muuhun seikkailuun, olipa se kuinka tähdellinen tahansa. Tyyntykää siis; jos herra liseniaatti olisi tietänyt, että kaleerivangit oli vapauttanut teidän voittamaton käsivartenne, olisi hän varmaan pitänyt suunsa visusti suljettuna, vieläpä puraissut kieltäänkin kolme kertaa, ennenkuin olisi lausunut sanaa, joka olisi saattanut koitua teidän armonne halvennukseksi.

— Sen lupaan ja vannon, — sanoi kirkkoherra — ja olisinpa vielä raastanut pois toisen puolen viiksistäni.

— Minä vaikenen, valtiattareni, — virkkoi Don Quijote — hillitsen sen oikeutetun vihan, joka jo oli sydämeeni noussut, ja pysyn tyynenä ja rauhallisena, kunnes tulen täyttäneeksi, mitä olen teille luvannut; mutta tämän hyvän haluni ja aikomukseni tähden pyydän teitä sanomaan, ellei se tunnu teistä epämieluisalta, mikä on huolenanne ja mitkä, kutka ja millaiset ovat ne

henkilöt, joille minun on puolestanne kostettava asianmukaisesti, tyydyttävästi ja täydellisesti.

— Sen sanon mielelläni, — vastasi Dorotea — ellei teitä väsytä kärsimysten ja onnettomuuksien kuuleminen.

— Ei suinkaan, valtiattareni — vastasi Don Quijote.

Siihen virkkoi Dorotea:

— Koska niin on laita, pyydän teitä, armolliset herrat, kuuntelemaan kertomustani.

Hän oli tuskin ehtinyt tuon sanoa, kun Cardenio ja parturi siirtyivät hänen viereensä haluten kuulla, kuinka älykäs Dorotea punoisi tarinansa, ja samoin teki Sancho, joka oli ihastunut häneen yhtä hartaasti kuin hänen isäntänsä. Sijoituttuaan hyvin satulaan ja aloiteltuaan yskähdellen ja muita eleitä tehden Dorotea kävi kertomaan varsin sievästi tähän tapaan:

— Ensinnäkin tahdon ilmoittaa teille, armolliset herrat, että nimeni on . . .

Samassa hän vaikeni hetkiseksi, sillä kirkkoherran antama nimi oli häneltä unohtunut; mutta kirkkoherra, joka kohta arvasi, mikä häntä takellutti, tuli hänen avukseen sanoen:

— Eipä ihmekään, armollinen neiti, että teidän korkeutenne hämmentyy ja joutuu ymmälle kertoessaan onnettomuuksistaan, sillä ne seikat ovat yleensäkin sellaisia, että monesti vievät muistin niiltä, joita ahdistavat, vieläpä niin, etteivät he muista omaa nimeänsäkään, kuten teidän suuruutenne on nyt käynyt, kun olette unohtanut, että olette nimeltänne prinsessa Micomicona, Micomicónin suuren kuningaskunnan laillinen perijätär; mutta tämän vihjauksen avulla teidän korkeutenne varmaan voi helposti palauttaa koviakokeneeseen muistiinsa kaikki, mitä mieli kertoa.

— Niin on tosiaankin laita, — virkkoi neiti — ja tästä lähtien en luule tarvitsevani enää mitään vihjausta; saan varmaan kerrotuksi todenperäisen historiani kaikella kunnialla. Seikka on se, että isäni, kuningas, jonka nimi oli Tinacrio Tietäväinen, oli erittäin perehtynyt siihen, mitä sanotaan noituudeksi, ja sai tietonsa nojalla selville, että äitini, jonka nimi oli kuningatar Jaramilla, tulisi kuolemaan ennen häntä ja että hän itsekin joutuisi pian sen jälkeen eriämään tästä elämästä, joten minä jäisin aivan orvoksi. Tämä huoli, sanoi hän, oli kumminkin vähäisempi verrattuna siihen mielenhämmennykseen, joka hänet valtasi, koska hän varmasti tiesi, että eräs suunnaton jättiläinen, suuren, meidän valtakuntaamme melkein rajoittuvan saaren hallitsija, nimeltään Pandafilando Karsaskatseinen (on näet varmaa, että hän, vaikka hänen silmänsä ovat oikeassa paikassa ja niinkuin olla pitää, kumminkin aina katsoo vinosti, kuin olisi kieroilmäinen, minkä hän tekee ilkeydestä ja herättääkseen pelkoa ja kauhistusta niissä, joita silmäilee), sanon siis, että isäni tiesi tämän jättiläisen, saatuaan kuulla minun jääneen orvoksi, hyökkäävän suurin sotavoimin valtakuntaani, riistävän sen minulta kerrassaan, jättämättä pientä kylääkään tyysijakseni, mutta tiesi myös minun voivan torjua kaiken tämän tuhon ja onnettomuuden, jos suostuisin menemään naimisiin hänen kanssaan. Isäni mielestä oli kumminkin mahdotonta ajatella, että minä suostuisin solmimaan niin epäsuhtaista liittoa, ja hän olikin aivan oikeassa, sillä mieleeni ei ole milloinkaan johtunut mennä naimisiin tuon jättiläisen kanssa, olipa hän kuinka suuri ja suunnaton tahansa. Isäni sanoi vielä, että minun, kun hän olisi kuollut ja minä näkisin Pandafilandon hankkiutuvan hyökkäämään valtakuntaani, ei

pitänyt ajatellakaan ryhtyä vastarintaan, koska siitä koituisi minulle tuho, vaan tuli jättää valtakunta hänen haltuunsa aivan vastustamatta, jos tahdoin pelastaa kuolemasta ja täysin tuhoutumasta hyvät ja uskolliset alamaiseni, sillä minun olisi mahdoton pitää puoliani jättiläisen hirmuisia voimia vastaan. Sensijaan minun piti heti lähteä muutamien omieni kanssa matkustamaan kohti Espanjan maita, mistä löytäisin avun onnettomuuteeni kohtaamalla erään vaeltavan ritarin, jonka maine olisi silloin levinnyt koko tähän valtakuntaan, ja hänen nimensä, ellen väärin muista, piti olla Don Azote tai Don Jigote.

— Don Quijote hän varmaan sanoi, armollinen neiti,
— virkkoi siihen Sancho Panza — eli toiselta nimeltään Murheellisen hahmon ritari.

— Niin tosiaan — myönsi Dorotea. — Hän sanoi vielä, että ritari olisi kookas, kasvoiltaan laiha, ja että hänellä olisi oikealla puolella, vasemman olkapään alla tai niillä paikkeilla, ruskea luomi ja siinä joitakin harjaksen laisia karvoja.

Tuon kuultuaan Don Quijote sanoi aseenkantajalleen:

— Kuulehan, Sancho poikaseni, auta minua riisuutumaan; tahdon näet katsoa, olenko se ritari, josta tuo viisas kuningas on ennustanut.

— Minkätähden teidän armonne tahtoo riisuutua?
— kysyi Dorotea.

— Nähdäkseni, onko minussa se luomi, josta isänne puhui — vastasi Don Quijote.

— Mitäs tässä riisumaan; — sanoi Sancho — tiedänhän minä ilmankin, että teidän armollanne on keskellä selkärunkaa senlaatuinen luomi, mikä on väkevän miehen merkki.

— Se riittää; — virkkoi Dorotea — ystävysten näet ei sovi välittää pikkuseikoista, ja vähät siitä, onko se har- tiassa vai selkärangassa: riittää, kun se on olemassa, olipa sitten missä tahansa, sillä samaa ruumistahan se on kaikki tyynni. Ja isäni varmaan osui kaikkiin puolin oi- keaan, ja minä osuin oikeaan sulkeutuessani herra Don Quijoten suosioon, sillä hän on se, josta isäni puhui, koska hänen kasvojensa piirteet vastaavat sitä hyvää mainetta, jota tämä ritari nauttii, ei ainoastaan Espanjassa, vaan koko Manchassa, sillä tuskin olin astunut maihin Osu- nassa, kun jo kuulin kerrottavan niin monista hänen suo- rittamistaan mainetoista, että heti arvasin hänet juuri siksi, jota olin tullut etsimään.

— Mutta miten teidän armonne astui maihin Osu- nassa? — kysyi Don Quijote. — Eihän se ole mikään satamakaupunki.

Dorotea ei kumminkaan ehtinyt vastaamaan, kun kirkkoherra puuttui puheeseen sanoen:

— Armollinen prinsessa aikoi varmaan sanoa, että hän, noustuaan maihin Malagassa, kuuli ensimmäisen kerran teidän armostanne puhuttavan Osunassa.

— Juuri niin minä aion sanoa — virkkoi Dorotea.

— Se onkin oikein, — sanoi kirkkoherra — ja suvait- koon teidän majesteettinne nyt jatkaa.

— Minulla ei ole jatkamista — vastasi Dorotea — muuta kuin se, että kohtaloni salliessaan minun kohdata Don Quijoten on lopultakin ollut niin suopea, että jo ar- vaan ja katson itseni koko valtakuntani kuningattareksi ja valtiattareksi, koska hän on kohteliaana ja jalomieli- senä luvannut osoittaa minulle suosiotaan lähtemällä kanssani, minne mielin hänet viedä, ja minä en vie häntä minnekään muualle kuin Pandafilando Karsaskatseisen

»Onko se kukaties Micomicónin kuningaskunta?»

»Sijoittui lyömämiekkoinen sillankorvaan ja esti suunnattoman sotajoukon pääsemästä siitä kulkemaan.»

eteen, jotta hän surmaa tämän jättiläisen ja toimittaa minulle takaisin, mitä hän on aivan vastoin oikeutta minulta anastanut. Ja tämä kaikki käy aivan niinkuin toivotaan, sillä niin siitä profeteerasi hyvä isäni, Tinacrio Tietäväinen, joka myös teki tiettäväksi, sekä suullisesti että kaldealaisella tai kreikkalaisella kirjoituksella — minä näet en osaa sitä lukea — että tämän ennustuksessa mainitun ritarin katkaistua kaulan tuolta jättiläiseltä ja ilmaistua haluavansa naida minut minun pitäisi heti, ollenkaan vastustelematta, suostua hänen lailliseksi puolisokseen ja jättää hänen haltuunsa valtakuntani sekä oma persoonani.

— Mitä tästä arvelet, Sancho ystäväni? — virkkoi siihen Don Quijote. — Kuuletko, mistä tässä puhutaan? Enkö sitä sinulle sanonut? Katsohan, eikö meillä olekin jo valtakunta hallittavaksemme ja kuningatar naitavaksemme.

— Onpa totisesti, — sanoi Sancho — ja häpeät niskaan sille, joka ei nai leikattuaan herra Pandahiladolta kurkut poikki! Eikös olekin pulska tämä kuningatar! Kunpa muuttuisivat kirput vuoteessani tämännäköisiksi!

Samassa Sancho hypähti pari kertaa ilmaan, kämmenillään anturoitaan paukuttaen ja ilmaisten mitä hereintä iloa, juoksi sitten Dorotean luo, tarttui hänen muulinsa ohjaksiin, pidätti sen ja painui polvilleen prinsessan eteen pyytäen häntä ojentamaan käsiään suudeltaviksi, jotta siten saisi osoittaa kunnioittavansa häntä kuningattarenaan ja valtiattarenaan. Kuka läsnäolijoista olisikaan voinut pidättää nauruansa nähdessään isännän hulluuden ja palvelijan yksinkertaisuuden? Dorotea tosiaankin ojensi hänelle kätensä ja lupasi tehdä hänestä suuren herran valtakunnassaan, kunhan taivas olisi niin armollinen, että

sallisi hänen voittaa sen takaisin ja päästä sitä nauttimaan. Sancho kiitteli häntä sanoilla, joista toiset jälleen ratkesivat nauramaan.

— Siinä, hyvät herrat, on minun historiani; — jatkoi Dorotea — siihen on vain vielä lisättävä, että kaikista niistä seurueeseeni kuuluvista henkilöistä, jotka otin matkaani, kun lähdin valtakunnastani, on jäljellä ainoastaan tämä parrakas asepalvelija, sillä kaikki muut hukkuivat hirmuisessa myrskyssä, joka yllätti meidät sataman jo näkyessä. Hän ja minä pelastuimme maihin kumpikin lankullansa, kuin ihmeen avulla, ja niin ovatkin elämäni vaiheet, kuten olette huomanneet, kaikin puolin ihmeelliset ja salamyhkäiset. Ja jos olen jossakin kohdassa lausunut liikaa tai en ole sanonut niin sattuvasti kuin olisi pitänyt, syyttäkää sitä, minkä herra liseniaatti mainitsi kertomukseni alussa: että alituiset ja erinomaiset vastoinkäymiset riistävät kärsijöiltään muistin.

— Minulta ne eivät sitä riistä, ylhäinen ja urhoollinen valtiatar, — sanoi Don Quijote — sattuipa niitä sitten teitä palvellessani kuinka paljon, kuinka suuria ja ennenkuulumattomia tahansa; ja siksi minä uudistan teille antamani lupauksen ja vannon kulkevani kanssanne maailman loppuun saakka, kunnes kohtaan julman vihollisenne, jonka pään aion leikata poikki Jumalan ja käsi-varteni auttaessa tämän . . . en tahdo sanoa hyvän miekkani terällä, sillä Ginés de Pasamontea saan kiittää siitä, että hän varasti oman miekkani.

Tuon hän lausui hiljaa mutisten ja jatkoi sitten:

— Kun sitten olen katkaissut hänen kaulansa ja saat-
tanut teidät rauhassa omistamaan maatanne, on teidän
vallassanne menetellä oman itsenne kanssa miten vain
mielenne tekee, sillä niin kauan kuin muistini on vallat-

tuna ja tahtoni vangittuna, ymmärrykseni menetettynä hänen . . . en sano enempää — niin kauan on mahdotonta, että rohkenisin ajatuksissanikaan mennä naimisiin, vaikka puolisokseni tarjoutuisi itse feenikslintu.

Se, mitä hänen isäntänsä lopuksi mainitsi haluttomuudesta naimisiin, tuntui Sanchosta niin pahalta, että hän koroitti ylen närkästyneenä äänensä ja sanoi:

— Tuhat tulimmaista! Teidän armonne, herra Don Quijote, ei ole täydellä järjellä! Kuinka teidän armonne voisikaan muuten epäröidä mennä naimisiin tällaisen ylhäisen prinsessan kanssa? Luuletteko, että sallimus tarjoo teille joka nurkan takana sellaista onnea kuin teille nyt tarjotaan? Onko neiti Dulcinea kukaties kauniimpi? Ei varmastikaan, ei sinne päinkään, ja tekeepä mieleni vielä sanoa, ettei hän riitä kengänruojuihinkaan asti tälle, joka on edessämme. Niinpä en minäkään, piru soikoon, saa toivomaani kreivikuntaa, jos teidän armonne kulkee hakemassa tyhjää, jota saa pyytämättäkin. Naikaa, naikaa paikalla, sen neuvon teille annan, vaikka itse pirulta siihen apua pyytäisin, ja ottakaa tuo valtakunta, joka tipahtaa käsiinne noin vain, ja kuninkaaksi päästyänne tehkää minusta markiisi tai maaherra, ja paikalla, vaikka sitten menisi kaikki päin helvettiin.

Don Quijote, joka ei sietänyt kuulla lausuttavan sellaisia solvauksia valtiattarestaan Dulcineasta, kohotti peitsensä, mitenkään Sanchoa varoittamatta ja muutenkaan mitään virkkamatta, ja löi häntä kaksi kertaa, niin että hän tuupertui maahan, ja olisi varmaan kolhinut miehen kuoliaaksi, ellei Dorotea olisi huutaen kehoittanut herkeämään.

— Luuletteko te, kurja moukka, — sanoi Don Quijote hetkisen kuluttua — että minun luontoni sallii aina vain

nyrkkiä puiden varoittaa ja että te tässä vain aina teette itsenne syypääksi ylitsekäymiseen ja minä aina suon anteeksi? Teidän on paras luopua niistä luuloista, kirottu kanalja, sillä se sinä varmaan olet, koska olet solvannut verratonta Dulcineaa. Ja ettekö tiedä, te lurjus, hölmö ja rötkäle, ettei minulla olisi voimia kirpunkaan tappamiseen, ellei hän vuodattaisi väkevyyttänsä minun käsivarteeni? Sanokaa, te kyykkäärmeen kielellä puhuva vintiö, kenen luulette valloittaneen tämän kuningaskunnan ja leikanneen pään tuolta jättiläiseltä ja tehneen teistä markiisin (minä näet katson tuon kaiken jo tehdyksi ja lainvoiman saaneeksi), ellei urhean Dulcinean, joka on käyttänyt sankaritöissään välikappaleenaan minun käsivarttani? Hän taistelee minussa ja voittaa minussa, ja minä elän ja hengitän hänessä, ja hänessä on elämäni ja olemiseni. Ja kuinka kiittämätön olettekaan, te konnamainen portonpoika: kohottuanne maan tomusta aatelisarvoon palkitsette sellaisen hyväntyön panettelemalla häntä, joka on sen teille tehnyt!

Sancho oli säilynyt niin eheänä, että kuuli kaikki, mitä isäntä hänelle sanoi. Hän nousi maasta jotenkin vikkelästi, meni suojaan Dorotean ratsun taakse ja virkkoi sieltä isännälleen:

— Kuulkaahan, herra, jos teidän armonne on päättänyt olla menemättä naimisiin tämän korkean prinsessan kanssa, niin onhan selvää, ettei valtakunta tule omakseenne, ja kun ei niin tapahdu, niin mitä armonosoituksia voitte minulle tarjota? Sitä minä tässä valitan. Naikaa, armollinen herra, naikaa kaikin mokomin tämä kuningatar, nyt, kun hän on tässä kuin olisi taivaasta eteemme tupsahtanut; myöhemmin voitte taas ottaa neiti Dulcinean, sillä onhan niitä elänyt tässä maailmassa ennenkin

kuninkaita, joilla on ollut jalkavaimoja. Mitä kauneuteen tulee, en sano sitä enkä tätä, sillä toden tunnustaakseni minä tykkään heistä molemmista, vaikka en ole koskaan nähnyt neiti Dulcineaa.

— Mitä tarkoitat, kun sanot, ettet ole häntä nähnyt, sinä petturi ja panettelija? — virkkoi Don Quijote. — Etkö sinä vastikään tuonut minulle terveisiä häneltä?

— Tarkoitan, etten ole saanut katsella häntä niin hätäilemättä, — sanoi Sancho — että olisin ehtinyt nähdä hänen kauneutensa ja hyvät puolensa erikseen ja joka kohdaltansa; mutta noin niinkuin köntissä hän minua kyllä miellyttää.

— Siinä tapauksessa minä annan sinulle anteeksi, — sanoi Don Quijote — ja suo sinäkin minulle anteeksi, että sinua loukkasin; ihminen näet ei vallitse alkuviettejensä.

— Eipä niinkään, — vastasi Sancho — ja minussa on aina puhumisen halu sellainen alkuvietti, enkä minä voi olla sanomatta, ainakin kerrakseen, mitä kielelleni kiertyy.

— Harkitse kumminkin, — sanoi Don Quijote — mitä puhut, Sancho, sillä ruukku menee kaivolle . . . en sano sinulle enempää.

— Olkoon sinänsä; — vastasi Sancho — taivaassa on Jumala, joka näkee kaikki juonet ja tulee tuomitsemaan, kumpi meistä enemmän pahaa tekee, minäkö, kun en puhu oikein, vai teidän armonne, kun ette oikein menettele.

— Riittäköön jo; — virkkoi Dorotea — joutukaa, Sancho, suutelemaan isäntänne kättä ja pyytäkää häneltä anteeksi; olkaa tästä lähtien varovaisempi kiittäessänne ja moittiessanne, varokaa puhumasta pahaa tuosta neiti Dulcineasta, jota tuntemattomanakin har-

taasti kunnioitan, ja luottakaa Jumalaan, niin varmaan saatte tilukset, joilla elelette kuin ruhtinas.

Sancho meni alla päin pyytämään herransa kättä. Don Quijote ojensi sen hänelle vakavan juhlallisesti ja Sanchon suudeltua antoi hänelle siunauksensa kehoittaen häntä lähtemään kanssaan hiukan edelle; hänellä näet oli erittäin tärkeitä kysyttävää ja keskusteltavaa. Sancho totteli, he loittonivat vähää matkaa toisista, ja Don Quijote sanoi hänelle:

— Minulla ei ole sinun palattuasi ollut aikaa eikä tilaisuutta tiedustella sinulta erinäisiä yksityiskohtia perille viemästäsi viestistä sekä tuomastasi vastauksesta; nyt siis, koska sallimus on suonut meille ajan ja tilaisuuden, et evänne minulta sitä onnea, jonka hyvät uutisesi voivat minulle tuottaa.

— Teidän armonne kysyköön, mitä ikänä hyväksi näkee; — vastasi Sancho — kyllä minä suoriudun lopusta yhtä hyvin kuin alustakin. Mutta minä pyydän hartaasti, parahin herrani, ettei teidän armonne ole tästä lähtien niin pitkävihainen.

— Miksi niin, Sancho? — kysyi Don Quijote.

— Siksi, — vastasi Sancho — että ne iskut, jotka äsken sain, johtuivat pikemmin siitä riidasta, jonka piru tässä muutamana yönä rakensi meidän välillemme, kuin siitä, mitä sanoin neiti Dulcineasta, jota rakastan ja kunnioitan kuin pyhimyksen jäsentä, vaikka hänessä ei sellaista ole, vain siksi, että hän on teidän armonne oma.

— Varo puhumasta jälleen sellaista, Sancho, jos henkesi on sinulle rakas; — virkkoi Don Quijote — se harmittaa minua. Annoinhan sinulle taannoin anteeksi, ja sinä tunnet varmaan sananparren: »Uusi synty vaatii uutta katumusta».

Tällävälän he huomasiivat samaa tietä tulevan miehen aasilla ratsastaen, ja lähemmäksi ehdittyään hän näytti heistä mustalaiselta. Mutta Sancho Panza, jonka silmät ja sielu kiintyivät aina aaseihin, missä ikänä hän niitä näki, oli tuskin ehtinyt miehen nähdä, kun jo tunsu Ginés de Pasamonten, mustalaisen tarjoamasta langanpäästä kiinni saatuaan siten päästen käsiksi kerään, omaan aasiinsa. Niin näet tosiaankin oli laita, että Pasamonte tuli ratsastaen Sanchon harmolla. Tehdäkseen itsensä tuntemattomaksi ja voidakseen myydä aasin hän oli pukeutunut mustalaiseksi, jonka kielttä, monien muiden ohella, hän osasi puhua kuin äidinkieltään. Sancho näki ja tunsu hänet ja nähtyään ja tunnettuaan huusi kohta kovalla äänellä:

— Ginesillo, sinä ryöväri! Jätä minun aarteeni, päästä irti minun kalleimpani, älä hyväile minun hupiani, jätä aasini, jätä minun riemuni! Pakene, sinä siivoton lurjus, korjaa luusi, rosvo, ja anna pois, mikä ei ole omaasi!

Tämä huuto ja haukkuminen oli kumminkin aivan tarpeetonta, sillä Ginés hyppäsi maahan jo ensimmäisen sanan kuultuaan, pisti juoksuksi, joka muistutti täyttä laukkaa, ja loittoni samassa kauas heistä kaikista. Sancho saapui harmonsa luo, syleili sitä ja virkkoi:

— Kuinka olet voinut, rakas harmo, minun silmäteräni, vanha veikkoni?

Samalla hän suuteli ja hyväili aasia kuin se olisi ollut ihminen. Aasi oli hiljaa ja salli Sanchon suudella ja hyväillä, vastaamatta hänelle sanaakaan. Toiset ehtivät luo ja onnittelivat häntä harmon löytymisen johdosta, erittäinkin Don Quijote, joka lisäksi ilmoitti, ettei hän tämän tähden peruuttanut antamaansa kolmen aasinvarsan luovuttamismääräystä. Sancho kiitti häntä siitä.

Heidän siten keskustellessaan sanoi kirkkoherra Dorotealle, että tämä oli suunnitellut kertomuksensa erittäin älykkäästi, myös sikäli, että oli esittänyt sen lyhyesti ja ritariromaaneissa tavattavien kertomusten mukaisesti. Dorotea sanoi niitä monesti lukeneensa ratokseen; kun hänellä ei kumminkaan ollut selkoa maakuntien ja satamakaupunkien asemasta, oli hän umpimähkään sanonut nousseensa maihin Osunassa.

— Sen arvasin, — virkkoi kirkkoherra — ja siitä syystä kiiruhdin kohta sanomaan, mitä sanoin, siten ohjaten asian oikealle tolalle. Mutta eikö ole ihmeellistä nähdä, kuinka helposti tuo hidalgo parka uskoo kaikki tällaiset keksimät ja valheet, kun ne vain ovat tyyliään ja muodoltaan hänen omista kirjoistaan lukemiensa hulluustusten kaltaisia?

— Epäilemättä, — sanoi Cardenio — ja hänen mielettömyytensä on niin merkillinen ja ennenkuulumaton, että tuskin lienee ketään niin teräväpäistä, että voisi siihen osua, jos mielisi piloillaan sen keksiä ja sepittää.

— On siinä eräs toinenkin seikka — sanoi kirkkoherra. — Jos näet jätämme sikseen ne typeryydet, joita tämä kelpo hidalgo lausuu hulluutensa yhteydessä, niin huomaamme hänen muista asioista puhuttaessa keskustelevan erinomaisen järkevästi ja osoittavan kaikin puolin selvää ja laadullista ymmärrystä, niin että kenen hyvänsä, mikäli ei kosketella hänen ritariseikkojaan, täytyy pitää häntä erittäin älykkäänä miehenä.

Heidän näin puhellessaan jatkoi Don Quijote aloittamaansa keskustelua ja sanoi Sancholle:

— Sovitaan pois, Sancho ystäväni, nämä riidat, ja kerro minulle nyt, ollenkaan välittämättä mistään vihasta ja kaunasta: missä, miten ja milloin kohtasit Dul-

cinan? Mitä hän oli tekemässä? Mitä hänelle sanoit? Mitä hän vastasi? Millainen oli hänen kasvojensa ilme, kun hän luki kirjettäni? Kuka sen kirjoitti sinulle puhtaaksi? Kerro siis tästä asiasta kaikki, mitä pidät tietämisen, kysymisen ja vastaamisen arvoisena, ollenkaan lisäilemättä tai valehtelematta minun mielikseni ja jättämättä pois mitään, minkä otaksut olevan minulle epämieluisia.

— Herra, — vastasi Sancho — totta puhuakseni ei kirjettä kirjoittanut minulle puhtaaksi kukaan, sillä minulla ei ollut mitään kirjettä mukana.

— Niin on laita kuin sanot, — virkkoi Don Quijote — sillä minä havaitsin pari päivää lähtösi jälkeen, että muistiinpanokirja, johon sen kirjoitin, oli minun hallussani, mikä tuotti minulle ankaraa huolta, koska en tietänyt, mikä sinulle neuvoksi, kun havaitsisit olevasi vailla kirjettä, ja minä otaksuin kaiken aikaa, että kääntyisit takaisin sitä kaivatessasi.

— Niin olisi käynytkin, — vastasi Sancho — ellen olisi oppinut sitä ulkoa, kun teidän armonne sen minulle luki, niin että lausuin sen muististani eräälle suntiolle, joka kirjoitti sen paperiin niin täsmällisesti, että hän, vaikka olikin lukenut paljon pannakirjeitä, tunnusti tämän kirjeen kauneimmaksi kaikista lukemistaan.

— Muistatko sen vieläkin, Sancho? — kysyi Don Quijote.

— En, herra; — vastasi Sancho — lausuttuani sen ja havaittuani, ettei sen muistamisesta voinut enää olla hyötyä, minä tulin sen unohtaneeksi, ja jos siitä vielä jotakin muistan, niin sen *suurivartisen*, tarkoitan *suurivaltaisen valtiattaren* ja lopun: »*Teidän hamaan kuolemaan saakka, Murheellisen hahmon ritari*». Ja siihen välille minä pistin neljättäsataa sieluani ja elämäni ja silmiäni valoa.

Y h d e s n e l j ä t t ä l u k u.

Don Quijoten ja hänen aseenkantajansa Sancho Panzan hauska keskustelusta sekä muista tapahtumista.

— Tuo kaikki on minun mieltäni myöten; jatka! —
virkkoi Don Quijote. — Sinä siis tulit perille, ja mitä tekikään tuo kauneuden kuningatar? Sinä varmaan näit hänen pujottelevan helmiä tai kirjaelevan kultalangalla jotakin vaalilauseetta minulle, hänen orjuuteensa annetulle ritarille.

— Enpä niinkään, — vastasi Sancho — vaan näin hänet välppäämässä kahta puoltatynnyriä jyviä kotitalonsa pihamaalla.

— Saat uskoa, — sanoi Don Quijote — että ne jyvät olivat helmiä, kun hänen kätensä ehtivät niitä koskettaa. Entä tulitko katsoneeksi, ystäväni, kumpaa vehnälaajia se oli, hienoa vai tavallista?

— Eihän tuo ollut kuin tattaria — vastasi Sancho.

— Minä vakuutan sinulle, — sanoi Don Quijote — että siitä, kun hänen kätensä sen välppäsivät, tuli kaikkein hienointa vehnänviljaa, aivan epäilemättä. Mutta kerrohan lisää: kun hän oli lukenut kirjeeni, suuteliko hän sitä? Nostiko sen päänsä päälle? Suorittiko hän jonkin toimituksen, jota sopii katsoa sellaisen kirjeen ansaitsevan, vai mitä hän teki?

— Kun minun piti se hänelle antaa, — vastasi Sancho — oli hän parhaillaan pohtaa tuiskimassa melkoista jyvämäärää, joka hänellä oli pohtimessaan, ja hän sanoi minulle: »Pankaa, ystäväiseni, se kirje tuohon säkin päälle; minä en kumminkaan ehdi sitä lukemaan, ennenkuin olen välpännyt kaikki, mitä tässä on.

— Älykäs neiti! — virkkoi Don Quijote. — Niin hän varmaan menetteli saadakseen kaikessa rauhassa sitä lukea ja oikein siitä nauttia. Jatka, Sancho. Mitä hän sinun kanssasi keskusteli siinä askarrellessaan? Mitä hän kysyi sinulta minusta? Ja sinä, mitä sinä hänelle vastasit? Päättä kertomuksesi, kerro minulle kaikki tyynni; älä jätä pienintäkään seikkaa mainitsematta.

— Hän ei kysynyt minulta mitään, — sanoi Sancho — mutta minä kerroin hänelle, kuinka teidän armonne oli häntä palvellakseen tekemässä katumusta vyötäisiä myöten alastomana, vetäytyneenä tähän vuoristoon kuin villi-ihminen, maaten maassa, aterioimatta katetussa pöydässä ja siivoamatta partaansa, itkien ja kiroten koh-taloansa.

— Sanoit väärin, kun sanoit minun kiroavan kohta-loani; — virkkoi Don Quijote — minä näet ennemmin sitä siunaan ja tulen siunaamaan kaikkina elämäni päivinä, koska se on tehnyt minut kyllin arvokkaaksi rakastamaan niin korkeata naista kuin Dulcinea Tobosolainen.

— Niin, korkea hän on, — pisti siihen Sancho — sillä hän on totisesti kämmenenleveyttä pitempi kuin minä.

— Kuinka niin, Sancho? — kysyi Don Quijote. — Oletko mitannut itseäsi hänen kanssaan?

— Mittasinhan minä — vastasi Sancho — sillä viisillä, että me, kun minä astuin luo auttaakseni häntä nosta-maan jyväsäkkiä aasin selkään, tulimme niin liki toi-

siamme, että selvästi huomasi hänen olevan runsasta vaaksan vertaa pitempi kuin minä.

— Mutta eikö olekin totta, — virkkoi Don Quijote — että hänen ruumiilliseen suuruuteensa liittyvät ja sitä kaunistavat tuhannet miljoonat sielun sulot! Erästä seikkaa et ainakaan kiellä, Sancho: kun olit astunut lähelle häntä, etkö silloin tuntenut Saban tuoksua, aro-mallista hyvää hajua, jotakin ihanaa, mille en osaa antaa mitään nimeä? Tarkoitan sellaista lemua tai haihtumaa kuin olisit ollut jonkun hienon hansikaskauppiaan myymälässä?

— En tiedä sanoa muuta — vastasi Sancho — kuin että tunsin äikeänlaista pientä hajua, ja seikka taisi olla se, että hän siinä työn touhussa heiluttuaan oli hiestynyt ja hiukan lämmennyt.

— Niin ei suinkaan ollut laita, — virkkoi Don Quijote, vaan nenäsi oli varmaan tukossa tai sinä tunsit oman hajusi; minä näet kyllä tiedän, kuinka tuoksu tuo ruusu ohdakkeitten seassa, tuo vainion lilja, tuo sula ambra.

— Varsin mahdollista, — vastasi Sancho — sillä minusta itsestäni lähtee useasti se sama haju, joka tuntui silloin uhoavan neiti Dulcineasta; mutta mitäpä tuota ihmettelemään: samassa kadotuksessahan sitä ollaan kaikki tyynni.

— No niin, — jatkoi Don Quijote — hän siis sai jyvät välpätyiksi ja myllyyn lähetetyiksi. Mitä hän sitten teki kirjettä lukiessaan?

— Kirjettä — sanoi Sancho — hän ei lukenut, hän näet sanoi, ettei osannut lukea eikä kirjoittaa; hän otti ja repi sen pieniksi palasiksi sanoen, ettei halunnut antaa sitä kenenkään luettavaksi, jottei kylässä saataisi tietoa hänen salaisuuksistaan, ja että se, mitä olin hänelle suusanaisesti

ilmoittanut teidän armonne rakkaudesta häneen sekä siitä erinomaisesta katumuksenteosta, jota hänen tähtensä harjoittite, oli täysin riittävää. Lopuksi hän vielä käski minun sanoa teidän armollenne terveisiä, että hän suutelee teidän käsiänne ja että hänen tekee enemmän mieli nähdä teitä kuin teille kirjoittaa ja että hän senvuoksi pyytää ja velvoittaa teitä näytettäessä poistumaan näistä viidakoista, lopettamaan hullutuksenne ja heti paikalla lähtemään matkaan kohti Tobosoa, ellei mitään tärkeämpää seikkaa satu esteeksi, sillä hän ikävöi kovin saada nähdä teidän armoanne. Hän nauroi katketakseen, kun sanoin, että teidän armonne nimittää itseään *Murheellisen hahmon ritariksi*. Minä kysyin häneltä, oliko se taannoinen biskajalainen tullut hänen luoksensa; hän sanoi miehen tulleen ja olleen varsin laadullinen. Tiedustelin vielä kaleerivangeistakin, mutta hän sanoi minulle, ettei ollut toistaiseksi nähnyt yhtäkään.

— Sitä myöten on kaikki hyvin — virkkoi Don Quijote. — Mutta sanohan, millaisen kalleuden hän sinulle lahjoitti, jättäessään sinut hyvästi, niistä uutisista, joita olit hänelle tuonut minulta? Vaeltavien ritarien ja ylhäisten naisten keskuudessa näet on yleisenä ja ikimuistoisena pitämystenä antaa aseenkantajille, neitsyille tai kääpiöille, jotka kuljettavat viestejä toisilta toisille, ritareille heidän valtiattariltaan ja näiltä heidän vaeltajilleen, jokin kallis koru lahjaksi ja kiitokseksi heidän tuomistaan hyvistä terveisistä.

— Saattaa hyvinkin niin olla, ja minä pidän sitä hyvänä tapana; mutta niin on varmaan ollut laita edesmenneinä aikoina, sillä nykyaikana annetaan yleensä vain pala leipää ja juustoa; sellaisen lahjan näet minulle ojensi neiti Dulcinea, piha-aidan yli, kun häntä

hyvästelin, ja se oli vielä paremmaksi vakuudeksi lampanjuustoa.

— Hän on rajattoman antelias, — sanoi Don Quijote — ja kun hän ei antanut sinulle mitään kultakoristetta, niin se varmaan johtui siitä, ettei hänellä ollut sitä siinä käsillä sinulle annettavaksi; mutta sopiihan lahja hihaan pääsiäisen jälkeenkkin: minä tapaan hänet, ja se asia kyllä järjestyy. Tiedätkö, Sancho, mitä minä tässä ihmettelen? Sitä, että olet, kuten minusta näyttää, kulkenut matkasi edestakaisin kuin linnuntietä; olethan viipynyt vain hiukan neljättä päivää matkatessasi täältä Tobosoon ja jälleen takaisin, vaikka täältä sinne on neljättäkymmentä peninkulmaa. Siksi minä otaksun, että se viisas noita, joka hoitaa asioitani ja on ystäväni — minulla näet on sellainen ja täytyy olla, koska en muuten olisi moitteeton vaeltava ritari — tarkoitan, että juuri hän nähtävästi auttoi sinua nopeasti kulkemaan sinun itsesi sitä huomaamatta; on näet olemassa sellaisia noitia, jotka sieppaavat vaeltavan ritarin hänen sängyssä maatessaan, ja niin hän, tietämättä kuinka tai millä tavalla, herää seuraavana päivänä enemmän kuin tuhannen peninkulman päässä sieltä, missä oli edellisenä iltana. Ja ellei olisi niin laita, eivät vaeltavat ritarit voisi vaaroissaan toisiansa auttaa, kuten alinomaa auttavat. Kun siis joku heistä sattuu olemaan Armenian vuoristossa taistelemassa jotakin loushikäärmettä tai jotakin julmaa hirviötä tai toista ritaria vastaan ja joutuu kamppailussa häviölle ollen jo suistumassa surman kitaan, niin silloin, ihan äkkiarvaamatta, ilmaantuu sinne pilven päällä tai tulisissa vauhuissa toinen ritari, hänen ystävänsä, joka oli vielä äsken Englannissa, mutta joka nyt auttaa häntä ja pelastaa hänet kuolemasta, ja jo saman päivän iltana hän on

kotonaan syömässä illallista hyvällä halulla, vaikka paikasta toiseen on yleensä kaksi-, jopa kolmekintuhatta peninkulmaa. Ja kaiken tämän saavat aikaan taidollaan ja tiedollaan nämä viisaat noidat, jotka pitävät huolta sellaisista urhoollisista ritareista. Niinmuodoin ei minun, Sancho ystäväni, olekaan vaikea uskoa, että olet niin lyhyessä ajassa kulkenut matkan täältä Tobosoon ja takaisin, koska, kuten sanoin, joku ystävällinen velho varmaan lennätti sinua, huomaamattasi.

— Niin se taisi olla, — sanoi Sancho — sillä eikös Rociante totisesti vilettänyt kuin mustalaisen aasi, jolla on elohopeaa korvissa.

— Niin juuri, elohopeata! — virkkoi Don Quijote. — Ja lisäksi liuta riivaajaisia, sillä ne ne lentävät ja lennättävät kaikkea, mitä mielivät, niin ettei väsymystä tunnu ollenkaan. Mutta se nyt sikseen, ja sano minulle, kuinka minun tulee mielestäsi menetellä siihen nähden, että valtiat-tareni käskee minua lähtemään hänen luoksensa? Vaikka näet oivallan olevani velvollinen täyttämään hänen käskynsä, havaitsen sen kumminkin mahdottomaksi, koska olen antanut lupaukseni kanssamme matkustavalle prinsessalle ja ritarilaki pakottaa minua täyttämään lupaukseni ennen omaa mielihaluani. Toiselta puolen minua ankarasti kiusaa ja ahdistaa kaipaus päästä kohtaamaan valtiatartani, toiselta puolen taas minua yllyttää ja kehoittaa antamani lupaus sekä kunnia, joka tulee tästä yrityksestä minulle koitumaan. Aikomukseni on kumminkin matkustaa nopeasti, saapua pian sinne, missä tuo jättiläinen on, ja perille saavuttuani minä katkaisen siltä kaulan, toimitan prinsessan hallitsemaan kaikessa rauhassa valtakuntaansa ja palaan sitten viipymättä näkemään sitä kirkkautta, joka aistejani valaisee. Hänelle

minä esitän sellaiset anteeksiopyynnöt ja puolustelut, että hän tulee hyväksymään viipymiseni, koska näkee siitä kaikesta koituvan itselleen vain lisää kunniaa ja mainetta, kun näet kaikki se, mitä minä olen tässä elämässä saavuttanut, saavutan ja tulen saavuttamaan aseita käyttäen, johtuu kokonansa hänen minulle suomastaan suosiosta ja siitä, että olen hänen omansa.

— Ohhoh, — sanoi Sancho — kuinka pahoin teidän armonne onkaan päästä vialla! Sanokaahan minulle, armollinen herra, aikooko teidän armonne tehdä tämän retken ihan suotta aikojaan ja päästää käsistään ja menettää tilaisuuden tällaiseen rikkaaseen ja ylhäiseen naimiseen, missä teille annetaan myötäjäisiksi kokonainen valtakunta, joka todenperäisten kuulemaini mukaan on enemmän kuin kaksikymmentätuhatta peninkulmaa ympärimitaten, jossa on ylen runsaasti kaikkea, mitä tarvitaan ihmisen elämän ylläpitämiseksi, ja joka on suurempi kuin Portugali ja Kastilia yhteenlaskettuina? Olkaa vaiti, Jumalan tähden, hävetkää, mitä olette sanonut, totelkaa neuvoani ja suokaa minulle anteeksi ja naikaa paikalla ensimmäisessä kylässä, missä on pappi, ja onhan tässä sitäpaitsi meidän lisensiaattimme, jolta se käy kuin voidellen. Huomatkaa vielä, että minä olen kyllin vanha antamaan neuvoja ja että tämä nyt teille antamani passaa vallan mainiosti ja että parempi pyy pivossa kuin kaksi oksalla, sillä ken hyvän saa ja huonon valitsee, älköön sattuko, vaikka hyvin suuttuu.

— Kuulehan, Sancho, — vastasi Don Quijote — jos sinä neuvot minua menemään naimisiin vain siksi, että minä jättiläisen surmattuani pääsen heti kuninkaaksi ja saan tilaisuutta osoittaa sinulle suosiotani ja antaa sinulle, mitä olen luvannut, niin teen sinulle tietäväksi, että voim

varsin helposti täyttää toivomuksesi naimisiin menemätäkkin; minä näet panen ennen taisteluun ryhtymistä ehdoksi, että minulle, kun voittajana siitä suoriudun, vaikka en menekään naimisiin, annetaan lisäpalkinnoksi osa valtakuntaa, jonka sitten voin lahjoittaa kenelle haluan; ja kun sen kerran lahjoitan, kenelle luulet minun sen antavan, ellei juuri sinulle?

— Se on selvää; — vastasi Sancho — mutta katsokoon teidän armonne, että valitsee sen meren puolelta, jotta minä, ellei olo ja elämä siellä olisi mieluista, voin lastata mustat alamaiseni laivaan ja menetellä niiden kanssa niinkuin olen sanonut. Ja älköön teidän armonne huoliko mennä nyt tapaamaan neiti Dulcineaa, vaan lähtekää tuota jättiläistä tappamaan, ja saattakaamme tämä asia päätökseen; minä näet uskon totisesti, että siitä koituu paljon kunniaa ja paljon hyötyä.

— Minä vakuutan sinulle, Sancho, — sanoi Don Quijote — että olet oikeassa, ja noudatan neuvoasi lähtemällä prinsessan kanssa, ennenkuin menen kohtaamaan Dulcineaa. Ja muista sinä olla virkkamatta mitään kenellekään, seuralaisillemmekaan, siitä, mitä olemme tässä pohtineet ja käsitelleet; koska näet Dulcinea on niin varovainen, ettei tahdo toisten saavan tietää hänen tunteitaan, ei ole oikein, jos minä tai joku muu minun kauttani saattaa ne ilmi.

— Jos kerran on niin laita, — virkkoi Sancho — niin miksi teidän armonne vaatii kaikkia niitä, jotka käsivartenne kukistaa, lähtemään neiti Dulcinean luo ja hänelle esittäytymään, vaikka siten nimenomaan vakuutate hänestä pitävänne ja olevanne häneen rakastunut? Ja koska heidän kaikkien on pakko langeta polvilleen hänen eteensä ja ilmoittaa tulevansa teidän armonne luota vakuutta-

maan hänelle kuuliaisuuttaan, niin kuinka voivat teidän kummankin tunteet säilyä salaisina?

— Kuinka typerä ja yksinkertainen oletkaan! — sanoi Don Quijote. — Etkö älyä, Sancho, että kaikki tuo koituu hänelle sitä suuremmaksi ylennykseksi? Sinun tulee näet tietää, että tämän ritarikuosimme mukaan on naiselle suureksi kunniaksi, jos hänellä on paljon palvelevia vaeltavia ritareita, joiden toivelmat eivät ulotu kauemmaksi kuin hänen palvelemiseen hänen itsensä tähden odottamatta lukuisista hyvistä aikeistaan muuta palkintoa kuin että hän suvaitsee hyväksyä heidät ritareikseen.

— Olen kuullut saarnattavan, — sanoi Sancho — että meidän Herraamme pitää rakastaa siihen tyyliin, hänen itsensä tähden, antamatta taivaan autuuden toivon enempää kuin helvetinpelonkaan siihen yllyttää. Vaikka kyllä minä puolestani mielisin rakastaa ja palvella häntä sen vuoksi, mitä hän kykenee tekemään.

— Sinä olet piru mieheksi, vaikka olet moukka, — sanoi Don Quijote — ja puhut toisinaan erittäin älykkäästi! Tuntuu kerrassaan siltä kuin olisit käynyt opinteitä.

— Totta totisesti, minä en osaa lukea — vastasi Sancho.

Samassa huusi mestari Nicolas kehoittaen heitä hukan odottamaan, sillä heillä oli aikomus pysähtyä juomaan erälle siinä sijaitsevalle pienelle lähteelle. Don Quijote pysähtyi, ja Sancho oli siitä varsin mielissään, ko ka oli jo väsynyt viljoihin valheisiinsa ja pelkäsi isäntänsä solmivan hänet sanoissa; vaikka näet Sancho tiesi, että Dulcinea oli tobosolainen talonpoikaistyttö, ei hän ollut ikäpäivinänsä häntä nähnyt.

Cardenio oli sillävälin pukeutunut niihin vaatteisiin, jotka olivat olleet Dorotean yllä, kun hänet löydettiin.

Vaikka nämäkään eivät olleet kovin hyvät, olivat ne sentään melkoista paremmat kuin hänen riisumansa rievut. He sijoittuivat lähteen reunalle ja tyynttyivät, vaikka tosin puutteellisesti, heitä kaikkia kalvavaa huikeata nälkää niillä eväillä, jotka kirkkoherra oli varustanut mukaansa majatalosta.

Heidän siinä ollessaan sattui kulkemaan ohi vaeltava poika, joka alkoi erittäin tarkkaavasti katsella lähteen luona olevia, syöksyi vähän ajan kuluttua Don Quijoten luo, kietoi käsivartensa hänen säärtensä ympäri ja alkoi itkeä ylen haikeasti, sanoen:

— Voi hyvä herra! Eikö teidän armonne tunne minua? Katsokaa minua tarkoin; minä olen se renkipoika Andres, jonka teidän armonne päästi tammesta, mihin olin sidottu.

Don Quijote tunsi hänet, tarttui hänen käteensä, kääntyi läsnäolevien puoleen ja sanoi:

— Jotta teidän armonne näkevät, kuinka tärkeätä on, että maailmassa liikkuu vaeltavia ritareita korjaamassa niitä vääryyksiä ja solvauksia, joita siinä elävät julkeat ja kehnot ihmiset tekevät, tulee teidän tietää, että tässä taannoin, kulkiessani erään metsikön kautta, kuulin huutoja ja varsin surkeata valitusta, kuin olisi siellä ollut joku hädänalainen ja apuatarvitseva henkilö. Veloitukseni yllyttämänä minä kohta riensin sinnepäin, mistä valitusäänet tuntuivat kuuluvan, ja näin tammeen sidottun nuorukaisen, tämän, joka nyt on edessämme, mikä minua syvästi ilahduttaa, koska hän on oleva todistajani, etten missään kohdassa poikkea totuudesta. Kuten sanottu, hän oli siinä tammeen sidottuna, alastonna vyötäisiin saakka, ja häntä pieksi hurjasti suitsienperillä eräs lurjus, joka, kuten myöhemmin sain kuulla, oli hänen

isäntänsä. Hänet nähtyäni minä heti kysyin, miksi hän poikaa niin julmasti ruoski, ja se moukka vastasi pieksevänä häntä senvuoksi, että poika oli hänen palvelukseensa tehnyt itsensä syypääksi muutamiin laiminlyönteihin, jotka hänen mielestään johtuivat pikemmin konnuudesta kuin yksinkertaisuudesta. Siihen virkkoi tämä poika: »Hyvä herra, hän pieksee minua vain siksi, että pyydän häneltä palkkaani». Isäntä esitti silloin ties millaisia pitkiä puheita ja puolusteluja, joita tosin kuuntelin, kumminkaan niitä hyväksymättä. Sanalla sanoen, minä velvoitin talonpojan vapauttamaan hänet ja otin häneltä valallisen lupauksen, että hän veisi pojan mukanaan ja maksaisi hänelle palkan viimeistä reaaliamyöten ja vielä runsaastikin. Eikö tämä kaikki ole totta, Andres poikani? Huomasitko, kuinka arvovaltaisesti minä lausuin käskyni ja kuinka nöyrästi hän lupasi suorittaa kaikki, mihin minä häntä velvoitin, määräsin ja käskin? Vastaa, älä yhtään ujostele äläkä ollenkaan arkaile; kerro tälle herrasväelle, mitä tapahtui, jotta taetaan nähdä ja oivaltaa olevan niin hyödyllistä kuin tässä väitän, että maanteillä liikkuu vaeltavia ritareita.

— Kaikki, mitä teidän armonne sanoi, on varsin totta, — vastasi poika — mutta asia päättyi aivan toisin päin kuin teidän armonne luulee.

— Kuinka niin, toisin päin? — virkkoi Don Quijote. — Eikö se lurjus siis maksanutkaan palkkaasi?

— Ei siinä kyllin, ettei maksanut, — vastasi poika — vaan teidän armonne poistuttua metsiköstä, kun olimme jääneet sinne kahden kesken, hän satoi minut jälleen samaan tammeen ja ruoski minut taas niin perin pohjin, että olin kuin nyljetty pyhä Pärttyli, ja lyödessään hän aina heitti minulle jonkin ivasanan tai kokkapuheen

pitäen pilanaan teidän armoanne, niin että olisin varmaan nauranut hänen puheilleen, ellei tuskani olisi ollut niin tuima. Hän siis piteli minua niin tylästi, että olen siitä lähtien maannut hospitaalissa parantumassa siitä pahasta, minkä se ilkiö minulle teki. Kaikkeen tähän on syyppää teidän armonne; jos näet olisitte jatkanut matkaanne poikkeamatta sinne, mihin kukaan ei teitä kutsunut, ja sekaantumatta toisten asioihin, olisi isäntäni tyytynyt antamaan minulle tusinan tai pari tusinaa iskua ja olisi sitten laskenut minut vapaaksi ja maksanut, minkä oli velkaa. Mutta kun teidän armonne niin aiheettomasti häntä häväisi ja ankarasti haukkui, syttyi hänen vihansa, ja kun hän ei voinut syytää sitä teidän armoonne, antoi hän, kahden kesken jäätyämme, rajuilman purkautua minun ylitseni, niin hurjasti, että tuntuu kuin ei minusta tulisi miestä enää ikipäivinä.

— Onnettomuus oli siinä, — virkkoi Don Quijote — että poistuin sieltä; minun näet ei olisi pitänyt poistua, ennenkuin olin hankkinut sinulle maksun. Pitihän minun pitkäaikaisten kokemusteni nojalla tietää, ettei ole moukkaa, joka pitäisi antamansa sanan, ellei hän huomaa sen pitämisen olevan edullista. Mutta muistathan sinä, Andres, kuinka vannoin valan, että lähtisin häntä etsimään, ellei hän maksaisi palkkaasi, ja että hänet löytäisin, vaikka hän piiloutuisi valaskalan vatsaan.

— Se on totta, — sanoi Anders — mutta siitä ei ollut mitään hyötyä.

— Saat kohta nähdä, onko hyötyä — virkkoi Don Quijote.

Niin sanoen hän kimmahti jaloilleen ja käski Sanchoa suitsimaan Rocinantea, joka haukkasi nurmea heidän aterioidessaan.

Dorotea kysyi häneltä, mitä hän aikoi tehdä. Hän vastasi aikovansa etsiä talonpojan, kurittaa häntä hänen kehnon käytöksensä vuoksi ja hankkia Andres-pojalle, mitä hänelle kuului, viimeistä maravediä myöten, kaikkien maailman talonpoikain kiusaksi ja heistä huolimatta. Sen johdosta Dorotea kehoitti häntä ottamaan huomioon, että hänen, lupauksensa mukaan, oli mahdollon antautua mihinkään muuhun yritykseen, ennenkuin vireilläoleva asia oli saatettu päätökseen, ja että hänen, koska tiesi tämän paremmin kuin kukaan muu, piti tyynnyttää mielensä, kunnes palaisi hänen valtakunnastaan.

— Niin tosiaan, — vastasi Don Quijote — ja Andresin täytyy malttaa mielensä, kuten te, armollinen neiti, sanotte; mutta minä vannon vieläkin ja lupaan hänelle jälleen, etten lepää, ennenkuin olen kostanut hänen puolestaan ja hankkinut hänelle kuuluvan palkan.

— Minä en luota noihin valoihin; — sanoi Andres — kunhan minulla olisi, millä päästä Sevillaan asti, en välittäisi mitään kaikista maailman kostoista. Jos siis teillä on jotakin syötävää ja matkalla tarvittavaa, niin antakaa, ja jääkää Jumalan haltuun, teidän armonne ja kaikki vaeltavat ritarit, ja olkoon heille vaelluksestaan sama hyöty kuin siitä on ollut minulle.

Sancho otti eväspussistaan palan leipää ja kappaleen juustoa, antoi ne pojalle ja sanoi:

— Ottakaa, Andres veikkoseni; kaikkiahian meitä kohtaa osa teidän onnettomuudestanne.

— Mikäs osa teitä kohtaa? — kysyi Andres.

— Tämä osa juustoa ja leipää, jonka teille annan, — vastasi Sancho — sillä Jumala yksin tietää, tulenko sitä kaipaamaan vai en; teidän näet pitää tietää, ystäväi-

seni, että me vaeltavien ritarien aseenkantajat saamme kärsiä sangen paljon nälkää ja vastoinikäymistä, vieläpä muutakin, minkä voi selvemmin kokea kuin lausua.

Andres otti leipänsä ja juustonsa ja huomattuaan, ettei kukaan antanut mitään muuta, painui alakuloiseksi ja otti jalat allensa, kuten tavataan sanoa. Lähtiessään hän kumminkin vielä virkkoi Don Quijotelle:

— Jumalan nimessä, herra vaeltava ritari, jos toiste minut tapaatte, älkää minua pelastako tai auttako, vaikka näkisitte minua kappaleiksi hakattavan, vaan jättäkää minut kärsimään kovaa onneani; se näet ei voi olla niin paha, ettei muuttuisi vielä pahemmaksi, jos minua auttaa teidän armonne, jonka Jumala tuomitkoon kadotukseen samoinkuin kaikki muut tähän maailmaan syntyneet vaeltavat ritarit.

Don Quijote aikoi nousta rankaisemaan poikaa, mutta tämä pisti niin vilkkaaksi juoksuksi, ettei kukaan katsonut maksavan vaivaa lähteä häntä tavoittamaan. Don Quijote oli ylen nolona Andres-pojan kertomuksen vuoksi, ja toisten täytyi parhaansa mukaan pidättää nauruansa, jotta hän ei joutunut aivan pahan häpeän ja hämmennyksen valtaan.

K a h d e s n e l j ä t t ä l u k u ,

jossa kerrotaan, mitä majatalossa sattui Don Quijoten koko seurueelle.

Kun maukas ateria oli lopetettu, he satuloivat kohta juhtansa ja saapuivat seuraavana päivänä, mitään kertomisen arvoista kokematta, majataloon, joka oli Sancho Panzalle pelon ja kauhistuksen paikka; mutta hän ei voinut sitä väistää, vaikka hyvinkin teki mieli olla sinne menemättä. Nähdessään Don Quijoten ja Sanchon saapuvan emäntä, isäntä, heidän tyttärensä ja Maritornes lähtivät erittäin iloisin elein ja ilmein ottamaan heitä vastaan. Don Quijote tervehti heitä tyynesti ja arvokkaasti kehoittaen valmistamaan hänelle paremman vuoteen kuin viime kerralla. Siihen vastasi emäntä, että hänelle laitetaisiin ruhtinaallinen yösija, jos hän maksaisi paremmin kuin taannoin. Don Quijote lupasi maksaa, ja niin he järjestivät hänelle siedettävän sijan samaan ullakkosuojaan, ja hän meni heti levolle, koska oli kovin nääntynyt sekä ruumiiltaan että sielultaan.

Hän oli tuskin ehtinyt mennä suojaansa, kun emäntä hyökkäsi parturin kimppuun, kävi kiinni hänen partaansa ja sanoi:

— Ettepä totta totisesti käytäkään häntääni enää partananne; antakaa tänne minun häntäni, sillä mieheni

kalut viruvat pitkin lattiaa, niin että saa ihan hävetä; tarkoitan kampa, jonka hän aina pisti hyvään häntääni.

Parturi ei mielinyt sitä luovuttaa, kiskoipa emäntä kuinka tuimasti tahansa; mutta lisensiaatti vihdoin kehoitti häntä antamaan sen, koska tuo juoni ei ollut enää tarpeen, vaan hän voi ilmaista itsensä ja näyttäytyä omassa hahmossaan sekä sanoa Don Quijotelle, että oli rosvomaisten kaleerivankien käsiin jouduttuaan tullut pakomatallaan tähän majataloon; jos Don Quijote kysyisi, mihin prinsessan asepalvelija oli joutunut, sopi hänelle vastata, että prinsessa oli lähettänyt hänet ennakolta ilmoittamaan valtakuntansa asukkaille olevansa tulossa tuoden mukanaan heidän kaikkien vapauttajaa. Parturi jätti nyt vapaaehtoisesti hännän emännälle, ja samoin palautettiin hänelle kaikki muut tarpeet, jotka hän oli heille lainannut Don Quijoten vapauttamista varten. Kaikki majatalossa olevat ihmettelivät kovin Dorotean kauneutta ja myös paimenena esiintyvän Cardenion kaunista ulkomuotoa. Kirkkoherran toimesta ryhdyttiin heille järjestämään ateriala niistä ruokavaroista, mitä majatalosta saattoi löytyä, ja isäntä, joka toivoi nyt saavansa paremman maksun kuin taannoin, valmisti heille viipymättä siedettävän päivällisen. Don Quijote nukkui yhä, ja toiset katsoivat parhaaksi olla häntä herättämättä, koska nukkumisesta oli hänelle nyt enemmän hyötyä kuin syömisestä. Aterian aikana he keskustelivat isännän, hänen vaimonsa, tyttärensä, Maritornes-piikaisen ja kaikkien matkustavaisten läsnäollessa Don Quijoten merkellisestä hulluudesta ja kuinka olivat hänet löytäneet. Emäntä kertoi, mitä he olivat saaneet kokea hänen ja muulinajajan tähden, katsahti sitten ympärilleen, oliko Sancho läsnä, ja kertoi, kun häntä ei näkynyt, koko hä-

nen poukotuksensa, mikä huvitti kuulijoita melkoisesti. Kun kirkkoherra sitten sanoi, että Don Quijotelta olivat vieneet järjen hänen lukemansa ritariromaanit, virkkoi majatalon isäntä:

— Minä en ymmärrä, kuinka se on mahdollista; ei näet minun käsittääkseni tosiaankaan ole maailmassa mitään parempaa luettavaa. Minulla on niitä pari kolme kappaletta muitten paperien ohella, ja ne ovat todella vuodattaneet minuun uutta elämää, eikä ainoastaan minuun, vaan moniin muihinkin; elonkorjuun aikana näet tänne kerääntyy pyhäisin paljon leikkuuväkeä, ja joukossa on aina joku lukutaitoinen, joka käy käsiksi kirjoihini, ja niin meitä sijoittuu hänen ympärilleen neljättäkymmentä henkeä kuuntelemaan niin hyvillä mielin, että harmaat haivenemme karisevat pois; ainakin itsestäni tiedän sanoa, että kuullessani niistä valtavista ja hirmuisista iskuista, joita ritarit jakelevat, tekee mieleni samoin iskeä, ja kernaasti minä kuuntelisin sellaisia kertomuksia yöt päivät.

— Samoin minä; — sanoi emäntä — minulla näet ei ole talossani rauhallista hetkeä milloinkaan muulloin kuin teidän niitä kuunnellessanne; silloin olette siihen niin syventynyt, ettette muista rähistä, kuten tavallisesti.

— Niin on laita, — virkkoi Maritornes — ja kuuntelenpa minäkin mielelläni noita juttuja, sillä ne ovat erittäin sieviä, varsinkin, kun kerrotaan, kuinka joku ylhäinen nainen on pomeranssipuitten alla sylityksin ritarinsa kanssa ja heidän vartianaan on siinä vanhempi rouva, kateuden ja pelon kalvamana. Niin, totisesti, se on mieluisaa kuin mesi.

— Entä mitä arvellette te, nuori neiti? — kysyi kirkkoherra kääntyen isännän tyttären puoleen.

— En tiedä, armollinen herra, en tosiaankaan; — vastasi tyttö — kuuntelehan niitä minäkin, ja tunnustan kyllä, että kuunteleminen minua miellyttää, vaikka en siitä mitään ymmärrä; mutta en minä pidä niistä iskuista, jotka isääni niin huvittavat, vaan enemmän niistä valituksista, joihin ritarit puhkeavat ollessaan kaukana rakastetuistaan, sillä ne tosiaankin saavat minut toisinaan itkuun pillahutamaan, niin kovin minun tulee heitä surku.

— Te siis kaiketi lohduttaisitte heitä, nuori neiti, — sanoi Dorotea — jos he itkisivät teidän tähtenne?

— En tiedä, mitä tekisin, — vastasi tyttö — tiedän vain noiden naisten joukossa olevan muutamia niin julmia, että heidän ritarinsa nimittävät heitä naaras-tiikereiksi ja -jalopeuroiksi ja antavat heille lukemattomia muita rumia nimiä. Herra siunatkoon, en minä tiedä, millaista säälimätöntä ja tunnotonta väkeä he ovatkaan, kun mieluummin antavat kunniallisen miehen kuolla tai menettää järkensä kuin häneen katsahtavat. En minä ymmärrä, mitä sellainen teeskentely pyhittää; jos he menettelevät niin siveytensä vuoksi, menkööt naimisiin ritariensa kanssa, sillä nämä eivät mitään muuta halua.

— Vaiti, lapsikulta; — virkkoi emäntä — sinulla näyttää olevan täysi selko näistä seikoista, ja nuorten tyttöjen ei sovi tietää eikä puhua niin paljon.

— Enhän voinut olla vastaamatta, — sanoi tyttö — kun tämä herra minulta kysyi.

— Hyvä, — sanoi kirkkoherra — tuokaahan nyt, herra isäntä, tänne ne kirjat; tekee mieleni niitä nähdä.

— Kernaasti — vastasi isäntä.

Hän meni omaan huoneeseensa ja toi sieltä vanhan, vitjoilla suljetun matkalaukun. Sen avattuaan hän otti sieltä kolme isoa kirjaa ja muutamia erittäin kauniilla

käsialalla kirjoitettuja papereita. Ensimmäisen avaa-
mansa kirjan kirkkoherra havaitsi olevan *Traakian*
Cirongilio, toinen oli *Hyrkanian Felixmarte* ja kolmas
Suuren Sotapäällikön Gonzalo Hernández Cordobalaisen
historia sekä Diego García de Paredesin elämäkerta.
Luettuaan molemmat ensinmainitut kirjannimet kirkko-
herra kääntyi sanomaan parturille:

— Meiltä puuttuu tässä nyt ystäväni emännöitsijä ja
sisarentytär.

— Emme me heitä kaipaa, — vastasi parturi — sillä
voinhan minäkin kantaa ne pihalle tai lieteen, ja eikös
tuossa tulisijassa olekin oiva roihu.

— Aikooko teidän armonne siis polttaa minun kirjani?
— kysyi isäntä.

— En muita kuin nämä kaksi, *Don Cirongilion* ja *Felix-*
marten.

— Ovatko siis kirjani — virkkoi isäntä — kukaties
harhaoppisia ja skemaattisia, koska mielitte ne polttaa?

— Tarkoitatte kaiketi *skismaattisia*, ystäväni, — sanoi
parturi — eikä skemaattisia.

— Niin kyllä — vastasi isäntä. — Mutta jos ha-
luatte jonkin niistä polttaa, niin olkoon se tuo Suuri Sota-
päällikkö ja tuo Diego García, sillä mieluummin sallisin
polttaa oman poikani kuin kumpaakaan näistä toisista.

— Hyvä ystävä, — sanoi kirkkoherra — nämä molem-
mat kirjat ovat pelkkää valhetta ja täynnä typerää lorua
ja mielettömyyksiä, mutta tämä Suuresta Sotapäälliköstä
kertova on todellista historiaa ja kuvailee, mitä teki aikoi-
naan Gonzalo Hernández Cordobalainen, joka lukuisien ja
suurten mainetöittensä vuoksi ansaitsi koko maailmalta
nimen *Suuri Sotapäällikkö*, kuuluisan ja loistavan liika-
nimen, jonka yksin hän on ansainnut; tämä Diego García

de Paredes taas oli oivallinen ritari, kotoisin Trujillon kaupungista Extremadurasta, erinomaisen urhoollinen sotilas ja niin väkevä, että pidätti yhdellä sormellaan myllynrattaan sen parhaillaan pyöriä viuhuesssa; kerran hän taas sijoittui lyömämiekkoineen sillankorvaan ja esti suunnattoman sotajoukon pääsemästä siitä kulkemaan; ja muitakin tekoja hän suoritti sellaisia, että ne, jos niistä olisi kirjoittanut joku toinen vapaasti ja puolueettomasti, sen sijaan, että hän kertoo ja kirjoittaa ne itse niin vaatimattomasti kuin omaa kronikkaansa sepittävän ritarin sopii, olisivat saattaneet unohduksiin kaikenlaisten Hektorien, Akhilleusten ja Rolandien sankariteot.

— Hyvä isä sentään! — huudahti majatalon isäntä.
 — Mitä ihmettelemistä siinä on, että hän myllynrattaan pidätti! Totta totisesti, teidän armonne pitäisi nyt lukea, mitä minä olen lukenut Hyrkanian Felixmartesta: hän katkaisi yhdellä ainoalla sivalluksella vyötäisistä poikki viisi jättiläistä, kuin ne olisivat olleet sellaisia papuukkoja, joita lapset rakentelevat. Toisella kertaa hän hyökkäsi valtavan suurta ja ylen voimallista sotajoukkoa vastaan, jossa oli enemmän kuin miljoona kuusisataa-tuhatta sotamiestä, kaikki asetettuja kiireestä kanta-päähän, ja löi hajalle koko joukon kuin se olisi ollut lammaslauma. Entä mitä sanotte oivallisesta Traakian Cirongiliosta, joka oli niin urhea ja pelkäämätön kuin nähdään kirjasta, missä kerrotaan, että hänen kulkiesaan erästä virtaa nousi vedestä tulta purskuttava louhikäärme ja että hän sen nähtyään syöksyi sen kimppuun, istuutui hajareisin sen suomaiseen selkään ja kuristi sitä molemmin käsin kurkusta niin voimallisesti, ettei louhikäärmeellä, joka havaitsi olevansa tukehtumassa, ollut muuta neuvoa kuin painua virran pohjaan vieden muka-

naan ratsastajansa, joka ei millään ehdolla tahtonut päästää sitä irti? Ja kun he ehtivät sinne alas, niin ritari huomasi olevansa ihmeen ihanissa linnoissa ja puutarhoissa, ja loughikäärme muuttui samassa vanhaksi äijäksi, joka kertoi hänelle sellaisia seikkoja, ettei paremmista apua. Saatte olla aivan hiljaa, herra, sillä varmaan menisitte ilosta ihan sekaisin, jos sen kuulisitte. Häpeään siinä joutuvat Suuri Sotapäällikkö ja tuo teidän mainitsemanne Diego García!

Tämän kuullessaan Dorotea sanoi hiljaa Cardeniolle:

— Eipä paljon puutu, että isäntämme on toinen Don Quijote.

— Siltä minustakin näyttää; — vastasi Cardenio — mikäli näet hänen puheestaan voi päättää, pitää hän aivan varmana, että kaikki, mitä näissä kirjoissa kerrotaan, on tapahtunut ihan pilkulleen niinkuin niihin on kirjoitettu, eivätkä paljasjalkamunkitkaan saisi häntä toisin uskomaan.

— Ottakaa huomioon, hyvä ystävä, — virkkoi jälleen kirkkoherra — ettei maailmassa ole milloinkaan ollut Hyrkanian Felixmartea eikä Traakian Cirongilioa eikä muita sellaisia ritareita, joista ritariromaanit kertovat; kaiken sen ovat kokoonpanneet ja keksineet joutilaat päät sepittäen niitä teidän mainitsemassanne tarkoituksessa, nimittäin ajankuluksi; sellaisena huvinahan niiden lukeminen on leikkuuväellenekin. Minä näet tosiaankin vannon ja vakuutan teille, ettei sellaisia ritareita ole koskaan maailmassa ollut eikä sellaisia suurtöitä ja mielettömyyksiä ole maan päällä milloinkaan tehty.

— Juoskoon toinen koira tuon luun perään — vastasi isäntä. — Ikäänkuin minä en osaisi sormiani laskea enkä tietäisi, mistä minua kenkä puristaa! Teidän armonne ei

pidä luulla voivansa vetää minua nenästä, sillä minä en totta totisesti ole niin höperö. Sepä vasta laittaa, että teidän armonne tahtoo minulle uskotella kaiken näissä hyvissä kirjoissa kerrotun olevan pelkkää hullutusta ja valhetta, vaikka niiden painattamiseen on antanut luvan kuninkaallinen valtaneuvosto, ikäänkuin siihen kuuluisi väkeä, joka sallisi painattaa sellaisen kokoelman valheita, taisteluita ja noituuksia, että niistä voi mennä pää sekaisin!

— Sanoinhan teille jo, ystäväiseni, — virkkoi kirkkoherra — että se tapahtuu joutilaitten ajatustemme huvittamiseksi; samoinkuin hyvinjärjestetyissä valtioissa sallitaan shakkipeli, pallo- ja biljardileikit niiden harvojen huviksi, jotka eivät halua, eivät saa eivätkä voi tehdä työtä, sallitaan myös painettavan ja luettavan sellaisia kirjoja, koska näet otaksutaan, kuten todella onkin laita, ettei voi olla ketään niin tietämätöntä, joka pitäisi yhtäkään näistä kirjoista todenperäisenä historiana. Ja jos minulla nyt olisi lupa ja kuulijani niin haluaisivat, lausuisin siitä, mitä ritariromaanien tulee sisältää ollakseen hyviä, sellaista, mikä kenties olisi muutamille hyödyllistä, jopa mieluistakin; mutta minä toivon tulevan ajan, jolloin saan seikan ilmoittaa henkilölle, joka kykenee asian korjaamaan. Toistaiseksi siis, herra majatalonisäntä, uskoka, mitä olen teille sanonut, ottakaa kirjanne, selviytykää niin hyvin kuin osatte niiden totuuksista tai valheista, olkoot ne teille hyväksikin hyödyksi, ja suokoon Jumala, ettette joudu ontumaan samaa jalkaa kuin vieranne Don Quijote!

— Enpä suinkaan; — vastasi isäntä — niin hullu en ole, että rupeaisin vaeltavaksi ritariksi, sillä huomaanhan selvästi, ettei nykyaikana ole käytännössä sama tapa kuin

ennen vanhaan, jolloin noiden kuuluisien ritarien kerrotaan vaeltaneen maailmalla.

Tämän keskustelun aikana oli huoneeseen tullut Sancho, joka joutui ankaran hämmingin valtaan ja kovin mielteliääksi kuullessaan sanottavan, etteivät vaeltavat ritarit olleetkaan enää käytännössä ja että kaikki ritari-kertomukset olivat pelkkää lorua ja valhetta, ja niin hän mielessään päätti odottaa, mihin tämä hänen isäntänsä retki johtaisi, sekä ajatteli jättää hänet ja palata vaimonsa ja lastensa luo tavallisiin töihinsä, ellei matka päättyisikään niin onnellisesti kuin hän luuli.

Isäntä oli viemässä pois matkalaukkua ja kirjoja, kun kirkkoherra sanoi hänelle:

— Odottakaahan, minä haluan katsoa, mitä papereita ovat nuo, jotka on kirjoitettu niin hyvällä käsialalla.

Isäntä otti ne ja ojensi luettaviksi kirkkoherralle, joka huomasi siinä olevan suunnilleen kahdeksan käsinkirjoitettua arkkia, alussa suurin kirjaimin piirretty nimi: *Kertomus mielettömästä uteliaisuudesta*. Kirkkoherra luki itseksensä kolme neljä riviä ja sanoi:

— Tämän kertomuksen nimi tosiaan miellyttää minua melkoisesti, ja minua haluttaa lukea se kokonaan.

Siihen vastasi isäntä:

— Teidän arvoisuutenne voi hyvinkin sen lukea, sillä minä voin sanoa, että erinäiset vieraat, jotka ovat sen täällä lukeneet, ovat olleet siihen varsin tyytyväiset ja ovat hartaasti sitä minulta pyytäneet; mutta minä en ole halunnut sitä antaa, koska olen ajatellut palauttaa sen sille henkilölle, joka unohti tänne tämän matkalaukun ja nämä kirjat ja paperit; onhan näet mahdollista, että niiden omistaja joskus tänne palaa, ja vaikka tiedän kirjoja kaipaavani, luovutan ne varmaan takaisin, sillä

»Felixmarte katkaisi yhdellä ainoalla sivalluksella vyötäisistä poikki viisi jättiläistä.»

»Luscinda, havaitessaan joutuneensa hänen käsiinsä, meni tajuttomaksi.»

olenhan kumminkin kristitty, vaikka olen majatalonpitäjä.

— Olette aivan oikeassa, ystäväni, — virkkoi kirkkoherra — mutta sallittehan sentään jäljentää kertomuksen, jos se minua miellyttää.

— Varsin kernaasti — vastasi isäntä.

— Heidän näin keskustellessaan Cardenio oli ottanut kertomuksen ja alkanut sitä lukea. Se miellytti häntäkin, joten hän pyysi kirkkoherraa lukemaan sen ääneen, niin että kaikki sen kuulisivat.

— Lukisin mielelläni, — vastasi kirkkoherra — ellei nyt olisi parempi käyttää aikaa nukkumiseen kuin lukemiseen.

— Minä lepään aivan riittävästi, — sanoi Dorotea — jos saan kuluttaa aikaa kuuntelemalla jotakin kertomusta; mieleni näet ei ole vielä niin tyyni, että sallisi minun nukkua, vaikka se olisikin tarpeen.

— Koska niin on laita, — sanoi kirkkoherra — luen sen, vaikka vain uteliaisuudesta: ehkä siinä on jotakin hupaista.

Mestari Nicolas yhtyi pyyntöön, samoin Sancho. Sen kuultuaan ja arvaten tuottavansa kaikille nautintoa ja itse sitä saavansa hän virkkoi:

— No niin, kuunnelkaa siis tarkkaavasti; kertomus näet alkaa näin.

K o l m a s n e l j ä t t ä l u k u,

jossa esitetään kertomus mielettömästä uteliaisuudesta.

Firenzessä, rikkaassa ja kuuluisassa Italian kaupungissa, siinä maakunnassa, jota mainitaan Toscanan nimellä, elivät Anselmo ja Lotario, kaksi rikasta ja ylhäistä aatelismiestä, jotka olivan niin hyvät ystävät, että kaikki heidän tuttavansa nimittivät heitä, ylistäen ja heidän omaa nimeään mainitsematta, vain *ystävyyksiksi*. He olivat naimattomat, nuoret, samanikäiset ja elämäntavoiltaanakin samanlaiset, ja tämä kaikki riitti liittämään heidät toisiinsa molemminpuolisin kiintymyksin. Anselmo tosin taipui lemmenhuveihin hiukan enemmän kuin Lotario, jota viehättivät metsästyksen ilot, mutta tilaisuuden sattuessa Anselmo luopui mielihaluistaan noudattaakseen Lotarion taipumusta ja Lotario luopui omistaan yhtyäkseen Anselmon huveihin; ja siten heidän mielensä sointuivat yhteen niin hyvin, ettei tarkinkaan kello olisi voinut käydä niin moitteettomasti.

Anselmo oli silmittömästi rakastunut erääseen samassa kaupungissa asuvaan ylhäiseen ja kauniiseen neitoon, joka oli hyvien vanhempien tytär ja itse niin siveä, että Anselmo päätti, saaden suostumuksen ystävältään Lotariolta, jota kuulematta ei koskaan mitään tehnyt, pyytää häntä puolisoikseen hänen vanhemmiltaan, kuten sitten

tekikin. Lotario kosi hänen puolestaan suorittaen tehtävän täysin ystävänsä toivomuksen mukaan, joten tämä sai aivan pian omakseen, mitä oli halunnut, ja Camila oli niin onnellinen saatuaan puolisoikseen Anselmon, että kiitti siitä lakkaamatta taivasta ja Lotariota, jonka toimesta tämä suuri onni oli tullut hänen osakseen. Ensimmäisinä päivinä, tavanmukaisen hääilon yhä jatkuessa, Lotario kävi vielä ystävänsä Anselmon luona, kuten ennen, kokien kunnioittaa, juhlia ja huvittaa häntä niin hyvin kuin osasi; mutta kun häät sitten olivat päättyneet ja vierailu- ja onnittelukäynnit vastanaineitten luona olivat vähentyneet, alkoi Lotario tahallaan laiminlyödä vierailuaan Anselmon luona, koska ajatteli (kuten kaikkien ymmärtäväisten ihmisten tulee ajatella), ettei sovi käydä tervehtimässä naineita ystäviään yhtä vapaasti ja usein kuin aikaisemmin, heidän ollessaan vielä nuoria miehiä; vaikka näet hyvä ja aito rakkaus ei voi eikä saakaan olla millään muotoa epäluuloinen, on naiseen miehen kunnia kumminkin niin arka, että sitä näyttävät voivan loukata omat veljetkin ja vielä enemmän ystävät.

Anselmo huomasi Lotarion syrjäänvetäytymisen ja valitti kovin hänen menettelyään sanoen, ettei hän, jos olisi tietänyt Lotarion hänen naimisiinmenonsa vuoksi lakkaavan seurustelemasta hänen kanssaan samoin kuin ennen, olisi milloinkaan naimisiin mennyt, että hänen ei pitänyt yksinomaan senvuoksi, että halusi näytellä varovaisen osaa, sallia tuon kauniin, kuuluisan ja miellyttävän nimityksen »ystävyykset», jonka he olivat hänen vielä poikamiehenä ollessaan ansainneet moitteettomalla sopuisuudellaan, joutua hukkaan, että hän, jos heidän kesken sopi sellaista lausepartta käyttäen, pyysi Lotarioa olemaan jälleen hänen luonaan kuin kotonaan, vakuuttaen

vielä, ettei hänen puolisonsa Camila halunnut eikä tahtonut muuta kuin mitä hän toivoi hänen haluavan ja tahtovan ja että hän, hyvin tietäen, kuinka vilpittömästi he olivat toisiinsa kiintyneet, oli ihmeissään, kun näki hänen niin heitä välttelevän.

Näihin ja moniin muihin esityksiin, joilla Anselmo koki taivuttaa Lotarioa seurustelemaan hänen luonaan kuten aina ennenkin, Lotario vastasi niin viisaasti, älykkäästi ja harkiten, että Anselmo sai varman vakuuden ystävänsä hyvästä tarkoituksesta, ja niin he sopivat, että Lotario kävisi heidän luonaan päivällisellä kahdesti viikossa sekä pyhisin; mutta siitä huolimatta, että he tämän sopimuksen tekivät, Lotario päätti visusti välttää kaikkea, mikä ei ollut eduksi hänen ystävänsä kunnialle, koska piti hänen hyvää mainettaan kalliimpana kuin omaa kunniaansa. Hän sanoi, ja varsin sattuvasti, että aviomiehen, jolle taivas on suonut kauniin vaimon, tulee yhtä tarkoin pitää silmällä, keitä tuttavია kutsuu luokseen, kuin tarkata, kenen naistuttaviensa kanssa hänen vaimonsa seurustelee; sillä kaikki se, mitä ei suunnitella ja suoriteta toreilla, kirkoissa, julkisissa juhlissa ja hartauskäynneillä (seikkoja, joita aviomiesten ei aina tule vaimoiltaan kieltää), sovitaan ja pannaan täytäntöön sen ystävättären tai naissukulaisen luona, johon parhaimmin luotetaan. Lotario sanoi vielä, että jokaisella aviomiehellä täytyy välttämättä olla ystävä, joka huomauttaa hänelle kaikista hänen menettelyssään sattuvista laiminlyönneistä, koska usein sattuu, ettei mies, vaimoansa erinomaisesti rakastaen, häntä varoita eikä, peläten häntä loukkaavansa, kehoita häntä tekemään tai olemaan tekemättä sellaista, minkä tekeminen tai tekemättäjättäminen olisi hänelle kunniaksi tai moitteeksi, mikä kaikki voitaisiin helposti

auttaa, jos ystävä siitä huomauttaisi. Mutta mistä löytääkään niin älykkään, niin uskollisen ja aito ystävä kuin Lotario tässä vaatii? Sitä en tosiaankaan tiedä; mutta Lotario piti kumminkin erittäin huolellisesti ja tarkasti silmällä ystävänsä kunniaa koettaen rajoittaa, vähentää ja lyhentää niitä päiviä ja hetkiä, joina hänen sopimuksen mukaan tuli käydä hänen luonaan, jotta joutilas väki ja pälyilevät ja pahansuovat silmät eivät katsoisi pahaksi, että rikas nuori herra, aatelinen ja hyväskuinen sekä kaikin puolin niin etevä kuin uskoi olevansa, sai vapaasti käydä Camilan laisen kauniin naisen talossa; vaikka näet Camilan hyve ja kunto saattoi hillitä jokaisen parhaavan kielen, ei Lotario kumminkaan tahtonut saattaa hänen enempää kuin ystävänsäkään hyvää nimeä ja mainetta epäilyksenalaiseksi, vaan askarteli sovittuina päivinä enimmälti muissa tehtävissä, joita väitti välttämättömiksi. Niin kuuluivat monet päivän hetket ja osat toisen valittaessa ja toisen esittäessä puolusteluja. Sattui sitten, että heidän ollessaan eräänä päivänä kävelemässä niityllä kaupungin ulkopuolella Anselmo puhui Lotariolle seuraavaan tapaan:

— Sinä arvaat varmaan, ystäväni Lotario, etten minä, jolle Jumala on osoittanut erinomaista armoa sallimalla minun syntyä sellaisista vanhemmista kuin minun vanhempani olivat ja jakamalla minulle runsain käsin sekä niin sanottuja luonnon- että myös onnenlahjoja, suinkaan voi kyllin kiittää osakseni tulleesta hyvästä, varsinkaan siitä, että olen saanut ystäväkseni sinut ja vaimokseni Camilan, kaksi aarretta, joita arvostan ainakin niin hyvin kuin osaan, joskaan en niin hyvin kuin minun tulisi. Kaikista näistä eduista huolimatta, jotka yleensä yksin riittävät ihmisten onnellisen elämän edellytykseksi, minä

kumminkin tunnen itse olevani maailman alakuloisin ja tyytymättömin ihminen; minua näet on ahdistanut ja kiusannut, en tiedä kuinka kauan, eräs halu, joka on niin eriskummallinen ja tavallisuudesta poikkeava, että oudoksun itseäni ja syytän ja soimaankin yksin ollessani, kokien sitä vaientaa ja salata omilta ajatuksiltani; mutta minun on ollut mahdoton pitää omanani tätä salaisuutta, yhtä mahdoton kuin jos olisin tahallani päättänyt ilmaista sen koko maailmalle. Ja koska se kerran on ilmaistava, tahdon sijoittaa sen sinun vaiteliaisuutesi arkistoon, luottaen siihen, että niin menetellen ja sinun uskollisena ystävänä minua uutusterasti auttaessasi aivan pian vapaudun tuskasta, jota se minulle tuottaa, niin että hilpeyteni sinun huolenpitosi avulla kasvaa samaan määrään kuin alakuloisuuteni oman hulluuteni tähden.

Anselmon sanat saivat Lotarion jännittyneen odotuksen valtaan, ja hänen oli mahdoton arvata, mihin niin pitkä valmistelu tai johdanto saattoi tähdätä; ja vaikka hän mietti mielessään sinne tänne, mikä saattoi olla se halu, joka niin kovin kiusasi hänen ystäväänsä, ei hän kertaakaan osunut lähelle oikeata. Vapautuakseen siitä ahdistuksesta, jonka tuo jännitystila synnytti, hän sanoi Anselmolle, että tämä ilmeisesti loukkasi heidän vakaata ystävyyttään etsimällä verukkeita tahtoessaan hänelle uskoa salaisimpia ajatuksiaan, koska saattoi varmasti edellyttää saavansa häneltä joko hyviä neuvoja asian sietämiseksi tai keinoja sen korjaamiseksi.

— Se on totta, — vastasi Anselmo — ja siihen luottaen sanon sinulle, rakas Lotario, että minua kiusaa halu saada tietää, onko vaimoni Camila niin siveä ja moitteeton kuin uskon, enkä minä voi saada sitä selville muuten kuin koettelemalla hänen siveytensä laatua niin-

kuin tuli koettelee kullan ja osoittaa sen aitouden. Minä näet olen sitä mieltä, ystäväni, että naisen siveys tai siveydenpuute osoittautuu vain silloin, kun hän joutuu kiusaukseen, ja että luja on vain se, joka ei taivu vääjäämättömien rakastajien lupauksista, lahjoista, kyynelistä eikä heidän alinomaisesta tungettelustaan. Mitä kiittämistä näet onkaan siinä, — sanoi Anselmo — että vaimo on siveä, ellei kukaan häntä kehoita olemaan kehno? Miksi ihmettelisimme, että se, jolle ei suoda tilaisuutta hairahduttua, säilyy kunniallisena ja arkana, kun hänellä vielä on mies, jonka hän tietää ensimmäisen harha-askelen satuttaessa hänet surmaavan? Niinmuodoin en tahdo kunnioittaa naista, joka on siveä pelosta tai siksi, että häneltä puuttuu tilaisuutta, niinkuin kunnioitan sitä, joka on houkutuksista ja kiusauksista suoriutunut seppelpäänä voittajana. Näistä ja monista muista syistä, jotka vois sinulle mainita mielipiteeni tueksi, haluan vaimoni Camilan kokevan nämä vaikeudet ja joutuvan koeteltavaksi lemmenhoukutusten ja kiusausten kiirastuleen, ja hänen koettelijansa tulee olla kyllin arvokas kohdistamaan pyyteensä häneen. Ja jos vaimoni, kuten uskon, suoriutuu tästä taistelusta voittajana, niin minä pidän onneani verrattomana; silloin voin sanoa, että kaikki toiveeni ovat täyttyneet, silloin sanon, että osakseni on tullut luja nainen, josta Viisas puhuu kysyessään: Kuka hänet löytää? Jos taas käy toisin kuin ajattelen, niin tyydytys siitä, että huomaa olleeni oikeassa, saa minut kipua tuntematta kestäämään tuskan, jonka niin kalliilla hinnalla saatu kokemus voi synnyttää. Koska sitäpaitsi on ennakolta varmaa, ettei mikään, mitä voit sanoa toivomustani vastaan, millään tavalla pidätä minua sitä toteuttamasta, pyydän sinua, rakas Lotario, suostumaan välineekseni tä-

män mielijohteeni toimeenpanossa. Minä hankin sinulle tilaisuuden sen suorittamiseen, eikä sinulta tule puuttumaan mitään sellaista, minkä katson tarpeelliseksi johdattettaessa kiusaukseen kunniallista, kunnioitettua, pidätyväistä ja uskollista vaimoa. Ja tämän vaikean tehtävän uskomiseen sinulle minua kehoittaa muun muassa se ajatus, ettet sinä, jos voitat Camilan, kehittele voittoaasi äärimmilleen ja täydelliseksi, vaan ainoastaan siihen määrään, että kunniallisuuden rajoissa pysyen katsotaan tapahtuneeksi, minkä tulisi tapahtua, joten minua solvaa vain hänen pyyteensä ja kokemani loukkauksen kätkee sinun moitteeton vaiteliaisuutesi, jonka tiedän itseäni koskevissa seikoissa iäiseksi kuin kuoleman hiljaisuus. Jos siis mielit minun pääsevän elämään, jota sopii elämäksi nimittää, niin sinun tulee kohta käydä tähän lemmentaisteluun, ei penseänä ja velttona, vaan niin innokkaasti ja uutterasti kuin toiveeni vaatii ja niin vilpittömästi kuin katson ystävyystemme edellyttävän.

Näin puhui Anselmo Lotariolle, joka kuunteli kaikkea tuota niin tarkkaavasti, ettei jo mainittuja sanoja lukuunottamatta avannut suutaan, ennenkuin toinen oli esityksensä päättänyt. Havaittuaan, ettei Anselmo enää puhunut, hän ensin katseli ystävänsä kuin jotakin milloinkaan ennen näkemätöntä, mikä herätti hänessä ihmetystä ja hämmästyä, ja virkkoi sitten:

— En voi saada itseäni uskomaan, parahin Anselmo, ettei se, mitä olet minulle sanonut, ole pelkkää pilaa; jos näet olisin otaksunut sinun puhuvan tosissasi, en olisi suinkaan sallinut sinun menevän niin pitkälle, vaan olisin keskeyttänyt pitkän esityksesi lakkaamalla sitä kuuntelemasta. Minusta näyttää aivan varmalta, ettet sinä tunne minua tai etten minä tunne sinua. Ei kumminkaan; tie-

dänhän minä, että sinä olet Anselmo, ja sinä tiedät, että minä olen Lotario. Ikävää on, että minä ajattelen sinun muuttuneen entisestäsi, toiseksi Anselmoksi, ja että sinä puolestasi olet nähtävästi ajatellut, etten minäkään ole se Lotario, joka minun tulisi olla, sillä se, mitä minulle sanoit, ei ole tutun ystäväni Anselmon puhetta, eikä sitä, mitä minulta pyydät, sovi pyytää tuntemaltasi Lotariolta; hyvien ystävysten näet tulee koetella toisiaan ja vedota heihin *usque ad aras*, kuten sanoi runoilija tarkoittaen sillä, ettei heidän pidä vedota ystävyyspuoleensa apuun sellaisissa seikoissa, joissa rikotaan Jumalaa vastaan. Jos siis pakana käsitti siten ystävyyspuoleensa, kuinka paljon suuremmalla syyllä tulee se käsittää sellaiseksi kristityn, joka tietää, ettei mikään mainen ystävyys saa rikkoa ihmisen ystävyyspuolesta Jumalaa? Ja jos ystävä meneekin niin pitkälle, että jättää ottamatta huomioon taivaan pitäen silmällä vain ystävänsä, ei niin saa tapahtua joutavien ja vähäpätöisten seikkojen vuoksi, vaan yksin sellaisten tähden, jotka vaarantavat ystävänsä kunniaa tai elämää. Sanohan minulle nyt, Anselmo, kumpi niistä, kunniasi vai henkesi, on vaarassa, niin että minun täytyy uskaltaa suostua pyyntöösi ja suorittaa ehdottamasi lainen inhoittava teko? Varmasti ei kumpikaan. Mikäli ymmärrän, vaadit minua pikemmin yrittämään kaikin neuvoin riistää sinulta ja samalla myös itseltäni kunniaa ja henkeä. Jos näet minun tulee pyrkiä riistämään sinulta kunniaa, on selvää, että riistan sinulta elämän, sillä kunnianon ihminen on kehnompempi kuin kuollut; ja jos minä olen, kuten sinä tahdot minun olevan, suuren onnettomuutesi väline, enkö silloin joudu itsekin kunnianttomaksi ja niinmuodoin vaille elämää? Kuule minua, parahin Anselmo, ja malta mielesi, niin ettet vastaa minulle, ennen-

kuin olen saanut täysin sanotuksi, mitä mieleeni johtuu, kun ajattelen, mitä toiveesi sinulta vaatii; onhan sittenkin aikaa sinun vastata lausumiini ja minun sinua kuunnella.

— Olkoon menneeksi; — sanoi Anselmo — lausu, mitä mielit.

Lotario jatkoi näin:

— Minusta näyttää, Anselmo, että mielesi on nyt selainen kuin maurien aina; heitä näet ei voi saada käsittämään uskontonsa erheellisyyttä esittämällä heille kohtia pyhästä Raamatusta eikä todistuksilla, jotka noudattavat järjellistä harkintaa tai perustuvat uskonkappaleisiin, vaan heille tulee tarjota havainnollisia, helppoja, tajuttavia, selviä ja eittämättömiä esimerkkejä sekä vastaan sanomattomia matemaattisia todistuksia, sellaisia kuin »Jos yhtä suurista vähennetään yhtä suuret, niin jäännöksetkin ovat yhtä suuret», ja elleivät he ymmärrä tuota sanoista, kuten tosiaankaan eivät ymmärrä, täytyy osoittaa se heille kouraantuntuvasti ja asettaa se heidän silmiensä eteen; mutta sittenkään ei kukaan kykene saamaan heitä vakuutetuiksi pyhän uskontomme totuuksista. Samaa menettelytapaa täytyy minun nyt käyttää sinuun nähden, sillä mieleesi herännyt halu on niin harhaanjohtunut ja niin kaukana kaikesta, missä on järjen varjoakaan, että uskon vain tuhlaavani aikaa, jos käyn sinulle osoittamaan yksinkertaisuuttasi — mainitakseni sitä nyt vain sillä nimellä — ja tekeepä mieleni jättää sinut järjettömyytesi valtaan pahan aikeesi rangaistukseksi; mutta niin ankarasta menettelystä minua kieltää sinua kohtaan tuntemani ystävyys, joka ei salli minun jättää sinua niin ilmeiseen tuhoutumisen vaaraan. Ja jotta tämän selvästi oivallat, sano minulle, Anselmo: etkö sanonut minulle, että minun tulee johdattaa kiusaukseen

siveää, vietellä kunniallista, lahjoa uskollista, mielistellä järkevää? Kieltämättä niin sanoit. Mutta mitä sinä oikeastaan vielä pyydät, jos kerran tiedät, että sinulla on siveä, kunniallinen, uskollinen ja järkäv vaimo? Ja jos uskot hänen suoriutuvan voittajana kaikista hyök-käyksistäni, kuten hän epäilemättä tulee suoriutumaan, niin mitä parempia mainesanoja aiot häneen sovittaa niiden lisäksi, jotka hänelle jo kuuluvat, tai miten hän tulee silloin olemaan nykyistänsä parempi? Joko et pidä häntä sellaisena kuin sanot tai et tiedä, mitä pyydät. Ellet pidä häntä sellaisena kuin sanot, niin ethän tahdo koetella häntä muusta syystä kuin tehdäksesi hänelle, huonolle vaimolle, mitä haluat. Jos hän sitävastoin on niin siveä kuin uskot, on mieletöntä asettaa kokeen alaiseksi totuutta itseään, sillä hänen osakseen tulee sen tapahduttua sama kunnioitus kuin ennen. Tästä siis seuraa välttämättä, että sellaisten seikkojen suunnitteleminen, joista meille voi koitua pikemmin vahinkoa kuin hyötyä, on älyttömien ja tuhmanrohkeitten asia, varsinkin, kun he mielivät ryhtyä sellaiseen, mihin heitä ei mikään vaadi eikä pakota ja mikä jo loitolta selvästi osoittaa, että siihen ryhtyminen on ilmeistä hulluutta. Vaikeisiin tehtäviin käydään joko Jumalan tai maailman tai molempien vuoksi: ne, joihin ryhdytään Jumalan vuoksi, ovat niitä, joihin ryhtyivät pyhimykset tahtoessaan elää enkelien elämää ihmisen hahmossa; niitä taas, joihin ryhdytään maailman tähden, suorittavat ne, jotka liikkuvat lukemattomilla merillä, monissa eri ilmastoissa ja useiden vieraiden kansojen keskuudessa hankkiakseen sitä, mitä nimitetään onnen antimiksi; ne taas, joihin ryhdytään sekä Jumalan että maailman tähden, kuuluvat urhoollisille sotureille, jotka tuskin ehtivät huomata vihollisen

varustuksissa pyöreän tykinkuulan kokoisen aukon, kun jo yhtään pelkäämättä, ollenkaan harkitsematta ja varomatta uhkaavaa vaaraa, halunsa siivittämistä pyrkivät taistelemaan uskonsa, isänmaansa ja kuninkaansa puolesta syökseyen pelkäämättä niihin tuhansiin kuolemanvaaroihin, jotka ovat heitä odottamassa. Semmoisiin tehtäviin yleensä käydään, ja niistä koituu kunniaa, mainetta ja hyötyä, vaikka niihin liittyy lukemattomia vastuksia ja vaaroja; mutta siitä, jonka sinä sanot mieli-väsi aloittaa ja toteuttaa, ei sinulle koidu Jumalan kunniaa, ei onnen antimia eikä mainetta ihmisten keskuudessa; vaikka näet suoriudutkin siitä toiveesi mukaisesti, et kumminkaan tule tyytyväisemmäksi, et rikkaammaksi etkä kunnioitetummaksi kuin olet nyt; jos taas et suoriudu, joudut suurimpaan kurjuuteen, mitä ajatella saattaa, sillä silloin ei sinun auta ajatella, ettei kukaan tiedä sinua kohdanneesta onnettomuudesta, koska sinua riittävästi kiduttaa ja tuhoaa se, että itse sen tiedät. Tämän totuuden varmennukseksi luen sinulle tässä stanssin, jonka on sepittänyt kuuluisa runoilija Luigi Tansillo sijoittaen sen *Pyhän Pietarin kyynelten* ensimmäiseen osaan. Se kuuluu näin:

Kun aamu koittaa, mieltä Pietarin
 jää häpeä ja tuska tuivertamaan;
 hän yksin on, mut häpee kuitenkin,
 käy synnintunto sydänjuuriin hamaan:
 näät ilmitulo synnintuskihin
 jaloa miest' ei yksin murra lamaan —
 hän lankeemustaan häpee vaikertain,
 vaikk' ois sen nähneet maa ja taivas vain.

Sinä et siis voi tuskaasi välttää, vaikka sen salaat;
 päinvastoin: joudut itkemään lakkaamatta, ja elleivät sil-

mäsi kostukaan, vuodatat kumminkin sydämen verikyyneliä, niinkuin niitä vuodatti se yksinkertainen tohtori, jonka runoilijamme kertoo tehneen maljakokeen, minkä tekemisestä Rinaldo, paremmin asiaa harkiten, pidättyi; vaikka näet tuo onkin runoilijan keksimää, sisältyy siihen kumminkin salattua opettavaa tarkoitusta, joka kannattaa ottaa huomioon, ymmärtää ja omaksua toimintansa ohjeeksi. Sitä suuremmalla syyllä, kun sinä tulet siitä, mitä nyt aion sinulle sanoa, täysin tajumaan, kuinka väärin mielit menetellä. Sanohan minulle, Anselmo: jos taivas tai onnellinen sattuma olisi tehnyt sinusta erinomaisen hienon timantin haltian ja laillisen omistajan ja kaikki jalokivisevät, joille sitä näyttäisit, olisivat vakuutettuja sen oivallisuudesta ja aitoudesta sekä kaikin yhteen ääneen ja yksimielisesti selittäisivät sen arvoltaan, oivallisuudeltaan ja puhtaudeltaan niin hyväksi kuin semmoinen kalleus konsanaan voi olla, ja sinä itse uskoisit samoin, tietämättä mitään, mikä saattaisi vakaumustasi horjuttaa, niin olisiko oikein, jos sinun tekisi mieli ottaa se timantti, asettaa se vasaran ja alasimen väliin ja vain huimasti iskemällä koetella, onko se niin luja ja hieno kuin väitetään? Entä sitten, jos aikeesi toteuttaisit: eihän jalokivi, jos se kestäisikin sellaisen mielettömän kokeen, siitä tulisi arvokkaammaksi eikä kuuluisammaksi, ja jos se murskautuisi, kuten saattaisi tapahtua, eikö se silloin olisi auttamattomasti hukassa? Epäilemättä, ja sen omistaja joutuisi sellaiseen maineeseen, että kaikki pitäisivät häntä houkkiona. Ajattelehan nyt, parahin Anselmo, että Camila on hienonhieno timantti, sekä omasta mielestäsi että toisten arvioinnin mukaan, ja ettei ole järjellistä saattaa sitä murskautumisen vaaraan; jos näet se säilyykin eheänä, ei se

kumminkaan voi tulla entistä arvokkaammaksi, ja jos se olisi liian heikko eikä kykenisi koetta kestäämään, niin arvaathan jo ennakolta, miten sinun kävisi, kun sen menettäisit, ja kuinka aiheellisesti voisit syyttää itseäsi, koska olisit vikapää sen ja oman itsesi tuhoutumiseen. Ota huomioon, ettei maailmassa ole siveän ja kunniallisen naisen arvoista kalleutta ja että naisten kunniana on yksinomaan heidän nauttimansa hyvä maine; ja, koska puolisisi maine, kuten itse tiedät, on täysin moitteeton, miksi tahdot saattaa tämän varmuuden epäilyksenalaiseksi? Muista, ystäväni, että nainen on epätäydellinen olento ja ettei hänen tielleen pidä asettaa loukkauskiviä, joihin hän kompastuu ja kaatuu, vaan on niitä raivattava pois ja puhdistettava hänen polkunsa kaikista esteistä, jotta hän voi vaivattomasti ja kevyin askelin rientää saavuttamaan kaipaamaansa täydellisyyttä, joka on siinä, että hän säilyy siveänä. Luonnontutkijat kertovat, että kärppä on pieni eläin, jolla on lumivalkea turkki, ja että metsästäjät sitä pyydystäessään käyttävät seuraavaa temppeä: tuntien eläimen kulku- ja oleskelupaikat he sulkevat ne kasaamalla niihin lokaa ja säikyttävät sen sitten kulkemaan sinnepäin, ja kärppä, saavuttuaan lokaiseen paikkaan, pysähtyy ja antautuu saaliiksi, koska ei tahdo astua liejuun ja tahria ja tärvellä valkoista turkkiansa, jota pitää vapauttaan ja henkeään kalliimpana. Kunniallinen ja siveä vaimo on kärpän kaltainen, ja kunniallisuuden hyve on valkeampi ja puhtaampi kuin vitilumi; ja sen, joka ei tahdo nähdä naisen sitä menettävän, vaan haluaa sen säilyvän ja säästyvän, tulee menettellä toisin kuin kärppää pyydystettäessä, sillä hänen eteensä ei pidä asettaa tungettelevien rakastajien imartelun lokaa, koska hänessä kentiesi, ja varmaankaan, ei

ole sellaista synnynäistä kuntoa ja voimaa, että hän kykenisi omin neuvoin raivaamaan tieltään ja voittamaan mainitut esteet; niinmuodoin onkin välttämätöntä poistaa ne ja asettaa hänen näkyviinsä hyveen puhtaus ja hyvään maineeseen sisältyvä kauneus. Hyvä vaimo on myös kuin kirkas ja hohteleva kristallikuvastin; sen saattaa huurtaa ja himmentää mikä hyvänsä siihen sattuva henkäys. Kunniallista naista tulee kohdella niinkuin pyhäinjäännöksiä: palvoa, mutta ei koskettaa. Hyvää vaimoa tulee vaalia ja arvostaa niinkuin vaalitaan ja arvostetaan kaunista puutarhaa, joka on täynnä kukkia ja ruusuja ja jonka omistaja ei salli kenenkään siellä käyskelevän tai kukkiin kajoavan: he saavat tyytyä loitolta ja rautaristikon takaa nauttimaan niiden tuoksusta ja kauneudesta. Tahdon vielä lopuksi lausua sinulle muutamia mieleeni muistuneita säkeitä, jotka kuulin erästä uutta huvinäytelmää esitettäessä ja jotka mielestäni sopivat tässä käsittelemäämme asiaan. Eräs viisas vanhus neuvoo toista, jolla on tytär, pitämään tyttöä tarkan valvonnan alaisena, vartioimaan ja sulkemaan suojiinsa, ja esittää muiden syiden ohella tämänkin:

Lasia on nainen, mutta
 paha sulta järjen vei,
 jos et usko kokeilutta,
 särkyykö se vaiko ei.

Helposti sen rikki saa,
 siks' en järkees saata luottaa,
 jos noin aiot paloittaa,
 mit' et ehjäksi taida juottaa.

Syystä kyllä sitä mieltä
 ovat kaikki, että jos
 Danacit' on, silloinkos
 kultaa sataa taivaantieltä.

Kaikki, mitä olen toistaiseksi sanonut sinulle, Anselmo, on koskenut yksinomaan sinua, ja nyt on hyvä kuulla jotakin myös siitä, mikä liikuttaa minua; jos olen laajasalainen, suo anteeksi, sillä kaikki on tarpeen sen surmansokkelon vuoksi, johon olet eksynyt ja josta pyrit minun avullani pelastumaan. Sinä pidät minua ystävänäsi ja tahdot riistää minulta kunnian, mikä sotii kaikkea ystävyyttä vastaan, ja mielitpä vielä saada aikaan senkin, että minä riistan sinun kunniasi. On selvää, että tahdot riistää minulta kunnian, sillä Camilan, kun hän huomaa, että häntä liehittelen, kuten vaadit, täytyy varmaan pitää minua kunnianttomana ja halpamaisena miehenä, koska minä suunnittelen ja teen sellaista, mikä on niin kaukana kaikesta, mihin minua velvoittaa oma olemukseni ja sinun ystävyytesi. Aivan varmaa on, että tahdot riistää kunnian itseltäsi, sillä havaitessaan minun liehittävän itseään Camila johtuu välttämättä ajattelemaan, että minä olen huomannut hänessä jonkinlaista kevytmielisyyttä ja sen rohkaisemana ilmaissut pahan himoni, ja koska hän niinmuodoin pitää itseään solvattuna, tulee solvaus koskemaan sinuakin, jonka oma hän on. Ja tästä johtuu yleinen käytäntö: että uskottoman vaimon miestä, vaikka hän ei tietäisikään eikä olisi antanut aiheutta siihen, ettei hänen vaimonsa ole sellainen kuin hänen tulisi olla, ja vaikka vaimoa kohdanneen onnettomuuden ehkäiseminen ei olisi ollut hänen vallassaan eikä syyksi voitaisi katsoa hänen huolimattomuuttaan tai puutteellista varovaisuuttaan, kaikesta tuosta huolimatta mainitaan herjaavalla ja alhaisella nimellä ja että ne, jotka tietävät hänen vaimonsa kehnouden, katselevat häntä halveksuvin eikä säälivin silmin, kuten heidän pitäisi, koska näkevät, ettei hän ole joutunut tähän onnet-

tomuuteen omasta syystään, vaan kehnon aviopuolisonsa himon vuoksi. Mutta mielinpä ilmaista sinulle, miksi huonon vaimon mies syystäkin saa häpeän kantaakseen, vaikka ei tiedäkään vaimon kehnoutta, ei ole siihen syyppää eikä ole suonut hänelle aihetta eikä tilaisuutta. Älä väsy kuuntelemaan minua, sillä tuleehan tämän kaiken koitua sinun eduksesi. Pyhä Raamattu kertoo, että Jumala, luotuaan maisessa paratiisissa ensimmäisen isämme Aatamin, vaivutti hänet uneen ja hänen nukkuesa-
saan otti hänen vasemmasta kyljestään luun, josta teki äitimme Eevan. Herättyään ja hänet nähtyään Aatami sanoi: »Tämä on liha minun lihastani ja luu minun luustani». Ja Jumala sanoi: »Sentähden on miehen luopuminen isästänsä ja äidistänsä ja liittyminen vaimoonsa, ja he tulevat yhdeksi lihaksi.» Silloin perustettiin avioliiton pyhä sakramentti sellaisin sitein, että yksin kuolema voi ne purkaa. Ja tässä ihmeellisessä sakramentissa on sellainen voima ja vaikutus, että se tekee kaksi eri henkilöä yhdeksi lihaksi, ja moitteettomissa aviopuolisoissa sen vaikutus on vielä syvällisempi: vaikka näet heissä on kaksi sielua, on heillä kumminkin vain yksi ainoa tahto. Ja koska vaimon ja miehen liha on yhtä, johtuu siitä, että ne tahrat, joita vaimoon ilmaantuu, tai ne hairahdukset, joihin hän tekee itsensä vikapääksi, koituvat miehen lihan vahingoksi, vaikka hän, kuten sanottu, ei olisikaan antanut aihetta siihen onnettomuuteen. Jalan tai minkä tahansa ihmisruumiin muun jäsenen kipu tuntuu koko ruumiissa, koska se on kokonaisuudessaan samaa lihaa, joten pää tuntee kehräsluun kokeman vaurion, vaikka ei ole siihen syynä, ja samalla tavalla mies osallistuu vaimon häpeään, koska he molemmat ovat yhtä. Ja koska kaikki kunnia ja kunniantomuus tässä maailmassa

riippuu ja syntyy lihasta ja verestä ja kehnon vaimon kunnianttomuus on tätä lajia, täytyy miehen välttämättä saada siitä osansa ja joutua kunnianttoman maineeseen, vaikka hän ei siitä mitään tietäisikään. Harkitse siis, Anselmo, millaiseen vaaraan syöksyt tahtoessasi häiritä rauhaa, jossa hyvä puolisosi elää, ajattele, millaisen joutuvan ja mielettömän uteliaisuuden vuoksi mielit kiihoittaa viettejä, jotka nyt uinuvat siveän puolisosi povessa; ota huomioon, että se, mitä saatat toivoa voittavasi, on vähäpätöistä, mutta se, mitä varmaan menetät, niin ylen tärkeätä, että jätän sen lähemmin selvittelemättä, koska minulta puuttuu sanoja sen riittävään tehostamiseen. Ellei kaikki, mitä olen sanonut, kumminkaan riitä estämään sinua ryhtymästä pahaan aikomukseesi, saat etsiä toisen välineen häpeäsi ja onnettomuuttasi varten, sillä minä en aio siihen suostua, vaikka senvuoksi menettäisin ystävyytesi, mikä olisi suurin kaikista onnettomuuksista, joita kuvitella voin.

Tuon sanottuaan hyvä ja viisas Lotario vaikeni, ja Anselmo oli niin hämillään ja mietteissään, ettei kyennyt pitkään aikaan virkkamaan sanaakaan. Vihdoin hän kumminkin sanoi:

— Näithän, parahin Lotario, kuinka tarkkaavasti sinua kuuntelin, ja minä huomasin sinun sanoistasi, esi-merkeistäsi ja vertauksistasi, kuinka älykäs olet ja kuinka erinomainen ja aito on sinun ystävyytesi. Käsitän ja tunnustan myös, että kieltäytyessäni noudattamasta sinun neuvoasi ja seuratessani omaa ajatustani pakenen hyvää ja tavoittelen pahaa. Sen myönnän, mutta sinun tulee ottaa huomioon, että minä olen nyt potemassa samaa sairautta kuin toisinaan naiset, joiden tekee mieli syödä multaa, kipsiä, hiiltä ja muita vielä pahempia aineita,

jotka ovat tympäiseviä nähdä ja sitäkin mahdollisempia syödä. On siis välttämätöntä käyttää parantamiseksi jotakin temppua, ja niin voidaan helposti tehdä, kunhan sinä alat, vaikkapa vain laimeasti ja näennäisesti, mielistellä Camilaa, joka ei suinkaan liene niin hauras, että hänen siveytensä luhistuu ensimmäisistä iskuista. Minä tyydyn sellaiseen aloitteeseen, ja sinä tulet siten täyttäneeksi, mitä olet ystävyydellemme velkaa, koska et ainoastaan lahjoita minulle elämää, vaan annat vielä vakuuden, että kunniani säilyy. Ja sinä olet velvollinen sen tekemään yhdestä ainoasta syystä, nimittäin siksi, ettet nyt, kun olen tosiaan päättänyt suorittaa tämän kokeen, saa sallia minun ilmaisevan mieletöntä aiettani kenellekään muulle, koska siten menetellen panisin vaaralle alttiiksi kunniani, jota sinä yrität varjella; ja vaikka sinun kunniallisuutesi ei olekaan Camilan mielestä niin taattu kuin sen olla pitäisi, sinun häntä liehiessäsi, ei siitä koidu paljon, eipä mitäänkään haittaa, koska voit aivan pian, havaittuasi hänet niin lujaksi kuin edellyttämme, sanoa hänelle selvän totuuden juonestamme, joten pääset entiseen arvoosi. Ja koska vaarannat niin vähän, mutta voit samalla tuottaa minulle niin suuren tyydytyksen, pyydän sinua siihen suostumaan, vaikka näkisit siinä enemmänkin vaikeuksia, sillä minä, kuten jo sanoin, katson asian päätökseen saatetuksi, kunhan vain sen aloitat.

Lotario, joka havaitsi Anselmon pysyvän järkkymättä päätöksessään eikä osannut mainita enempiä esimerkkejä tai esittää lisää syitä saadakseen hänet aikeesta luopumaan ja nyt vielä kuuli hänen uhkaavan ilmaista pahan suunnitelmansa jollekin toiselle, päätti suurempaa onnettomuutta torjuakseen myöntyä ja tehdä, mitä hän pyysi,

mutta vakavasti aikoen menetellä niin, että Anselmo tulisi tyydytetyksi Camilan mielenrauhan joutumatta järkytetyksi. Hän siis kehoitti Anselmoa olemaan mainitsematta aikeestaan kenellekään toiselle, lupasi ottaa tehtävän suorittaakseen ja aloittaa sen, milloin Anselmo hyväksi näkisi. Anselmo syleili häntä hellästi ja rakkaasti lausuen hänelle kiitokset hänen suostumuksestaan, ikäänkuin toinen olisi tehnyt hänelle jonkin erinomaisen palveluksen, ja he sopivat keskenään, että juoneen käytäisiin jo seuraavana päivänä. Anselmo lupasi hankkia Lotariolle aikaa ja tilaisuutta Camilan puhuttelemiseen kahden kesken sekä toimittaa hänelle rahoja ja koruja Camilalle annettaviksi ja tarjottaviksi. Hän neuvoi vielä Lotarioa pitämään hänelle serenadeja sekä sepittämään säkeitä hänen ylistyksekseen luvaten kirjoittaa ne itse, ellei Lotario mielinyt sitä vaivaa nähdä. Lotario selitti suostuvansa kaikkeen, vaikka hänen tarkoituksensa oli toisenlainen kuin Anselmo saattoi arvata, ja tämän sopimuksen solmittuaan he palasivat Anselmon kotiin, missä havaitsivat miestään odottaneen Camilan olevan levottomana ja huolestuneena, koska Anselmo oli sillä kertaa viipynyt poissa tavallista kauemmin.

Lotarion lähdettyä omaan asuntoonsa Anselmo jäi kotiin varsin tyytyväisenä; Lotario sitävastoin painui sängen syviin mietteisiin, koska ei tietänyt, mitä keinoa pitäisi onnellisesti suoriutuakseen tuosta arveluttavasta toimesta. Mutta samana yönä hän jo keksi keinon, miten pettäisi Anselmon loukkaamatta Camilaa, ja meni seuraavana päivänä päivälliselle ystävänsä luo. Camila tervehti häntä ystävällisesti ja kohteli kaikin puolin erittäin suopeasti, koska tiesi, kuinka miehensä oli häneen kiintynyt. Kun ateria oli päättynyt ja pöytäkalusto korjattu pois,

Anselmo pyysi Lotarioa jäämään Camilan luo, hänen lähtiessään toimittamaan erästä välttämätöntä asiaa luvaten palata puolentoista tunnin kuluessa. Camila pyysi Anselmoa jäämään, ja Lotario tarjoutui lähtemään hänen kanssaan, mutta Anselmo ei suostunut mihinkään, pyysi vain pyytämällä, että Lotario jäisi häntä odottamaan, koska halusi myöhemmin keskustella hänen kanssaan eräästä erittäin tärkeästä seikasta. Hän kehoitti vielä Camilaa olemaan Lotarion seurassa, kunnes hän tulisi takaisin. Hän osasikin kuvailla, kuinka välttämätön hänen joutava poistumisensa oli, niin kekseliäästi, ettei kukaan olisi voinut havaita sitä teeskentelyksi. Anselmo lähti, ja Camila ja Lotario jäivät pöydän ääreen kahden kesken; kaikki talon palvelijat näet olivat menneet aterialle. Lotario näki nyt olevansa sillä taistelutanteella, jota hänen ystävänsä toivoi, edessään vihollinen, joka olisi voinut pelkällä kauneudellaan voittaa eskadroonan asetettuja ritareita, joten Lotariolla epäilemättä oli täysi syy häntä pelätä. Hän ei kumminkaan ryhtynyt mihinkään toimenpiteisiin, nojasihan vain kyynärpäänsä pöytään ja poskensa kämmenpohjaansa sekä pyysi Camilalta anteeksi epäkohteliaisuuttaan sanoen mielivänsä hiukan levätä, kunnes Anselmo ehtisi takaisin. Camila vastasi, että hän voisi levätä salin tyynyillä paremmin kuin tuolissa ja kehoitti siis häntä menemään sinne nukkumaan. Lotario ei kumminkaan huolinut lähteä, vaan istui paikallaan unenhorroksissa, kunnes Anselmo palasi. Anselmo, joka oli viipynyt sangen kauan, näki Camilan olevan huoneessaan ja Lotarion uneen vaipuneena, otaksui heillä niinmuodoin olleen aikaa sekä keskustelemiseen että nukkumiseenkin eikä olisi mielellään malttanut odottaa Lotarion heräämistä, koska tahtoi päästä

lähtemään hänen kanssaan ulos tiedustellakseen häneltä, kuinka yritys oli luonnistunut. Kaikki kävi hänen toivomustensa mukaan: Lotario heräsi, he lähtivät kohta talosta, Anselmo kysyi, mitä tietää halusi, ja Lotario vastasi, ettei ollut katsonut hyväksi ilmaista itseään täydellisesti ja että hän senvuoksi oli vain ylistänyt Camilaa kauniiksi, sanoen hänelle, ettei koko kaupungissa puhuttu muusta kuin hänen kauneudestaan ja älystään. Hän sanoi pitäneensä tuota hyvänä alkuna Camilan suosion voittamiseen ja hänen taivuttamiseen kuuntelemaan toiste mielellään; ja tässä menettelyssään Lotario oli käyttänyt samaa juonta kuin paholainen käyttää tahtoessaan pauloa jonkun, joka on varuillaan voidakseen puolustautua: hän, pimeyden enkeli, muuttuu silloin valkeuden enkeliksi ja asettaa hänen nähtäväkseen kauniin silmänlumeen lopulta ilmaisten itsensä ja saavuttaen tarkoituksensa, ellei hänen petoksensa tule ilmi heti alussa. Anselmo oli erittäin tyytyväinen tuohon kaikkeen ja sanoi järjestävänsä Lotariolle joka päivä samanlaisen tilaisuuden, vaikka ei kotoa poistuisikaan; hän näet sanoi askartelevansa kotona sellaisissa toimissa, ettei Camila voisi huomata hänen juontansa.

Kului sitten useita päiviä, joina Lotario ei virkkanut sanaakaan Camilalle, mutta siitä huolimatta Anselmon kysyessä sanoi keskustelleensa hänen kanssaan kumminkaan saamatta häneltä pienintäkään merkkiä siitä, että hän suostuisi mihinkään pahaan tai antaisi toivon varjoakaan; Lotario sanoi hänen päinvastoin uhanneen ilmoittaa hänen pahan aikomuksensa miehelleen, ellei hän siitä luopuisi.

— Hyvä — sanoi Anselmo. — Camila on toistaiseksi torjunut sanat; nyt tulee katsoa, kuinka hän vastustaa

tekoja. Minä toimitan sinulle huomenna kaksituhatta dukaattia, jotka sinun tulee tarjota ja antaaakin hänelle, sekä saman verran ostaaksesi koruja hänen houkuttelemiseksi; sillä naiset, varsinkin kauniit, olivatpa he sitten kuinka siveitä tahansa, esiintyvät yleensä mielellään hienoissa pukimissa ja koreillen. Jos hän kykenee torjumaan tämän kiusauksen, niin minä tyydyn enkä sinua enää kiusaa.

Lotario vastasi sanoen kerran aloitettuaan tahtovansa suorittaa tehtävän täydellisesti, vaikka arvasikin sen päätyttyä olevansa uupunut ja voitettu. Seuraavana päivänä hän sai neljätuhatta dukaattia ja niiden mukana neljätuhatta huolta, koska ei tietänyt, mitä uusia valheita keksisi. Lopulta hän päätti sanoa, etteivät Camilaan tehonneet lahjat enempää kuin kauniit puheetkaan ja että oli turhaa nähdä lisää vaivaa, koska aika siinä vain kului suotta.

Sallimus, joka ohjasi asioita toisin, järjesti kuitenkin niin, että Anselmo, jätettyään taas Lotarion ja Camilan kahden kesken, kuten hänen tapansa oli, meni viereiseen huoneeseen ja kuunteli ja katseli lukonreiästä, miten nuo molemmat seurustelivat. Hän huomasi, että kului enemmän kuin puoli tuntia Lotarion lausumatta sanaakaan Camilalle ja ettei hän varmaankaan olisi virkkanut mitään, vaikka olisi siinä viipynyt sata vuotta. Anselmo ymmärsi nyt, että kaikki, mitä hänen ystävänsä oli ker-tonut Camilan vastanneen, oli pelkkää keksintöä ja valhetta. Saadakseen varmaan tietää, oliko niin laita, hän poistui huoneesta, kutsui Lotarion syrjemmälle ja tiedusteli häneltä, mitä uutta hänellä oli kerrottavana ja millä mielellä Camila oli. Lotario sanoi puolestaan aikovansa olla asiaan enempää kajoamatta, koska Camila vastasi

niin jurosti ja tylästi, ettei hänelle uskaltanut virkkaa enää mitään.

— Oi Lotario, Lotario, — sanoi Anselmo — kuinka huonosti täytäkään, mitä edellyttää velvollisuutesi minua kohtaan ja minun luottamukseni sinuun! Minä katselin sinua vastikään tuosta avaimenreiästä ja huomasin, ettet sanonut Camilalle sanaakaan, mistä samalla ymmärsin, että ensimmäisetkin ovat vielä lausumatta; ja jos niin on laita, kuten varmaan onkin, niin miksi minua petät, tai miksi mielit viekkaudellasi riistää minulta keinot toiveeni toteuttamiseen?

Anselmo ei sanonut enempää, mutta se, mitä hän oli sanonut, riitti saamaan Lotarion noloksi ja hämilleen. Ikäänkuin katsoen kunniansa loukatuksi, koska hänen oli havaittu valehdelleen, hän vannoi Anselmolle siitä lähtien ottavansa täyttääkseen hänen toivomuksensa ja puhuvansa totista totta, kuten Anselmo saisi nähdä, jos tarkoin vakoilisi, vaikka hänen ei tarvinnutkaan sellaista vaivaa nähdä, koska Lotarion harras pyrkimys häntä tyydyttämään tulisi vapauttamaan hänet kaikista epäilyksistä. Anselmo uskoi, mitä hän sanoi, ja suodakseen hänelle turvallisempaa ja häiritsemättömämpää tilaisuutta päätti poistua kotoaan kahdeksaksi päiväksi mennessä erään ystävänsä luo, joka asui kylässä lähellä kaupunkia ja jonka kanssa hän sopi, että ystävä lähettäisi hartaasti kutsumaan häntä luokseen, jotta hänellä olisi Camilalle ilmoitettavana pätevä lähdön syy. Sinä onneton ja mieletön Anselmo! Mitä teetkään? Mitä suunnittelet? Mihin ryhdytkään? Ajattele, että toimit omaksi vahingoksesi suunnitellen omaa häpeääsi ja järjestellen omaa perikatoasi. Siveä on puolisosi Camila, tyyneä ja rauhallisena hän on sinun omasi; kukaan ei häi-

ritse onneasi; hänen aatoksensa eivät riennä kodin piiriä kauemmaksi; sinä olet hänelle taivas maan päällä, hänen toiveittensa päämäärä, hänen ilojensa täyttymys ja se mitta, jolla hän tahtoansa sääntele, aina noudattaen sinun ja taivaan tahtoa. Kun siis hänen kunniansa, kauneutensa, vilpittömyytensä ja siveytensä kultakaivos vaivannäköä vaatimatta tarjoo sinulle kaiken sen rikkauuden, joka siinä piilee ja jota enempää et voi toivoa, miksi mielit kaivaa syvemmälle ja etsiä uuden ja milloinkaan näkemättömän aarteen suonia joutuen siihen vaaraan, että kaikki luhistuu, koska sitä kannattavat vain hänen heikon olemuksensa hauraat tuet? Muista, että mahdottomia etsiskelevältä oikeudenmukaisesti evätään sekin, mikä on mahdollista, kuten seikan on paremmin lausunut eräs runoilija säkeissään:

Hain eloa kuolosta vain
ja kivusta terveyttäin,
mä vangissa vapaan näin,
säkin pohjasta pääsyä hain,
hain suoruutta pettäjäin.
Mutta kohtalo rautainen,
jolta hyvyttä odota en,
kera taivaan säätänyt on,
että mitään en saada voi,
koska mahdotont' odottelen.

Seuraavana päivänä Anselmo lähti kylään, sitä ennen sanottuaan Camilalle, että Lotario tulisi hänen poissaollessaan valvomaan talon asioita ja aterioimaan hänen kanssaan ja että hänen piti muistaa kohdella Lotarioa kuin häntä, Anselmoa, itseään. Älykkään ja kunniallisen vaimon mieltä pahoitti miehen käsky, ja hän kehoitti Anselmoa ottamaan huomioon, ettei ollut soveliasta,

jos joku oli hänen poissaollessaan hänen paikallaan pöydässä; jos Anselmo tahtoi niin menetellä, koska ei uskonut hänen kykenevän taloa hoitamaan, sopi hänen nyt koettaa, ja hän tulisi huomaamaan, että Camila kelpasi vaativampiinkin tehtäviin. Anselmo vastasi tahtovansa menetellä niinkuin oli jo sanonut, huomauttaen vielä, että Camilan asiana oli taivuttaa päänsä ja totella. Camila lupasikin niin tehdä, vaikka vastoin tahtoansa. Anselmo lähti, ja seuraavana päivänä saapui Lotario hänen kotiinsa, missä Camila ystävällisesti ja kohteliaasti lausui hänet tervetulleeksi, mutta ei viipynyt hetkeäkään sellaisessa paikassa, missä Lotario olisi voinut puhutella häntä kahden kesken; Camilan seurassa näet oli aina palvelijoita ja palvelijattaria, varsinkin eräs kamarineiti, nimeltään Leonela, josta hän paljon piti, koska he olivat lapsuusiällään kasvaneet toistensa keralla Camilan vanhempien kodissa, ja jonka Camila oli ottanut mukaansa mennessään naimisiin Anselmon kanssa. Kolmena ensimmäisenä päivänä Lotario ei virkkanut Camilalle mitään, vaikka olisi voinut, kun ateriakalusto korjattiin pöydästä ja palvelusväki meni kiireesti aterioimaan, kuten Camila oli määrännyt. Camila oli sitäpaitsi käsenyt Leonelaa aterioimaan jo aikaisemmin ja pysyttelemään aina hänen vieressään; mutta tyttö, jonka ajatukset liikkuiivat muissa, häntä itseään ilahduttavissa asioissa ja joka tarvitsi näitä hetkiä ja tätä tilaisuutta askarrellakseen omissa huveissaan, ei aina täyttänyt emäntänsä käskyä, vaan jätti hänet yksin Lotarion seuraan, ikäänkuin olisi hänelle annettu sellainen määräys. Camilan nuhtetton olemus, hänet vakaat kasvonsa ja hänen koko ryhtinsä ja käytöksensä olivat kumminkin omansa hillitsemään Lotarion kieltä.

Se hyöty, joka Camilan monista hyvistä ominaisuuksista koitui sikäli, että ne pakottivat Lotarion olemaan vaiti, oli kuitenkin pikemmin vahingoksi heille kummallekin, sillä kielen sanattomana ollessa ajatus leikki vapaasti saaden tilaisuutta tarkastella yksityiskohdittain Camilan erinomaista oivallisuutta ja kauneutta, mikä olisi riittänyt sytyttämään lemменhehkuun marmoripatsaan, elävän ihmisen sydäimestä puhumattakaan. Kun tarjoutui aikaa ja tilaisuutta Camilan puhuttelemiseen, Lotario katseli häntä ajatellen, kuinka rakastettava hän oli, ja nämä ajatukset alkoivat vähitellen horjuttaa Anselmoon kohdistuvaa kunnioitusta, niin että hän mieli lukemattomat kerrat poistua kaupungista ja mennä jonnekin, missä Anselmo ei milloinkaan näkisi häntä eikä hän Camilaa; mutta katselemisen tarjoama nautinto jo pidätti häntä siitä. Hän yritti tehdä väkivaltaa itselleen ja taisteli itsensä kanssa väistääkseen ja päästäkseen kokemasta sitä mielihyvätunnetta, joka yllytti häntä katselemaan Camilaa; yksin ollessaan hän syytti itseään mielettömyydestään, nimitti itseään huonoksi ystäväksi ja kehnoksi kristityksikin, ajatteli ja vertaili itseään ja Anselmoa päätyen aina siihen ajatukseen, että Anselmon hulluus ja luottavaisuus oli ollut hänen omaa uskottomuuttaan suurempi ja ettei hänen, Lotarion, tarvinnut pelätä rikoksestaan koituvan rangaistusta, jos Jumala antaisi aiotun teon hänelle anteeksi niinkuin ihmiset varmaan tulisivat sen anteeksi antamaan.

Niin Camilan kauneus ja oivallisuus sekä typerän aviomiehen suoma tilaisuus saivat Lotarion vilpittömyyden luhistumaan. Ajattelematta enää muuta kuin sitä, mihin intohimo häntä kiihti, hän alkoi, kun oli kulunut Anselmon lähdöstä kolme päivää, joiden aikana hän oli lakkaa-

matta taistellut himojaan vastaan, ahdistella Camilaa niin kiihkeästi ja niin hehkuvin sanoin, että Camila joutui kerrassaan ymmälle ja vain nousi paikaltaan poistuen omaan huoneeseensa, vastaamatta hänelle sanaakaan. Tämä kylmäkiskoisuus ei kumminkaan saanut Lotarion mielestä haihtumaan toivoa, joka aina syntyy rakkauden keralla; päinvastoin: hän kiintyi Camilaan entistä enemmän. Camila, joka oli nähnyt Lotariossa olevan sellaista, mitä ei ollut milloinkaan aavistanut, ei tietänyt, mitä tehdä, mutta päätti, kun hänestä näytti sekä vaaralliselta että sopimattomalta suoda Lotariolle aikaa ja tilaisuutta uuteen keskusteluun, lähettää jo samana iltana, kuten sitten tekikin, erään palvelijansa viemään Anselmolle kirjettä, johon oli kirjoittanut seuraavaa.

Neljäsneljättäluku,

jossa jatkuu kertomus mielettömästä uteliaisuudesta.

»On tapana sanoa, että sotajoukko vailla päällikköä ja linna vailla linnanherraa ovat tuhon teillä, ja samoin sanon minä, että vielä paljon huonommin on laita nuoren vaimon vailla omaa miestään, elleivät kaikkein pätevimät syyt toisin määrää. Minä olen teidän poissa ollessanne niin vaikeassa asemassa ja minun on niin mahdoton tulla toimeen ilman teitä, että on pakko, ellette saavu viipymättä, lähteä vanhempieni luo ja sinne jäädä, vaikka teidän talonne jää vaille valvojaa; se henkilö, jonka valvojaksi jätitte, jos hän lienee sitä varten tänne jäänyt, huolehtii näet, mikäli ymmärrän, enemmän omasta nautinnostaan kuin teidän eduistanne. Ja minun ei varmaankaan tarvitse sanoa enempää teille, älykkäälle miehelle, eikä olisi hyväkään teille enempää sanoa.»

Anselmo sai tämän kirjeen ja arvasi siitä, että Lotario oli jo käynyt toimeen ja että Camila ilmeisesti oli vastannut niinkuin hän, Anselmo, toivoi. Ylen iloisena tästä uutisesta hän lähetti Camilalle suusanaisen vastauksen kieltäen häntä millään muotoa siirtymästä pois kotoa, koska hän, Anselmo, tulisi takaisin aivan pian. Camila ihmetteli Anselmon vastausta, joka sai hänet entistä suuremman hämmingin valtaan, koska hän ei uskaltanut

jäädä kotiin eikä myöskään lähteä vanhempiensa luo; jos näet hän jäi, joutui hänen kunniansa vaaraan, jos lähti, niin hän rikkoi miehensä käskyn. Lopulta hän päätti valita mahdollisuuden, joka koitui hänelle onnettomimmaksi, nimittäin jäädä ja olla välttelemättä Lotarion seuraa, jottei palvelusväki saisi puheenaihetta; ja nyt hän jo oli pahoillaan, että oli kirjoittanut miehelleen niinkuin oli kirjoittanut, koska pelkäsi hänen voivan ajatella, että Lotario oli huomannut hänessä, Camilassa, jonkinlaista kevytmielisyyttä, joka oli saanut hänet luopumaan asianmukaisesta kunnioittavasta käytöksestään. Tietoisena omasta nuhteettomuudestaan hän kumminkin luotti Jumalaan ja omaan vilpittömään aikomukseensa otaksuen siten voivansa vaikenemalla torjua kaikki, mitä Lotario saattoi hänelle sanoa, eikä lähettänyt miehelleen enempiä tietoja, jottei tuottaisi hänelle vaivaa ja ikävyyttä; koettipa hän vielä keksiä jotakin keinoa puolustaa Lotaria, kun Anselmo tiedustelisi, mistä syystä hän oli tullut tuon kirjeen kirjoittaneeksi. Näissä enemmän kunniallisissa kuin viisaissa ja hyödyllisissä mietteissä hän istui seuraavana päivänä kuunnellen Lotaria, joka nyt oli niin kiihkeä, että Camilan lujuus alkoi horjua ja hänen siveydellään oli täysi työ auttaessaan silmiä olemaan ilmaisematta eräänlaista hellää myötätuntoa, jonka Lotarion kyynelät ja puheet olivat hänen poveensa nostaneet. Kaiken tuon Lotario huomasi, ja se sai hänen intohimonsa syttymään ilmiliikkiin. Hänestä näytti nyt kerrassaan välttämättömältä ryhtyä Anselmon poissaolon tarjoamaa aikaa ja tilaisuutta hyväkseen käyttäen piiritämään tuota linnoitusta, ja niin hän suuntasi hyökkäyksen Camilan itserakkauteen ylistäen hänen kauneuttaan; ei näet ole mitään, mikä pikemmin murskaa ja jaoittaa

maan tasalle kaunotarten turhamaisuuden varustetut tornit kuin tuo turhamaisuus itse sijoitettuna imarteleville huulille. Niin Lotario ylen uutterasti uursi hänen lujuu- tensa kallioperustuksia sellaisin välinein, että Camila olisi kukistunut, vaikka hän olisi ollut pronssia. Lotario itki, rukoili, vannoi, imarteli, pyysi pyytämällä ja sepitteli vakuutuksiaan niin hehkuvasti, ilmaisten sellaista vilpiti- tömyyttä, että sai Camilan siveyden luhistumaan ja saa- vutti voiton, johon oli vähimmin uskonut ja jota oli har- taimmin himoinnut.

Camila antautui; niin, hän antautui, mutta oliko se mikään ihme, koska ei Lotarion ystävyyskään kestänyt? Selvä esimerkki, joka meille osoittaa, että lemmen into- himo voidaan voittaa ainoastaan sitä pakenemalla ja ettei kenenkään pidä käydä taisteluun niin voimallista vihol- lista vastaan, koska hänen inhimillisen väkevyytensä kukistamiseksi tarvitaan jumalaiset voimat. Leonela, ja vain hän, sai tietää emäntänsä heikkouden, sillä petolliset ystävät ja vastarakastuneet eivät voineet sitä häneltä salata. Lotario ei mielinnyt ilmaista Camilalle Anselmon suunnitelmaa eikä sitä, että Anselmo oli suonut hänelle tilaisuuden päästä näin pitkälle, sillä hän pelkäsi Camilan voivan vähäksyä hänen rakkauttaan ja luulla hänen vain sattumalta, ajattelemattaan ja suunnittelemattaan käy- neen häntä mielistelemään.

Muutamien päivien kuluttua Anselmo palasi kotiin kumminkaan huomaamatta, mitä sieltä nyt puuttui, nimittäin sitä, mitä hän oli vähiten vaalinut ja eniten arvostanut. Hän lähti heti tapaamaan Lotarioa, joka olikin kotonaan; he syleilivät toisiaan, ja toinen kysyi toiselta elämänsä tai kuolemansa viestiä.

— Minä voin ilmoittaa sinulle, ystäväni Anselmo, — sa-

noi Lotario — ainoastaan, että sinulla on vaimo, joka hyvin kelpaa kaikkien kelpo vaimojen esikuvaksi ja kruunuksi. Kaikki, mitä olen hänelle sanonut, on häipyntä kuin tuhka tuuleen, minun tarjouksiani on halveksittu, lahjoja ei ole otettu vastaan, ja muutamia teeskennellen vuodattamiani kyyneliä on armottomasti ivailtu. Sanalla sanoen, samoin kuin Camila on kaiken kauneuden sisältäjä, on hän myös kaiken kunniallisuuden, soveliaisuuden ja siveyden sekä kaikkien niiden hyveitten tyysisija, jotka saattavat tehdä kunniallisen naisen kiitettäväksi ja onnekkaksi. Ota rahasi takaisin, ystäväni; tässä ne ovat, ei minun ole tarvinnut niihin koskea, sillä Camilan siveyttä ei kukisteta lahjojen ja lupausten laisilla alhaisilla välineillä. Tyydy tähän, Anselmo, älä huoli enää tehdä kokeita jo tehtyjen lisäksi; koska kerran olet päässyt kuivin jaloin kulkemaan halki niitten vaikeuksien ja epäluulojen meren, joita naiset yleensä aiheuttavat ja voivat aiheuttaa, älä huoli enää lähteä uusien vastusten syvälle ulapalle äläkä yritä kenenkään toisen luotsin avulla tutkia, kuinka hyvä ja kestävä on alus, jonka taivas on sinulle suonut kulkeaksesi siinä tämän maailman meren, vaan katso jo nyt olevasi turvallisessa satamassa, laske siihen hyvän harkintasi ankkurit ja jää sinne, kunnes sinulta tullaan vaatimaan veroa, jonka maksamisesta ei mikään inhimillinen aateluus voi vapauttaa.

Anselmo oli erittäin tyytyväinen siihen, mitä Lotario oli hänelle sanonut, ja uskoi siihen kuin jonkin oraakkelin vastaukseen, mutta pyysi häntä siitä huolimatta jatkaamaan tehtävänsä suorittamista, vaikkapa vain uteliaisuudesta ja huvin vuoksi, ja sanoi, ettei hänen tästä lähin tarvinnut osoittaa niin kiihkeätä ututteruutta kuin ennen. Hän pyysi vain Lotarioa kirjoittamaan joitakin säkeitä,

joissa ylistäisi Camilaa antaen hänelle nimen Khloris, ja sanoi itse ilmoittavansa Camilalle, että Lotario oli rakastunut erääseen naiseen, jota mainitsi tuolla nimellä voidakseen laululla häntä ylistää hänen siveytensä edellyttämään soveliaaseen tapaan. Anselmo lupasi vielä itse kirjoittaa säkeet, ellei Lotario halunnut nähdä sitä vaivaa.

— Se ei ole tarpeen, — sanoi Lotario — sillä runotaret ovat minulle sentään siksi suopeat, että käyvät minua joka vuosi toisinaan tervehtimässä. Kerro sinä Camilalle minun kuvittelusta rakkaudestani, niin minä kyllä sepitän säkeet; ja elleivät ne olekaan aiheensa arvoisia, ovat ne kumminkin niin hyviä kuin suinkin voin sommitella.

Mieletön mies teki petollisen ystävänsä kanssa tämän sopimuksen ja kysyi Camilalta, mitä hän tämän ihmeeksi ei ollut jo ennen kysynyt, nimittäin, mistä syystä hän oli kirjoittanut tuon hänelle lähettämänsä kirjeen. Camila vastasi, että hänestä oli tuntunut siltä, kuin olisi Lotario silmäillyt häntä hiukan julkeammin kuin Anselmon ollessa kotosalla, mutta sanoi jo huomanneensa erehdyksensä ja pitävänsä tuota omana kuvittelunaan, koska Lotario nyt karttoi häntä eikä pyrkinyt tapaamaan häntä kahden kesken. Anselmo sanoi, että hän voi huoletta torjua sellaisen epäluulon, koska hän itse tiesi Lotarion rakastuneen erääseen saman kaupungin ylhäiseen neitiin, jota ylisti lauluissaan Khloriin nimellä, ja että Lotarion vilpittömyys ja heidän molempien kesken vallitseva luja ystävyys teki kaiken pelon tarpeettomaksi siinäkin tapauksessa, ettei olisi ollut niin laita. Ja ellei Lotario olisi ennakoita ilmoittanut Camilalle, että tuo Khloriiseen rakastuminen oli pelkkää keksintöä ja että hän oli sen Anselmolle kertonut vain voidakseen antautua joinakin

tuokioina ylistämään Camilaa, olisi tämä varmaan kietoutunut mustasukkaisuuden epätoivoiseen verkkoon; mutta saatuaan asiasta ennakoita tiedon hän kesti tuon säikytyksen tyynin mielin.

Seuraavana päivänä, kun he istuivat kolmissin pöydässä, Anselmo pyysi Lotarioa lukemaan joitakin niistä runoista, joita hän oli sepittänyt rakastamalleen Khloriille, ja sanoi, että hän voi huoletta lausua, mitä tahansa, vaikka Camila ei tuntenutkaan hänen mielitettyään.

— Vaikka hän hänet tuntisikin — vastasi Lotario, — en kumminkaan mitään salaisi, sillä ylistäessään lemmittyään kauniiksi ja syyttäessään häntä säälimättömäksi rakastaja ei mitenkään solvaa hänen hyvää mainettaan; mutta olipa sen seikan laita miten tahansa, minä tunnustan eilen sepittäneeni sonetin, jossa valitan tämän Khloriin kiittämättömyyttä ja joka kuuluu näin:

S o n e t t i.

Yön kaartuessa yli seutujen,
kun unen valta kuolevaiset voittaa,
mä kerron ylös taivaan puolehen,
mua kuinka Khloris piinaa, katkeroitaa.

Kun idän ukset aukee hehkuen,
yö hälvenee ja päivä vihdoin koittaa,
niin sama huuto täyttää sydämen
ja samat myrskyt rinnassani soittaa.

Ja päivän tullen säteet auringon
kun luotisuoraan painuu kohden maata,
niin yhä kiihtyy tuska armoton.

Pois vierii päivä, saapuu hetki yön,
enk' enää huomaamatta olla saata:
on taivas kuuma, kylmä Khloriin syön.

Sonetti miellytti Camilaa, mutta vielä enemmän Anselmoa, sillä hän kiitti sitä sanoen, että nainen, joka ei vastannut niin vilpittömästi ilmaistuihin tunteisiin, oli ylen säälimätön. Siihen virkkoi Camila:

— Onko siis kaikki, mitä rakastuneet runoilijat sanovat, totta?

— Runoilijoina he eivät lausu totuutta, — vastasi Lotario — mutta rakastuneina he ovat aina yhtä sanattomia kuin vilpittömiäkin.

— Epäilemättä — virkkoi Anselmo, yhä tukeakseen Lotarion lausumia ja suostuttaakseen niihin Camilaa, joka oli yhtä välinpitämätön Anselmon temppuun nähden kuin rakastunut Lotarioon.

Camila, joka tunsi mielenkiintoa kaikkea Lotarioon kuuluvaa kohtaan ja sitäpaitsi varmaan uskoi hänen toiveittensa ja säkeittensä tarkoittavan yksinomaan häntä, Camilaa, sekä itse olevansa oikea Khloris, pyysi häntä lukemaan toisenkin sonetin tai toisia säkeitä, jos hänellä oli niitä muistissaan.

— Onpa kyllä, — vastasi Lotario — mutta en usko, että se on yhtä hyvä kuin ensimmäinen, tai oikeammin vähemmän huono. Voittehan itse arvostella, sillä se kuuluu näin:

S o n e t t i.

Pian kuolen pois; jos sitä usko et,
niin silloin varmaan kuolenkin ma vasta,
mun ennen murtanees sa havaitset
kuin herjenneen sua, kallis, palvomasta.

Pian ehkä unholaan vie askelet,
pois kauas onnesta ja kunniasta,
mut yhä muistan kasvot suloiset,
sun kuvaas kannan, sydämeni lasta.

Sen aarteenansa sydämeni sulkee,
se mulle lohdunhetkeä suo monta,
ja tylyydestäs yltyy vain sen tenho.

Voi sitä, jonka pursi yössä kulkee
tiet' outoa ja merta viitatonta,
kun satamaa ei löydä pieni venho!

Anselmo kiitti tätä toista sonettia samoin kuin ensimmäistä ja niin hän liitti renkaan renkaalta siihen ketjuun, joka kietoi ja kahlehti hänet häpeään, sillä pahimmin häntä häpäistessään Lotario sanoi hänen kunniansa olevan korkeimmillaan, joten Camila, astellessaan alaspäin kohti syvintä alennustaan, miehensä mielestä nousi yhtä monta askelmaa korkeammalle kohti hyveensä ja moitteettoman maineensa huippua. Sattuipa sitten, että Camila, ollessaan kerran kahden kesken kamarineitinsä kanssa, sanoi hänelle:

— Minua hävettää, rakas Leonela, huomatesani, kuinka huonosti olen osannut arvostaa itseäni, kun en vaatinut Lotarioa edes odotuksellaan korvaamaan rakauteni täyttä antaumusta, jonka hänelle niin nopeasti soin. Pelkään hänen halveksivan minun auliuttani tai kevytmielisyyttäni voimatta oivaltaa, kuinka mahdollonta minun oli vastustaa hänen väkivaltaista kiihkoaan.

— Älä ole siitä huolissasi, armollinen rouva; — vastasi Leonela — eihän ole mitenkään tärkeitä eikä johda kunnioituksen vähenemiseen, jos antaa pian, minkä antaa, kun vain se, mitä annetaan, on hyvää ja sinänsä arvokasta. Onhan tapana sanoa, että se, joka antaa pian, antaa kaksin verroin.

— On myös tapana sanoa, — vastasi Camila — että vähällä hinnalla saatua pidetään vähässä arvossa.

— Se lause ei koske sinua, — vastasi Leonela — sillä rakkaus, kuten olen kuullut väitettävän, vuoroin lentää, vuoroin kulkee jalkaisin; toista se kiidättää, toista vie verkalleen, toisia laimentaa, toisia kiihtää liekkiin, toisia haavoittaa, toisia surmaa; se aloittaa jostakin kohdasta pyyteittensä riennon ja päättää ja lopettaa sen samaan kohtaan; aamulla se käy linnoitusta piirittämään ja illalla se on saanut varustukset valtoihinsa, sillä ei ole voimaa, joka kykenee sitä vastustamaan. Koska siis on niin laita, niin mitä oudoksut tai pelkää, jos kerran Lotarion on täytynyt käydä samoin, kun rakkaus otti isäntäni poissaolon välineekseen teitä kukistaessaan. Ja välttämätöntä oli, että sinä aikana saatettiin täytäntöön, mitä rakkaus oli määrännyt, pitkittämättä odotusaikaa, kunnes Anselmo ehtisi tulla takaisin ja asia jäisi hänen läsnäolonsa vuoksi keskeneräiseksi; rakkaudella näet ei ole aikeittensa suorittamisessa mitään parempaa auttajaa kuin tilaisuus: tilaisuutta se käyttää apunaan kaikissa yrityksissään, varsinkin aluksi. Kaiken tämän minä tunnen hyvin, ja enemmän kokemuksesta kuin kuulopuheista, ja minä kerron sen sinulle, señora, jonakin päivänä, sillä minäkin olen lihaa ja nuorta verta. Sitäpaitsi, emäntäni Camila, sinä et luovuttanut etkä antanut, ennenkuin olit Lotarion katseista, huokauksista, sanoista, lupauksista ja lahjoista oppinut tuntemaan hänen koko sielunsa, niistä ja hänen hyveistään huomaten, kuinka hyvin Lotario ansaitsi rakkautesi. Koska kerran on niin laita, älä salli tuollaisten arkailevien ja joutavien ajatusten mieltäsi ahdistaa, vaan usko varmaan, että Lotario arvostaa sinua samoin kuin sinä häntä, ja elä iloisena ja tyytyväisenä, ajatellen, että nyt, kun kerran olet joutunut lemмен paulaan, sinun pyytjäsi on arvokas ja ansiokas mies ja

että hänessä on niiden neljän s:n lisäksi, jotka tulee olla jokaisessa kelpo rakastajassa, kaikki muutkin aakkosten kirjaimet. Ellet usko, kuuntele minua, niin saat nähdä, kuinka luettelen ne ulkomuistista. Hän on, mikäli huomaan ja kuten minusta näyttää, *antelias, etevä, hyvä, iloinen, jalo, kaunis, luja, mainehikas, nuori, oiva, peloton, rehti*, mainitut neljä s:ää, *toimellinen, uljas, vaitelias*; *x* jää pois, sillä se on karhea äänne; *ylhäinen, äveriäs, öntyri*.

Camila nauroi palvelijattarensa aakkosille arvelen hänen perehtyneen lemmenseikkoihin paremmin kuin sanoikaan; ja tyttö tunnustikin sen hänelle ilmoittaen olevansa lemmensuhteissa erään hyväasukuisen, samassa kaupungissa asuvan nuoren miehen kanssa. Siitä Camila säikähti, sillä hän pelkäsi oman kunniansa voivan joutua vaaraan tuon rakastajan vuoksi. Hän tiedusteli työltä kiihkeästi, oliko heidän seurustelunsa johtanut sanoja pitemmälle. Tyttö ei hävennyt ollenkaan, vastasi vain julkeasti, että niin oli käynyt. On näet varmaa, että emännän hairahdukset poistavat häveliäisyyden palvelijoista, jotka, havaitessaan rouvan harha-askेत, eivät välitä mitään, vaikka itsekkin onnahtavat ja rouva saa sen tietää. Camila voi vain pyytää Leonelaa olemaan mainitsematta mitään hänen lemmensuhteestaan hänelle, jonka Leonela oli sanonut olevan rakastajanaan, ja menettelemään omassa asiassa niin salaisesti, etteivät Anselmo ja Lotario saisi siitä mitään vihiä. Leonela lupasi niin tehdä, mutta piti lupauksensa siten, että osoitti Camilan syystäkin pelänneen hyvän maineensa menettämistä. Huomattuaan, ettei hänen emäntänsä käytös ollut entisellään, siveetön ja julkea Leonela rohkeni tuoda rakastajansa taloon ja pitää häntä luonaan

luottaen siihen, ettei Camila, vaikka hänet näkisi, uskaltaisi antaa häntä ilmi; emäntien synneistä näet johdetaan muun muassa se ikävyys, että he joutuvat omien palvelijatartensa orjiksi ja salaamaan heidän rivoja ja häpeällisiä tekojaan, kuten Camilankin nyt kävi. Vaikka hän useat kerrat näki Leonelan oleskelevan rakastajansa kanssa eräässä talon suojassa, ei hän kumminkaan uskaltanut tyttöä nuhdella, vaan hankki hänelle tilaisuuttakin salaisiin kohtauksiin ja huolehti kaikin puolin siitä, ettei mies joutunut Anselmon näkyviin. Kaikista hänen toimenpiteistään huolimatta Lotario sittenkin huomasi kerran päivänkoitteessa talosta tulevan miehen. Hän ei tuntenut tulijaa ja ajatteli aluksi, että sen täytyi olla jokin aave. Mutta nähtyään sitten miehen nostavan viittaansa ja huolellisesti ja varoen peittävän sillä kasvonsa Lotario luopui yksinkertaisesta otaksumastaan ja johtui toiseen, josta olisi koitunut kaikkien tuho, ellei Camila olisi asiaa auttanut. Lotario ei arvannut miehen, jonka oli nähnyt niin ajattomalla ajalla talosta poistuvan, menneen sinne Leonelaa tapaamaan, eikä hän edes muistanut Leonelaa maailmassa olevankaan, ajattehihan vain, että Camila, joka oli ollut löyhä ja kevytmielinen hänen seurassaan, oli samanlainen jonkun toisenkin kanssa. Sellaisiin seuraamuksiin näet johtaa kehnon naisen kehnous: ettei hänen kunniallisuuteensa luota enää hänkään, jolle hän on rukousten ja vakuuttelujen taivuttamana antautunut, ja että tämä henkilö uskoo hänen antautuvan sitäkin helpommin toisille ja luottaa lujasti jokaiseen sensuuntaiseen epäluuloon. Ja näyttääpä kerrassaan siltä, kuin Lotario olisi tuona hetkenä menettänyt selvän järkensä ja kuin kaikki oikeat ajatukset olisivat hänen mielestään haihtuneet; hän näet lähti, mitään hyvää tai edes järjel-

listä ajatusta kehittelemättä, päättä pahkaa Anselmon luo, ennenkuin tämä oli ehtinyt vuoteestaan nousta, ja sanoi hänelle, sydäntäkalvavan mustasukkaisen raivon kiihtämänä ja sokaisemana, intohimoisesti haluten kostaa Camilalle, joka ei ollut mitenkään häntä loukannut:

— Tiedä, Anselmo, että minä olen monta päivää tais-tellut itseni kanssa väkisinkin yrittäen olla ilmaisematta sinulle seikkaa, jota en enää voi enkä saakaan sinulta salata. Tiedä, että Camilan lujuus nyt on rauennut ja että minä voin tehdä hänelle, mitä hyväksi näen. Syynä siihen, etten ole aikaisemmin ilmaissut sinulle todellista asian-laitaa, on se, että olen tahtonut nähdä, onko tuo ollut kevytmielistä himoa vai onko hän niin menetellyt minua koetellakseen ja saadakseen selville, olinko käynyt vakain aikomuksin siihen lemmenseikkailuun, jonka luvallasi olen hänen kanssaan aloittanut. Otaksuin myös, että hän, jos kerran oli sellainen kuin hänen tuli olla ja jollaiseksi hänet otaksuimme, olisi jo kertonut sinulle mielistelystäni; mutta nyt, kun huomaan hänen viivyttelvän, havaitsen hänen tarkoittaneen täyttä totta, kun hän on luvannut sinun jälleen kotoa poistuessasi tulla minua tapaamaan varastohuoneeseen, missä säilytät arvokasta kalustoasi (totta olikin, että Lotario tapasi siellä seurustella Camilan kanssa); mutta minä en tahdo sinun käyvän äkkipikaisesti kostamaan, sillä synty on toistaiseksi tehty ainoastaan ajatuksissa, ja onhan mahdollista, että Camila ennen täytäntöönpanoa muuttaa mieltään ja että sijaan tulee katumus. Koska siis olet kaikin puolin tai ainakin osittain noudattanut minun neuvojani, noudata ja seuraa sitäkin, jonka sinulle nyt lausun, jotta voit pettymättä ja varovasti harkiten tulla oivaltamaan, mitä katsot itsellesi soveliaimmaksi. Ole matkustavinası pois pariksi kolmeksi

päiväksi, kuten ennen, ja järjestä niin, että piiloudut varastohuoneeseesi, missä seinäverhot ja muut siellä säilytettävät esineet tarjoavat sinulle hyvää tilaisuutta piiloutumiseen, niin saat nähdä omin silmin, samoin kuin minä, mitä Camila haluaa. Jos kysymyksessä on kehnous, jota sopii pikemmin pelätä kuin toivoa, voit kaikessa hiljaisuudessa, varoen ja viisaasti käydä kostamaan kokemaasi solvausta.

Lotarion sanat hämmästyttivät, säikähdyttivät ja ihmetyttivät Anselmoa, sillä ne yllättivät hänet hänen kaikkein vähimmin otaksuessaan joutuvansa niitä kuulemaan, koska hän uskoi Camilan jo suoriutuneen voittajana kaikista Lotarion hyökkäyksistä ja oli jo alkanut nauttia voiton kunniaa. Hän oli hetken vaiti, tuijotti lattiaan silmiään räpäyttämättä ja virkkoi vihdoin:

— Sinä, Lotario, olet menetellyt niinkuin edellytin sinun ystävänä menettelevän; minä noudatan kaikin puolin neuvoasi; tee, miten hyväksi näet, ja pidä asia salassa, sillä sitä, kuten hyvin ymmärrät, tällainen odottamaton seikka vaatii.

Lotario lupasi, ja Anselmon luota poistuessaan hän sitten hartaasti katui kaikkea, mitä oli hänelle sanonut, koska huomasi, miten typerästi oli menetellyt, vaikka olisi voinut Camilalle kostaa turvautumatta niin julmaan ja häpeälliseen keinoon. Hän kirosi järjettömyyttään, herjasi omaa kevytmielistä päätöstään eikä tietänyt, mitä keinoa pitäisi saadakseen tehdyn tekemättömäksi tai johtaakseen asian johonkin siedettävään päätökseen. Lopulta hän päätti kertoa kaikki Camilalle, ja tilaisuutta tarjoutuikin, niin että hän kohtasi hänet kahden kesken jo samana päivänä. Havaitessaan voivansa vapaasti hänen kanssaan puhua Camila virkkoi hänelle:

— Tietäkää, rakas Lotario, että minulla on sydämeläni huoli, joka ahdistaa minua niin kovin, että on kuin poveni siihen pakahtuisi, ja ihme onkin, ellei niin käy, sillä Leonela on tullut nyt niin julkeaksi, että päästää taalloimme joka ilta rakastajansa viettäen hänen kanssaan koko yön, mikä tietenkin voi vahingoittaa minun hyvää mainettani, koska jokainen, joka näkee hänen niin ajattomana aikana poistuvan talostani, saattaa ajatella asiasta mitä tahansa. Minua rasittaa varsinkin se, etten voi tyttöä rangaista enkä torua, koska se seikka, että hänellä on tieto salaisesta suhteestamme, on hillinnyt kieltäni pakottaen olemaan puhumatta hänen asioistaan, ja minä pelkään, että tästä koituu jokin onnettomuus.

Camilan niin sanoessa Lotario luuli aluksi, että hän käytti keksimäänsä juonta uskotellakseen hänelle, että mies, jonka hän oli nähnyt talosta poistuvan, oli Leonelan rakastaja eikä hänen; mutta nähdessään hänen sitten itkävän, olevan murheissaan ja anovan apua hän uskoi tuon todeksi ja joutui aivan ankaran hämmingin ja katumuksen valtaan. Siitä huolimatta hän kehoitti Camilaa olemaan huoletta luvaten toimia niin, että Leonelan julkeus loppuisi. Hän kertoi vielä, mitä oli mustasukkaisen rai-vonsa kiittämänä sanonut Anselmolle ja kuinka he olivat keskenään sopineet, että Anselmo piiloutuisi varastohuoneeseen saadakseen siellä selvästi nähdä, kuinka uskoton Camila oli. Lotario pyysi Camilalta anteeksi tuota hulluuttaan ja kehoitti häntä neuvomaan, miten se oli korjattavissa ja kuinka voitaisiin päästä siitä sekavasta sokkelosta, johon oli hänen oman ajattelemattomuutensa vuoksi jouduttu.

Camila kauhistui kuullessaan, mitä Lotario hänelle kertoi, ja torui ja moitti kovin harmistuneena ja monin

sekä järkevin sanoin hänen ilkeätä epäluuloaan ja yksinkertaista ja keinoa aikomustaan. Mutta nainen on luonnostaan miestä neuvokkaampi sekä hyvässä että pahassa, vaikka se kyky hänet taas pettää hänen ryhtyessään vakain aikomuksin suunnitelmia tekemään, ja niin Camilakin keksi kohta keinon tämän auttamattomalta näyttävän asian korjaamiseksi ja kehoitti Lotarioa huolehtimaan siitä, että Anselmo seuraavana päivänä piiloutuisi mainittuun paikkaan, koska hän, Camila, aikoi käyttää hyväkseen juuri hänen piilossaoloaan, jotta he, hän ja Lotario, saisivat siitä lähtien häiritsemättä nauttia toistensa seurassa. Hän ei kumminkaan ilmaissut Lotariolle aikomustaan kokonaisuudessaan, vaan käski hänen vain olla varuillaan, niin että hän Anselmon piilouduttua Leonelan häntä kutsuessa heti tulisi ja vastaisi kaikkeen, mitä Camila hänelle sanoisi, niinkuin olisi vastannut, ellei olisi tietänyt Anselmon olevan kuuntelemassa. Lotario pyysi häntä hartaasti ilmaisemaan koko aikeensa, jotta voisi varmemmin ja tarkemmin ottaa huomioon kaikki, mitä tarpeelliseksi havaitsisi.

— Minä vakuutan, — vastasi Camila — ettei sinun tarvitse huolehtia mistään muusta kuin vastaamisesta aina sen mukaan kuin minä kysyn. — Camila näet ei tahtonut hänelle ennakolta ilmoittaa, mitä suunnitteli, koska pelkäsi, ettei hän noudattaisi hänestä hyvältä tuntuvaa aietta, vaan noudattaisi tai suunnittelisi toisia, jotka eivät voineet olla sen veroisia.

Sitten Lotario lähti. Seuraavana päivänä Anselmo matkusti pois sanoen taas menevänsä maalle ystävänsä luo, mutta kääntyi takaisin ja piiloutui, minkä voi tehdä varsin vaivattomasti, koska Camila ja Leonela tahallaan soivat hänelle siihen tilaisuutta.

Siinä Anselmo siis oli piilopaikassaan, mieli niin järkytettynä kuin saattaa ajatella olevan sen, joka odottaa näkevänsä omin silmin, kuinka hänen kunniansa silvotaan kappaleiksi, ja ajatteli olevansa kadottamassa kallemman aarteensa, jona piti rakasta Camilaansa. Saatuaan täyden varmuuden siitä, että Anselmo oli piiloutunut, Camila ja Leonela lähtivät varastohuoneeseen, ja tuskin sinne astuttuaan Camila huokasi syvään ja virkkoi:

— Oi rakas Leonela! Eikö olisi parempi, että sinä, ennenkuin minä toteutan, mitä en halua sinulle ilmoittaa, jottet yritä sitä estää, otat Anselmon tikarin ja pyyntöäni noudattaen lävistät sillä kurjan poveni? Mutta ei kumminkaan, älä tee sitä, sillä eihän ole oikein, että minä kärsin rangaistuksen toisen tekemästä rikoksesta. Sitä ennen tahdon tietää, mitä minussa ovat nähneet Lotarion häikäilemättömät ja julkeat silmät sellaista, että hän on senvuoksi rohjennut minulle ilmaista ilmaisemansa kehnon aikomuksen ystävänsä ylenkatsoen ja minua solvaten. Mene tuonne ikkunaan, Leonela, ja huuda häntä, sillä hän on varmaan kadulla odottamassa, että saisi toteuttaa inhan aikeensa. Mutta sitä ennen toteutu minun yhtä säälimätön kuin kunniallinenkin suunnitelmani.

— Ah, señora! — vastasi ovela ja hyvin osansa oppinut Leonela. — Mitä aiotkaan tehdä tällä tikarilla? Aiotko ehkä surmata itsesi tai Lotarion? Teitpä kumman tahansa, joka tapauksessa siitä koituu sinulle hyvän nimesi ja maineesi hukka. On parempi, jos salaat kokemasi solvauksen etkä anna tuolle pahalle miehelle tilaisuutta nyt tulla tänne ja kohdata meidät yksin ollessamme. Muista, señora, että me olemme heikkoja naisia ja että hän on mies, ja tarmokas; ennenkuin sinä ehdit

toteuttaa suunnitelmasi, saattaa hän, koska tulee noissa pahoissa aikeissa, intohimon sokaisemana kenties tehdä sen, mikä olisi sinulle pahempaa kuin jos hän sinut surmaisi. Voi isäntääni Anselmoa, joka on nähnyt hyväksi luovuttaa tuolle hävyttömälle sellaisen vallan talossaan! Ja jos sinä, señora, nyt hänet surmaat, kuten luulen sinun mielivän tehdä, niin mitä teemme hänelle hänen kuoltuaan?

— Mitäkö, ystäväiseni? — virkkoi Camila. — Jätämme hänet siihen Anselmon haudattavaksi, sillä onhan oikeus ja kohtuus, että hän nurkumatta vaivautuu kätkemään maan alle oman häpeänsä. Kutsu hänet, joudu, sillä minusta tuntuu, että viivyttäessäni kokemani solvauksen kostamista rikon uskollisuutta, jonka olen miehelleni velkaa.

Anselmo kuuli tuon kaiken, ja jokainen Camilan sana herätti hänessä uusia tunteita; mutta kuullessaan, että Camila vakavasti aikoi surmata Lotarion, hän mieli astua esiin ja ilmaista itsensä, jottei hän sitä tekisi. Hänet pidätti kumminkin paikalleen halu nähdä, mihin päätökseen johtaisi tuo ylen rohkea ja kunniallinen päätös; mutta hän ajatteli käydä ajoissa estämään sen toteuttamista.

Samassa Camila joutui ankaran voipumuksen valtaan ja heittäytyi huoneessa olevaan sänkyyn Leonelan parhantaessa katkeraan itkuun sanoen:

— Voi minua poloista, jos kohtaloni on niin kova, että hän kuolee tässä käsiini, tämä maailman kaiken kunniallisuuden kukka, hyvän naisten kruunu ja siveyden esikuva . . .!

Lisäksi muuta samanlaista, mitä kukaan ei olisi voinut kuunnella pitämättä Leonelaa kaikkein osaaottavimpana ja uskollisimpana palvelijattarena maan päällä ja hänen

emäntäänsä uutena ja ahdistettuna Penelopeiana. Camila toipui pian voipumuksestaan ja sanoi toivuttuaan:

— Miksi et mene, Leonela, kutsumaan kaikkein uskolisinta ystävänsä ystävää, mitä aurinko on milloinkaan nähnyt tai yö peittänyt? Joudu, juokse, riennä, lähde, jottei sinun viipyessäsi vihani loimu sammu ja toivomani oikeudenmukainen kosto haihdu uhkauksiin ja kirouksiin.

— Minä menen häntä kutsumaan, señora, — sanoi Leonela — mutta sinun tulee ensin antaa minulle tuo tikari, jottet minun poissaollessani tee mitään sellaista, minkä vuoksi kaikki ne, jotka ovat sinuun kiintyneet, joutuvat itkemään kaiken ikänsä.

— Mene huoletta, rakas Leonela, en minä tee mitään sellaista; — vastasi Camila — jos näet olenkin mielestäsi huima ja vähäjärkinen niin tuimasti puolustaessani kunniaani, en kumminkaan tahdo mennä niin pitkälle kuin entinen Lucretia, jonka sanotaan surmanneen itsensä, vaikka ei ollut mitenkään hairahtunut, sitä ennen surmaamatta häntä, joka oli syypää hänen onnettomuutensa. Jos kerran on kuoltava, niin minä kuolen, mutta sitä ennen minun tulee saada kostaa ja ottaa hyvitystä siltä, jonka vuoksi olen tänne tullut itkemään hänen julkeita tekojaan, joihin en ole millään tavalla antanut aihetta.

Leonelaa täytyi kauan pyytää, ennenkuin hän lähti kutsumaan Lotarioa, mutta vihdoin hän kumminkin meni, ja hänen sillä tiellä viipyessään Camila jatkoi, kuin itseksensä puhellen:

»Jumala minua auttakoon! Eikö olisi ollut viisaampaa torjua Lotario, kuten monesti ennen, kuin antaa hänelle aiheita, kuten nyt olen tehnyt, pitää minua kunniaattomana ja kehnona, ainakin siksi, kunnes hälvennän hänen

harhaluulonsa? Epäilemättä olisin niin tehden menetellyt oikeammin; mutta en olisi saanut kostaa eikä mieheni kunnia olisi tullut hyviteteksi, jos hän olisi päässyt mitään korvaamatta ja kaikessa rauhassa astelemaan pois huoneesta, johon hänen pahat himonsa häntä ajavat. Maksakoon petturi hengellään, mitä niin irstaasti himoitsi, ja tietäköön maailma (jos se saanee tästä kuulla), ettei Camila ainoastaan säilynyt miehelleen uskollisena, vaan kostikin hänen puolestaan sille, joka julkesi häntä solvata. Sittenkin ajattelen, että olisi ollut parempi ilmoittaa tämä Anselmolle; mutta minähän koin niin tehdä kirjeessä, jonka lähetin hänelle maakylään, ja luulenpa, että hän, kun kerran ei rientänyt korjaamaan sitä pahaa, mistä hänelle huomautin, pelkästä sydämen hyvydestä ja luottamuksesta kaiketi ei tahtonut eikä voinut uskoa, että niin varman ystävän povessa voisi piillä mitään hänen kunniaansa herjaavia aikomuksia. Enhän itsekään sitä uskonut moneen päivään enkä olisi uskonut milloinkaan, ellei hänen julkeutensa olisi mennyt niin pitkälle, että hänen julkiset lahjansa, suuret lupauksensa ja alinomaiset kyynelensä sen minulle ilmaisivat. Mutta miksi nyt tätä mietinkään? Kaipaako rohkea päätös mitään neuvottelemista? Ei suinkaan. Väistyköö siis pois, te petteliäät mietteet; tulkoon kosto! Astukoon sisään se uskonon, tulkoon, saapukoon, kuolkoon ja kohdatkoon loppunsa, tapahtuipa sitten mitä tahansa! Puhtaana minä tulin sen miehen haltuun, jonka taivas omakseni antoi; puhtaana minä hänen luotaan lähdenkin, korkeintaan kylpien omassa viattomassa veressäni ja kaikkein uskottomimman ystävän veressä, mitä ystävyys on maailmasea milloinkaan nähnyt.»

Niin sanoen hän liikkui huoneessa edestakaisin, tikari

paljastettuna, niin epätasaisin ja kiihkein askelin ja sellaisin elein, että näytti kerrassaan siltä kuin olisi menettänyt järkensä ja ollut raivoisa rikoksentekijä eikä hento nainen.

Kaikkea tuota katseli seinäverhojen taakse piiloutunut Anselmo kovin ihmetellen ja ajatellen, että hänen jo kuulemansa riitti hälventämään pahempiakin epäluuloja; olisipa hän toivonut Lotarion saapumisesta koituvan enemmän todistuksen jäävän antamattakin, koska pelkäsi voivan sattua jotakin äkillistä onnettomuutta. Hän oli jo aikeissa ilmaista itsensä ja astua esiin syleilemään vaimoansa ja hälventämään hänen harhaluuloaan, mutta jäi paikoilleen, kun näki Leonelan tulevan talutuksen Lotarioa. Havaitessaan Lotarion Camila piirsi tikarillaan pitkän viivan eteensä permantoon ja virkkoi:

— Lotario, huomaa, mitä sanon: jos uskallat astua tämän tässä näkemäsi viivan yli tai tulla sen luo, niin nähdessäni sinun aikovan niin tehdä syöksen samassa tuokiossa poveeni tämän kädessäni olevan tikarin. Ennenkuin vastaat minulle sanaakaan, kehoitan sinua kuuntelemaan, mitä minulla on vielä sanottavaa; sitten saat vastata, mitä ikänä mielit. Ensinnäkin vaadin sinua, Lotario, sanomaan, tunnetko mieheni Anselmon ja mitä hänestä ajattelet; ja toiseksi haluan vielä tietää, tunnetko minut. Vastaa näihin kysymyksiini, älä ole hämilläsi äläkä liikoja mieti, mitä vastaisit, sillä enhän kysy sinulta mitään vaikeita asioita.

Lotario ei ollut niin typerä, ettei ollut arvannut, mitä Camila aikoi tehdä, jo silloin, kun hän oli käskennyt toimimaan niin, että Anselmo piiloutuisi, ja siksi hän sopeutui Camilan suunnitelmaan niin älykkäästi ja sujuvasti, että tuo valheellinen kohtaaminen olisi voinut hei-

dän esittämänään käydä tosimmasta todesta. Hän vastasi Camilalle näin:

— En minä luullut, kaunis Camila, että olit kutsunut minut tänne udellaksesi minulta seikkoja, jotka ovat niin etäällä siitä tarkoituksesta, joka minut tänne tuo. Jos menettelet niin siirtääksesi tuonemmaksi minulle lupaa-masi suosion, olisit voinut lykätä sen vieläkin kauem-maksi, sillä onnen kaipausta rasittaa meitä sitä enemmän, mitä pikemmin toivomme sen saavuttavamme. Jottet kumminkaan väitä minun jättävän kysymyksiäsi vastaa-matta, sanon, että tunnen puolisosi Anselmon ja että me molemmat tunnemme toisemme varhaisimmalta iäl-tämme; mutta en halua sanoa ystävyystämme, mitä sinä tiedät yhtä hyvin, koska en tahdo itse joutua todista-maan sitä vääryyttä, jonka minulla teettää hänelle rak-kaus, suurempienkin hairahdusten voimallinen puolustus. Sinut minä tunnen ja kunnioitan sinua samoinkuin hän; ellei näet olisi niin laita, en rikkoisi pienempien pää-määräin kuin sinun hyvien ominaisuuksiesi vuoksi sitä, mihin minua velvoittaa oma itseni, ja vilpittömän ystä-vyyden pyhiä lakeja, jotka nyt rikon rakkauden, tämän ylen voimallisen vihollisen tähden.

— Jos sen tunnustat, — vastasi Camila — sinä kaiken sen verivihollinen, mitä oikeudenmukaisesti kannattaa rakastaa, niin millaisin kasvoin rohkenet astua sen henki-lön eteen, jonka tiedät siksi kuvastimeksi, missä kuvaste-lee itseään hän, jota sinun tulisi käyttää kuvastimenasi, jotta näkisit, kuinka syyttömästi häntä solvaat? Mutta nytpä minä, onneton olento, ymmärrän, mikä on saanut sinut pitämään niin mitättömänä sitä, minkä olet itsellesi velkaa; syynä on varmaan ollut jokin käytöksessäni ilmennyt varomattomuus, jota en kumminkaan tahdo

nimittää sopimattomuudeksi, koska se ei suinkaan ole johtunut harkitusta aikomuksesta, vaan huolettomuudesta, jollaiseen naiset monesti tekevät huomaamattaan itsensä vikapäiksi otaksuessaan, ettei heidän tarvitse ketään varoa. Ellet sitä tunnusta, niin sano minulle, sinä pettäjä, milloin olen vastannut hartaisiin pyyntöihisi millään sellaisella sanalla tai eleellä, joka olisi voinut herättää sinussa vähintäkään toivon häivää, että häpeälliset pyyteesi tulevat toteutumaan! Milloin en ole torjunut ja moittinut sinun lempeä-anelevia sanojasi vakavilla ja ankaroilla vastauksillani? Milloin olen uskonut tai ottanut vastaan sinun suuria lupauksiasi ja vielä suurempia lahjojasi? Koska kumminkin on mielestäni selvää, ettei kukaan voi pysyä hellittämättä lemmenaikeissaan kovin kauan, ellei hänelle suo tukea jokin toive, tahdon lukea omaksi syykseni sinun julkeutesi, sillä jokin varomattomuuteni on epäilemättä näin kauan rohkaissut sinua aikomuksessasi, ja senvuoksi tahdon kohdistaa itseeni sen koston ja rangaistuksen, jonka sinun rikoksesi ansaitsee. Näyttääkseni sinulle vielä, etten itseäni niin säälimättömästi kohdelllessani voi olla kohtelematta samoin sinua, halusin saada sinut tänne sen uhrin todistajaksi, jonka aion antaa arvoisan mieheni loukatulle kunnialle, jota olemme solvanneet, sinä niin harkiten kuin suinkin mahdollista ja myös minä liian vähän varoen tilaisuutta, jos lienen sellaista sinulle tarjonnut, sinun pahojen aikeittesi suosimiseen ja hyväksymiseen. Se pelko, sanon vieläkin, että olen varomattomuudellani jotenkin sytyttänyt mieleesi niin järjettömiä ajatuksia, rasittaa minua eniten ja vaatii minulta oman käden kosta, sillä syyllisyyteni voisi tulla yleisemmin tunnetuksi, jos tämän kostotyön suorittaisi joku toinen. Ennenkuin sen teen, tahdon kum-

minkin kuollessani surmata ja viedä mukanani erään, joka täysin tyydyttää toivomani ja saamani koston kaipuun, jotta pääsen haudan tuolla puolen, kummassa paikassa tahansa, näkemään, minkä rangaistuksen puolueeton ja lahjomaton oikeus määrää hänelle, joka on saattanut minut näin epätoivoiseen tilaan.

Niin sanottuaan hän karkasi uskomattoman kiivaasti ja ketterästi Lotarion kimppuun, paljastettu tikari kädessään ja niin ilmeisesti näyttäen aikovan iskeä sen hänen rintaansa, että uhattu mies melkein joutui epäröimään, olivatko nuo eleet teennäisiä vai todellisia; hänen näet oli pakko varautua sekä vikkelyyteensä että voimaansa estäessään Camilaa iskemästä. Camila esitti tämän merkkillisen petoksen ja kavaluuden näytteen niin elävästi, että mieli omalla verellään luoda siihen totuuden väriä; havaitessaan, ettei voinut satuttaa Lotariota, tai teeskennellen, ettei voinut, hän näet lausui:

— Koska kohtalo ei salli minun täysin tyydyttää oikeudenmukaista aiettani, älköön se ainakaan kyetkö estämään minua toteuttamasta sitä osittain.

Ponnistellen kaikin voimin saadakseen vapaaksi tikaria pitelevän kätensä, johon Lotario oli käynyt kiinni, hän kiskaisi sen valtoimeksi, suuntasi kärjen sellaiseen kohtaan, missä se ei voinut syvään haavoittaa, pistäen ja piilottaen sen lähelle vasemmanpuolista kainalokuoppaansa, ja valahti sitten permantoon kuin tajuttomana.

Leonela ja Lotario siitä hämmästyivät ja säikähtivät ja epäilivät tapahtuman todenperäisyyttä vielä, kun näkivät Camilan makaavan permannolla pitkänään ja verisään. Lotario riensi viipymättä luo, kauhistuneena ja voimatta hengittää, vetämään pois tikaria, mutta nähtyään sitten, kuinka mitätön haava oli, hän toipui pelos-

taan, ihmetteli jälleen kauniin Camilan oveluutta, älykyyttä ja kekseliäisyyttä ja alkoi, käyden omaa osaansa näyttämään, esittää pitkää ja murheellista valitusta Camilan ruumiin ääressä, kuin hän olisi kuollut, syytäten siinä runsaita kirouksia sekä itselleen että sille henkilölle, jonka toimesta oli tähän tilaan joutunut. Tietäen ystävänsä Anselmon kuuntelevan hän valitti siihen tapaan, että ken hyvänsä kuunteleva olisi säälinyt häntä itseään paljon enemmän kuin Camilaa, vaikka olisi tätä kuolleenakin pitänyt.

Leonela nosti Camilan syliinsä ja sijoitti sänkyyn pyytäen Lotarioa hakemaan sellaista henkilöä, joka salaa sitoisi Camilan haavan; sitäpaitsi hän kysyi hänen neuvoaan ja mielipidettään siitä, mitä he sanoisivat Anselmolle hänen vaimonsa haavoittumisesta, jos hän sattuisi palaamaan, ennenkuin Camila ehti tulla terveeksi. Lotario vastasi, että he voivat sanoa, mitä hyväksi näkivät, sillä hän ei kyennyt antamaan mitään kelvollista neuvoa; hän vain kehoitti Leonelaa yrittämään pidättää verenvuotoa ja sanoi itse lähtevänsä sellaiseen paikkaan, missä ihmiset eivät enää häntä näkisi. Niin hän poistui talosta ilmeisen tuskan ja mielenliikutuksen vallassa, mutta havaitessaan sitten olevansa yksin ja sellaisessa paikassa, missä kukaan ei voinut häntä nähdä, hän ei lakannut ajatuksin ja elein ihmettelemästä Camilan oveluutta ja Leonelan osuvaa käyttäytymistä. Hän ajatteli, kuinka varmasti Anselmo nyt uskoi, että hänellä oli puolisonaan uusi Porcia, ja halusi kohdata hänet, Lotarion, jotta he yhdessä juhlisivat pahinta petosta ja taitavimmin valheverhoon peitettyä totuutta, minkä kuvitella voi.

Sillävälin Leonela, kuten sanottu, pidätti emäntänsä verenvuotoa, jota oli vain senverran, että kavaluus näytti

uskottavalta. Leonela otti hiukan viiniä ja pesi sillä haavan sitoen sen sitten niin hyvin kuin osasi ja puheli emäntäänsä hoitaessaan siihen tapaan, että Anselmo, vaikka ei olisikaan jo sitä ennen kuullut samanlaista, olisi varmaan alkanut uskoa, että hänen Camilansa oli oikea siveyden esikuva. Leonelan ohella puhui Camilakin soimaten itseään araksi ja pelkuriksi, koska häneltä oli kaikkein ratkaisevimpana hekenä puuttunut rohkeutta lopettaa elämä, jota hän kovin inhosi. Hän kysyi palvelijattareltaan neuvoa, kertoisiko koko tämän tapahtuman rakkaalle miehelleen vai eikö, ja Leonela kehoitti häntä olemaan kertomatta, koska hän siten velvoittaisi Anselmon kostamaan Lotariolle, mistä välttämättä koitui suuri vaara hänelle itselleen; kelpo vaimon ei suinkaan pitänyt antaa miehelleen aihetta kiistoihin, vaan päinvastoin ehkäistä niitä, mikäli vain mahdollista. Camila sanoi täysin hyväksyvänsä hänen mielipiteensä ja tahtovansa sitä noudattaa, mutta piti kumminkin tarpeellisena keksiä, mitä sanottaisiin Anselmolle haavasta, jonka hän varmaan tulisi näkemään. Siihen vastasi Leonela, ettei hän osannut valehdella piloillaankaan.

— Entä minä, rakas ystäväni, — virkkoi Camila — kuinka osaisin valehdella minä, joka en uskalla keksiä tai ylläpitää mitään valhetta, vaikka oma henkeni olisi vaarassa? Koska siis emme voi siten asiasta suoriutua, on varmaan parasta sanoa hänelle selvä totuus, jottei hän huomaa meidän esittäneen asiaa väärin.

— Ole huoletta, señora; — vastasi Leonela — minä ajattelen huomisaamuun, mitä hänelle sanomme, ja sinä voit ehkä salata haavasi, koska se on sellaisessa paikassa, niin ettei sitä kukaan näe, ja taivas suvainnee suosia meidän oikeita ja kunniallisia aikomuksiamme. Rau-

hoitu, valtiattareni, yritä tyynnyttää mielenliikutustasi, jottet ole järkytetty herran tullessa takaisin, ja jätä muu huoli minulle ja Jumalalle, joka aina auttaa hyviä aikoja.

Anselmo oli erittäin tarkkaavasti kuunnellut ja katsellut tämän murhenäytelmän esitystä, jossa hänen oma kunniansa surmattiin, ja sen henkilöt esiintyivät niin tavattomin ja tehoisin ilmein, että näytti siltä kuin he olisivat todella muuttuneet niiksi henkilöiksi, joiden näyttämöosia esittivät. Hän odotti hartaasti yön tuloa, jotta pääsisi talosta poistumaan ja tapaamaan hyvää ystäväänsä Lotarioa saadakseen hänen kanssaan onnitella itseään siitä kalliista päärlystä, jonka oli löytänyt havaitessaan vaimonsa lopulta uskolliseksi. Naiset huolehtivat siitä, että hänelle tarjoutui tilaisuutta lähteä ulos, ja hän käytti sitä hyväkseen menen heti etsimään Lotarioa. Eipä voi hevin kertoa, kuinka monesti hän, ystäväänsä tavattuaan, häntä syleili, mitä kaikkea kertoi mielihyvästään ja kuinka ylisti puolisoaan Camilaa. Kaikkea tuota kuunteli Lotario voimatta ilmaista minkäänlaista iloa, koska hänen muistiinsa kuvastui, miten pahoin Anselmo oli petetty ja kuinka kohtuuttomasti hän itse ystäväänsä solvasi. Vaikka huomasi, ettei Lotario ollut iloinen, Anselmo uskoi syynä olevan sen, että Lotario oli jättänyt Camilan haavoittuneena makaamaan ollen itse vikapää onnettomuuteen. Siksi Anselmo muun muassa kehoitti häntä olemaan välittämättä siitä, mitä Camilalle oli sattunut, sillä haava oli varmaan vähäpätöinen, koska naiset olivat yhteisesti päättäneet sen häneltä salata. Lotarion ei niinmuodoin tarvinnut ollenkaan pelätä, vaan päinvastoin tästä lähtien nauttia ja riemuita hänen kanssaan, koska hän, Anselmo, havaitsi Lotarion

toimesta ja avulla tulleensa koroitetuksi kaikkein korkeimpaan auvoon, mitä saattoi omakseen ikävöidä. Anselmo sanoi vielä toivovansa, että he tulisivat pitämään ainoana huvinaan sepittää Camilan ylistykseksi säkeitä, jotka säilyttäisivät hänen kuolematonta muistoaan tulevaisiin vuosisatoihin. Lotario kiitti hänen hyvää aikomustaan ja sanoi omasta puolestaan auttavansa tuon mainion rakennuksen pystyttämässä.

Niin tuli Anselmosta kaikkein sievimmin petetty aviomies, mitä maailmassa voi olla: hän itse toi omin käsin taloonsa kunniansa tuhoojan luullen sinne tuovansa sen kirkastajan, ja Camila otti hänet vastaan näennäisen tuskaisin ilmein, vaikka hänen sydämensä iloitsi. Tämä pettely jatkui joitakin aikoja, kunnes Onnen pyörä muutamana kuukauden kuluttua kääntyi, siihen asti ylen ovelasti salattu rikos tuli ilmi ja Anselmo sai hengellään maksaa mielettömän uteliaisuutensa.

Viidesneljättäluku,

missä kerrotaan Don Quijoten urheasta ja hirmuisesta taistelusta nahkaisia punaviinileilejä vastaan sekä saataan päätökseen kertomus mielettömästä uteliaisuudesta.

Kertomuksessa ei ollut enää paljon luettavaa, kun Sancho Panza poukahti ylen kiihtyneenä ulos siitä suojasta, missä Don Quijote oli lepäämässä, ja huusi kovalla äänellä:

— Tulkaa, hyvät herrat, tulkaa pian auttamaan her-raani, joka on joutunut kaikkein tuimimpaan ja ankarimpaan otteluun, mitä silmäni ovat milloinkaan nähneet. Jumaliste, hän on antanut jättiläiselle, neiti prinsessa Micomiconan viholliselle, sellaisen iskun, että on listinyt häneltä pään ihan kerrassaan, kuin nauriin ikään!

— Mitä sanotkaan, veikkoseni? — kysyi kirkkoherra lukematta kertomuksen loppuosaa sen pitemmälle. — Oletteko järjissänne, Sancho? Miten hiidessä voikaan olla niin laita kuin sanotte, kun jättiläinen on kahdentuhannen peninkulman päässä täältä?

Samassa he kuulivat kamarista kamalaa meteliä ja Don Quijoten huudon:

— Odota, sinä rosvo, ryöväri, konna; nyt olen saanut sinut käsiini eikä käyrä sapelisi sinua avita!

Hän kuului huimasti iskevän huoneen seiniin. Sancho sanoi:

— Älkää huoliko jäädä tänne kuuntelemaan, vaan käykää erottamaan tappelevia tai auttamaan isäntääni, vaikka eihän se oikeastaan ole enää tarpeen, sillä jättiläinen on varmaan jo saanut surmansa ja tekee parhaillaan Jumalalle tiliä menneestä ja kehnosta elämästään. Näinhän minä, kuinka veri virtasi permantoon ja pää oli poikki ja kellahtanut sivulle, ison viinileilin kokoinen.

— Minut saa tappaa, — virkkoi siihen majatalonisäntä — ellei Don Quijote eli Don Piru-Itse ole iskenyt miekallaan jotakin niistä punaviinileileistä, jotka olivat täytettyinä hänen pääpuolissaan, ja tämä viisas mies on varmaan luullut ulosvuotanutta viiniä vereksi.

Niin sanottuaan hän meni huoneeseen, kaikkien toisten häntä seuratessa, ja he näkivät Don Quijoten mitä merkellisimmässä asussa. Hän oli paitasillaan, vaate ei ulottunut etupuolella peittämään hänen reisiänsä ja takaa se oli vaaksan vertaa lyhyempi; sääret olivat erittäin pitkät ja laihat, karvaiset eikä suinkaan puhtaat; päässä hänellä oli likainen punainen yömyssy, isännän omaisuutta; vasemman käsivartensa ympäri hän oli kietonut sänkypeitteen, jota Sancho katseli karsaasti, hyvin tietäen, mistä syystä, ja oikeassa kädessä oli paljastettu miekka, jolla hän huijoi joka taholle samalla huudahdellen, kuin olisi tosiaankin taistellut jonkun jättiläisen kanssa. Ja parasta vielä, etteivät hänen silmänsä olleet avoinna; hän näet yhä nukui ja uneksi taistelevansa jättiläisen kanssa: päätökseen saatettavan seikkailun mielikuva oli hänessä niin voimakas, että sai hänet uneksimaan jo saapuneensa Micomicónin kuningaskuntaan ja olevansa ottelussa vihamiehensä kanssa, ja hän oli hutkinut nahkaleijä, luullen jättiläistä lyövänsä, niin huikeasti, että koko huone oli viinin vallassa. Sen nähtyään majatalon isäntä suuttui niin sydä-

mestään, että hyökkäsi Don Quijoten kimppuun ja alkoi paukuttaa häntä nyrkeillään niin tuimasti, että olisi tehnyt lopun taistelusta jättiläistä vastaan, elleivät Cardenio ja kirkkoherra olisi pelastaneet ritaria hänen käsistään. Ritari parka nukkui yhä kaikesta huolimatta, kunnes parturi nouti kaivolta sangollisen kylmää vettä valahduttaen sen yhdellä iskulla hänen iholleen. Siitä Don Quijote heräsi, mutta ei nytkään niin selkeäksi, että olisi kyennyt tajuamaan, missä tilassa oli. Havaittuaan, kuinka lyhyissä ja kevyissä pukimissa ritari esiintyi, Dorotea ei mielinyt astua huoneeseen näkemään puoltajansa ja vastustajansa kamppailua.

Sancho etsiskeli kaikkialta permannolta jättiläisen päätä ja virkkoi sitten, kun sitä ei löytynyt:

— Tiedänhän minä, että tässä talossa kaikki on pelkkää noituutta, sillä viime kerralla, tässä samassa paikassa, missä nyt seison, minua puitiin nyrkillä naamaan ja karttulla muihin paikkoihin, enkä minä tiennyt, kuka sen teki, kun en ketään nähnyt; nyt taas ei näy missään sitä päätä, jonka omin silmin näin kierähtävän alas, ja verta sitä tuli kuin suihkulähteestä.

— Mistä verestä ja suihkulähteestä puhut sinä, Jumalan ja hänen pyhimystensä vihollinen? — virkkoi isäntä. — Etkö näe, lurjus, ettei tässä ole muuta verta eikä lähdettä kuin nämä nahkaleilit, jotka on puhkottu, ja punaviini, jota läikkyy lattialla, niin että mielisin nähdä helvetissä läikkymässä sen kurjan siehun, joka ne on puhkonut.

— En minä mitään tiedä, — vastasi Sancho — tiedän vain niin hullusti käyvän, että minulta hupenee kreivikunta, kun en tuota päätä löydä, kuin suola veteen.

Sancho oli valveillaan pahemmin pyörällä kuin hänen

isäntänsä nukkuessaan; niin pitivät häntä lumoissaan herran hyvät lupaukset. Majatalonisäntä joutui ihan suunniltaan huomattessaan aseenkantajan hidasverisyyden ja herran tekemän vahingon ja vannoi, ettei nyt kävisi niinkuin edellisellä kerralla, jolloin nuo olivat puik-
kineet tiehensä maksamatta; ritarilliset erioikeudet eivät nyt vapahtaisi herraa korvaamasta vanhaa ja uutta vahinkoa, siihen luettuna sekin, mitä saattoi tulla maksa-
maan rikkinäisten nahkaleilien välttämätön paikkaus.

Kirkkoherra piteli Don Quijotea käsistä, ja tämä, luullen nyt saattaneensa seikkailun päätökseen ja olevansa prinsessa Micomiconan edessä, painui polvilleen kirkkoherran eteen ja lausui:

— Teidän korkeutenne, ylhäinen ja suurimaineinen valtiatar, te voitte tästä päivästä lähtien elää turvallisena, hyvin tietäen, ettei tuo keho olento kykene teille pahaa tekemään, ja minä olen tästä päivästä lähtien vapaa teille antamastani lupauksesta, koska olen kaikkivaltiaan Jumalan avulla ja hänen suosiostaan, jolta minulla on elämä ja henki, täsmällisesti sen täyttänyt.

— Enkö minä sitä sanonut? — virkkoi Sancho tuon kuultuaan. — Enhän minä päissäni ollut; katsokaa, eikö isäntäni olekin jo suolannut jättiläisen! Se on pakosta kuin köyhän kuolema; kreivikunta on varmassa tiedossa!

Kukapa olisi voinut olla nauramatta heidän hullutuksilleen, isännän ja rengin? Kaikki nauroivat, lukuunottamatta majatalonisäntää, joka manaili itseään alimpaan helvettiin; mutta lopulta saivat sentään parturi, Cardenio ja kirkkoherra melkoista vaivaa nähden saateksi Don Quijoten sänkyyn, ja sinne hän jäi jälleen nukkumaan ilmeisesti lopen uupuneena. He antoivat hänen nukkua ja lähtivät majatalon porstuaan lohduttamaan

Sancho Panzaa, joka ei ollut löytänyt jättiläisen päätä; mutta suurempi työ heillä oli lepyttäessään majatalonisäntää, joka oli viinileiliensä äkillisen poismenon vuoksi ihan suunniltaan. Emäntäkin huusi ja itki:

— Onnettomalla hetkellä ja turmion tunnilla astui minun huoneeseeni tämä vaeltava ritari, joka tulee minulle niin kalliiksi, että kunpa en olisi häntä ikäpäivinä nähnyt. Viime kerralla hän meni menojaan jättäen maksamatta, mitä oli velkaa yökauden oleskelusta, illallisesta, yösijasta, oljista ja kauroista häntä itseään, hänen aseenkantajaansa, hevosluskaa ja aasia varten, sanoen vain olevansa seikkaileva ritari (Jumala häntä seikkailuissa riepoittakoon, häntä ja kaikkia maailman seikkailijoita), joten hänen ei tarvinnut mitään maksaa, koska niin oli kirjoitettu vaeltavan ritariston taksoihin; ja hänen tähtensä tuli sitten tämä toinen herra ja vei minun häntäni, ja takaisin hän sen toi ainakin puolen reaalin edestä huonontuneena, ihan karvattomana, niin ettei siitä ole enää siihen virkaan, johon mieheni sitä tarvitsee; ja kaiken lopuksi ja kukkuraksi hän vielä rikkoo leilini ja laskee maahan viinini, niin että soisin näkeväni hänen omaa vertansa laskettavan! Mutta älköön luulko; minä vannon isäni luitten ja äitini autuuden nimessä, että saavat minulle maksaa joka kolikon, muuten en ole nimeltäni, mikä olen, enkä oman äitini tytär!

Näitä ja muita samanlaisia purkauksia syyti emäntä ylen kiukkuisena, ja häntä säesteli hänen kelpo piikansa Maritornes. Tytär oli vaiti ja hymyili vain silloin tällöin itsekseen. Kirkkoherra rakensi rauhan lupaamalla korvata vahingon niin hyvin kuin suinkin voi, sekä leilit että viinin ja erittäinkin hännän vahingoittumisen, jota pidettiin niin tähdellisenä. Dorotea lohdutti Sanchoa lu-

paamalla hänelle, mikäli ja milloin kävisi ilmi, että hänen isäntänsä todella oli katkaissut kaulan jättiläiseltä, parhaan kreivikuntansa, kunhan ehtisi takaisin valtakuntaansa ja saisi siellä rauhassa eellä. Siitä Sancho löysi lohdutuksen ja vakuutti prinsessalle, että hän voi varmaan uskoa hänen nähneen jättiläisen pään, jossa oli vielä suuremmaksi vakuudeksi ollut vyötäisiin ulottuva parta, ja että sen piileksiminen johtui siitä, että kaikki, mitä tässä talossa tapahtui, oli silkkaa noituutta, kuten hän itse oli saanut kokea kerran ennen tänne yövyttyään. Dorotea sanoi uskovansa, että niin oli laita, ja kehoitti häntä olemaan huoletta, sillä kaikki kävisi hyvin ja päättyisi aivan mielen mukaan. Kaikkien tyyntynyttyä kirkkoherra halusi lukea kertomuksen loppuun, koska huomasi olevan vain vähän jäljellä. Cardenio, Dorotea ja kaikki muut pyysivät häntä niin tekemään. Hän mieli huvittaa toisia sekä saada lukemisesta nautintoa itselleenkin ja alkoi esittää kertomuksen loppua, joka oli näin kuuluva:

— Sitten kävi niin, että Anselmo, varmasti luottaen Camilan siveyteen, eli tyytyväisenä ja huolettomana, ja Camila kohteli tahallaan jurosti Lotarioa, jotta Anselmo erehtyisi luulemaan hänen suhdettaan Lotarioon aivan toisenlaiseksi kuin se todellisuudessa oli. Sitäkin suuremmaksi varmuudeksi Lotario pyysi lupaa olla käymättä Anselmon kodissa, koska hänen näkeminen ilmeisesti rasitti Camilaa; mutta petetty Anselmo sanoi, ettei hän saanut millään ehdolla niin tehdä, ja siten Anselmo tuhansin tavoin valmisteli omaa häpeäänsä luullen olevansa onnensa seppo. Sillävälän oli Leonela, huomattessaan voitavansa kenenkään häiritsemättä jatkaa lemmenseikkailuaan, riehahtanut niin kovin, että mistään muusta välittämättä ajoi valtoimin ohjaksin nautintoaan

tavoitellen, luottaen siihen, että hänen emäntänsä suojaasi häntä, vieläpä neuvoikin, miten menetellä, jotta voi tyydyttää pyyteensä tarvitsematta paljoa varoa. Vihdoin Anselmo kumminkin kuuli eräänä yönä askelia Leonelan huoneesta ja aikoessaan mennä katsomaan, kuka siellä oli, huomasi ovea pidettävän kiinni, mikä herätti hänessä sitäkin suurempaa intoa sen avaamiseen; hän ponnisteli niin voimallisesti, että sai sen aukenemaan, ja tuli sisään parahiksi nähdäkseen miehen hyppäävän ikkunasta kadulle. Hän aikoi kiiruhtaa miehen jälkeen saadakseen hänet kiinni tai nähdäkseen, kuka hän oli, mutta ei voinut toteuttaa kumpaakaan aikomustaan, sillä Leonela tarttui häneen sylisin ja sanoi hänelle:

— Tyynny, isäntäni, älä huoli olla levoton äläkä seuraa häntä, joka hyppäsi ikkunasta; hän on minun omani, vieläpä niin, että on mieheni.

Anselmo ei tahtonut häntä uskoa, vaan paljasti silmitömästi suuttuneena tikarin ja aikoi iskeä Leonelaa kehoittaen häntä tunnustamaan totuuden, ellei mielinyt menettää henkeään. Peloissaan, oikein tietämättä, mitä puhui, Leonela virkkoi:

— Älä minua surmaa, herra; minä kerron sinulle seikkoja, jotka ovat tärkeämpiä kuin voit kuvitellakaan.

— Kerro ne heti; — vastasi Anselmo — ellet, niin olet kuoleman oma.

— Nyt se on mahdotonta, — sanoi Leonela — kun olen niin hämmentynyt; jätä minut huomiseen saakka, niin saat kuulla minulta seikkoja, joita hämmästyttävät. Ja ole varma siitä, että hän, joka tuosta ikkunasta hyppäsi, on eräs tämän kaupungin nuorukainen, joka on luvannut ottaa minut vaimokseen.

Siitä Anselmo tyyntyi ja sifostui odottamaan niin

kauan kuin Leonela pyysi, sillä hän ei otaksunut joutuvansa kuulemaan mitään, mikä loukkaisi Camilaa, koska varmaan ja ehdottomasti uskoi hänet moitteettomaksi. Niin hän poistui huoneesta, johon sulki Leonelan kieltäen häntä sieltä lähtemästä, ennenkuin oli sanonut, mitä hänellä oli sanottavaa.

Anselmo lähti kohta Camilan luo hänelle kertomaan, kuten sitten kertoikin, millainen kohtaaminen hänellä oli ollut kamarineidin kanssa ja kuinka tämä oli luvannut ilmoittaa hänelle suuria ja tärkeitä asioita. Ei ole tarpeen sanoa, säikähtikö Camila vai ei; ajatellessaan, kuten oli syytä ajatella, että Leonela aikoi kertoa Anselmolle, mitä tiesi hänen uskottomuudestaan, hän joutui niin ankaran pelon valtaan, ettei uskaltanut jäädä odottamaan nähdäkseen, oliko hänen epäilyksensä perusteeton vai ei, vaan keräsi jo samana yönä, havaittuaan Anselmon vaipuneen uneen, kalleimmat korunsa ja hiukan rahoja, lähti kodistaan kenenkään huomaamatta, meni Lotarion asuntoon, kertoi hänelle, mitä oli tapahtumassa, ja pyysi, että Lotario veisi hänet turvaan tai että he yhdessä lähtisivät jonnekin, missä heidän ei tarvitsisi pelätä Anselmoa. Camila sai Lotarion sellaisen hämmingin valtaan, ettei hän osannut vastata sanaakaan eikä kyennyt ratkaisemaan, mitä nyt oli tehtävä. Vihdoin hän päätti viedä Camilan eräseen luostariin, jossa hänen sisarensa oli priorittarena. Camila suostui siihen, Lotario kuljetti hänet luostariin, niin nopeasti kuin asia vaati, ja jätti hänet sinne. Hän itse poistui kohta kaupungista ilmoittamatta lähdöstään kenellekään.

Huomaamatta, ettei Camila ollutkaan hänen vierellään, ja hartaasti haluten saada tietää, mitä Leonelalla oli hänelle kerrottavaa, Anselmo nousi päivän koittaessa ja

meni huoneeseen, johon oli Leonelan sulkenut. Hän avasi oven ja astui sisään, mutta ei löytänyt sieltä Leonelaa, löysihän vain ikkunasta muutamia yhteensolmittuja lakanoina, jotka selvästi osoittivat, että tyttö oli sitä tietä laskeutunut alas ja mennyt menojaan. Anselmo palasi heti aivan alakuloisena kertomaan asiaa Camilalle ja säikähti kovin, kun ei löytänyt häntä vuoteesta eikä koko talosta. Hän kyseli talon palvelijoilta, mutta kukaan ei osannut hänelle selittää, mitä hän tiedusteli. Etsiessään Camilaa hän sattui näkemään, että hänen lippaansa olivat auki ja että suurin osa jalokiviä oli poissa, ja siitä hän vihdoin oivalsi onnettomuutensa ja ettei Leonela ollut syypää hänen kovaan kohtaloonsa. Päättämättä pukeutumistaan hän sitten lähti sellaisenaan, surullisena ja mietteissään, kertomaan onnettomuudestaan ystävälleen Lotariolle. Kun ei Lotariokaan ollut kotonaan ja palvelijat sanoivat hänen yöllä talosta hävinneen otettuaan mukaansa kaikki hallussaan olevat rahat, niin Anselmo luuli tulevansa mielipuoleksi. Kaiken päätökseksi ja kukkuraksi hän sitten kotiin palattuaan ei löytänyt sieltä yhtäkään palvelijaa eikä palvelijatarta, vaan autiot ja tyhjät suojat.

Hän ei tietänyt, mitä ajatella, sanoa tai tehdä, ja vähitellen hänen järkensä himmentyi. Hän tarkasteli olotilaansa ja huomasi yhdessä hetkessä jääneensä ilman vaimoa, ystävää ja palvelijoita, korkean taivaan hylkäämäksi ja ennen kaikkea kunniattomaksi, sillä Camilan katoaminen ilmaisi hänelle tuhon tulleen. Pitkän kotvan kuluttua hän vihdoin päätti lähteä maalle sen ystävänsä luo, jonka vieraana oli ollut antaessaan tilaisuutta tähän onnettomuuteen johtavien juonien punomiseen. Hän lukitsi talonsa, nousi satulaan ja lähti matkaan,

rinnassaan painostava tunto; mutta hän oli tuskin ehtinyt puolitiehen, kun hänen täytyi ajatustensa ahdistamana laskeutua maahan ja sitoa ratsunsa puuhun, jonka runkoa vasten hän sitten vaipui hiljaa ja murheellisesti huokailen. Siinä hän viipty iltaan saakka ja näki sitten kaupungista tulevan ratsastajan, jota tervehti kysyen vielä, kuuluiko Firenzeen mitään uutta. Kaupunkilainen vastasi:

— Merkkillisintä, mitä pitkään aikaan on siellä kuultu. Kerrotaan näet julkisesti, että lähellä P. Johanneksen kirkkoa asuvan rikkaan Anselmon vaimon Camilan on viime yönä ryöstänyt Anselmon hyvä ystävä Lotario, ja että hän itsekin on kadonnut. Kaiken tämän on kertonut muudan Camilan palvelijatar, jonka kuvernööri tapasi yöllä hänen laskeutuessaan lakanan varassa eräästä Anselmon talon ikkunasta. En kumminkaan tarkoin tiedä, kuinka se tapahtui, tiedän vain, että koko kaupunki ihmettelee tätä tapahtumaa, koska ei voitu odottaa mitään sellaista sattuvan hyvien ja läheisten ystävien kesken, joiden kerrotaan kiintyneen toisiinsa niin, että heitä mainittiin vain *ystävysten* nimellä.

— Tiedetäänköhän, — kysyi Anselmo — minne päin Lotario ja Camila ovat lähteneet?

— Siitä ei ole aavistustakaan, — vastasi kaupunkilainen — vaikka kuvernööri on erittäin tarmokkaasti heitä etsinyt.

— Jumalan haltuun, herra — sanoi Anselmo.

— Jumalan haltuun — vastasi kaupunkilainen lähtien jatkamaan matkaansa.

Anselmo joutui nuo onnettomat uutiset kuultuaan sellaiseen tilaan, että oli vähällä menettää järkensä, jopa henkensäkin. Hän nousi niin hyvin kuin voi ja saapui sitten ystävänsä luo, joka ei ollut vielä kuullut hänen

onnettomuudestaan, mutta nähdessään hänen tulevan kelmeänä, riutuneena ja heikkona arvasi jonkin vaikean sairauden häntä rasittavan. Anselmo pyysi, että hänet saatettaisiin vuoteeseen ja annettaisiin hänelle kirjoitusvälineet. Niin tehtiin, hänet jätettiin yksin huoneeseen ja makuulle, koska hän niin halusi, ja ovikin suljettiin hänen pyynnöstään. Onnettomuuden kuva alkoi hänen yksin jäätyään rasittaa hänen mieltänsä niin kovin, että hän selvästi oivalsi elämänsä olevan loppumaisillaan, ja siksi hän ryhtyi toimeen jättääkseen tietoa merkillisen kuolemansa syystä. Hän alkoi kirjoittaa, mutta hengitys kävi mahdottomaksi, ennenkuin hän ehti merkitä paperiin kaikkea, mitä olisi mielinnyt, ja niin hän heitti henkensä sen tuskan vuoksi, joka hänelle koitui mielettömästä uteliaisuudestaan. Havaitessaan, että oli jo myöhä ja ettei Anselmo hiiskahtanutkaan, talon isäntä päätti mennä huoneeseen saadakseen tietää, voiko hän entistä huonommin, ja näki hänen makaavan suullaan, ruumis puolittain sängyssä, puolittain pöydällä, jonka varaan hän oli vaipunut, kirjoitettu paperi avoinna edessään ja kynä yhä vielä kädessään. Isäntä astui hänen luokseen, sitä ennen lausuttuaan hänen nimensä, tarttui hänen käteensä, ei saanut mitään vastausta, huomasi hänet kylmenneeksi ja ymmärsi siitä, että hän oli kuollut. Hänet valtasi suuri suru ja ihmetys, hän kutsui talonväen näkemään onnettomuutta, jonka uhriksi Anselmo oli joutunut, ja luki sitten paperista, jonka tunsivat Anselmon itsensä kirjoittamaksi, seuraavat lauseet:

»Typerä ja mieletön pyyde vei minulta hengen. Jos Camila saa kuulla kuolemastani, niin tietäköön hän, että minä annan hänelle anteeksi, sillä hän ei ollut velvollinen tekemään ihmeitä eikä minua pakottanut mikään vaati-

maan, että hän niitä tekisi; koska siis olen itse aiheuttanut häpeäni . . .»

Niin pitkälle Anselmo oli kirjoittanut, ja siitä voi huomata, että hän oli heittänyt henkensä tuossa kohdassa, kykenemättä päättämään lausetta. Hänen ystävänsä ilmoitti seuraavana päivänä kuolemasta hänen omaisilleen, jotka jo olivat kuulleet hänen onnettomuudestaan ja tiesivät, missä luostarissa Camila oli, hänkin jo valmistautumassa seuraamaan miestänsä välttämättömälle viimeiselle matkalle, ei siitä syystä, että oli kuullut miehensä kuolleen, vaan sen vuoksi, mitä sai kuulla poissaolevasta ystävästään. Kerrotaan, ettei hän, vaikka olikin nyt leski, halunnut lähteä luostarista eikä myöskään antaa nunnalupausta, ennenkuin saapui, pian sen jälkeen, tieto, että Lotario oli kaatunut taistelussa, johon niinä aikoina kävi monsieur de Lautrec suurta sotapäällikköä Cordoban Gonzalo Fernándezia vastaan Napolin kuningaskunnassa, jonne tuo liian myöhään katuvainen ystävä oli lähtenyt. Tuon kuultuaan Camila antoi luostarilupauksen ja heitti sitten pian henkensä murheen ja alakuloisuuden ankarossa käsissä. Sellaiseen loppuun saattoi heidät kaikki niin järjetön aloite.

— Tämä kertomus miellyttää minua, — sanoi kirkkoherra — vaikka en voikaan uskoa, että se kuvailee todellista tapahtumaa, ja siinä tapauksessa, että se on keksitty, on kirjoittaja keksinyt sen huonosti, sillä ei voi kuvitella olevan aviomiestä, joka olisi kyllin typerä ryhtyäkseen niin tuhoisaan kokeeseen kuin Anselmo. Jos tuo seikka olisi kuvattu tapahtuvaksi rakastajan ja hänen naisensa kesken, saattaisi se käydä päinsä, mutta miehen ja vaimon välisenä siinä on jotakin mahdotonta. Esitystapaa sitävastoin en pidä ollenkaan epämiellyttävänä.

K u u d e s n e l j ä t t ä l u k u ,

jossa käsitellään muita majatalossa sattuneita merkillisiä seikkoja.

Samassa virkkoi majatalon ovella seisova isäntä:

— Tuossa tulee sievä joukko vieraita; jos ne poikkeavat tänne, saamme varmaan lystiä!

— Mitä väkeä ne ovat? — kysyi Cardenio.

— Neljä miestä — vastasi isäntä — tulee ratsain, lyhyin jalustimin, peitsillä ja kilvillä varustettuina, ja kaikilla on mustat naamiot; ja heidän seurassaan tulee valkopukuinen nainen naisensatulassa, hänkin kasvot verhottuina, ja sitäpaitsi kaksi jalankäypää palvelijaa.

— Ovatko he jo lähelläkin? — kysyi kirkkoherra.

— Niin lähellä, että ovat jo perillä — vastasi isäntä.

Sen kuultuaan Dorotea veti hunnun kasvoilleen, ja Cardenio meni Don Quijoten huoneeseen; ja he olivat tuskin ennättäneet niin tehdä, kun kaikki isännän mainitsemat henkilöt saapuivat majataloon. Ratsumiehet, jotka olivat erittäin hienot ryhdiltään ja käytökseltään, astuivat maahan ja kävivät auttamaan satulasta naishenkilöä: eräs heistä otti hänet syliinsä ja sijoitti hänet tuolille sen huoneen ovelle, johon Cardenio oli piiloutunut. Koko tänä aikana ei nainen eivätkä herrat olleet siirtäneet syrjään kasvojensa verhoja eivätkä virkkaneet sanaakaan;

tuolille istuutuessaan nainen vain huokasi syvään ja antoi käsiensä vaipua alas, kuin olisi ollut sairas ja uupunut. Jalankulkevat palvelijat veivät ratsut talliin.

Kirkkoherra huomasi sen ja haluten tietää, keitä olivat henkilöt, jotka esiintyivät siinä asussa ja niin vaiteliaina, lähti palvelijoitten luo ja kysyi eräältä, mitä tahtoi tietää. Mies vastasi:

— Totta totisesti, hyvä herra, minä en tiedä teille sanoa, mitä väkeä he ovat; tiedän vain, että he näyttävät sangen ylhäisiltä, varsinkin se, joka meni ottamaan syliinsä tuota rouvaa, jonka näitte. Sanon tämän siksi, että kaikki muut häntä kunnioittavat eikä tehdä mitään muuta kuin minkä hän määrää ja käskee.

— Entä kuka on tuo rouva? — kysyi kirkkoherra.

— En tiedä sitäkään sanoa, — vastasi palvelija — sillä en ole koko matkan kestäessä nähnyt hänen kasvojaan; huokailevan olen hänen kyllä kuullut ja valittelevan, niin että joka kerta luulisi hänen olevan henkiihieverissä. Eikä ole ihmekään, ettemme me, kumppanini ja minä, tiedä enempää kuin olemme sanoneet, sillä me olemme heidän seurassaan vasta toista päivää; kohtasimme näet heidät tiellä, he kehoittivat meitä lähtemään kanssaan Andalusiaan, ja me suostuimme, kun lupasivat varsin hyvän korvauksen.

— Entä oletteko kuulleet ketään heistä mainittavan nimeltään? — kysyi kirkkoherra.

— Emme, emme suinkaan; — vastasi palvelija — he näet ratsastavat niin vaiteliaina, että se on ihan ihme. Heidän joukostaan ei kuulu mitään muuta kuin rouva rukan huokauksia ja nyyhkytyksiä, joista meidän tulee häntä surku; ja me uskomme vallan varmaan, että hän, olipa menossa minne tahansa, menee pakosta; vaatetuk-

sesta päätellen hän on nunna tai nunnaksi tulossa, mikä on luultavampaa, ja saattaapa olla, että hän on niin surullinen kuin nähdään siitä syystä, ettei hän itse mielisä ruveta nunnana elämään.

— Varsin mahdollista — virkkoi kirkkoherra.

Hän poistui palaten Dorotean luo, joka, kuultuaan hunnutetun naisen huokailevan, astui luontaisen myötätunnon yllyttämänä hänen luokseen ja sanoi:

— Mikä teitä vaivaa, parahin rouva? Jos se on jotakin sellaista, minkä parantamisessa meillä naisilla yleensä on tottumusta ja kokemusta, niin minä puolestani tarjoudun mielelläni teitä palvelemaan.

Murheellinen nainen ei vastannut tuohon sanaakaan, vaan oli yhä vaiti, vaikka Dorotea tarjoutui vieläkin innokkaammin auttamaan, kunnes naamioitu herra (jonka käskyjä palvelija oli sanonut toisten tottelevan) astui luo ja virkkoi Dorotealle:

— Älkää vaivautuko, armollinen rouva, tarjoamaan tälle naiselle mitään palvelusta, sillä hänen tapanaan on olla kiittämättä mistään hänelle annetusta avusta; älkää myöskään yrittäkö saada häneltä vastausta, ellette mieli kuulla hänen lausuvan jotakin valhetta.

— Minä en ole milloinkaan valehdellut; — virkkoi nyt nainen, joka oli siihen saakka ollut vaiti — päinvastoin: koska olen niin totuuttarakastava ja tarkoin varon kaikkia valheellisia juonia, olen joutunut tähän suureen onnettomuuteen, ja sen saatte todistaa te itse, sillä minun ehdoton vilpittömyyteni tekee teidät pettäjäksi ja valehtelijaksi.

Cardenio kuuli kaikki nuo sanat aivan selvästi, koska hän oli niin lähellä niitten lausujaa, että ainoastaan Don Quijoten huoneeseen johtava ovi oli heidän välissään, ja ne kuultuaan hän huudahti ääneen:

— Jumala minua auttakoon! Mitä kuulenkaan? Kenen ääni kaikuikaan kuuluviini?

Nuo huudahdukset kuultuaan nainen käänsi aivan pelästyneenä päätään ja nousi sitten, kun ei nähnyt henkilöä, joka oli huutanut, aikoen mennä viereiseen huoneeseen, mutta sen huomattuaan herra pidätti hänet sallimatta hänen astua askeltakaan. Hämmentyneenä ja mielenliikutuksen vallassa ollen nainen pudotti silkkihunnun, joka oli hänen kasvojaan peittänyt, ja niin tuli näkyviin verraton kauneus, kasvot, jotka olivat ihmeen ihanat, vaikka kalpeat ja säikähtyneet; hän näet pälyili kaikkialle, minne katse kantoi, niin kiihkeästi, että näytti olevan järjiltään, ja tämä hänen ilmeensä herätti Doroteassa ja kaikissa muissa katselijoissa erinomaista sääliä, vaikka he eivät tietäneet, mikä oli syynä siihen. Herra piteli häntä yhä lujasti olkapäistä eikä siinä ahkeroidessaan voinut nostaa paikoilleen naamiotaan, joka oli putoamassa ja sitten todella putosikin. Kohottaessaan katsettaan näki Dorotea, joka piti naista sylissänsä, että mies, joka hänkin oli käynyt naiseen käsiksi, oli hänen oma puolisonsa, Don Fernando, ja tuskin ehdittyään hänet tuntea hän huokaisi sydämensä pohjasta pitkään ja tuskaisesti *ah!* kaatui pyörtyneenä selälleen ja olisi kaatunut permantoon, ellei siinä lähellä seisova parturi olisi ottanut häntä käsivarsiensa varaan. Kirkkoherra riensi kohta hänen luokseen poistamaan huntua ja pirs-kottamaan vettä hänen kasvoihinsa, ja hänen irroitettuaan hunnun Don Fernando (hän näet oli se mies, joka piti toista naista sylissänsä) tunsi hänet ja valahti kuin hengettömäksi hänet nähdessään, mutta ei kumminkaan päästänyt vapaaksi hänen syleilystään irtautumaan pyrkivää naista, joka oli Luscinda. Tämä oli tuntenut

Cardenion äänen hänen huudahtaessaan, samoin kuin Cardenio oli tuntenut hänen äänensä. Cardenio kuuli myös, kuinka Dorotea pyörtyessään voihkaisi, luuli, että se oli hänen oma Luscindansa, syöksyi pelästyneenä ulos huoneesta ja näki ensiksi Don Fernandon syleilemässä Luscindaa. Don Fernando puolestaan tunsu heti Cardenion, ja kaikki kolme, Luscinda, Cardenio ja Dorotea, olivat aivan hiljaa ja ihmeissään, tuskin tietäen, mitä heille oli tapahtunut.

Kaikki olivat vaiti ja katselivat toisiaan, Dorotea Don Fernandoa, Don Fernando Cardenioa, Cardenio Luscindaa ja Luscinda Cardenioa. Mutta ensimmäisenä rikkoi vaitiolon Luscinda puhutellen Don Fernandoa näin:

— Päästäkää minut, Don Fernando, oman itsenne tähden, ellette muusta syystä sitä tekisikään, sallikaa minun turvautua siihen muuriin, jonka muratti olen, siihen tukeen, josta minua eivät ole voineet erottaa teidän ahdistelunne, uhkauksenne, lupauksenne eikä lahjanne. Huomatkaa, kuinka taivas on tavattomia ja meiltä kätkeytyjä teitä pitkin kuljettanut luokseni minun oikean puolisoni; ja tiedättehän te lukemattomista kalliistimaksamistanne kokemuksista, että ainoastaan kuolema voi häivyttää hänet muististani. Saakoon siis tämä harhaluuloja hälventävä selitykseni (koska se ei voi mitään muuta vaikuttaa) rakkautenne muuttumaan raivoksi, kiintymyksenne katkeruudeksi, ja lopettakaa sen tunteen vallassa minun elämäni; kun luovun siitä hyvän puolisoni nähden, katson sen hyvin käytetyksi: kenties hän uskoo minun kuollessani, että olen säilynyt hänelle uskollisena elämäni viimeiseen hetkeen saakka.

Sillävälän oli Dorotea tullut jälleen tajuihinsa ja oli kuunnellut kaikkia Luscindan lausumia, joista arvasi,

kuka hän oli. Huomatessaan, ettei Don Fernando vielä-
kään päästänyt Luscindaa syleilystään eikä vastannut
hänelle, hän ponnistihe minkä jaksoi, nousi, meni Don
Fernandon luo, painui polvilleen hänen eteensä, vuodatti
runsaan määrän kauniita ja liikuttavia kyyneliä ja virk-
koi hänelle:

— Elleivät sen auringon säteet, joka nyt on pimen-
neenä sylissäsi, sammuta ja himmennä sinun silmiesi val-
keutta, olet varmaan jo huomannut, että eteesi polvis-
tunut on Dorotea, kurja ja onnea vailla niin kauan kuin
sinä niin tahdot. Minä olen se mitätön maalaistyttö,
jonka sinä hyvytyesi tai mieltymyksesi vuoksi tahdoit
koroittaa niin korkealle, että hän saattoi nimittää itseään
sinun omaksesi; minä olen se tyttö, joka kunniallisuuden
piiriin suljettuna eleli tyytyväisenä, kunnes sinun kiihkei-
den kehoitustesi ja näennäisesti vilpittömien ja hellien
tunteittesi liikuttamana avasi häveliäisyytensä ovet ja
luovutti sinulle vapautensa avaimet. Kuinka huonosti
olet osoittanut minulle kiitollisuuttasi tästä lahjastani,
havaitaan erittäin selvästi siitä, että minun täytyy olla,
missä minut nyt näet, ja nähdä sinut sellaisena kuin näen.
En kumminkaan haluaisi sinun johtuvan ajattelemaan,
että olen tullut tänne häpeän polkuja, sillä minut on tänne
tuonut vain tuska ja murhe siitä, että olet minut unohta-
nut. Sinä tahdoit minut omaksesi ja tahdoit niin, ettet
voi lakata olemasta omani, vaikka et enää huolisikaan
minua omanasi pitää. Ajattele, herrani, että sitä kau-
neutta ja ylhäisyyttä, jonka tähden minut hylkää, voi
korvata minun sinulle varaamani ylenpalttinen rakkaus.
Sinä et voi olla kauniin Luscindan oma, koska olet minun
omani, eikä hän voi tulla sinun omaksesi, koska hän on
Cardenion, ja sinun on varmaan, jos asiaa harkitset, hel-

pompi taivuttaa mielesi kiintymään häneen, joka sinua palvoo, kuin saada rakastamaan se, joka sinua inhoo. Sinä houkuttelit kiihkeästi minua, joka en ollut varuillani, sinä kiusasit minua, siveätä; säätyini ei ollut sinulle tuntematon; sinä tiedät hyvin, kuinka antauduin kokonaan sinun valtoihisi: sinulla ei ole aihetta eikä mahdollisuutta väittää joutuneesi petetyksi. Ja jos kerran on niin laita, kuten onkin, ja sinä olet yhtä hyvä kristitty kuin ritarikin, miksi pidätyt niin monin verukkein suomasta minulle lopulta samaa onnea, jonka soit minulle aluksi? Ja ellet rakasta minua siksi, että olen sinun oikea ja laillinen puoliso, rakasta ja pidä minua ainakin orjanasi; minä katson olevani onnellinen ja auvokas, kun vain saan olla sinun omasi. Älä anna minut jättämällä ja hylkäämällä aihetta siihen, että juoruseurat kerääntyvät minua häpäisemään; älä tee vanhuutta niin katkeraksi vanhemmilleni, sillä sellaista palkkaa eivät ansaitse ne uskolliset palvelukset, joita he ovat hyvinä alustalaisina aina suorittaneet sinun vanhemillesi. Jos taas ajattelet veresi pilaantuvan, kun se sekaantuu minun vereeni, niin ota huomioon, ettei maailmassa ole paljon tai ei yhtään aatelia, joka ei olisi kulkenut sitä tietä, ja ettei naispuolen aateluus ole mikään tärkeä seikka ylhäisissä sukujohdoissa; koska sitäpaitsi aito aateluus on hyvettä, niin sen sinulta puuttuessa, jos epäätkin minulta, mitä olet oikeudenmukaisesti minulle velkaa, olen aateluudeltani sinua etevämpi. Sanon sinulle vielä viimeiseksi, herrani, että olen sinun puoliso, tahdoit tai et; todistajina ovat omat sanasi, jotka eivät saa eivätkä voi olla valheelliset, jos kerran kunnioitat itsessäsi sitä, minkä puuttumisen vuoksi minua ylenkatsot; todistajana olkoon myös sinun piirtämäsi nimikirjoitus, ja todistajana olkoon taivas,

jonka kutsuit todistamaan, mitä minulle lupasit. Ja vaikka kaikkea tuota puuttuisi, tulee omatuntosi varmaan sinulle huutamaan vaikenemalla kesken riemujesi, julistaen nyt lausumaani totuutta ja häiriten parhaat ilosi ja nautintosi.

Tuon ja paljon muuta lausui murheellinen Dorotea, niin tuskaisesti ja vuodattaen niin runsaita kyyneliä, että kaikki läsnäolijat, nekin, jotka kuuluivat Don Fernandon seurueeseen, sulivat myötätuntoon ja itkuun. Don Fernando kuunteli Doroteaa sanaakaan vastaamatta, kunnes hän lakkasi puhumasta ja alkoi nyyhkiä ja huokailla niin haikeasti, että kuulijan sydämen olisi täytynyt olla pronsia voidakseen helyttymättä havaita niin ankaran tuskan ilmaukset. Luscinda katseli häntä, yhtä syvästi ottaen osaa hänen suruunsa kuin ihailen hänen erinomaista älyään ja kauneuttaan, ja olisi mielellään mennyt hänen luokseen lausumaan joitakin lohdutuksen sanoja, mutta ei voinut, kun Don Fernando piti häntä yhä syliinsä suljettuna. Pitkän kotvan tarkkaavasti katseltuaan Doroteaa Don Fernando avasi hämmentyneenä ja liikuttettuna sylinsä, päästi Luscindan vapaaksi ja virkkoi:

— Sinä voitit, kaunis Dorotea, sinä voitit, sillä keneläkään ei voi olla sydäntä väittää valheeksi niin monia toisiinsa liittyviä totuuksia.

Don Fernandon päästäessä hänet irti Luscinda tunsu voipuvansa ja oli kaatua permantoon, mutta Cardenio, joka oli siinä aivan lähellä, Don Fernandon takana, minne oli sijoittunut, jottei tämä häntä tuntisi, riensi nyt, välittämättä mistään pelosta ja uhmaten kaikkea mahdollista vaaraa, tukemaan Luscindaa, sulki hänet syliinsä ja lausui hänelle:

— Jos laupias taivas suo ja sallii sinun, uskollisen, hor-

jumattoman ja kauniin valtiattareni, vihdoin nauttia lepoa, niin enpä usko sinun löytävän mistään turvallisempaa lepopaikkaa kuin sylistäni, johon sinut nyt suljen, niinkuin suljin jo ennen, kun onnellinen kohtalo antoi minulle luvan nimittää sinua omakseni.

Nuo sanat kuullessaan Luscinda kohotti katseensa Cardenioon. Aikaisemmin hän oli jo tuntenut Cardenion äänen ja nyt, saatuaan näkemällä vakuuden siitä, että siinä tosiaan oli Cardenio, hän joutui melkein suunniltaan, ei välittänyt mistään soveliaisuuden vaatimuksista, vaan kietoi käsivartensa hänen kaulaansa, painoi kasvonsa hänen kasvoihinsa ja sanoi hänelle:

— Niin, te, minun herrani, olette tämän vangittunne oikea omistaja, miten tyly sallimus sitä vastustaneekaan ja miten uhattaneekaan tätä elämää, jonka ylläpitäjä on teidän elämänne.

Se oli merkillinen näky Don Fernandolle ja kaikille läsnäolijoille, jotka ihmettelivät sellaista ennenkuulumatonta tapausta. Doroteasta näytti kuin Don Fernandon kasvot olisivat valahtaneet kalpeiksi ja kuin hän olisi ollut aikeissa kostaa Cardeniolle, sillä hänen kätensä näkyi liikahtavan kohti miekankahvaa. Tuon ajatuksen hänen mieleensä iskiessä Dorotea samassa kietoi uskomattoman nopeasti käsivartensa Don Fernandon polvien ympärille, suuteli niitä, puristi niin kiinteästi, ettei hän kyennyt liikahtamaan, ja lausui, ollenkaan hillitsemättä kyyneliään:

— Mitä aiotkaan tehdä, sinä minun ainoa turvani, tänä odottamattoman ratkaisun hetkenä? Sinun vaimosi on jalkojesi edessä, ja hän, jota vaimoksesi toivot, on oman miehensä sylissä. Harkitse siis, onko hyvä tai onko mahdollistakaan purkaa, mitä taivas on rakentanut, vai onko

soveliaampaa, että tahdot koroittaa vertaiseksesi hänet, joka mistään vastuksista välittämättä, vakaana vilpittömyydessään ja uskollisuudessaan, vuodattaa sinun silmiesi edessä omista silmistään rakkauden kyyneliä niillä kostuttaen oikean puolionsa kasvoja ja povea. Minä pyydän Jumalan nimessä ja rukoilen sinun itsesi nimessä, ettet salli tämän julkisen selvityksen lisätä vihaasi, vaan päinvastoin annat sen sitä lauhduttaa, niin että tyynenä ja rauhallisena suot näiden rakastavaisten esteettömästi nauttia samaa rauhaa niin kauan kuin taivas suvaitsee sitä heille lahjoittaa. Siten osoitat ylevän ja ylhäisen sydämesi jaloutta, ja maailma saa nähdä, että sinua vallitsee enemmän järki kuin himo.

Dorotean niin puhuessa Cardenio piti yhä sylissänsä Luscindaa, kumminkaan siirtämättä katsettaan Don Fernandosta. Siltä varalta, että näkisi Don Fernandon uhkaavasti liikahtavan, hän oli vakaasti päättänyt yrittää puolustautua ja parhaansa mukaan ahdistaa kaikkia niitä, jotka osoittautuisivat hänelle vihamielisiksi, vaikka siinä henkensä menettäisi. Mutta nyt puuttuivat asiaan Don Fernandon ystävät sekä kirkkoherra ja parturi, jotka olivat olleet koko ajan läsnä, ja olipa muiden mukana Sancho Panzakin. He kaikki kerääntyivät Don Fernandon ympärille rukoillen, että hän suvaitsisi nähdä Dorotean kyynelet eikä sallisi hänen oikeudenmukaisten toiveittensa joutuvan häpeään, jos kerran, kuten he varmaan uskoivat, kaikki, mitä hän oli sanonut, oli totista totta. Hänen tuli ottaa huomioon, etteivät he kaikki olleet suinkaan kohdanneet toisiaan täällä vähimmin sitä aavistaen, pelkästä sattumasta, vaan taivaan erikoisesta johdatuksesta. Sitäpaitsi hänen tuli ajatella, sanoi kirkkoherra, että ainoastaan kuolema voi erottaa Lus-

eindan Cardeniosta ja että he, vaikka jokin miekan-
tutkain heidät erottaisikin, pitäisivät kuolemaansa kor-
keimpana onnenaan. Auttamattomissa tapauksissa oli
hänen mielestään viisainta osoittaa sydämensä jaloutta
itse voittamalla ja taivuttamalla itsensä, ja niin tuli
hänenkin myöntyä siihen, että molemmat rakastavaiset
saivat nauttia taivaan jo heille suomaa onnea. Jos hän
kiinnittäisi huomionsa Dorotean kauneuteen, niin saisi
nähdä, ettei montakaan, ehkeipä ketään, voitu pitää hä-
nen vertaisenaan, vielä vähemmin häntä kauniimpana,
ja kauneuden ohella oli vielä muistettava hänen vaati-
mattomuutensa ja rajaton rakkautensa. Mutta ennen
kaikkea Don Fernandon tuli tietää, ettei hän, jos katsoi
kunniakseen olla ritari ja kristitty, voinut mitenkään olla
pitämättä antamaansa lupausta ja että hän sen pitäes-
sään täyttäisi velvollisuutensa Jumalaa kohtaan ja saa-
vuttaisi järkevien ihmisten suosion, sillä nämä tietävät
ja oivaltavat, että alhaisenkin henkilön kauneudella, kun
siihen yhtyy siveys, on se erioikeus, että se voidaan koroit-
taa minkä ylhäisyyden vertaiseksi tahansa, koroittavan ja
vertaisekseen tekevän henkilön joutumatta silti miten-
kään vahinkoon. Milloin lemmen kiintymyksen velvoit-
tavat lait täyttyivät, ei kirkkoherran mielestä pitänyt
syyttää niiden noudattajia, elleivät he tehneet itseään
syyppäiksi mihinkään syntiin.

Näihin kehoituksiin liittivät kaikki muut toisia ja niin
vakuuttavia, että Don Fernandon sydän, jota sittenkin
ravitsi jalo veri, heltyi ja alistui totuuteen, jota hän ei
olisi tahtoenkaan voinut kieltää. Ja osoittaakseen, että
oli antautunut ja taipunut hänelle esitettyyn mielipitee-
seen, hän kumartui ja syleili Doroteaa sanoen:

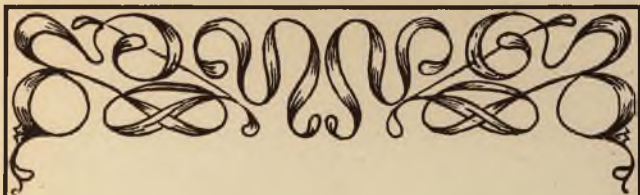
— Nouskaa, valtiattareni; ei ole oikein, että hän, jonka

tyyssiä on minun sielussani, on polvillaan minun jalkojeni edessä. Se seikka, etten ole aikaisemmin ilmaissut, mitä sanon, on kenties johtunut taivaan käskystä, jotta näkisin, kuinka uskollisesti minua rakastatte, ja siitä oppisin antamaan teille ansaitsemanne arvon. Nyt pyydän hartaasti olemaan lukematta viakseni pahaa käytöstäni ja huolimattomuuttani, sillä sama syy ja voima, joka sai minut tunnustamaan teidät omakseni, yllytti minua aikaisemmin teistä irtautumaan. Jos tahdotte havaita väitteeni todeksi, kääntykää ja katsokaa nyt onnellisen Luscindan silmiin, niin löydätte niistä kaikkien hairahdusteni selityksen ja puolustuksen. Ja koska hän on nyt löytänyt ja saavuttanut, mitä kaipasi, samoin kuin minä olen teistä löytänyt sen, mikä minulle kuuluu, eläköön hän levollisena ja tyytyväisenä Cardenionsa kanssa monet onnelliset vuodet. Minä rukoilen taivasta sallimaan minun elää samoin Doroteani kanssa.

Niin sanottuaan hän jälleen syleili Doroteaa ja painoi poskensa hänen poskeensa niin sydämellisen hellästi, että hänen oli erittäin vaikea estää kyyneliä tulvahtamasta esiin rakkautensa ja katumuksensa eittämättömiksi merkeiksi. Luscindan ja Cardenion ja melkein kaikkien muiden läsnäolevien ei onnistunut niin hillitä liikutustaan; he näet alkoivat itkeä, muutamat ilmaisten omaa mielihyvätunnettaan, toiset ottaen siten osaa toisten onneen, ja itkivät niin hereästi, että näytti kerrassaan siltä kuin olisi heitä kaikkia kohdannut jokin vakava onnettomuus. Sancho Panzakin itki, vaikka myöhemmin sanoikin itkeneensä puolestaan vain, koska oli huomannut, ettei Dorotea ollutkaan, kuten hän oli luullut, kuningatar Micomicona, jolta hän oli odottanut erinomaisia suosionosoituksia. Kaikki olivat vielä vähän aikaa itkuksi pur-

kautuvan liikituksen ja siihen liittyvän ihmetyksen vallassa. Sitten Cardenio ja Luscinda menivät Don Fernandon luo ja polvistuivat hänen eteensä kiittäen häntä osakseen tulleesta hyvydestä niin kohteliain lauseparsin, ettei Don Fernando tietänyt, mitä vastata; hän siis vain nosti heidät jaloilleen ja syleili heitä erittäin hellästi ja kohteliaasti.

Sitten hän kehoitti Doroteaa kertomaan, kuinka oli tullut tänne, niin kauas kotipaikaltaan. Dorotea kertoi lyhyesti ja älykkäästi, mitä oli aikaisemmin kertonut Cardeniolle, ja se miellytti Don Fernandoa ja hänen seuralaisiaan niin, että he olisivat kernaasti kuunnelleet kauemminkin: niin viehättävästi Dorotea esitti onnettomia kohtaloitaan. Hänen lopetettuaan Don Fernando mainitsi, mitä hänelle oli sattunut kaupungissa, sittenkuin hän oli löytänyt Luscindan povesta kirjeen, jossa tämä selitti olevansa Cardenion puoliso, joten hänen oli mahdoton tulla hänen omakseen. Hän oli mielinnyt surmata Luscindan, ja olisi sen tehnytkin, elleivät neidon vanhemmat olisi estäneet; ja niin hän oli poistunut talosta raivoissaan ja häpeissään, päättäen kostaa, kun tarjoutuisi sopivampi tilaisuus. Seuraavana päivänä hän oli saanut kuulla, että Luscinda oli kadonnut vanhempiensa kodista, mutta kukaan ei tietänyt sanoa, minne hän oli lähtenyt. Muutamien kuukausien kuluttua Don Fernando oli vihdoin saanut kuulla, että hän oli eräässä luostarissa, mihin aikoi jäädä koko iäkseen, ellei saanut elämänkumppanikseen Cardenioa. Tuon kuuluttuaan Don Fernando valitsi seuralaisikseen mainitut kolme herraa ja lähti sille paikkakunnalle, missä Luscinda oleskeli, pyrkimättä perille päästyään kumminkaan häntä puhuttelemaan, koska pelkäsi luostaria tarkemmin

vartioitavan, jos tiedettäisiin hänen siellä olevan. Hän odotti, kunnes portti eräänä päivänä oli auki, jätti kaksi seuralaistaan sitä vartioimaan ja meni kolmannen kanssa luostariin hakemaan Luscindaa, joka oli heidän saapuesaan kaarikäytävällä keskustelemassa erään nunnan kanssa. He olivat siepanneet hänet suomatta hänelle tilaisuutta mihinkään toimenpiteisiin ja olivat vieneet hänet johonkin kylään, missä hankkivat itselleen mitä tarvitsivat kuljettaakseen häntä edelleen. He olivat voineet tehdä kaiken tuon aivan vaaratta, koska luostari sijaitsi ulkona maaseudulla, hyvän matkan päässä kaupungista. Hän kertoi, että Luscinda, havaitessaan joutuneensa hänen käsiinsä, meni tajuttomaksi ja että hän siitä toivuttuaan vain itki ja huokaili, sanaakaan virkkamatta. Niin he olivat hiljaisuuden vallitessa ja kyynelten virrattessa saapuneet tähän majataloon, mikä hänestä oli kuin pääsy taivaaseen, missä kaikki maiset onnettomuudet loppuvat ja tulevat päätökseen.

Seitsemäsneljättäluku,

jossa jatkuu kertomus suurimaineisesta prinsessasta Micomiconasta ja esitetään muitakin hauskoja seikkailuja.

Kaikkea tuota kuunteli Sancho, ja hänen mieltään kovin karvasteli, koska hän huomasi, että toiveet päästä suurten tilusten herraksi hävisivät ja hajosivat kuin tuhka tuuleen ja että korea prinsessa Micomiconana oli muuttunut Doroteaksi ja jättiläinen Don Fernandoksi, isännän, Don Quijoten, nukkuessa kaikessa rauhassa, vähääkään välittämättä siitä, mitä oli sattunut. Dorotea ei vielä oikein tietänyt, oliko hänen onnensa totta vai unta, Cardenion laita oli samoin, ja Luscindankin ajatukset liikkuivat samaan suuntaan. Don Fernando kiitti taivasta osakseen tulleesta armosta ja siitä, että se oli hänet pelastanut erehdyksen sokkeloista, missä hän oli ollut menettämäisillään kunniansa ja sielunsa autuuden, ja niin olivat kaikki majatalossa olevat tyytyväiset ja iloiset vaikeiden ja toivottomilta näyttäneiden seikkojen hyvästä selviämisestä. Kirkkoherra, älykäs mies, sovitti kaikki kohdalleen ja onnitteli kaikkia heidän saavuttamansa onnen johdosta; mutta eniten iloitsi ja riemuitsi kumminkin majatalon emäntä, koska Cardenio ja kirkkoherra olivat luvanneet maksaa hänelle korkoineen kaiken sen vahingon, joka hänelle oli Don Quijoten vuoksi koi-

tunut. Sancho, kuten sanottu, oli yksin murheellinen, onneton ja apeamielinen, ja niin hän astui alakuloisen näköisenä isäntänsä luo, joka oli vastikään herännyt, ja lausui hänelle:

— Teidän armonne, herra Murheellisen hahmon ritari, te voitte hyvinkin nukkua niin paljon kuin mieli tekee, ollenkaan huolehtimatta minkään jättiläisen tappamisesta tai prinsessan palauttamisesta valtaistuimelleen, sillä se on kaikki jo tehty ja täydessä reilassa.

— Sen kyllä uskon, — vastasi Don Quijote — sillä minä taistelin jättiläisen kanssa niin hirmuisen ja kama-lan taistelun, etten usko sellaiseen joutuvani enää eläis-säni. Minä iskin yhdellä ainoalla sivalluksella, huiskis! häneltä pään permantoon, ja hänestä juoksi verta niin runsaasti, että sitä virtaili lattialla puroina, kuin vettä ikään.

— Kuin punaviiniä ikään, olisi teidän armonne sopi-nut mielummin sanoa; — vastasi Sancho — minä näet huomautan teidän armollenne, ellette sitä ennestään tiedä, että jättiläisvainaja on aukiviilletty viinileili ja veri punaviiniä, jota sillä oli mahassaan kolme ankkuria, ja poikki-isketty pää on . . . se entinen narttu, joka minut synnytti, ja periköön sen kaiken itse piru!

— Mitä sinä puhutkaan, mieletön? — virkkoi Don Quijote. — Oletko järjissäsi?

— Nouskaa pois, teidän armonne, — sanoi Sancho — niin saatte nähdä, millaisen sievän tempun olette tehnyt ja kuinka paljon tässä joudumme maksamaan; saatte nähdä, että kuningatar on muuttunut aivan taval-liseksi naisihmiseksi, jonka nimi on Dorotea, ja vielä muutakin, mitä joudutte ihmettelemään, kun tulette sen tietämään.

— Se ei minua ollenkaan ihmetyttäisi, — vastasi Don Quijote — sillä sanoinhan sinulle, jos muistat, taannoin täällä ollessamme, että kaikki, mitä täällä tapahtui, oli pelkkää noituutta, eikä kummakaan, vaikka nyt olisi samoin laita.

— Minä uskoisin sen mielelläni, — vastasi Sancho — jos poukotuksenikin olisi ollut sitä lajia; mutta eipäs ollutkaan, vaan se oli ihan totista totta, ja minä näin, kuinka majatalonisäntä, sama mies, joka on täällä vielä nyt, piteli täkin toisesta päästä ja pompahutteli minua ilmoille sangen sievästi ja sujuvasti, nauraa hohotellen ja lujasti tempoen, ja minä, vaikka olen vain yksinkertainen ja syntinen ihminen, tiedän mielestäni varsin varmaan, että siinä, missä kuuntuu tuntemaan henkilöt, ei ole noituutta minkäänlaista, vaan paljon möyhennystä ja paljon ikävyyttä.

— No niin, kyllä Herra asiat korjaa — virkkoi Don Quijote. — Autahan minua pukeisiin ja pääsemään sinne ulos; haluan saada nähdä niitä tapahtumia ja muodonmuutoksia, joista puhut.

Sancho auttoi häntä, ja hänen pukeutuessaan kirkkoherra kertoi Don Fernandolle ja muille Don Quijoten hullutuksista ja siitä juonesta, jota he olivat käyttäneet saadakseen hänet poistumaan Köyhältä kalliolta, missä hän oli kuvitellut olevansa, valtiattarensa ylenkatseen tähden. Hän kertoi heille vielä melkein kaikki ne seikkailut, jotka Sancho oli maininnut, ja siitä heille riitti ihmettelemistä ja nauramista, sillä he, samoin kuin kaikki muutkin, olivat sitä mieltä, ettei merkillisempää hulluutta voinut syntyä missään viallisissa aivoissa. Kirkkoherra sanoi vielä, että Dorotea-rouvan kohtaloissa sattuneen onnellisen käänteen nyt estäessä heitä jatkamasta

suunnitelmaansa oli välttämätöntä keksiä uusi, jotta Don Quijote saataisiin kuljetetuksi takaisin kotiin. Cardenio tarjoutui jatkamaan, mitä oli aloitettu, ja ehdotti, että Luscinda ottaisi esittääkseen Dorotean osaa.

— Ei, — sanoi Don Fernando — niin emme tee. Jatkakoon Dorotea osansa esittämistä. Ellei tämän hyvän ritarin kotipaikka ole kovin kaukana täältä, niin minä olen iloinen, jos pidetään huolta hänen paranemisestaan.

— Hänen kotipaikalleen on täältä vain kahden päivän matka.

— Vaikka olisi pitempikin, niin minä kulkisin sen mielelläni voidakseni tehdä niin hyvän työn.

Samassa tuli huoneeseen Don Quijote täysissä varustamineissaan, päässä Mambrinon kypäri, joka tosin oli aivan kuhmuinen, käsivarrella pyöreä kilpi ja nojaten peitsen virassa olevaan aisapuuhun. Don Fernando ja muut ihmettelivät kovin Don Quijoten merkillistä hahmoa, kun näkivät hänen puolen peninkulman pituiset, laihat ja kelmeät kasvonsa, hänen eripariset aseensa ja juhlallisen ryhtinsä, ja olivat aivan hiljaa kuullakseen, mitä hän sanoisi. Hän katseli kaunista Doroteaa erittäin vakavasti ja rauhallisesti ja virkkoi:

— Kaunis rouva, minun aseenkantajani on minulle ilmoittanut, että teidän korkeutenne on tuhoutunut ja että teidän olemuksenne on hävinnyt olemattomiin, koska te, oltuanne kuningatar ja suuri valtiatar, olette muuttanut tavalliseksi neidiksi. Jos tämä on tapahtunut teidän isänne, loitsutaiturin käskystä ja siitä pelosta, etten minä antaisi teille tarpeellista apua, jonka antaminen on velvollisuuteni, niin minä sanon teille, ettei hän ole ymmärtänyt eikä ymmärrä asiasta mitään ja että hänellä oli

huono selko ritarihistorioista. Jos näet hän olisi lukenut ja tutkinut niitä niin huolellisesti ja seikkaperäisesti kuin minä olen niitä tutkinut ja lukenut, olisi hän joka kohdassa tullut huomaamaan, kuinka toiset ritarit, jotka eivät suinkaan ole olleet niin kuuluisia kuin minä, ovat suorittaneet vaikeampia asioita. Eihän muuten ole erikoisen vaikeata surmata jokin jättiläisriepu, olipa hän kuinka pöyhkeä tahansa. Ei ole montakaan tuntia siitä, kun minä olin ottelemassa hänen kanssaan ja . . . en sano enempää, jottei väitetä minun valehtelevan; mutta aika, joka tuo ilmi kaikki asiat, tulee kertomaan tämänkin, kun kaikkein vähimmin sitä odotamme.

— Te ottelitte kahden viinileilin kanssa ettekä minkään jättiläisen kanssa — virkkoi nyt majatalon isäntä.

Mutta Don Fernando käski häntä vaikenemaan ja olemaan missään nimessä keskeyttämättä Don Quijoten esitystä. Tämä jatkoi seuraavaan tapaan:

— Sanon siis teille, ylhäinen rouva, jolta teidän perintöosanne on riistetty, että teidän, jos isänne mainitsemastani syystä on sillä tavalla teidät muuttanut toiseen hahmoon, ei suinkaan pidä häntä uskoa, sillä koko maailmassa ei ole mitään sellaista vaaraa, jonka läpi minun miekkani ei kykene raivaamaan tietä, tämä miekka, jolla minä katkaisen vihollisenne kaulan ja muutamassa päivässä lasken jälleen päähänne valtakuntanne kruunun.

Don Quijote ei sanonut enempää, vaan odotti, että prinsessa vastaisi hänelle. Tämä oli jo selvillä Don Fernandon tarkoituksesta, että petollista näytelmää oli jatkettava, kunnes Don Quijote saataisiin kuljetetuksi takaisin kotiinsa. Hän siis vastasi varsin sievästi ja vakavasti:

— Kuka hyvänsä liekään sanonut teille, te Murheellisen hahmon urhoollinen ritari, että entinen olemukseni on muuttunut ja vaihtunut toiseksi, hän ei ole sanonut teille totuutta, sillä minä olen tänään sama kuin olin eilen. On kyllä totta, että minussa ovat saaneet aikaan eräitä muutoksia muutamit onnelliset tapahtumat, jotka tosiaan ovat tehneet minut niin onnelliseksi kuin suinkin voin toivoa, mutta siitä huolimatta minä olen yhä edelleen se, mikä olen ollut, ja aikomukseni on yhä turvautua teidän urhoollisen ja voittamattoman käsivartenne minulle tarjoamaan verrattomaan voimaan. Suvaitkaa siis, armollinen herra, hyväntahtoisesti palauttaa isälleni, joka on antanut minulle elämän, hänen kunniansa ja pitääkää häntä viisaana ja taitavana miehenä, koska hän tietonsa nojalla keksi niin helpon ja oikean keinon onnettomuuteni korjaamiseksi; minä näet uskon, etten olisi milloinkaan saavuttanut onnea, joka nyt on omani, ellette te olisi ollut minua auttamassa. Kun tämän sanon, sanon puhtaan totuuden, kuten nämä läsnäolevat herrat varmaan voivat todistaa. Nyt ei ole enää muuta tehtävää kuin lähteä matkaan, mutta vasta huomenna, sillä tänään emme ehtisi kulkea kauas, ja mitä muuten tulee toivomaani asian hyvään päätökseen, niin minä jätän sen Jumalan ja teidän urhoollisuutenne huomaan.

Niin puhui älykäs Dorotea, ja Don Quijote tuon kuulutuaan kääntyi Sanchon puoleen ja virkkoi, nähtävästi kovin närkästyneenä:

— Nyt sanon sinulle, Sanchoseni, että olet suurin lurjus koko Espanjassa. Sano minulle, sinä hirtehin ja maankiertäjä, etkö vastikään väittänyt, että tämä prinsessa oli muuttunut tytöksi, jonka nimi oli Dorotea,

että se pää, jonka varmaan tiedän katkaisseeni jättiläiseltä, oli narttu, joka sinut synnytti, ja muuta samantilaista järjetöntä, minkä vuoksi jouduin sellaisen hämmingin valtaan, etten ole sellaisessa ollut ikäpäivinäni? Tuhat tulimmaista . . . (hän kohotti katseensa taivaaseen ja puri hampaansa yhteen) minun tekee totisesti mieli antaa sinulle sellainen kuritus, että kaikki ne vaeltavien ritarien valehtelevat aseenkantajat, joita maailmassa tästä lähtien tulee olemaan, oppivat tietämään, mitä heidän rauhaansa kuuluu.

— Tyyntykää, armollinen herra; — vastasi Sancho — saattaahan näet hyvinkin olla niin laita, että minä erehdyin, mitä tulee prinsessa Micomiconan muuttumiseen; mutta siinä, mikä koskee jättiläisen päätä tai ainakin viinileilien puhkomista ja sitä seikkaa, että niisanottu veri oli punaviiniä, minä en erehdy, en totisesti, sillä leilit makaavat rikkinäisinä teidän armonne vuoteen pääpuolissa ja permanto läikkyy järvenään punaviiniä. Ja ellette usko, niin kylläpähän nähdään, kun munia paistetaan, minä tarkoitan, että tulette sen näkemään, kun hänen armonsä majatalon isäntä tulee teiltä vaatimaan korvausta kaikesta tekemästänne vahingosta. Mitä siihen tulee, että rouva kuningatar on se, mikä on, niin minä puolestani siitä sydämestäni iloitsen, sillä minulla on siinä asiassa osani samoin kuin kaikilla naapurin pojilla.

— Kuulehan, Sancho, — sanoi Don Quijote — suo anteeksi, mutta sinä olet hölmö, ja sillä hyvä.

— Niin, riittäköön nyt, — sanoi Don Fernando — eikä nyt puhuta enempää siitä asiasta. Ja koska armollinen prinsessa käskee, että matkaan on lähdeittävä huomenna, kun tänään on jo liian myöhäistä, tapahtukoon niin.

Tämän illan me voimme viettää miellyttävästi keskustellen, kunnes päivä taas koittaa ja voimme lähteä saatamaan herra Don Quijotea. Me näet haluamme olla niiden urhoollisten ja ennenkuulumattomien urotöiden todistajina, joita hän tulee suorittamaan tehtäväkseen ottamassaan suuressa yrityksessä.

— Minun asianani on palvella teitä ja saatella teitä, — vastasi Don Quijote — ja minä kiitän teitä hartaasti minulle osoittamastanne suosiosta sekä minua koskevasta hyvästä käsityksestänne, jonka tahdon osoittaa oikeaksi, vaikka se maksaisi henkeni, ja vielä enemmänkin, mikäli se on mahdollista.

Don Quijote ja Don Fernando lausuivat toisilleen paljon kohteliaisuuksia ja vakuuttivat olevansa valmiit toisiaan palvelemaan. Mutta sitten kaikki vaikenivat, kun majataloon saapui eräs uusi vieras. Hänen puvustaan näkyi, että hän oli kristitty, joka oli äsken palannut maurien maasta, sillä hänellä oli yllään sinisestä verasta tehty lyhytliepeinen lyhythihainen ja kaulukseton mekko; housutkin olivat siniset, mutta aivinaiset, ja lakki oli sekin samanvärinen; jaloissa hänellä oli taatelinväriset puolisaappaat, ja rinnan yli kulkevasta olkavyöstä riippui lyhyt maurilainen käyrämiekka. Hänen jäljessään saapui aasilla ratsastaen maurilaisessa puvussa oleva nainen, jonka kasvoja peitti huntu; hänellä oli päässään brokadimyssy ja yllään viitta, joka verhosi hänet olkapäistä jalkoihin saakka. Mies oli roteva ja hyvärakenteinen, ehkä hiukan yli neljäkymmenen vuoden ikäinen, hieman tummanpuhuva. Hänen viiksensä olivat pitkät, parta oli erittäin hyvin hoidettu ja koko hänen ulkomuotonsa sanalla sanoen niin miellyttävä, että olisi voinut pitää häntä ylhäisenä ja jalosukuisena miehenä,

jos hän olisi ollut paremmissa vaatteissa. Tultuaan sisään hän kysyi huonetta, näytti olevan pahoillaan, kun hänelle sanottiin, ettei yhtäkään huonetta ollut saata-vissa, meni naisen luo, joka puvusta päättäen oli mauri-lainen, ja nosti hänet maahan. Luscinda, Dorotea, majatalon emäntä, hänen tyttärensä ja Maritornes, joissa herätti uteliaisuutta naisen outo puku, jollaista he eivät olleet koskaan ennen nähneet, kerääntyivät maurilaisnaisen ympärille, ja aina ystävällinen, kohte-lias ja älykäs Dorotea, huomattessaan että nainen ja hänen seuralaisensa olivat huolissaan siitä, etteivät saa-neet huonetta, sanoi hänelle:

— Älkää olko huolissanne, armollinen rouva, vaikka täältä puuttuu kaikkea mukavuutta, sillä se on aivan tavallista majataloissamme. Jos te suostutte viettä-mään yönne meidän molempien kanssa, — hän viit-tasi Luscindaan — niin on mahdollista, että olette matkanne varrella joutunut jo huonomminkin majaile-maan.

Hunnutettu nainen ei vastannut mitään, nousi vain seisomaan, laski käsivartensa ristiin rinnalleen ja tai-vutti päätään ja vartaloaan osoittaen olevansa kiitollinen. Koska hän ei mitään vastannut, otaksuivat toiset, että hän varmaan oli maurilaisnainen eikä osannut puhua kristittyjen kieltä. Samassa tuli sisään vapautunut orja, joka oli siihen saakka askarrellut muissa toimissa, ja huomattessaan toisten naistenkilöitten kerääntyneen hänen matkakumppaninsa ympärille ja tämän olevan aivan vaiti hän sanoi:

— Hyvät rouvat, tämä neito tuskin ymmärtää minun kieltäni eikä hän osaa puhua mitään muuta kuin oman maansa kieltä. Siitä johtuu, ettei hän varmaankaan

ole vastannut eikä vastaa hänelle tekemiinne kysymyksiin.

— Me emme kysy häneltä mitään, — vastasi Luscinda — vaan tarjoamme hänelle täksi yöksi seuraamme ja makuupaikkaa huoneessa, johon itse sijoitumme, ja tahdomme järjestää kaikki hänelle niin mukavaksi kuin suinkin mahdollista, sillä auliudella, joka velvoittaa palvelemaan kaikkia muukalaisia, jotka ovat palveluksen tarpeessa, varsinkin, jos on kysymyksessä naishenkilö.

— Armollinen rouva, — vastasi vapautunut orja — minä suutelen käsiäsi hänen puolestaan ja omasta puolestani ja kiitän mitä parhaimmin ja niinkuin tuleekin kohteliaasta tarjouksestanne, joka epäilemättä on suuri suosiosoitus, kun se esitetään tällaisessa tilaisuudessa ja kun esittäjinä ovat henkilöt, jotka ulkonäöstään päätäten ovat ylhäisiä naisia.

— Sanokaa minulle, herra, — virkkoi Dorotea — onko hän kristitty vai maurilainen? Hänen puvustaan ja puhumattomuudestaan päättäen ajattelemme, että hän on, mitä emme soisi hänen olevan.

— Hän on maurilainen puvultaan ja synnyltään, mutta sydämeltään ja sielultaan hän on erittäin harras kristitty, sillä hänellä on erinomainen halu tulla kristityksi.

— Eikö hän siis ole kastettu? — kysyi Luscinda.

— Siihen ei ole ollut tilaisuutta — vastasi orja — sen jälkeen kuin hän jätti Algerian, kotinsa ja kotimaansa, eikä hän ole toistaiseksi ollut niin uhkaavassa hengenvaarassa, että kastaminen olisi käynyt välttämättömäksi, ennenkuin hän on perehtynyt kaikkiin niihin menoihin, joihin pyhä äitimme Kirkko sellaisessa tapauksessa velvoittaa. Mutta suokoon Jumala, että hän pian

tulee kastetuksi niin asianmukaisella ja arvokkaalla tavalla kuin edellyttää hänen säätynsä, joka on korkeampi kuin hänen puvustaan ja minun puvustani voisi päätellä.

Nuo sanat herättivät kaikissa kuulijoissa halua saada tietää, keitä oikeastaan olivat maurilaisnainen ja vapautunut orja, mutta kukaan ei sentään tahtonut asiaa heiltä nyt tiedustella, sillä he käsittivät, että oli tärkeämpää hankkia heille tilaisuutta virkistymiseen kuin kysellä heidän elämänsä kohtaloita. Dorotea tarttui maurilaisnaista käteen, vei hänet viereensä istumaan ja pyysi häntä siirtämään hunnun syrjään. Nainen katsahti orjaan, kuin kysyäkseen häneltä, mitä hänelle sanottiin ja mitä hänen piti tehdä. Mies sanoi hänelle arabiankielillä, että häntä pyydettiin poistamaan huntua ja että hän voi niin tehdä. Nyt nainen siirsi hunnun syrjään, ja näkyviin tulivat niin kauniit kasvot, että Dorotea piti häntä Luscindaa kauniimpana ja Luscinda Doroteaa kauniimpana, ja kaikki läsnäolevat olivat sitä mieltä, että, jos joku muu saattoi olla yhtä kaunis kuin he, kysymykseen saattoi tulla tämä maurilaisnainen; olipa hän toisten mielestä eräissä suhteissa todella heitä kauniimpikin. Ja koska kauneudella on erinomainen oikeus ja kyky suostutella ihmisten mieliä ja herättää heissä kiintymystä, kokivat kaikki nyt kilvan palvella kaunista maurilaisnaista ja osoittaa hänelle kohteliaisuutta.

Don Fernando kysyi vapautuneelta orjalta, mikä maurilaisnaisen nimi oli, ja hän sanoi sen olevan Lela Zoraida. Mutta sen kuultuaan nainen, joka ymmärsi, että oli kysytty hänen nimeään, sanoi kohta kovin harmistuneena, mutta erittäin sievästi:

— Ei, ei Zoraida; Maria, Maria! — Niin hän tahtoi tehdä tiettäväksi, että hänen nimensä oli Maria eikä Zoraida.

Nämä sanat ja niiden lausumisessa ilmennyt harras tunne saivat osan kuulijoista vuodattamaan kyyneliä, varsinkin naiset, jotka ovat luonnostaan taipuvaisia hellyyteen ja myötätuntoon. Luscinda syleili maurilaisnaista hellästi ja sanoi:

— Niin, niin, Maria, Maria.

Siihen vastasi maurilaisnainen:

— Niin, niin, Maria; Zoraida *macange!* — Viimeksi-mainittu sana merkitsee *ei*.

Nyt oli jo tullut yö, ja majatalon isäntä oli Don Fernandon seuralaisten käskystä valmistanut heille illallisen niin huolellisesti ja taitavasti kuin suinkin osasi. Kun siis aterian aika tuli, istuutuivat kaikki pitkään pöytään, jollaisia käytetään väentuvissa; majatalossa näet ei ollut mitään pyöreätä tai neliskulmaista pöytää. He antoivat Don Quijotelle hänen vastustelustaan huolimatta kunniapaikan pöydän päässä, ja hän tahtoi saada viereensä prinsessa Micomiconan, koska kerran oli hänen suojelijansa. Sitten istuutuivat pöytään Luscinda ja Zoraida, heitä vastapäätä Don Fernando ja Cardenio, sitten vapautunut orja ja muut herrat ja naisten viereen kirkkoherra ja parturi. Niin he aterioivat erittäin hilpeän mielialan vallitessa, vielä enemmän ilahtuen, kun huomasivat Don Quijoten lakkaavan aterioimasta ja alkavan puhua saman hengen yllyttämänä, joka oli saanut hänet puhumaan niin laajasti, kun hän oli aterioinut vuohipaimenten seurassa. Hän lausui:

— Totisesti, hyvät naiset ja herrat, jos oikein asioita harkitsee, niin ne, jotka kuuluvat vaeltavaan ritarikun-

taan, saavat matkoillaan nähdä merkillisiä ja ennenkuulumattomia seikkoja. Eikö olekin niin laita, että kuka hyvänsä elävä olento, astuessaan nyt tämän linnan ovesta sisään ja nähdessään meidät tässä istumassa, varmaankaan ei uskoisi, että olemme niitä, joita olemme? Kukapa voisikaan sanoa, että tämä minun vieressäni istuva nainen on se suuri kuningatar, jonka me kaikki tunnemme, ja että minä olen Murheellisen hahmon ritari, jonka maine elää täällä kansan suussa? Nyt voidaan pitää aivan varmana, että tämä toimi ja ammatti voittaa kaikki muut, joita ihmiset ovat keksineet, ja että sitä tulee arvostaa sitä enemmän, mitä suuremmat vaarat sen harjoittajia uhkaavat. Älkööt tulko näkyviini ne, jotka väittävät, että opillinen sivistys on asetointa arvokkaampi; ne, jotka niin sanovat, olivatpa he keitä tahansa, eivät tiedä, mitä sanovat. Peruste, jonka he yleensä mainitsevat ja johon he panevat suurimman painon, on siinä, että henkinen työ muka vaatii enemmän ponnistusta kuin ruumiillinen ja että asetointa harjoitetaan ainoastaan ruumiin jäsenillä, ikäänkuin sen harjoittaminen olisi pelkkää päiväpalkkalaisen työtä, joka ei vaadi mitään muuta kuin suuria ruumiinvoimia, tai kuin se, mitä me nimitämme asetoinneksi, me, jotka sitä harjoitamme, ei sisältäisi mitään uljuuden tekoja, joiden suorittaminen vaatii suurta ymmärrystä, tai kuin sotilas, jonka johdettavaksi on uskottu sotajoukko tai jonkin piiritetyn kaupungin puolustaminen, ei tekisi työtä yhtä hyvin sielullaan kuin ruumiillaan. Mutta ajateltakoon vain, voidaanko pelkillä ruumiinvoimilla saada selville ja arvata vihollisen aikeet, hänen suunnitelmansa, sotajuonensa ja vaikeutensa ja torjua uhkaavat vaarat. Kaikissa näissä tapauksissa tulee kysymykseen ymmärryksen toiminta,

jossa ruumiilla ei ole mitään osaa. Jos siis asetoimi vaatii henkistä ponnistusta yhtä hyvin kuin opillinen toiminta, niin katsokaamme nyt, kumman henki, oppineen vai soturin, työskentelee enemmän. Sen me saamme tietää siitä tarkoituksesta ja päämäärästä, johon he kumpikin pyrkivät, sillä suuremmassa arvossa tulee pitää sitä tarkoitusta, joka kohdistuu jalompaan päämäärään. Opillisen sivistyksen tarkoituksena ja päämääränä — minä en puhu tässä jumaluusopista, jonka tarkoituksena on opastaa ja johtaa sieluja taivaaseen, sillä niin äärettömään tarkoitukseen ei voida mitään muuta verrata, vaan puhun maallisesta opista — on sijoittaa kohdalleen jakava oikeus, antaa jokaiselle, mitä hänelle kuuluu, ja pitää huolta siitä, että hyviä lakeja noudatetaan. Tämä päämäärä on epäilemättä jalo ja korkea ja ansaitsee suurta kiitosta, mutta ei sittenkään niin suurta kuin ansaitsee se päämäärä, johon tähtää asetoimi, sillä tämän päämääränä ja tarkoituksena on rauha, joka on parasta, mitä ihmiset voivat tässä elämässä tavoitella. Ensimmäinen hyvä sanoma, jonka sai maailma ja saivat ihmiset, oli niinmuodoin se, jonka lausuvat enkelit sinä yönä, josta tuli meille päivä, laulaessaan ilmoilla: »Kunnia olkoon Jumalalle korkeudessa ja maassa rauha ihmisten kesken, joihin hänellä on mielisuosio.» Ja se tervehdys, jonka maan ja taivaan suurin Mestari opetti oppilaiskseen kutsumilleen ja lähimmilleen, jotta he sen sanoisivat astuessaan sisään taloon, oli tämä: »Rauha olkoon tälle huoneelle», ja muutenkin hän sanoi heille usein: »Rauhani minä jätän teille, rauhani minä annan teille, minun rauhani olkoon teidän kanssanne.» Nämä sanat ovat totisesti kuin hänen kädestään saatu kalleus ja lahja, kalleus, jonka puuttuessa ei maan päällä eikä taivaassa voisi olla

mitään onnea. Rauha on sodan todellinen päämäärä; on näet aivan samantekevää, puhuuko asetoimesta vai sodasta. Edellyttäen siis tämän totuuden, että sodan tarkoituksena on rauha ja että se sikäli on korkeampi päämäärä kuin opillisten ammattien itselleen asettama, johdumme nyt puhumaan oppineen ruumiillisista vai-voista ja sen henkilön rasituksista, joka harjoittaa ase-tointa, ja tahdomme nähdä, kumman vaiva on suurempi.

Tällä tavalla Don Quijote jatkoi esitystään niin sievin kääntein, ettei kukaan hänen kuulijoistaan mitenkään voinut sinä hetkenä pitää häntä hulluna; koska useim-mat heistä olivat aatelismiehiä, joille asetoimi ennen kaikkea kuuluu, niin he kuuntelivat häntä varsin mie-llellään, ja hän jatkoi näin:

— Sanon siis, että oppineen vaivat ovat nämä: ennen kaikkea köyhyys (ei niin, että kaikki todella olisivat köyhiä, vaan esittääkseni asian kaikkein äärimmäisessä muodossaan); jos näet olemme sanoneet, että oppinut kärsii köyhyyttä, niin minusta näyttää, ettei hänen onnettomuudestaan voida enempää sanoa, sillä se, joka on köyhä, ei omista mitään hyvää. Tätä köyhyyt-tään hän kokee eri tavoin, kärsien milloin nälkää, mil-loin vilua, milloin vaatteiden puutetta, milloin kaikkea tuota yhtaikaa, mutta hänen köyhyytensä ei sittenkään ole niin ankara, ettei hän saa mitään syödä, vaikka hänen täytyisikin aterioida hiukan myöhemmin kuin tavalliseen aikaan ja vaikka hänen täytyisi tyytyä siihen, mitä rik-kaitten pöydältä putoo, mikä on opiskelevain suurin on-nettomuus ja mitä he keskuudessaan mainitsevat »lie-mellä käymisen» nimellä; ei heiltä myöskään puutu hiilimaljaa tai liesitulua, vaikka ne eivät olisikaan heidän omansa ja vaikka eivät heitä täysin lämmittäisikään, sillä

ainakin ne vilua vähentävät, ja saavathan he lopultakin nukkua yönsä katon alla. En tahdo tässä mainita muita pikkuseikkoja, esimerkiksi sitä, että heiltä puuttuu paitoja ja ettei jalkineitakaan ole liikaa, että heidän vaatteensa ovat ohuet ja nukkavierut ja että he ahmivat suuhunsa ylen ahnaasti, kun hyvä onni sallii heidän päästä johonkin pitopöytään. Tässä kuvailemaani koloista ja vaikeaa tietä kulkién, kompastuen, kaatuen, taas nousten ja taas kaatuen he pääsevät, mihin pyrkivät, ja heidän sinne päästyään on nähty monta, jotka näitten hiekkasärkkien ohi ehdittyään, kuljettuaan tämän Skyllan ja Kharybdiin läpi kuin onnen siivittäminä — minä tarkoitan, että on nähty, kuinka he korkealta istuimeltaan ohjaavat ja hallitsevat maailmaa, kuinka heidän nälkensä on muuttunut kylläisyydeksi, heidän vilunsa mieluisaksi viileydeksi, heidän alastomuutensa upeiksi vaatteiksi, ja kuinka, heidän ennen maattuaan kaislamatolla, heidän leposijaansa nyt peittää hieno palttina ja damasti, heidän kuntonsa hyvin ansaittu palkka. Jos heidän vaivansa asetetaan niiden rinnalle, joita saavat kestää sotilaat, ja jos niitä verrataan näihin, niin ne sitenkin ovat joka suhteessa paljoo vähäisemmät, kuten kohta osoitan.

K a h d e k s a s n e l j ä t t ä l u k u,

*jossa esitetään Don Quijoten pitämä merkillinen puhe
asetoimesta ja opillisesta sivistyksestä.*

Don Quijote jatkoi esitystään:

— Koska oppineesta puhuessamme aloitimme hänen köyhyydestään ja tämän köyhyyden eri lajeista, katso-
kaamme nyt, onko sotilas äveriäämpi. Saamme nähdä,
ettei köyhyyden itsensä piirissä ole ketään köyhempää
kuin hän, sillä hän on riippuvainen mitättömästä pal-
kasta, joka hänelle maksetaan myöhään tai ei milloin-
kaan, tai siitä, mitä hän voi kahmaista käsiinsä, silloin
aina joutuen suureen hengenvaaraan ja omantunnonvai-
voihin. Toisinaan hän voi olla niin huonoissa varoissa,
että rikkivuilletty köyteri saa tehdä sekä juhlanutun että
paidan virkaa, ja keskellä talvea, avoimilla kentillä, hän
voi yleensä suojella itseään sään tuimuudelta vain omalla
hengityksellään, joka hänen tyhjistä sisuksistaan tullen
välttämättä on kylmää, vastoin kaikkea luonnonjärjes-
tystä, kuten itse kokemuksesta tiedän. Mutta maltta-
kaahan nyt, kunnes hän odottaa yön tuloa päästäkseen
toipumaan kaikista näistä vaivoista häntä odottavassa
sängyssä, joka ei missään tapauksessa ole liian ahdas, ellei
hän itse sitä ahtaaksi tee, sillä voihan hän mitata itsel-

leen makuupaikkaa maasta niin paljon kuin haluaa ja piehtaroida siinä mielin määrin ollenkaan pelkäämättä, että lakanat rypistyvät. Tulee sitten kaiken tämän jälkeen se päivä ja hetki, jolloin hänet vihitään arvoonsa, tulee taistelupäivä. Silloin hänen päähänsä pannaan tohtorinhattu, nimittäin liinannöyhtää siteeksi johonkin ampumahaavaan, joka on saattanut tärvellä hänen ohimonsa tai tehdä rammaksi hänen käsivartensa tai säärensä. Ja ellei niin käy, jos armollinen taivas varjelee ja säilyttää hänet elävänä ja terveenä, voi sattua, että hän jää yhtä köyhäksi kuin oli ennen ja että hänen täytyy joutua johonkin uuteen otteluun, johonkin uuteen taisteluun, ja suoriutua siitä voittajana päästäkseen hiukan parempiin oloihin; mutta sellaisia ihmeitä nähdään harvoin. Sanokaa minulle, hyvät herrat, jos olette asiaa ajatelleet: kuinka paljon vähemmän on niitä, joita on sotaisten tekojensa tähden palkittu, kuin niitä, jotka ovat sodassa kaatuneet? Teidän täytyy varmaan vastata, ettei näitä lukumääriä sovi toisiinsa verrata ja ettei kaatuneitten lukua voida laskea, kun sitävastoin henkiinjääneitten ja palkittujen lukumäärä voidaan merkitä kolmella numerolla. Kaikissa näissä suhteissa on oppineiden laita toisin, sillä heillä kaikilla on täysin riittävät vakituiset tulot, sivutuloista puhumattakaan, joten sotilaan saama palkka on paljon pienempi, vaikka hänen työnsä on vaikeampi. Tähän tosin voidaan vastata, että on helpompi palkita kahtatuhatta oppinutta kuin kolmeakymmentätuhatta sotilasta, koska edellisiä palkitaan antamalla heille virkoja, jotka välttämättä täytyy antaa heidän ammattiinsa kuuluville henkilöille, kun sitävastoin viimeksimainitut saavat palkkansa ainoastaan sen herran varoista, jota he palvelevat; mutta juuri tämä

mahdottomuus sitä enemmän tukee esittämääni väitettä. Mutta jättäkäämme se sikseen, sillä siinä on labyrintti, josta on hyvin vaikea löytää tietä ulos, ja palatkaamme käsittelemään asetoimen paremmuutta opilliseen sivistykseen verraten, kysymystä, joka on yhä vielä ratkaisematta, koska kummaltakin taholta esitetään muka päteviä todisteluja. Niinpä sanoo opillinen sivistys muun muassa, että sen puuttuessa ei asetomikaan voisi säilyä, koska sodallakin on omat lakinsa, joiden alainen se on, ja koska lait kuuluvat opilliseen sivistykseen ja oppineitten toiminta-alaan. Tähän vastaa asetoimi, että ilman sitä, asetointa, eivät lait voi säilyä, sillä aseilla puolustetaan yhteiskuntia, varjellaan valtakuntia, suojellaan kaupunkeja, turvataan teitä, puhdistetaan meret merirosvoista, ja niiden puuttuessa joutuisivat yhteiskunnat, valtakunnat, valtiot, kaupungit, tiet sekä maalla että merellä kerta kaikkiaan sellaiseen ankaraan epäjärjestykseen, jonka sota tuo mukanaan siksi ajaksi kuin sitä kestää ja se saa vapaasti käyttää erioikeuksiaan ja väkivaltaansa. On sitäpaitsi tunnustettu tosiasia, että se, mikä enemmän maksaa, on suuremmissa arvossa ja että sitä tuleekin pitää suuremmissa arvossa. Jos joku henkilö tahtoo päästä eteväksi opillisella alalla, niin se vaatii häneltä aikaa, unetomia öitä, nälkää, vilua, huimausta, ruoansulatushäiriöitä ja muita siihen kuuluvia seikkoja, jotka olen osalta jo maininnut; jos taas jonkun onnistuu kunnollaan päästä hyväksi sotilaaksi, niin se vaatii häneltä kaikkea, mitä oppineelta vaadittiin, niin paljon suuremmissa määrässä, ettei mikään vertaaminen voi tulla kysymykseen, sillä hän on joka hetki vaarassa menettää henkensä. Ja mikä puutteen ja köyhyyden pelko voisikaan

vaivata ja ahdistaa opiskelevaa siinä määrässä kuin se ahdistaa sotilasta, joka jossakin piiritetyssä linnoituksessa, ollen vahdissa jossakin ulko- tai sisävarustuksessa, huomaa vihollisten kaivavan miinakäytävää kohti sitä paikkaa, missä hän seisoo, mutta ei voi missään tapauksessa paikaltaan poistua eikä paeta tuota aivan lähellä uhkaavaa vaaraa? Hän ei voi tehdä mitään muuta kuin ilmoittaa päällikölleen, mitä on tapahtumassa, jotta tämä ehkä torjuu vaaran jollakin vastamiinalla, mutta hänen itsensä täytyy jäädä paikalleen peläten ja odottaen lentävänsä yhtäkkiä ilmoille ilman siipiä ja sitten syöksyvänsä syvyyteen, niin vastenmieliseltä kuin se hänestä tuntuukin. Ja jos tätä pidetään vähäisenä vaarana, niin katsokaamme, eikö ole yhtä suuri tai suurempi se vaara, joka syntyy, kun kaksi sota-alusta avoimella merellä hyökkää päin toisiaan. Kun molemmin puolin lyödään kiinni iskukoukut ja levitetään valtaussillat, ei sotilaille jää enempää liikkumisalaa kuin pari jalkaa leveä lankku keulanpäässä, mutta siitä huolimatta, vaikka hän näkee edessään niin monta surmansuuta kuin vastakkaiselta puolelta on suunnattu häntä vastaan tykkejä, jotka ovat hänestä vain peitsenmitan päässä, ja vaikka hän huomaa, että jalan hiukankin luiskahtaessa hän itse suistuu Neptunuksen valtakuntaan, kaikesta tästä huolimatta hän sijoittuu pelottomin sydämin ja kunniantunnon elähdyttämänä kaikkien noiden ampuma-aseitten maalitauksi ja pyrkii tuota kapeata tietä pitkin vihollisen alukseen. Ja merkillisintä on, että hänen tuskin ehdittyään kaatua ja joutua sinne, mistä hän ei voi nousta ennenkuin maailmanlopussa, toinen kohta asettuu hänen sijaansa, ja, jos tämäkin putoaa mereen, joka vaanii häntä kuin vihollinen, tulee jälleen toinen ja taas toinen niin

nopeasti, että edellinen on tuskin ehtinyt kaatua. Missään sodan vaiheessa ei ole urhoollisuutta eikä pelottomuutta, joka olisi suurempi kuin tämä. Onnelliset ne menneet aikakaudet, jolloin ei vielä ollut olemassa noita helvetillisesti hävittäviä tykkejä, joiden keksijän varmaan uskon nyt saavan kadotuksessa palkan pirullisesta keksinnöstään, joka saa aikaan, että kunniaton ja arka käsivarsi voi viedä hengen urhoolliselta ritarilta ja että aivan äkkiarvaamatta, keskellä urheata ja uskalliasta innostusta, joka elähdyttää ja rohkaisee sankarin sydäntä, tulee jokin eksynyt kuula, jonka ampuja kenties itse pakenee pois kauhistuen sitä välkähdystä, joka tuon kirotn murha-aseen laukeamisesta syntyi, ja yhdessä silmänräpäyksessä lopettaa ja katkaisee sellaisen ihmisen tajunnan ja elämän, joka olisi ansainnut saada nauttia niitä pitkinä aikoina. Kun tätä ajattelen, tekee melkein mieleni sanoa syvästi katuvani, että olen ryhtynyt tähän vaeltavan ritarin toimeen niin inhoittavana aikakautena kuin tämä, jossa nyt elämme. Vaikka näet mikään vaara ei minua peloita, nousee kumminkin mieleeni levottomuus, kun ajattelen, että luodit ja ruuti ehkä riistävät minulta tilaisuuden tehdä itseni kuuluisaksi ja tunnetuksi koko maailmassa urhoollisella käsivarrellani ja miekkani terällä. Mutta tehköön taivas, mitä hyväksi näkee; jos onnistun yrityksessäni, niin sitä suuremman arvonannon saan osakseni, mitä suuremmat ovat ne vaarat, joihin käyn, kuin ne, joihin antautuivat menneitten aikojen vaeltavat ritarit.

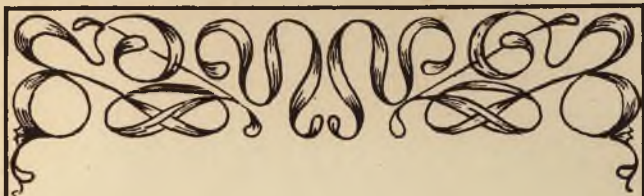
Don Quijote piti tämän pitkän juhlapuheensa toisten aterioidessa ja unohti itse kerrassaan ravinnon nauttimisen, vaikka Sancho Panza useita kertoja huomautti hänelle, että hänen piti syödä ja että hän syötyään saisi

kyllin tilaisuutta sanoa, mitä ikänä halusi. Hänen kuulijansa pahoittelivat jälleen, että mies, jolla kaikesta päätäten oli terve järki ja hyvä arvostelukyky kaikissa käsittelemissään asioissa, oli menettänyt sen niin täydellisesti, kun tuli puheeksi hänen onneton ja kirottu ritaritoimensa. Kirkkoherra sanoi hänelle, että hän oli aivan oikeassa siinä, mitä oli lausunut asetoimen etevämmyydestä, ja että hän itse, vaikka olikin lukenut ja oppiarvon saanut mies, oli aivan samaa mieltä.

Ateria päättyi, ruoka-astiat korjattiin pöydästä, ja sillä aikaa kuin majatalonemäntä, hänen tyttärensä ja Maritornes siivosivat Don Quijote Manchalaisen ylikamaria, johon oli päätetty majoittaa naiset yöksi, Don Fernando pyysi vapautunutta orjaa kertomaan heille elämänsä kohtalot, koska niiden täytyi varmaan olla sekä merkillisiä että huvittavia, minkä saattoi aavistaa jo siitä, että hän oli saapunut Zoraidan seurassa. Siihen vastasi orja, että hän varsin mielellään teki, mitä häneltä vaadittiin, ja sanoi vain pelkäävänsä, ettei hänen kertomuksensa muodostuisi sellaiseksi, että siitä olisi kuulijoille niin suurta huvia kuin hän itse toivoi olevan, mutta lupasi kaikesta huolimatta tarinan esittää, noudattaakseen Don Fernandon tahtoa. Kirkkoherra ja kaikki muut kiittivät häntä siitä ja pysyivät hekin osaltaan häntä niin tekemään; ja hän, kuullessaan niin monen henkilön pyytävän samaa, sanoi, etteivät pyynnöt olleet tarpeen, koska heidän toivomuksensa oli hänelle käsky.

— Kuunnelkaa siis, arvoisa herrasväki, tarkkaavaisesti, niin saatte kuulla todenmukaisen kertomuksen, jonka kanssa kukaties eivät voi kilpailla ne epätodelliset, joita yleensä sepitetään huolellisesti, harkitusti ja taiteellisesti.

Hänen niin sanottuaan kaikki heti istuutuivat varautuen kuuntelemaan häntä syvän hiljaisuuden vallitessa, ja hän, huomatessaan kaikkien olevan vaiti ja odottavan, että hän aloittaisi kertomuksensa, alkoi miellyttävällä ja rauhallisella äänellä kertoa seuraavaa.

Y h d e k s ä s n e l j ä t t ä l u k u,

jossa vapautunut orja kertoo elämästään ja kohtaloistaan.

— Eräältä Leónin vuoriseudussa sijaitsevalta paikkakunnalta on peräisin sukuni, jolle luonto oli ollut suopeampi ja anteliaampi kuin onni, vaikka niillä tienoilla yhä vallitsevissa köyhissä oloissa isäni kumminkin oli varakkaan maineessa ja olisi todella ollut varakas, jos olisi pitänyt huolta omaisuutensa säilyttämisestä sen sijaan, että harrasti yksinomaan sen tuhlaamista. Hänen taipumuksensa anteliaisuuteen ja tuhlaavaisuuteen johdettiin siitä, että hän oli nuoruudessaan ollut sotilaana. Sotaväessä oleminen näet on koulu, jossa itarasta tulee antelias ja anteliaasta tuhlaavainen, ja jos toisinaan tavataankin ahne sotilas, niin hän on kuin jokin ihme-eläin; niin harvoin sellaista nähdään. Isäni siirtyi anteliaisuuden rajojen yli tuhlaavaisuuden alueelle, mikä ei suinkaan ole otollista perheelliselle miehelle, jonka lasten tulee periä hänen nimensä ja arvonsa. Minun isälläni oli kolme lasta, kaikki poikia ja kaikki jo siinä iässä, että saattoivat valita itselleen jonkin ammatin. Selvästi huomattuaan, ettei voinut, kuten itse sanoi, hillitä tuhoisaa taipumustaan, isäni päätti luopua siitä välineestä ja syystä, joka teki hänestä tuhlaavaisen ja anteliaan, nimittäin omaisuudestaan, jota ilman Aleksanteri Suu-

renkin olisi täytynyt elää säästävöisesti. Hän siis kutsui meidät eräänä päivänä luokseen huoneeseen, missä hän oli yksin, ja puhui meille suunnilleen tähän tapaan: »Poikani, te ymmärrätte hyvin, että teitä rakastan, jo siitä, että tiedän ja sanon teidän olevan omia lapsiani; te käsitätte, etten osoita teihin kohdistuvaa rakkauttani oikein, jo siitä, etten voi hillitä itseäni, mitä tulee teidän omaisuutenne säilyttämiseen. Jotta kumminkin tästä lähtien oivallatte, että rakastan teitä niinkuin isän tulee lapsiansa rakastaa enkä tahdo isäpuolen tavalla saattaa teitä häviöön, mielin toteuttaa teitä koskevan aikeen, jota olen jo kauan aikaa ajatellut ja kypsästi harkiten suunnitellut. Te olette nyt jo siinä iässä, että voitte valita ammatin tai ainakin jonkin toimen, joka tuottaa teille vanhemmiksi ehdittyänne kunniaa ja hyötyä. Aikomukseni näet on jakaa omaisuuteni neljään osaan: kolme osaa minä annan teille, kullekin mitä hänelle kuuluu, tekemättä yhtään vääryyttä, ja neljännen pidän itse voidakseni elää ja tulla toimeen niin kauan kuin taivas sallii minun elää. Toivon kumminkin, että jokainen teistä, saatuaan haltuunsa hänelle kuuluvan osan omaisuudesta, valitsee jonkin niistä elämänurista, jotka teille nyt mainitsen. Täällä Espanjassa käytetään erästä sananpartta, joka on mielestäni aivan oikeaan osuva, niinkuin sananparret yleensä, koska ne ovat pitkäaikaisesta ja älykkäästä elämäkokemuksesta saatuja lyhyitä lauselmia; ja se, jota tarkoitan, kuuluu näin: 'Kirkko tai meri tai kuninkaan hovi', eli siis selvemmin sanoen: Sen, joka tahtoo saavuttaa kunniaa ja rikkautta, tulee joko ruveta kirkonmieheksi tai mennä merille harjoittamaan kaupaa tai lähteä hallitsijan palvelukseen hänen hoviinsa, sillä sanotaanhan myös: 'Parempi on muru kuninkaan

pöydästä kuin suuren herran lahja'. Minä sanon tämän siksi, että olisi minulle mieleistä ja on minun harras toivomukseni, että yksi teistä lähtee opintielle, toinen antautuu kauppiaksi ja kolmas palvelemaan kuningasta sodassa; on näet vaikeata päästä hoviin häntä palvelemaan, ja, vaikka sota ei tuottaisikaan suuria rikkauksia, siitä koituu kuitenkin yleensä suurta arvoa ja suurta mainetta. Kahdeksan päivän kuluessa minä annan teille kullekin täyden osanne puhtaassa rahassa, pidättämättä teiltä ropoakaan, kuten tulette näkemään. Sano-kaa minulle nyt, haluatteko noudattaa ajatustani ja neuvoani siinä, mitä olen teille ehdottanut.» Kun hän sitten kehoitti minua, veljeksistä vanhinta, vastaamaan, niin minä sanoin, ettei hänen mielestäni pitänyt luopua omaisuudestaan, vaan käyttää se kokonaisuudessaan aivan mielensä mukaan, sillä me olimme niin nuoria, että hyvin voimme hankkia itsellemme omaisuutta, ja huomautin lopuksi vielä, että aioin täyttää hänen toivomuksensa ja että itse halusin valita asetoimen palvelukseni siten Jumalaa ja kuningasta. Toinen veljeni lupasi samoin noudattaa isän toivomusta, päätti lähteä Intiaan ja käyttää liiketoimiin sen osan varoja, joka tulisi hänelle kuulumaan. Nuorin veli, joka nähdäkseni oli kaikkein älykkäin, sanoi aikovansa antautua kirkolliselle uralle ja lähteä Salamancaan päättämään aloittamansa opinnot.

Kun siis olimme päässeet yksimielisyyteen ja valinneet kukin oman ammatin, isämme syleili meitä kaikkia ja järjesti mainitsemassaan lyhyessä ajassa kaikki, mitä oli luvannut, antoi meille kullekin osuutemme, joka, mikäli muistan, oli kolmetuhatta dukaattia selvää rahaa (eräs setämme näet osti koko maatilan maksaen sen kätei-

sellä, jottei se joutuisi pois suvusta), ja jo samana päivänä sanoimme kaikki hyvästi rakkaalle isällemme. Koska minusta näytti säälimättömältä jättää vanha isä niin vähiin varoihin, taivutin hänet vielä samana päivänä ottamaan osakseni tulleista kolmestatuhannesta kaksituhatta dukaattia, sillä loppu riitti minulle niiden varusteiden hankkimiseen, joita sotilas tarvitsee. Esi-merkkiäni noudattaen veljenikin antoivat hänelle kumpikin tuhat dukaattia, joten isäni sai pitää neljätuhatta dukaattia puhdasta rahaa ja lisäksi kolmetuhatta, minkä arvoinen nähtävästi oli hänelle jäänyt osa omaisuutta, jota hän ei tahtonut myydä, vaan säilyttää kiinteimistönä. Niin me siis sanoimme jäähyväiset hänelle ja mainitulle sedällemme, kaikki sangen liikutettuina ja kyynelet silmissä. He kehoittivat meitä antamaan heille tietoa onnellisista tai onnettomista kohtaloistamme niin usein kuin meille suinkin tarjoutuisi siihen tilaisuutta. Me lupasimme, ja heidän meitä syleiltyään ja annettuaan meille siunauksensa yksi meistä lähti Salamancaan, toinen Sevillaan ja minä Alicanteen, missä sain kuulla, että siellä oli eräs genovalainen alus, joka otti parhailaan villalastia Genovaan.

Tänä vuonna tulee kuluneeksi kaksikolmatta vuotta siitä, kun minä lähdin isäni kodista. Vaikka olen kirjoittanut muutamia kirjeitä, en ole kaikkina näinä vuosina saanut minkäänlaista tietoa isästani enempää kuin veljistänikään; mutta nyt kerron lyhyesti, mitä minulle on tänä kuluneena aikana tapahtunut. Minä astuin laivaan Alicantessa, saavuin onnellisen matkan jälkeen Genovaan, matkustin sieltä Milanoon, missä hankin itseleni varukset, ja aioin sitten lähteä Piemontiin astuakseni riveihin; mutta ollessani jo matkalla Alessandria

della Pagliaan sain kuulla, että suuri Alban herttua oli marssimassa Flanderiin. Minä muutin suunnitelmaa, lähdin hänen mukaansa, palvelin hänen joukoissaan niissä taisteluissa, jotka hän suoritti, olin läsnä, kun kreivit Egmont ja Horn mestattiin, ja pääsin vänrikiksi Guadalajarasta kotoisin olevan kuuluisan päällikön Diego de Urbinan komennuksessa. Vähän aikaa sen jälkeen kuin olin saapunut Flanderiin, tuli tieto liitosta, jonka hänen pyhyytensä paavi Pius viides, nyt autuas vainaja, oli tehnyt Venezian ja Espanjan kanssa yhteistä vihollista turkkilaista vastaan, joka siihen aikaan oli laivastollaan valloittanut kuuluisan Kypron saaren; saari oli ollut venezialaisten hallussa, ja sen menettäminen oli surkea ja onneton tapaus.

Saatiin varma tieto siitä, että tämän liiton johtajana oli jalosukuinen Don Juan d'Austria, oivallisen kuninkaamme Don Felipen velipuoli, ja aivan yleisesti puhuttiin niistä valtavista sotavarustuksista, jotka olivat tekeillä. Kaikki tämä innosti ja kiihoitti sotaista mieltäni ja haluani saada ottaa osaa tulossaolevaan taisteluun, ja minä, vaikka oli toiveita, vieläpä melkein varma lupauskin, että pääsisin ensimmäisessä tarjoutuvassa tilaisuudessa ylenemään kapteeniksi, tahdoin siitä huolimatta jättää kaikki ja lähteä Italiaan, minne sitten lähdinkin. Minun onnekseni Don Juan d'Austria oli vastikään saapunut Genovaan ollen matkalla Napoliin liityäkseen laivastoineen Venezian laivastoon, kuten hän sitten teki Messinassa. Sanalla sanoen, minä otin osaa tuohon onnelliseen taisteluun jo jalkavaen kapteeniksi ylenneenä, mihin kunniakkaaseen virkaan minut oli johdattanut pikemmin hyvä onneni kuin oma ansioni. Ja tuo päivä, joka oli kristikunnalle ylen onnellinen, koska silloin

vapautuivat maailma ja kaikki sen kansat siihen saakka vallinneesta harhaluulosta, että turkkilaiset muka olivat voittamattomia merellä, tuona päivänä, sanon minä, jolloin ottomaanien ylpeys ja kopeus murrettiin, minä yksin olin onneton kaikkien onnellisten joukossa (onnellisempia näet olivat ne kristityt, jotka taistelussa kaa-tuivat, kuin ne, jotka jäivät eloon ja voittajiksi), sillä sen sijaan, että olisin voinut toivoa, jos olisin elänyt roomalaisten ajalla, saavani jonkin meriseppelen, jouduin tuota kunniakasta päivää seuranneena yönä vangiksi, ja käsiini ja jalkoihini pantiin raudat. Se tapahtui seuraavalla tavalla. Kun Algerian kuningas Uchali, uskalias ja hyväonninen merirosvo, oli hyökännyt maltalaisen päällikön aluksen kimppuun ja vallannut sen, niin että ainoastaan kolme ritaria jäi laivalla henkiin ja hekin vai-keasti haavoitettuna, niin Juan Andrean amiraalilaiva, jossa minä komppaniani kanssa olin, riensi sitä autta-maan, ja minä, tehden mitä tuli tehdä sellaisessa tilai-suudessa, hyppäsin vihollisen laivaan, joka samassa irtautui siitä aluksesta, jonka kimppuun oli hyökännyt, joten sotilaani eivät voineet minua seurata ja minä olin yksinäni vihollisten keskellä, joita en kyennyt vastusta-maan, koska heitä oli niin paljon; niin minä jouduin moneen kertaan haavoittuneena heidän käsiinsä. Ja koska, kuten te, hyvät herrat, varmaan olette kuulleet, Uchali pääsi pakenemaan koko laivueensa kanssa, täytyi minun jäädä hänen vangikseen, ja niin minä olin ainoa surullinen niin monien iloisten joukossa ja ainoa orja niin monien vapaitten joukossa, sillä sinä päivänä pääsi viisitoistatuhatta kristittyä, jotka kaikki olivat olleet soutajaorjina turkkilaisessa laivastossa, takaisin ikä-vöimäänsä vapauteen. Minut vietiin Konstantinopoliin,

missä suurturkki Selim nimitti minun herrani amiraaliksi, koska hän oli tehnyt tehtävänsä taistelussa ja oli urhoollisuutensa osoitukseksi tuonut mukanaan Maltan ritarikunnan sotalipun. Seuraavana vuonna, vuonna 1572, minä olin Navarinon luona soutajana amiraalilaivassa, jonka nimi oli *Kolme Lyhtyä*. Siellä minä näin ja huomasin, kuinka jätettiin käyttämättä tarjoutuva tilaisuus vallata satamassa Turkin koko laivasto, sillä kaikki merisotilaat ja janitshaarit, jotka laivastossa palvelivat, otaksuivat aivan varmaan, että heidän kimppuunsa hyökkättäisiin itse satamassa, ja pitivät siitä syystä varusteensa ja pasamakinsa, t.s. jalkineensa, varalla voidakseen heti paeta maihin hyökkäystä odottamatta; niin kovin he pelkäsivät meidän laivastoamme. Mutta taivaan tahdosta kävi toisin, ei suinkaan senvuoksi, että meikäläisiä johtava kenraali olisi tehnyt itsensä vika-pääksi johonkin virheeseen tai laiminlyöntiin, vaan kristikunnan syntien tähden ja siksi, että Jumala tahtoo ja sallii erilaisten vitsausten meitä aina kurittavan. Sitten Uchali vetäytyi Modoniin, lähellä Navarinoa sijaitsevaan saareen, laski väkensä maihin, linnoitti sataman suun ja pysytteli aivan hiljaa, kunnes Don Juan kääntyi kotiin. Tällä retkellä valloitettiin eräs kaleeri, jonka nimi oli *Saalis* ja jonka päällikkönä oli kuuluisan merirosvon Barbarossan poika. Sen valtasi napolilaisten amiraalilaiva nimeltä *Naarassusi*, jota johti tuo sodan ukonvaaja, joka samalla oli kuin isä sotilailleen, yrityksissään onnellinen ja milloinkaan voittamaton sotapäällikkö Don Alvaro de Bazán, Santa Cruzin markiisi. Ja minä mielin tässä kertoa, mitä tapahtui, kun *Saalis* valloitettiin. Barbarossan poika oli niin julma ja piteli vankejaan niin pahoin, että ne, jotka olivat hänen

aluksessaan soutajina, nähdessään Naarassuden käyvän keidän kimppuunsa ja heidät jo saavuttavan, jättivät kaikki yhtäikaa aivot, kävivät käsiksi kapteeniinsa, joka seisoi komentosillalla kiljuen heille, että soutaisivat nopeammin, heittivät hänet penkiltä toiselle peräkeulasta kokkaan saakka ja antoivat hänelle sellaisen kylvyn, että hän ei ehtinyt paljoa kauemmaksi kuin maston luo, kun hänen sielunsa jo oli päässyt helvettiin; niin julmasti, kuten sanoin, hän heitä kohteli ja niin kovin he häntä vihasivat. Me palasimme Konstantinopoliin, ja seuraavana vuonna, siis vuonna 1573, saatiin siellä kuulla, että Don Juan oli valloittanut Tunisin, temmannut tämän maan turkkilaisilta, asettanut Muley Hametin sen hallitsijaksi ja siten tuhonnut kaikki Muley Hamidan, maailman julmimman ja urhoollisimman maurin toiveet päästä jälleen sen hallitsijaksi. Tämä menetys pahoitti kovin suurturkin mieltä, ja niin hän, sillä oveluudella, joka on ominainen kaikille hänen sukunsa jäsenille, teki rauhan venezialaisten kanssa, jotka toivoivat sitä paljoa enemmän kuin hän itse, ja seuraavana vuonna, 1574, hän alkoi piirittää Goletaa ja lähellä Tunisia sijaitsevaa linnoitusta, jonka Don Juan oli jättänyt puolivalmiiksi. Kaikissa näissä sodanvaiheissa minä istuin soutajana voimatta ollenkaan toivoa pääseväni vapaaksi; en ainakaan toivonut saavuttavani vapautta lunnailta, sillä olin päättänyt olla kirjoittamatta isälleni onnettomasta kohtalostani.

Vihdoin valloitettiin Goleta ja valloitettiin toinen mainitsemani linnoitus, joita molempia paikkoja vastaan oli taistelemassa seitsemänkymmentäviisituhatta turkkilaista palkkasoturia sekä maureja ja arabialaisia koko Afrikasta, viidettäsatatuhatta miestä, ja tällä suurella sotajoukolla oli niin paljon ampumavaroja ja niin suuri

»He katkaisivatkin häneltä kaulan ja veivät hänen päänsä turk-
kilaisen laivaston päällikölle.»

»Vihdoin päätin turvautua erääseen luopioon, Murciaasta kotoisin olevaan mieheen, joka oli vakuuttanut olevansa hyvä ystäväni.»

määrä vallinkaivajia, että he olisivat voineet paljain käsin ja kourallisittain heittää niin paljon maata, että Goleta ja toinen linnoitus olisivat siihen peittyneet. Ensinnä menetettiin Goleta, jota oli siihen saakka pidetty mahdottomana valloittaa, eivätkä sen menetykseen olleet syynä sen puolustajat (he näet tekivät sitä puolustaessaan kaikki, mitä heidän tuli tehdä ja mihin he kykenivät), vaan se seikka, että juoksuautoja voitiin, kuten kokemus osoitti, erittäin helposti kaivaa tähän autioon hiekkaerämaahan. Muuten näet kohdattiin vettä jo kahden vaaksan syvyydessä, mutta turkkilaiset eivät kohdanneet sitä, vaikka kaivoivat kolme kyynärää, ja niin he rakensivat, hiekkasäkkejä käyttäen, niin korkeat vallitukset, että ne kohosivat linnoituksen muureja ylemmäksi, ja heidän siten ampuessaan korkeammalta ei kukaan voinut pitää puoliaan ja jatkaa puolustusta.

Yleinen mielipide oli, ettei meikäläisten olisi pitänyt sulkeutua Goletaan, vaan odottaa mairinnousua avoimella kentällä, mutta ne, jotka niin sanovat, puhuvat umpimähkään ja oikein tuntematta sellaisia seikkoja. Koska näet Goletassa ja linnoituksessa oli tuskin seitsemää tuhatta sotilasta, niin kuinka olisi sellainen pieni lukumäärä, olivatpa miehet kuinka urhoollisia tahansa, voinut lähteä avoimelle kentälle ja samalla pitää hallussaan linnoituksia niin suurta vihollisten lukumäärää vastaan? Ja kuinka olisikaan mahdollista, ettei linnoitus joudu häviöön, ellei se saa avustusta, varsinkin, kun niin lukuisat viholliset niin vääjäämättömästi sitä piirittävät ja lisäksi vielä omassa maassaan? Mutta monet olivat sitä mieltä, ja niin olin minäkin, että Jumala osoitti Espanjalle erikoista suosiota ja armoa jättäessään tuhon

omaksi tämän ilkitöitten tyyssijan ja suojan, joka syöjätären, sienen ja hävittävän koin tavoin raiskasi sinne hyödyttömästi tuhlattuja suunnattomia rahasummia vain säilyttääkseen muistoa siitä, että ikimuistettava ja voittamaton Kaarle V oli paikan kerran valloittanut, ikäänkuin olisi tarvinnut pitää yllä noita kiviröykkiöitä tehdäkseen säilyväksi muiston, joka elää ja tulee elämään iäti. Linnoituskin menetettiin, mutta turkkilaiset saivat sen valtoihinsa vain askel askelelta, sillä sitä puolustavat sotilaat taistelivat niin urhoollisesti ja väistymättä, että surmasivat heitä vastaan tehdyissä kahdessakymmenessä kahdessa yleisrynnäkössä enemmän kuin kaksikymmentäviisituhatta vihollista. Niistä kolmestasadasta meikäläisestä, jotka joutuivat vangeiksi, ei kukaan ollut haavoittumaton, mikä selvästi ja eittämättömästi todistaa heidän miehuuttaan ja urhoollisuuttaan ja kuinka hyvin he olivat puolustaneet ja säilyttäneet heidän hallussaan olevia paikkoja. Tällöin antautui pieni linnake eli torni, joka oli keskellä lampea ja Don Juan Zanogueran, Valenciasta kotoisin olevan aatelismiehen ja kuuluisan soturin päällikkyyden alaisena. Turkkilaiset ottivat vangiksi Goletan päällikön, Don Pedro Puertocarreron, joka oli tehnyt, mitä suinkin voi, puolustaessaan linnoitustaan ja pani sen menettämisen niin pahakseen, että kuoli mieliharmiin ollessaan matkalla Konstantinopoliin, minne häntä vangittuna kuljetettiin. Samoin otettiin vangiksi uuden linnoituksen päällikkö Gabrio Serbelloni, milanolainen aatelismies, mainio insinööri ja erittäin urhoollinen sotilas. Molemmissa linnoituksissa kuoli useita huomattavia henkilöitä, muiden muassa Pagan Doria, johanniittien ritarikunnan jäsen ja jalo mies, jollainen hän oli todistanut olevansa osoittamalla mitä suurinta auliutta

veljelleen, kuuluisalle Giovanni Andrea Dorialle. Hänen kuolemansa teki vielä valitettavammaksi se seikka, että hänet surmasivat muutamat arabialaiset, joiden haltuun hän oli itsensä uskonut havaittuaan linnoituksen olevan jo mennyttä. Nämä tarjoutuivat kuljettamaan hänet mauriksi puettuna Tabarcaa, joka on pieni satamapaikka tai varikko, jota genovalaiset ylläpitävät sillä rannikolla harjoittaessaan siellä korallinpyyntiä; mutta he katkaisivatkin häneltä kaulan ja veivät hänen päänsä turkkilaisen laivaston päällikölle, ja niin hän heidän avullaan todisti oikeaksi kastilialaisen sananparren, että petturia inhotaan, vaikka petos on mieleinenkin; kerrotaan näet, että amiraali antoi hirttää tuon lahjan tuojat, koska he eivät olleet jättäneet miestä hänen käsiinsä elävänä.

Niiden kristittyjen joukossa, jotka joutuivat vankeuteen, kun linnoitus menetettiin, oli eräs nimeltä Don Pedro de Aguilar, kotoisin joltakin paikkakunnalta Andalusiasta, en enää oikein tiedä mistä. Hän oli palvelnut linnoituksessa vänrikkinä ja oli merkittävä ja harvinaisen ymmärtäväinen sotilas sekä erikoisen lahjakas sillä alalla, jota nimitetään runoudeksi. Minä mainitsen tämän senvuoksi, että hänen kohtalonsa johdatti hänet minun kaleeriini ja soutupenkkiini ja minun herrani orjaksi. Ennenkuin mainitusta satamasta lähdimme, tämä ritari kirjoitti kaksi sonettia, kuin kaksi muistorunoa, toisen Goletan ja toisen uuden linnoituksen muistoksi. Ja minun täytyy tosiaan ne teille lukea, sillä osaan ne ulkoa ja uskon, että teille koituu niistä pikemmin nautintoa kuin ikävyyttä.

Kun vapautunut orja mainitsi Don Pedro de Aguilarin, Don Fernando katsahti kumppaneihinsa, ja he hymyili-

vät kaikki kolme. Kun hän sitten tuli maininneeksi sonetit, eräs heistä sanoi:

— Ennenkuin teidän armonne jatkaa kertomusta, pyydän teitä minulle sanomaan, miten tuon mainitsemanne Don Pedro de Aguilarin sitten kävi.

— Minä tiedän vain, — vastasi orja — että hän kahden vuoden kuluttua, jotka hän vietti Konstantinopolissa, pakeni arnautiksi puettuna erään kreikkalaisen vakoojan kanssa, mutta en tiedä, onko hän päässyt vapauteen, vaikka uskon niin käyneen, sillä vuotta myöhemmin näin mainitun kreikkalaisen Konstantinopolissa, voimatta kumminkaan häneltä tiedustella, kuinka heidän retkensä oli päättynyt.

— Hän pääsi kyllä vapaaksi, — vastasi aatelismies — sillä tuo Don Pedro on minun veljeni ja elää nyt kotipaikallamme terveenä ja hyvissä varoissa, on naimisissa ja kolmen lapsen isä.

— Jumalalle olkoon kiitos — sanoi orja — kaikesta hänelle osoittamastaan armosta, sillä minun nähdäkseni ei maan päällä ole onnea, jota voitaisiin verrata menetetyt vapauden takaisin saamiseen.

— Muuten — virkkoi aatelismies — minäkin osaan ulkoa veljeni sepittämät sonetit.

— Lausukaa ne siis, armollinen herra, — sanoi orja — sillä te varmaan osatte lausua ne paremmin kuin minä.

— Mielelläni; — vastasi aatelismies — Goletan muistoksi sepitetty sonetti kuuluu näin.

Neljäskymmenes luku,
jossa vapautuneen orjan kertomus jatkuu.

Sonetti.

Oi autuaat, te matalasta maasta
kuin linnut kohositte vapauteen
vuoks hyvyytenne nousten taivaaseen
— ei paina siipiänne tomun saasta.

Te hehkuin vihastanne nuorekkaasta
päin ylväin ryntäsitte melskeeseen,
ja hietikolta syli aavan veen
sai teidän, vihamiesten veren laasta.

Te sotaan sorruitte, mut voimaa murra
ei silti käsistänne kuolon valta
— te voitettuina voiton saitte vasta.

Ja kuolemanne, jota tulee surra,
tuo teille kunniaa maailmalta,
ja iäismaineen saatte taivahasta.

— Aivan samoin se on minunkin muistissani — sanoi
orja.

— Ja linnoituksesta sepitetty, ellen väärin muista,
— sanoi aatelismies — kuuluu näin:

S o n e t t i.

Nää rauniot, tää seutu hiljainen,
ne haastaa meille vuosisatain kieltä,
ja täällä sielut kolmentuhannen
nous taivaaseen ja autuuden sai sieltä.

He kauan taistelivat uhmaten,
mut turhaan osoittaen urhomieltä;
he uupuivat ja kärkiin peitsien
niin masentuivat ylivoiman tieltä.

Niin, tähän paikkaan liittyy moni taru,
ja murhe huokaa näistä raunioista —
niin paljon aikain mennessä ne näki.

Mut milloinkaan tää mantu kuollut, karu
ei nähnyt ole sankaruutta moista,
kuin osoitti tuo jalo, ylväs väki.

Sonetit herättivät melkoista mieltymystä, vapautunut orja iloitsi kuulemistaan entistä kumppania koskevista uutisista ja jatkoi kertomustaan näin:

— Kun siis Goleta ja linnoitus olivat valloitetut, turkkilaiset ryhtyivät hävittämään Goletaa (linnoitus näet oli niin pahoin pidelty, ettei siinä ollut mitään hävittämistä) ja voidakseen tehdä työn nopeammin ja vähemmällä vaivalla miinoittivat paikan kolmesta kohdasta; mutta mikään miinoista ei kyennyt räjähdyttämään vanhoja muureja, vaikka niitä pidettiin heikoimpana osana; sitävastoin kaikki, mitä oli jäänyt jäljelle »Luostariveljen» rakentamasta uudesta linnakkeesta, sortui maahan aivan helposti. Laivasto palasi sitten riemuitsevana voittajana Konstantinopoliin, ja muutamia kuuksia myöhemmin kuoli herrani Uchali, jota mainittiin

nimellä *Uchali Fartach*, joka on turkinkielinen nimi ja merkitsee samaa kuin *syhyinen luopio*. Se hän näet todella olikin, ja turkkilaisten keskuudessa on tapana antaa toisilleen sellaisia liikanimiä jonkin vian tai jonkin hyvän ominaisuuden mukaan. Tämä johtuu siitä, että heidän keskuudessaan on ainoastaan neljä sukunimeä, jotka kuuluvat Osmanin hallitsijasuvulle; muut taas, kuten sanoin, saavat nimensä ja liikanimensä milloin ruumiillisista vammoistaan, milloin sielullisista hyvistä ominaisuuksistaan. Mainittu syhyinen mies oli ollut neljätoista vuotta suursulttaanin soutajaorjana ja oli täyttänyt neljäviidettä vuotta, kun luopui kristinuskosta harmistuneena ja kostonhaluisena siitä, että eräs turkkilainen löi häntä korvalle hänen istuessaan soutamassa. Hän oli niin urhoollinen, että pääsi, turvautumatta niihin häpeällisiin keinoihin ja välineihin, joita muut suurturkit yletessään käyttävät, Algerian kuninkaaksi ja sitten ylipäälliköksi merellä, mikä on kolmas ylimmistä arvoasteista siinä valtakunnassa. Hän oli kotoisin Calabriasta, mielenlaadultaan kunnollinen mies, ja kohteli orjiaan sängen inhimillisesti. Hänellä oli niitä lopulta kolmetuhatta, ja hänen kuolemansa jälkeen nämä jaettiin, niinkuin hän oli testamentissaan määrännyt, sulttaanin ja hänen palveluksessaan olevien luopioitten kesken (sulttaanilla näet on kaikissa kuolemantapauksissa yhtäläinen perintöoikeus kuin vainajan lapsilla). Minut sai eräs venezialainen luopio, joka oli joutunut Uchalin vangiksi ollessaan laivapoikana eräässä aluksessa. Tämä piti hänestä niin paljon, että hänestä tuli eräs hänen suurimpia suosikkejaan, mutta myös kaikkein julmin uskonluopio, mitä milloinkaan on nähty. Hänen nimensä oli Hassan Aga, hän kokosi erittäin suuren omai-

suuden ja pääsi Algerian kuninkaaksi. Minä seurasin häntä sinne Konstantinopolista, varsin tyytyväisenä siihen, että pääsin niin lähelle Espanjaa, ei siksi, että olisin ajatellut kenellekään kirjoittaa onnettomasta koh- talostani, vaan siksi, että saisin nähdä, oliko onni Alge- riassa minulle suopeampi kuin Konstantinopolissa, missä olin jo yrittänyt käyttää tuhatta eri keinoa päästäkseni pakenemaan, kumminkaan siinä onnistumatta. Algeriassa minä ajattelin etsiä uusia keinoja saavuttaakseni, mitä niin hartaasti halusin, sillä vapaaksipääsemisen toivo ei koskaan sammunut mielestäni, ja ellei siinä, mitä suunnittelin, ajattelin ja toteutin, menestys vastannut toiveita, en sittenkään menettänyt rohkeuttani, vaan kuvittelin ja etsin aina jotakin uutta toivetta, joka saat- toi minua tukea, olipa se kuinka vähäinen ja heikko tahansa. Siten minä säilyin hengissä suljettuna vanki- laan eli taloon, jota turkkilaiset mainitsevat *bañon* nimellä ja johon he sulkevat kristityt vangit, kuninkaan ja yksityisten henkilöitten omistamat sekä ne, joita nimi- tetään varastovangeiksi, mikä merkitsee, että he kuulu- vat raadille ja että heitä käytetään kaupungissa julkisiin töihin ja muihin toimiin. Viimeksimainittuun luokkaan kuuluvien orjien on hyvin vaikea saada takaisin vapaut- taan; koska näet he kuuluvat yhteiskunnalle eikä heillä ole yksityistä isäntää, ei ole ketään, kenen kanssa he voisivat neuvotella lunnasta, vaikka voisivatkin niitä maksaa. Näihin bañoihin, kuten sanoin, tapaavat muu- tamat yksityishenkilötkin tuoda orjiansa, varsinkin sel- laisia, jotka voidaan ostaa vapaiksi, koska voivat heitä siellä säilyttää hyvässä turvassa ja joutilaina, kunnes lunnaat saapuvat. Ne kuninkaan orjat, jotka aiotaan ostaa vapaiksi, eivät hekään käy työssä muun orjajoukon

kanssa, ellei lunnaitten saapuminen viivästy; jos niin käy, niin heidät pakotetaan tekemään työtä ja menemään toisten kanssa keräämään polttopuita (mikä ei ole suinkaan helppoa työtä), jotta he kirjoittaisivat kotiin entistä hartaammin.

Minä olin sellainen lunnasvanki; kun näet saatiin tietää, että olin kapteeni, ei ollenkaan auttanut, vaikka huomautin vähäisistä mahdollisuuksistani ja varattomuudestani, vaan minut luettiin aatelismiesten ja lunnasvankien joukkoon kuuluvaksi. Minut pantiin kahleeseen, pikemmin vain merkiksi siitä, että olin lunnasvanki, kuin siksi, että olisin varmemmin vankilassa säilynyt, ja niin minä elelin tuossa bañossa monien muiden ritarien ja ylhäisten miesten kanssa, joista odotettiin saatavan lunnaita; ja vaikka nälkä ja alastomuus toisinaan, vieläpä melkein aina, meitä ahdisti, ei kumminkaan mikään muu kiusannut meitä niin kuin se, että meidän täytyi alinomaa kuulla ja nähdä niitä milloinkaan ennen näkemättömiä tai kuulemattomia julmuuksia, joita herrani teki kristityille. Hän antoi joka päivä hirttää jonkun, seivästää toisen, leikata korvat kolmannelta, ja tuo tapahtui niin vähistä syistä tai ilman mitään syytä, että turkkilaisetkin ymmärsivät hänen menettelevän niin vain siksi, että se häntä huvitti, ja siksi, että hän luonnonlaadultaan oli koko ihmissuvun pyöveli. Hänestä suoriutui hyvin ainoastaan eräs espanjalainen sotilas, jonka nimi oli Saavedra. Vaikka tämä oli tehnyt sellaisia tekoja, jotka tulevat elämään siellä vielä kauan kansan muistissa, ja kaikki vain päästäkseen jälleen vapaaksi, ei Hassan Aga milloinkaan häntä lyönyt, ei käsenyt lyödä eikä sanonut hänelle koskaan pahaa sanaa; mutta me kaikki pelkäsimme, että hän joutuisi seivästetyksi

pienimmäinkin seikan vuoksi niistä monista, joita hän teki, ja samaa pelkäsi hän itse useat kerrat. Ellei tässä olisi niin vähän aikaa, kertoisin teille nyt hiukan siitä, mitä tämä sotilas teki, ja se olisi varmaan omansa huvittamaan ja ihmetyttämään teitä paljoa enemmän kuin kertomus omista kohtaloistani.

Sanon siis, että vankilamme pihan puolella olivat erään rikkaan ja ylhäisen maurin talon ikkunat, jotka, kuten maurien maassa yleensä, olivat pikemmin vain luokkuja kuin ikkunoita ja sitäpaitsi vielä varustetut erittäin vahvoilla ja tiheillä rautaristikoidella. Sattui sitten eräänä päivänä, että minä olin kolmen toverini kanssa vankilapihamme pengermällä, missä aikaamme kuluttaaksemme yritimme hyppiä kahleet jaloissa; me näet olimme yksin, sillä kaikki muut kristityt olivat lähteneet työhön. Minä tulin sattumalta katsataneeksi ylöspäin ja huomasin, että eräästä sellaisesta ristikolla varustetusta ikkunasta kuin äsken mainitsin pisti esiin ruokokeppi, jonka toiseen päähän oli sidottu vaatekappale, ja että keppi liikkui edestakaisin, ikäänkuin se olisi siten meille viittonut, että meidän piti mennä luo ja ottaa se. Me katselimme ja mietimme asiaa, ja sitten eräs meistä meni ja asettui kepin alle nähdäkseen, pudotettaisiinko se alas vai mitä tapahtuisi; mutta hänen ehdittyään luo keppiä kohotettiin ja liikutettiin sivuille päin, kuin olisi päätä pudistaen annettu kieltävä merkki. Toverini palasi, keppi painui alas ja alkoi taas tehdä samoja liikkeitä kuin aluksi. Sitten sinne meni toinen toverini, ja hänen kävi samoin kuin ensimmäisen. Viimein meni sinne kolmaskin, ja hänen kävi samoinkuin ensimmäisen ja toisen. Sen huomattuani minäkin tahdoin koettaa onneani, ja minun sinne mentyäni ja pysähdyttyäni kepin alle pitelijä

irroitti kätensä ja keppi putosi jalkojeni eteen bañon pihalle. Minä kiiruhdin heti irrottamaan liinaa, jossa huomasi solmun, ja siinä oli kymmenen ciania, maurien keskuudessa käytännössä olevaa halpaa kultarahaa, joka vastaa kymmentä reaalia meidän rahassamme. Sanomattakin on selvää, että löytö minua ilahdutti; minä näet olin yhtä tyytyväinen kuin hämmästynyt ajatellessani, mistä tämä onni saattoi tulla meille ja erikoisesti minulle, koska se seikka, ettei keppiä oltu suostuttu heittämään alas kenellekään muulle kuin minulle, selvästi osoitti, että tämä hyvä teko oli tarkoitettu juuri minulle. Minä otin kauniit rahat, katkaisin kepin, palasin pengermälle, katselin ikkunaa ja näin siitä pistävän esiin aivan valkoisen käden, joka nopeasti sen avasi ja jälleen sulki. Siitä me ymmärsimme tai olimme ymmärtävinämme, että joku tuossa talossa asuva nainen oli tehnyt meille tämän hyvän työn, ja niin me kiitollisuutemme osoitukseksi tervehdimme maurilaiseen tapaan kumartamalla päätämme, taivuttamalla syvään vartaloamme ja laskemalla käsivarret rinnalle. Pian senjälkeen samasta ikkunasta pistettiin ulos ruokokepin kappaleista tehty pieni risti, joka sitten kohta jälleen vedettiin sisään. Tämä merkki vahvisti meidän ajatustamme, että tuossa talossa varmaan oli orjana joku kristitty nainen ja että hän oli tehnyt meille tämän hyvän työn, mutta käden valkeus ja näkemämme rannerenkaat estivät meitä sitenkin niin ajattelemasta, ja me otaksuimme, että nainen varmaan oli joku uskostaan luopunut kristitty. Sellaisia heidän omat isäntänsä aivan yleisesti ottavat laillisiksi aviovaimoikseen ja pitävät sitä vielä onnenakin, sillä heidän mielestään he ovat parempia kuin heidän oman kansansa naiset. Kaikki meidän arvelumme olivat kum-

minkin hyvin kaukana asian todellisuudesta. Mutta tästä lähtien meidän ainoana huvinamme oli katsella ylös ikkunaan, mihin ruokokeppi oli ilmaantunut toivon tähdeksi, ja pitää sitä omana johtotähtenämme. Kului kumminkin kaksi viikkoa, joiden aikana emme nähneet keppiä, ei kättä eikä mitään muutakaan merkkiä. Vaikka me tänä aikana yritimme kaikella utteruudella saada tietää, kuka tuossa talossa asui ja oliko siellä joku uskostaan luopunut kristitty nainen, emme löytäneet ketään, joka olisi voinut meille sanoa muuta kuin että talossa asui ylhäinen ja rikas mauri nimeltä Hadshi Murad, Patan linnan entinen päällikkö, mikä virka heidän keskuudessaan on erittäin korkea. Mutta sitten, kun kaikkein vähimmin osasimme odottaa sieltä satavan lisää cianeja, näimme äkkiarvaamatta taas ilmaantuvan ikkunaan ruokokepin ja siihen sidotun vaatekapaleen, jossa oli entistä suurempi solmu, ja tämä tapahtui samoin kuin edellisellä kerralla sellaiseen aikaan, jolloin vankilan piha oli autio ja tyhjä. Me uudistimme tekemämme kokeen; kaikki muut menivät ennen minua, mutta keppiä ei annettu kenellekään heistä, vaan se pudotettiin vasta, kun minä tulin luo. Minä avasin solmun ja löysin siitä neljäkymmentä Espanjan dukaattia sekä arabiankielisen kirjeen, ja kirjeen loppuun oli piirretty iso risti. Minä suutelin ristiä, otin dukaatit ja palasin pengermälle. Me tervehdimme jälleen kaikki kunnioittavasti, käsi ilmaantui taas näkyviin, minä selitin eleillä, että aioin lukea kirjeen, ja ikkuna suljettiin. Me seisoiimme siinä hämmästyneinä ja iloisina siitä, mitä oli tapahtunut, ja, kun kukaan meistä ei osannut arabiaa, halumme oli suuri saada tietää kirjeen sisältö, mutta vielä suurempi oli vaikeus, kun etsimme sellaista henkilöä,

joka sen meille lukisi. Vihdoin päätin turvautua erääseen luopioon, Murciaista kotoisin olevaan mieheen, joka oli vakuuttanut olevansa hyvä ystäväni ja oli kahden kesken ollessamme antanut minulle pantin, joka velvoitti häntä säilyttämään omana tietonaan kaikki hänelle uskomani salaisuudet. Muutamat uskonluopiot näet ottavat yleisesti, kun heillä on aikomus palata kristittyjen maahan, mukaansa joidenkin ylhäisten orjien todistuksia, joissa nämä todistavat, niin hyvin kuin voivat, että tämä uskonluopio on kunnan mies, että hän on aina tehnyt hyvää kristityille ja että hän haluaa paeta ensimmäisessä tarjoutuvassa tilaisuudessa. Muutamat hankkivat itselleen sellaisia todistuksia rehellisissä aikeissa, mutta toiset käyttävät niitä miten sattuu ja miten heille on edullisinta: jos näet lähtevät ryöstöretkille johonkin kristittyyn maahan ja sattuvat joutumaan haaksirikkoon tai vangeiksi, niin he ottavat esiin todistuksensa ja sanovat näistä papereista käyvän ilmi, missä aikeissa olivat tulleet, että heillä oli aikomus jäädä kristittyjen maahan ja että he siitä syystä olivat saapuneet toisten turkkilaisten kanssa näiden lähtiessä sotaretkelle. Siten he välttävät ensimmäisen heitä kohtaavan kiivauden ja pääsevät sovintoon kirkon kanssa joutumatta kokemaan mitään pahaa, palaavat sitten tilaisuuden sattuessa Berberiaan ja ovat aivan samanlaisia kuin ennen. Toiset taas käyttävät ja hankkivat itselleen näitä papereita hyvässä tarkoituksessa ja jäävät kristittyjen maahan. Eräs sellainen uskonluopio oli tämä minun ystäväni. Hänellä oli meiltä kaikilta saatuja todistuksia, joissa me suosittelimme häntä parhaamme mukaan, ja maurit, jos olisivat nämä paperit löytäneet, olisivat varmaan polttaneet hänet elävältä. Minä sain tietää, että hän osasi erittäin hyvin

arabiankieltä, eikä ainoastaan puhua, vaan myös kirjoittaa. Ennenkuin asiani hänelle täydellisesti ilmaisin, pyysin häntä kuitenkin lukemaan tuon kirjeen, jonka sanoin sattumalta löytäneeni jostakin loukosta makuusuojassani. Hän avasi sen, silmäili sitä ja otti siitä selkoa pitkän aikaa mutisten jotakin hampaittensa lomitse. Minä kysyin häneltä, ymmärsikö hän sen; hän vastasi hyvin ymmärtävänsä ja pyysi minua, jos halusin, että hän sen minulle kääntäisi sanasta sanaan, antamaan mustetta ja kynää, jotta hän voisi suorittaa työn paremmin. Me annoimme hänelle, mitä hän pyysi, hän käänsi kirjettä hiljalleen ja saatuaan sen valmiiksi sanoi:

— Kaikki, mitä tässä on espanjaksi kirjoitettu, vastaa kirjaimellisesti maurilaisen kirjeen sisältöä, ja huomattava on, että kaikkialla, missä on kirjoitettu *Lela Marien*, tarkoitetaan *Neitsyt Mariaa*.

Me luimme kirjeen, jonka sisällys oli seuraava:

»Kun minä olin pieni tyttö, oli isälläni orjatar, joka opetti minulle kristityn *salán* äidinkielelläni ja kertoi minulle paljon Lela Marienista. Tämä kristitty nainen kuoli, ja minä tiedän, ettei hän joutunut ikuiseen tuleen, vaan Allahin luo, sillä minä olen jälkeenpäin nähnyt hänet kaksi kertaa ja hän on sanonut minulle, että minun pitäisi lähteä kristittyjen maahan näkemään Lela Maria, joka minusta paljon pitää. Mutta minä en tiedä, kuinka sinne pääsen: minä olen nähnyt paljon kristittyjä tästä ikkunasta, mutta kukaan muu kuin sinä ei ole näyttänyt minusta ritarilta. Minä olen hyvin kaunis ja naimaton, ja minulla on paljon rahoja mukaan otettaviksi; harkitse nyt, voitko järjestää niin, että pääsemme lähtemään, niin saat minut vaimoksesi, jos haluat, kun ehdimme perille; mutta ellet halua, ei sekään haittaa,

sillä Lela Marien kyllä antaa minulle sen, jonka kanssa menen naimisiin. Minä olen tämän kirjoittanut; harkitse sinä, kenelle annat sen luettavaksi; älä luota kehenkään mauriin, sillä he ovat kaikki petollisia. Tämä minua kovin huolestuttaa, ja toivoisin oikeastaan, ettet ilmaisisi asiaa kenellekään; jos näet isäni saa sen tietää, niin hän antaa kohta heittää minut kaivoon ja peittää kivillä. Minä panen ruokokeppiin langan; sido vastaus siihen, ja ellet osaa kirjoittaa arabiankieltä, ilmoita asia eleillä; Lela Marien kyllä pitää huolen siitä, että minä ymmärrän, mitä tarkoitat. Hän ja Allah sinua varjelkoot ja samoin tämä risti, jota minä suutelen monet kerrat, sillä niin minua opetti orjanainen».

Ymmärrätte hyvin, hyvät naiset ja herrat, että meillä oli syytä ihmetellä ja iloita tämän kirjeen sisällyksestä; ja ihmettely samoin kuin ilokin oli niin suuri, että luopio ymmärsi, ettei tätä paperia ollut löydetty sattumalta, vaan että se todella oli kirjoitettu jollekin meistä. Siksi hän pyysi meitä siinä tapauksessa, että hänen arvelunsa oli oikea, luottamaan häneen ja ilmaisemaan asian hänelle, sillä hän tahtoi uskaltaa henkensä, jotta pääsisimme vapaiksi. Niin sanoen hän otti povestaan metallisen ristiinnaulitun kuvan ja runsaita kyyneliä vuodattaen vannoi sen Jumalan nimessä, jota tuo kuva esitti ja johon hän, vaivainen syntinen, hartaasti ja lujasti uskoi, olevansa meille uskollinen ja pitävänsä omana tietonaan kaikki, mitä halusimme hänelle ilmoittaa; hän näet sanoi otaksuvansa ja melkein varmaan aavistavansa, että me saisimme vapautemme takaisin hänen avullaan, joka oli tuon kirjeen kirjoittanut, ja että hän itsekin näkisi toiveensa toteutuvan, nimittäin pääsevänsä takaisin äitinsä, pyhän kirkon helmaan, josta hän oli tietämättö-

myytensä ja synnillisyytensä tähden erotettu ja leikattu pois kuin mädäntynyt jäsen. Luopio sanoi kaiken tuon vuodattaen niin paljon kyyneliä ja osoittaen niin syvää katumusta, että me kaikki yksimielisesti suostuimme ja päätimme ilmoittaa hänelle koko asian; ja niin me selitimme hänelle kaikki, mitään salaamatta. Me näytimme hänelle pienen ikkunan, johon ruokokeppi tapasi ilmaantua, hän pani talon merkille ja lupasi erikoisen huolellisesti ottaa selville, keitä talossa asui. Me sovimme myös siitä, että olisi hyvä vastata maurilaisnaisen kirjeeseen, ja nyt, kun meillä oli henkilö, joka osasi sen tehdä, luopio kirjoitti heti paperiin, mitä minä hänelle sanelin, ja siinä olivat täsmälleen nämä sanat, jotka nyt teille lausun. Voin niin sanoa, sillä kaikesta, mitä minulle silloin tapahtui tärkeätä, ei ole mitään häipynyt mielestäni eikä tule häipymäänkään niin kauan kuin elän. Maurilaisnaiselle kirjoitettu vastaus oli siis seuraavanlainen:

»Totinen Allah sinua suojelkoon, valtiattareni, ja se siunattu Marien, joka on totinen Jumalan äiti ja on tuonut sinun sydämeesi ajatuksen, että sinun tulee lähteä kristittyjen maahan, koska hän sinua rakastaa. Rukoile sinä häntä, että hän suvaitsee ilmoittaa sinulle, kuinka voit toteuttaa, mitä hän käskää sinun tehdä, sillä hän on niin hyvä, että hän varmasti sen tekee. Omasta puolestani ja kaikkien niiden kristittyjen puolesta, jotka ovat täällä minun kanssani, minä lupaan, että teemme sinun hyväksesi, mitä suinkin voimme, vaikka se maksaisi henkemme. Muista kirjoittaa minulle ja ilmoittaa, mitä aiot tehdä, niin minä vastaan sinulle aina, sillä suuri Allah on antanut meille erään kristityn orjan, joka osaa puhua ja kirjoittaa sinun kieltäsi niin hyvin kuin tästä kirjeestä näet. Sinä siis voit pelkäämättä ilmoittaa meille,

mitä ikänä tahdot. Mitä tulee siihen, että sanot rupeavasi vaimokseni, jos pääset kristittyjen maahan, lupaan puolestani sen sinulle hyvänä kristittynä, ja tiedä, että kristityt täyttävät lupauksensa paremmin kuin maurit. Allah ja hänen äitinsä Marien suojelkoot sinua, valtiattareni.»

Kun tämä kirje oli kirjoitettu ja sinetöity, odotin kaksi päivää, kunnes vankilan piha oli tyhjä, kuten edellisillä kerroilla, ja lähdin sitten, kuten tavallisesti, kävelemään pengermälle nähdäkseni, tulisiko ruokokeppi näkyviin; eikä kauan kestänytään, kun se jo ilmaantui. Vaikka en voinut erottaa, kuka sen pisti ulos, minä sen huomatuani näytin kirjettä kuin osoittaakseni, että keppiin oli sidottava lanka; mutta se olikin siihen jo sidottu, minä kiinnitin siihen kirjeen, ja aivan pian ilmestyi jälleen näkyviin meidän toivontähtemme ja siihen sidottu solmu, joka oli kuin valkoinen rauhanlippu. Se pudotettiin alas, minä otin sen ja löysin vaatteen sisästä enemmän kuin viisikymmentä dukaattia, kaikenlaisia kultaja hopearahoja, jotka tekivät ilomme enemmän kuin viisikymmenkertaiseksi ja vahvistivat toivoamme, että saisimme vapautemme takaisin. Samana iltana luopiomme palasi ja sanoi saaneensa tietää, että tuossa talossa asui sama mauri, josta meille oli kerrottu, nimeltään Hadshi Murad, aivan suunnattoman rikas mies, jolla oli yksi ainoa tytär, koko hänen omaisuutensa perijätär, että tämä koko kaupungin yleisen mielipiteen mukaan oli Berberian kaunein nainen ja että monet sinne saapuneet varakuninkaat olivat pyytäneet häntä puolisokseen hänen kumminkaan suostumatta missään tapauksessa menemään naimisiin. Luopiomme oli saanut vielä tietää, että hänellä oli ollut kristitty orjatar, joka kum-

minkin oli jo kuollut. Kaikki tämä sopi hyvin siihen, mitä olimme kirjeestä lukeneet.

Me ryhdyimme nyt heti luopion kanssa neuvottelemaan, miten menettelisimme voidaksemme viedä mukamme maurilaisnaisen ja päästä kaikin kristittyjen maahan, ja vihdoin sovimme siitä, että toistaiseksi odottaisimme uutta tiedonantoa Zoraidalta, — se näet oli hänen nimensä, vaikka hän nyt haluaa olla nimeltään Maria — sillä me ymmärsimme aivan hyvin, että juuri hän, eikä kukaan muu, tulisi hankkimaan meille mahdollisuuden selviytyä kaikista näistä vaikeuksista. Kun olimme siitä sopineet, sanoi luopio, ettei meidän tarvinnut olla huolissamme, sillä hän toimittaisi meidät vapaiksi, vaikka joutuisi vaaraan menettää henkensä. Vankilan pihalla oli neljänä päivänä väkeä, ja se oli syynä siihen, ettei ruokokeppi ilmaantunut näkyviin sinä aikana, mutta tuon ajan kuluttua ja pihan ollessa taas autiona samoin kuin aikaisemmin se ilmaantui jälleen ikkunaan, ja siihen oli sidottu niin suuri nyytti, että siitä voi toivoa koituvan jotakin erinomaista. Keppi ja nyytti heitettiin minun eteeni, ja minä löysin siitä uuden kirjeen ja sata kultadukaattia eikä mitään muuta rahaa. Luopio oli siinä läsnä, me annoimme hänelle kirjeen luettavaksi makuuhuoneessamme, ja hän sanoi sen sisältävän seuraavaa:

»Minä en tiedä, herrani, kuinka voin järjestää asiat niin, että pääsemme Espanjaan, eikä Lela Marien ole minulle sitä sanonut, vaikka olen häneltä sitä kysynyt. Mahdollista on vain, että minä annan teille tästä ikkunasta niin paljon kultarahoja kuin suinkin; ostakaa niillä vapaiksi itsenne ja ystävänne, ja lähteköön yksi teistä kristittyjen maahan, ostakoon sieltä aluksen ja tulkoon

noutamaan toisia. Minut löydetään isäni puutarhasta, joka sijaitsee Babazon-portin luona meren rannalla, missä tulen oleskelemaan koko tämän kesän isäni ja palvelusväkeni kanssa. Sieltä te voitte yön aikana mitään pelkäämättä minut noutaa ja viedä alukseen; ja muista, että sinun tulee ottaa minut vaimoksesi; ellet sitä tee, niin minä pyydän Marienia rankaisemaan sinua. Ellet luota kehenkään niin, että voisit lähettää hänet hakemaan alusta, osta itsesi vapaaksi ja lähde itse; minä näet tiedän, että sinä tulet takaisin varmemmin kuin kukaan muu, koska olet ritari ja kristitty. Hanki itsellesi selko, missä puutarha sijaitsee, ja sinun jälleen kävellessäsi täällä edestakaisin minä siitä tiedän, että olet yksin vankilan pihalla, ja annan sinulle paljon rahaa. Allah varjeltkoon sinua, herrani.»

Sellainen oli toisen kirjeen sanamuoto ja sisällys, ja kuuntelijat olivat tuskin saaneet sen tietää, kun jokainen tarjoutui vapaaksiostettavaksi ja lupasi täsmällisesti lähteä matkaan ja taas palata. Minäkin tarjouduin niin tekemään, mutta luopio vastusti kaikkea tätä sanoen, ettei hän missään tapauksessa suostuisi siihen, että joku pääsisi vapaaksi ennen kaikkia toisia, sillä kokemus oli hänelle opettanut, kuinka huonosti vapautetut pitivät orjuudessa antamiaan lupauksia. Ylhäiset orjat näet olivat usein koetelleet tätä keinoa ja ostaneeet vapaaksi jonkun, jonka piti matkustaa Valenciaan tai Mallorcaan, rahoja mukanaan, voidakseen varustaa aluksen ja palata noutamaan niitä, jotka olivat ostaneeet hänet vapaaksi; mutta sellaiset miehet eivät olleetkaan palanneet, sillä saavutettu vapaus ja pelko, että sen jälleen menettäisivät, häivytti heidän muististaan kaikki sitoumukset. Osoitukseen todeksi, mitä oli meille sanonut, hän kertoi

meille lyhyesti, kuinka juuri siihen aikaan oli käynyt muutamien kristittyjen ritarien, merkillisimmän tapauksen, mitä milloinkaan oli sattunut niillä seuduilla, missä kuitenkin alinomaan tapahtui mitä kauheimpia ja merkellisimpiä asioita. Hänen lopullinen mielipiteensä oli, että nyt voitiin ja tulikin menetellä vain siten, että rahat, jotka oli ajateltu käyttää jonkun kristityn lunnaksi, annettaisiin hänelle, jotta hän niillä ostaisi Algeriassa aluksen sanoen syyksi, että aikoi ruveta kauppiaksi ja ryhtyä harjoittamaan kauppaa Tetuanissa ja läheisillä rannikoilla, ja että hänen päästyään aluksen omistajaksi voitaisiin helposti tehdä suunnitelma, kuinka heidät kaikki saataisiin vankilasta pois ja alukseen. Se kävisi päinsä sitä helpommin, jos maurilaisnainen, kuten hän itse sanoi, antaisi rahoja heidän kaikkien lunnaksi, sillä heidän päästyään vapaiksi olisi mitä helpointa nousta alukseen vaikka keskellä päivää. Suurin vaikeus oli hänen sanojensa mukaan siinä, etteivät maurit salli kenenkään luopion ostaa tai omistaa alusta, ellei se ole merirosvousta varten tarkoitettu suuri laiva; he näet pelkäävät, että aluksen ostaja, varsinkin, jos hän on espanjalainen, haluaa saada sen vain lähteäkseen kristittyjen maahan; mutta tästä pulasta hän kumminkin arveli pääsevänsä siten, että eräs Tangerista kotoisin oleva mauri tulisi osakkaaksi alusta ostettaessa ja kauppavoittoa jaettaessa ja että hänen tällä keinolla onnistuisi saada omakseen alus, minkä tapahduttua kaikki muu seuraisi itsestään. Vaikka minusta ja tovereistani olisi tuntunut paremmalta lähettää joku hakemaan alusta Mallorcasta, niinkuin maurilaisnainen oli ehdottanut, emme kumminkaan uskaltaneet vastustella luopiota, sillä pelkäsimme, että hän, elleimme tehneet niinkuin

hän sanoi, ilmiantaisi meidät ja saattaisi hengenvaaraan ilmaistemalla neuvottelut Zoraidan kanssa, jonka edestä me kaikki olisimme olleet valmiit antamaan henkemme. Päätimme siis jättää itsemme Jumalan ja luopion huomaan ja lähetimme kohta Zoraidalle vastauksen sanoen, että tulisimme tekemään kaikki, mihin hän meitä kehoitti, sillä hän oli suunnitellut asian niin hyvin kuin Lela Marien sen oli hänelle ilmoittanut, ja hänestä yksin riippui, siirrettiinkö aikeen toteuttaminen tuonnemmaksi, vai pantiinko se kohta täytäntöön. Minä tarjouduin jälleen hänen miehekseen, ja seuraavana päivänä, kun vankilan piha sattui olemaan tyhjänä, Zoraida antoi meille monessa eri erässä ruokokepin ja siihen sidotun nyytin avulla tuhat kultadukaattia ja kirjeen, jossa ilmoitti seuraavana dshumana, t. s. perjantaina, muuttavansa isänsä huvilaan ja ennen lähtöään antavansa meille vielä lisää rahoja; elleivät nekään riittäisi, piti meidän toimittaa hänelle siitä tieto, ja hän hankkisi meille niin paljon kuin halusimme; hänen isällään näet oli niin paljon rahaa, ettei hän summaa kaipaisi, sitä vähemmän, kun Zoraidan hallussa olivat kaikki avaimet.

Me annoimme heti viisisataa dukaattia luopiolle aluksen ostamista varten, kahdellasadalla minä ostin itseni vapaaksi antamalla rahat eräälle Valenciasta kotoisin olevalle kauppiaille, joka siihen aikaan oleskeli Algeriassa ja osti minut kuninkaalta vapaaksi menen takuuseen minusta ja antaen sanansa siitä, että suorittaisi lunnaat kohta, kun seuraava laiva saapuisi Valenciasta. Jos näet hän olisi maksanut rahat heti, niin se olisi voinut kuninkaassa herättää epäluuloa, että lunnaat olivat jo kauan olleet Algeriassa, vaikka kauppias oli ne salannut tehdäkseen niillä kauppoja. Sanalla sanoen, minun her-

rani oli niin ahne, etten missään tapauksessa uskaltanut antaa maksaa rahoja heti.

Torstaina, sen perjantain edellisenä päivänä, jolloin kauniin Zoraidan oli määrä lähteä puutarhaan, hän antoi meille taas tuhat dukaattia ja ilmoitti lähdestään pyytäen minua vapaaksi päästyäni heti ottamaan selkoa hänen isänsä puutarhasta ja joka tapauksessa hankkimaan itselleni tilaisuutta päästä sinne häntä kohtamaan. Minä vastasin hänelle lyhyesti, että tulisin niin tekemään, ja kehoitin häntä muistamaan sulkea meidät Lela Marienin suosioon kaikilla niillä rukouksilla, jotka kristitty orjanainen oli hänelle opettanut. Kun tämä oli tehty, järjestettiin niin, että kolme tovereistani lunastettiin vapaiksi, jotta he pääsisivät ulos vankilasta ja myös siksi, etteivät he, jos näkisivät minun päässeen vapaaksi ja itse jäävänsä yhä orjuuteen, vaikka rahoja oli riittävästi, siitä katkeroituisi ja perkeleen houkuttelemina tekisi jotakin, mikä saattaisi olla Zoraidalle turmioksi. Vaikka näet se seikka, että tunsin heidät hyväiksi miehiksi, saattoi viihdyttää tätä pelkoani, en kumminkaan tahtonut saattaa koko yritystä vaaranalaiseksi, ja niin minä annoin lunastaa heidät vapaiksi samalla tavalla kuin olin lunastanut vapaaksi itseni: koko rahasumma jätettiin kauppiaille, jotta hän voi varmasti ja turvallisesti mennä vastuuseen maksusta, mutta me emme suinkaan ilmaisseet hänelle neuvottelujamme ja salaisuuttamme, sillä vaara oli liian suuri.

Y h d e s v i i d e t t ä l u k u,

jossa vapautunut orja jatkaa kertomusta kohtaloistaan.

Ei ollut ehtinyt kulua kahta viikkoa, kun luopiomme oli jo ostanut varsin hyvän aluksen, johon mahtui neljäntäkymmentä henkeä. Tehdäkseen yrityksen onnistumisen varmemmaksi ja saadakseen sen näyttämään varsin luvalliselta hän päätti matkustaa, kuten sitten matkustikin, erääseen Sargel-nimiseen paikkaan, joka sijaitsee kolmenkymmenen peninkulman päässä Algeriasta Oraniin päin ja jossa harjoitetaan vilkasta kauppaa kuivatuilla viikunoilla. Hän teki tämän matkan pari kolme kertaa mainitsemansa tagarinon seurassa. *Tagarinoiksi* nimitetään Berberiassa Aragoniasta kotoisin olevia maureja, ja granadalaisia nimitetään *mudéjareiksi*; Fezin kuningaskunnassa viimeksimainitut saavat nimen *elches*, ja heitä kuningas etupäässä käyttää sotilainaan. Sanon siis, että luopio joka kerta sinne saapuessaan tai sieltä lähtiessään ankkuroi aluksensa erääseen poukamaan, joka ei ollut kahden jousenkantaman päässä puutarhasta, missä Zoraida odotti, ja siellä hän tapasi tahallaan suorittaa maurilaisten soutajien kanssa joko muhamettilaisen rukouksen tai tehdä piloillaan, mitä aikoi myöhemmin tehdä täydellä todella: meni Zoraidan puutarhaan ja pyysi häneltä hedelmiä, ja neidon isä

antoi niitä hänelle, vaikka ei häntä tuntenut. Luopion tarkoitus, kuten hän myöhemmin minulle ilmoitti, oli päästä puhuttelemaan Zoraidaa ja sanomaan hänelle, että hän minun käskystäni veisi hänet kristittyjen maahan, joten hän voi olla iloinen ja rauhallinen. Mutta se ei käynyt koskaan päinsä, sillä maurilaisnaiset eivät tule milloinkaan kenenkään maurin tai turkkilaisen näkyviin, ellei heidän miehensä tai isänsä heitä siihen velvoita; kristittyjen vankien kanssa he sitävastoin seurustelevat ja ovat yhteydessä enemmänkin kuin oikeastaan on viisasta. Minä puolestani olisin ollut pahoillani, jos luopio olisi päässyt hänen puheilleen, sillä hän olisi ehkä säikähdittänyt neidon, kun tämä olisi huomannut luopion olevan selvillä hänen asioistaan. Mutta Jumala, joka sääti toisin, ei sallinut luopiomme hyvän tarkoituksen toteutuvan.

Huomattuaan sitten, että voi aivan vaarattomasti liikkua Sargeliin ja sieltä takaisin ja voi ankkuroida aluksensa milloin, missä ja miten hyväksi näki, että hänen kumppaninsa tagarino täydellisesti noudatti hänen tahtoansa, että minä olin jo vapaaksi lunastettu ja että ainoa seikka, mikä oli vielä jäljellä, oli muutamien kristittyjen etsiminen soutajiksi, hän kehoitti minua harkitsemaan, keitä aion viedä mukani, lukuunottamatta vapaaksiostetuita tovereitani, ja puhuttelemaan heitä ennen seuraavaa perjantaita, jonka hän oli määrännyt lähtöpäiväksemme. Senvuoksi minä puhuin kahdelletoista espanjalaiselle, jotka olivat kaikki voimakkaita soutajia ja kuuluivat niiden joukkoon, jotka voivat vapaammin poistua kaupungista. Juuri silloin oli kumminkin varsin vaikeata löytää niin monta, sillä kaksikymmentä alusta oli rosvousretkellä, ja ne olivat

vieneet mukanaan kaikki soutajat, joten en olisi löytänyt niitäkään, jotka löysin, ellei olisi sattunut niin, että heidän herransa ei ollut sinä kesänä lähtenyt rosvousretkelle, koska tahtoi rakennuttaa valmiiksi erään kevyen kaleerin, joka hänellä oli telakalla. Minä sanoin miehilleeni vain, että heidän piti seuraavana perjantaina iltapuolella hiipiä yksitellen ulos kaupungista, suunnata kulkunsa Hadshi Muradin puutarhaan ja siellä odottaa, kunnes minä saapuisin. Minä annoin tämän määräyksen kullekin erikseen varoittaen heitä missään tapauksessa, vaikka tapaisivatkin siellä toisia kristittyitä, sanomasta heille mitään muuta kuin että minä olin käskenyt heidän siellä odottaa. Kun tämä asia oli järjestyksessä, oli vielä toimitettava eräs toinen ja minulle kaikkein tärkein: ilmoitettava Zoraidalle, millä kannalla asiat nyt olivat, jotta hän olisi valmistunut ja varuillaan eikä pelästyi, jos me äkkiarvaamatta yllätäisimme hänet ennen sitä aikaa, jolloin hän saattoi otaksua kristittyjen aluksen voivan ehtiä takaisin. Päätin siis mennä puutarhaan ja yrittää päästä hänen puheilleen, menin sinne eräänä päivänä ennen lähtöäni muka keräämään erilaisia yrttejä, ja ensimmäinen henkilö, jonka siellä kohtasin, oli hänen isänsä. Hän kysyi minulta kielellä, jota koko Berberiasassa ja Konstantinopolissakin puhuvat keskenään orjat ja maurit ja joka ei ole maurilaista ei kastilialaista eikä minkään muun kansakunnan kieltä, vaan kaikkien kielten sekoitus, jota me kaikki ymmärrämme, kysyi siis minulta tällä kielellä, mitä minä etsin hänen puutarhastaan ja kuka olin. Minä vastasin hänelle olevani arnautti Mamin orja (ja sanoin niin senvuoksi, että varmaan tiesin tämän olevan hänen parhaita ystäviään) ja etsiväni erilaisia

yrttejä salaattia varten. Hän kysyi minulta vielä, olinko lunnasvanki vai en ja paljonko herrani minusta vaati. Hänen näin kysellessään ja minun vastaillessani astui puutarhassa olevasta rakennuksesta ulos kaunis Zoraida, joka oli aikoja sitten minut huomannut, ja koska, kuten jo sanoin, maurilaisnaiset eivät yhtään kursaile näyttäytyä kristityille eivätkä mitenkään heitä välttele, hän ei ollenkaan arastellut tulla sinne, missä hänen isänsä oli minun kanssani. Sitäpaitsi hänen isänsä, nähtyään hänen tulevan, huusi hänelle jo loitolta käskien hänen tulla luo.

Kuluisi liian paljon aikaa, jos nyt kävisin kuvailemaan, kuinka kauniilta, viehättävältä, upealta ja rikkaasti koristellulta rakas Zoraidani näytti minun silmissäni; sanon vain, että hänen ihanalla kaulallaan, hänen korvissaan ja tukassaan riippui enemmän helmiä kuin hänellä oli hiuksia päässään. Nilkoissa, jotka sikäläisen tavan mukaan olivat paljaat, hänellä oli kaksi aitokultaista carcajia (niin nimitetään maurilaisten kielellä nilkkarenkaita) ja niissä niin paljon timatteja, että hänen isänsä, kuten hän myöhemmin minulle sanoi, piti niitä kymmentuhannen dublonin arvoisina, ja hänen rannerenkaansa olivat yhtä kallisarvoiset. Helmiä oli tavattoman paljon, ja ne olivat erittäin kauniita, sillä maurilaisnaisten suurimpana kaunisteena ja ylpeytenä ovat kalliit helmikoristeet, niin että maurien maassa niitä on enemmän kuin missään muualla; ja Zoraidan isä oli siinä maineessa, että hänellä oli niitä paljon ja kaikkein parhaita, mitä Algeriasta löytyi, ja että hänellä oli lisäksi enemmän kuin kaksisataatuhatta Espanjan dukaattia, minkä kaiken valtiattarena oli silloin hän, joka on nyt minun valtiattareni. Kuinka kauniilta

hän silloin näytti kaikkine koruineen, voinee arvata siitä, mitä hänellä vielä on jäljellä niin monien vaivojen ja vastusten jälkeen, jos kuvittelee, millainen hänen on täytynyt olla onnellisempänä aikana. Tiedämmehän näet, että eräiden naisten kauneudella on omat päivänsä ja aikansa ja että se tarvitsee satunnaisia seikkoja vähentäkseen tai lisääntyäkseen, ja luonnollista on, että mielenliikutukset sitä lisäävät tai vähentävät, vieläpä useimmiten sen hävittävätkin. Sanalla sanoen, hän tuli silloin luokseni ylen koreana ja ylen kauniina tai ainakin näytti minusta kaikkein koreimmalta ja kauniimmalta naiselta, mitä olin milloinkaan nähnyt. Kun lisäksi ajattelin, mihin hän oli minua velvoittanut, niin minusta tuntui, että edessäni oli joku taivaan jumalainen olento, joka oli tullut alas maan päälle minun ilokseni ja minua pelastamaan. Hänen saavuttuaan luo hänen isänsä sanoi hänelle heidän omalla kielellään, että minä olin hänen ystävänsä arnautti Mamín orja ja että olin tullut etsimään aineksia salaattia varten. Zoraida puuttui hänkin nyt puheeseen ja kysyi minulta mainitsemallani sekakielellä, olinko aatelismies ja mistä syystä en ostanut itseäni vapaaksi. Minä vastasin hänelle, että olin jo vapaaksiostettu ja että hän voi lunnaitten suuruudesta päätellä, kuinka arvokkaana herrani minua piti, koska minun oli täytynyt maksaa tuhatviisisataa zoltania. Siihen hän virkkoi:

— Totisesti, jos olisit ollut isäni orja, olisin pitänyt huolen siitä, ettei hän olisi päästänyt sinua vapaaksi, vaikka olisit maksanut kaksi kertaa enemmän, sillä te kristityt valehtelette aina, kun väitätte olevanne köyhiä, siten vain pettääkseenne maureja.

— Saattaa kyllä olla niin laita, armollinen neiti, —

vastasin minä — mutta minä olen todella puhunut totta herralleni ja puhun ja tulen puhumaan totta kaikille ihmisille maailmassa.

— Milloin matkustat pois? — kysyi Zoraida.

— Luullakseni huomenna; — vastasin minä — täällä näet on eräs ranskalainen alus, joka nostaa purjeensa huomenna, ja aikomukseni on matkustaa siinä.

— Eikö ole parempi — virkkoi Zoraida — odottaa Espanjasta tulevia laivoja ja matkustaa niissä eikä ranskalaisten kanssa, jotka eivät ole teidän ystäviä?

— Ei; — vastasin minä — vaikka näet jäisin odottamaan, jos todella tietäisin, että jokin espanjalainen alus saapuu, on kumminkin varmempaa, jos lähdän huomenna, sillä halu päästä takaisin kotimaahan ja niiden ihmisten luo, jotka ovat minulle rakkaat, ei salli minun jäädä odottamaan toista tilaisuutta, jos se viipyi, vaikka se olisikin parempi.

— Sinulla on varmaan vaimo kotimaassa, — sanoi Zoraida — ja siksi haluat päästä häntä näkemään.

— Ei ole, — vastasin minä — mutta minä olen luvannut mennä naimisiin sinne saavuttuani.

— Onko hän kaunis, se nainen, jolle olet lupautunut? — kysyi Zoraida.

— Hän on niin kaunis, — vastasin minä — etten voi häntä ylistää ja totuudenmukaisesti sinulle kuvata muuten kuin sanomalla, että hän on aivan sinun näköisesi.

Hänen isänsä nauroi sydämen pohjasta ja sanoi:

— Allahin nimessä, kristitty, hänen täytyy tosiaan olla hyvin kaunis, jos hän muistuttaa minun tytärtäni,

joka on kaikkein kaunein tässä maassa. Ellet usko, katsele häntä tarkoin, niin huomaat, että puhun totta.

Tämän keskustelun aikana Zoraidan isä toimi enimmäkseen tulkkinamme, koska hän osasi sekakieltä paremmin; vaikka näet tytärkin puhui tätä kieltä, jota, kuten sanoin, siellä käytetään, hän sittenkin ilmaisi ajatuksiaan enemmän eleillä kuin sanoilla. Meidän näin keskustellessamme juoksi luoksemme eräs mauri ääneen huutaen, että puutarhan aidan eli muurin yli oli hypännyt neljä turkkilaista, jotka nyt poimivat hedelmiä, vaikka ne eivät olleet vielä kypsiä. Ukko säikähti ja samoin Zoraida, sillä maurit pelkäävät yleisesti ja kuin luonnostaan turkkilaisia, varsinkin sotilaita, jotka ovat niin kopeita, häikäilemättömiä ja vallitsevat alamaisiaan maureja niin kovin, että kohtelevat heitä huonommin kuin jos he olisivat heidän orjiaan. Zoraidan isä siis sanoi tyttärelleen:

— Lähde sisään, tyttäreni, ja lukitse ovi hyvin. Minä menen sillävälän puhuttelemaan noita koiria; ja sinä, kristitty, etsi sinä yrtejä, ja onnea matkallesi; Allah sinut kuljettakoon onnellisesti kotimaahasi.

Minä kumarsin, ja hän meni etsimään turkkilaisia jättäen minut kahden kesken Zoraidan kanssa, joka aluksi oli lähtevinään sisään niinkuin hänen isänsä oli käskenyt. Mutta ukko oli tuskin ehtinyt peittyä puutarhan puitten varjoon, kun Zoraida kääntyi minuun päin ja kysyi minulta, silmät täynnä kyyneliä:

— *Támshishi*, kristitty, *támshishi*? — mikä merkitsee samaa kuin: Matkustatko sinä, kristitty, matkustatko?

Minä vastasin hänelle:

— Matkustan, valtiattareni, mutta en missään tapauk-

sessä ilman sinua; odota minua ensi perjantaina äläkä pelästy, kun meidät näet, sillä saat varmasti luottaa siihen, että me menemme kristittyjen maahan.

Minä sanoin hänelle tuon sillä tavalla, että hän varsin hyvin ymmärsi, mitä tarkoitin, kaiken sen nojalla, mitä olimme keskustelun aikana toisillemme lausuneet. Hän kiersi käsivartensa kaulaani ja lähti sitten horjuvin askelin kävelemään kohti rakennusta. Mutta sattuma, joka olisi voinut muodostua sangen ikäväksi, ellei taivas olisi toisin säätänyt, järjesti niin, että kävellessämme sillä tavalla ja siinä asennossa kuin äsken mainitsin, Zoraida pitäen käsivarttaan minun kaulallani, hänen isänsä tuli takaisin karkoitettuaan pois turkkilaiset ja näki meidät siten kävelemässä. Me taas huomasimme, että hän oli meidät nähnyt, ja Zoraida, joka oli kekseliäs ja älykäs, ei huolinut ottaa käsivarttaan kaulaltani, vaan päinvastoin painui lähemmäksi minua ja laski päänsä povelleni; hänen polvensa näyttivät pettävän, kaikki osoitti selvästi, että hän oli pyörtymäisillään, ja minä puolestani olin tukevinani häntä vastoin tahtoani. Zoraidan isä tuli juosten siihen paikkaan, missä me olimme, ja huomattaessaan tyttärensä olevan siinä tilassa, kysyi häneltä, mikä häntä vaivasi. Kun tytär ei mitään vastannut, sanoi isä:

— Hän varmaan säikähti kuullessaan noiden koirien murtautuneen puutarhaan, niin että pyörtyi siitä.

Hän veti tyttärensä luokseen, painoi hänet poveaan vasten, ja tytär alkoi jälleen puhua, huoaten ja silmät yhä kyynelissä. Hän sanoi:

— *Ámeshi*, kristitty, *ámeshi*. (Mene pois, kristitty, mene pois).

Siihen vastasi hänen isänsä:

— Ei ole ollenkaan tärkeätä, tyttäreni, että tämä kristitty menee pois, sillä eihän hän ole tehnyt sinulle mitään pahaa, ja turkkilaiset ovat jo tiessään. Älä ole ollenkaan peloissasi; ei ole mitään syytä olla pahoillaan, sillä turkkilaiset, kuten sinulle jo sanoin, lähtivät minun pyynnöstäni pois samaa tietä kuin olivat tulleet.

— Turkkilaisia hän säikähti, hyvä herra, kuten sanoit; — lausuin minä Zoraidan isälle — mutta minä en tahdo pahoittaa tyttärenne mieltä, vaan lähden pois, koska hän niin haluaa. Jää hyvästi; minä palaan sinun luvallasi, jos tarve vaatii, toistekin hakemaan yrttejä tästä puutarhasta; isäntäni näet väittää, ettei mistään muualta voi löytää salaattia varten parempia aineksia kuin täältä.

— Voit tulla niin usein kuin haluat; — vastasi Hadshi Murad — tyttäreni ei puhu niin senvuoksi, että sinä tai kukaan muukaan kristitty olisi tuottanut hänelle mitään harmia, vaan käskiessään sinun lähteä pois hän oikeastaan aikoi sanoa, että turkkilaisten piti mennä tiehensä tai että nyt oli sinun aika alkaa etsiä yrttejäsi.

Minä jätin hyvästi molemmat, ja Zoraida lähti menemään isänsä kanssa näyttäen niin surulliselta kuin hänen sydämensä olisi ollut murtumaisillaan. Minä olin etsivinäni yrttejä ja kuljeskelin mielin määrin ympäri puutarhaa, otin tarkoin huomioon talon sisään- ja uloskäytävät, sen puolustusvarustukset ja kaikki ne edut, joita se saattoi tarjota aikeemme helpottamiseksi. Kun tämä oli tehty, poistuin sieltä, kerroin luopiolle ja kumppaneilleni, mitä oli tapahtunut, ja kykenin tuskin maltamaan mieltäni, kunnes tulisi hetki, jolloin saisin pelkäämättä omistaa kohtalon minulle lahjoittaman aarteen, viehättävän, kauniin Zoraidan. Vihdoin tuli se

aika, tuli hartaasti toivomamme päivä ja hetki. Me noudatimme kaikki sitä järjestystä ja päätöstä, jonka olimme sommitelleet viisaasti asiaa harkiten ja kauan neuvotellen, ja siksi onnistuimmekin hyvin aikomuksessamme. Perjantaina sen päivän jälkeen, jolloin olin puhunut Zoraidan kanssa puutarhassa, luopiomme ankuroi illan tultua aluksensa melkein vastapäätä sitä paikkaa, missä ihana Zoraida asui.

Ne kristityt miehet, joiden piti tulla soutajiksi, olivat jo saaneet asiasta tiedon ja olivat piiloutuneet eri paikkoihin lähiseudulle. Kaikki olivat jännittyneinä ja odottivat minua levottomina haluten käydä heidän näkyvissään olevan aluksen kimppuun; he näet eivät tietäneet luopion kanssa tehdystä sopimuksesta, vaan luulivat, että heidän täytyi saavuttaa vapautensa käsivarsiansa voimalla ja senvuoksi surmata aluksessa olevat maurit. Sitten kävi niin, että minun ja tovereitteni näyttäytyttyä luoksemme kerääntyivät kaikki muut, jotka olivat piilopaikoistaan meidät nähneet. Tämä tapahtui, kun kaupunginportit oli jo suljettu eikä koko lakeudella näkynyt ainoatakaan ihmistä. Ollesamme siinä koolla emme oikein tietäneet, olisiko parempi mennä ensin noutamaan Zoraidaa vai lähteä yllättämään maurilaisia bagarinoja, jotka olivat aluksen soutajina. Meidän yhä siinä epäröidessämme tuli luopiomme luo ja kysyi, miksi viivytelimme; nyt oli otollinen hetki, sillä kaikki hänen maurinsa istuskelivat aivan huolettomina ja useimmat heistä nukkuivat. Me sanoimme hänelle, mikä meitä arvelutti, ja hän vastasi, että tärkeintä oli ensin vallata alus, mikä voitiin tehdä erittäin helposti ja aivan vaaratta, ja että sitten voimme mennä noutamaan Zoraidan. Hänen ajatuk-

»Zoraidan isä tuli juosten siihen paikkaan, missä me olimme, ja huomatussaan tyttärensä olevan siinä tilassa, kysyi häneltä, mikä häntä vaivasi.»

»Zoraida lähti menemään isänsä kanssa näyttäen niin surulliselta
kuin hänen sydämensä olisi ollut murtumaisillaan.»

»Zoraida piti yhä kasvojaan käsinsä peitettyinä, jottei näkisi

»Tule takaisin, rakas tyttäreni, tule takaisin maihin, minä annan
sinulle kaikki anteeksi.»

sensa tuntui meistä kaikista hyvältä, ja niin me enempää viivyttelemättä lähdimme alukseen. Hän hyppäsi siihen ensimmäisenä, tarttui käyrämiekkaansa ja sanoi maurien kielellä:

— Älköön kukaan teistä hievahtako paikaltaan, ellei halua menettää henkeään.

Samassa olivat jo alukseen ehtineet melkein kaikki kristityt. Maurit, jotka olivat pelkureita, joutuivat kauhun valtaan kuullessaan laivurinsa niin puhuvan. Kukaan heistä ei tarttunut aseisiin, joita heillä muuten tuskin olikaan, vaan kaikki antautuivat kristittyjen sidottaviksi ollenkaan vastustelematta. Nämä tekivätkin työnsä erittäin nopeasti ja uhkasivat heti surmata jokaisen, joka pitäisi vähänkään melua. Kun niin oli tapahtunut, jäivät puolet meistä heitä vartioimaan, ja me muut lähdimme luopion johtamina Hadshi Muradin puutarhaan. Onnellisesta sattumasta johtui, että portti, kun aioimme ryhtyä sitä avaamaan, aukeni niin helposti kuin se ei olisi ollutkaan suljettu, ja niin me pääsimme kaikessa rauhassa ja hiljaisuudessa rakennuksen luo kenenkään meitä huomaamatta.

Kaunis Zoraida oli meitä odottamassa eräässä ikkunassa ja kuullessaan väkeä tulevan hän kysyi hiljaisella äänellä, olimmeko *nizarani*, t.s. olimmeko kristittyjä. Minä vastasin myöntävästi ja kehoitin häntä tulemaan alas. Tunnettuaan minut hän ei viivytellyt hetkeäkään, vaan riensi kohta alas vastaamatta minulle mitään, avasi oven ja ilmaantui eteemme niin kauniina ja niin upeassa puvussa, etten osaa sitä kyllin kuvailla. Hänet nähtyäni minä kohta tartuin hänen käteensä ja suutelin sitä, luopio ja molemmat kumppanini noudattivat esimerkkiä, ja toiset, jotka eivät olleet asiasta selvillä, teki-

vät samoin kuin näkivät meidän tekevän, joten näytti siltä kuin olisimme kiittäneet häntä vapaaksi pääsemisestämme ja tunnustaneet hänet vapautemme valtiattareksi. Luopio kysyi häneltä maurien kielellä, oliko hänen isänsä puutarhassa. Hän vastasi myöntävästi ja sanoi isänsä nukkuvan.

— On siis välttämätöntä herättää hänet — virkkoi luopio — ja ottaa mukaan hänet ja kaikki, mitä tässä kauniissa huvilassa on arvokasta.

— Ei, — vastasi Zoraida — isään ette millään ehdolla saa koskea, eikä tässä talossa ole muuta kuin se, minkä minä otan mukaani, mutta sitä on niin paljon, että te kaikki varmaan tulette rikkaiksi ja tyytyväisiksi. Jos hiukan odotatte, saatte sen nähdä.

Niin sanottuaan hän meni jälleen sisään luvaten palata aivan heti ja kehoittaen meitä olemaan hiljaa ja pitämättä minkäänlaista melua. Minä kysyin luopiolta, mitä he olivat keskustelleet; hän sanoi sen minulle, ja minä selitin hänelle, että oli kaikin puolin noudatettava Zoraidan tahtoa. Hän tulikin samassa jo ulos kantaen kultarahoilla täytettyä lipasta, joka oli niin raskas, että hän tuskin jaksoi sitä käsillään kannattaa. Pahaksi onneksi sattui niin, että hänen isänsä sillävälän heräsi ja kuuli puutarhassa puhuttavan. Hän tuli ikkunaan, huomasi heti, että kaikki puutarhassa olevat olivat kristittyjä, ja alkoi huutaa raikuvalla ja hurjalla äänellä arabiankieltä käyttäen: »Kristittyjä, kristittyjä! Rosvoja, rosvoja!» Nuo huudot saivat meidät kaikki ankaran pelon ja hämmennyksen valtaan, mutta luopio, huomattessaan, millaisessa vaarassa olimme ja kuinka tärkeätä oli saada yritys onnellisesti suoritetuksi, ennenkuin kävi huonosti, syöksyi nopeasti ylös Hadshi Muradin

luo, ja hänen jäljessään riensi muutamia muita meidän joukostamme. Minä en uskaltanut jättää Zoraidaa, joka oli vaipunut pyörtyneenä syliini. Ne, jotka olivat rientäneet taloon, tekivät, lyhyesti sanoen, tehtävänsä niin hyvin, että tulivat aivan kohta jälleen alas tuoden mukanaan Hadshi Muradin. He olivat sitoneet hänen kätensä, sulkeneet hänen suunsa liinalla, joka esti häntä mitään lausumasta, ja uhkasivat vielä, että hän saisi maksaa hengellään, jos yrittäisi puhua. Huomatessaan hänet hänen tyttärensä peitti silmänsä, jottei häntä näkisi, ja isä oli aivan kauhuissaan, koska ei tietänyt, että hän oli antautunut meidän haltuumme aivan vapaaehtoisesti. Mutta nyt oli jalkojen käyttäminen välttämättömämpää kuin mikään muu, ja niin me lähdimme mitä pikimmin alukseen, missä sinne jääneet odottivat meitä peläten, että meitä oli kohdannut jokin onnettomuus.

Yöstä oli ehtinyt kulua tuskin kahta tuntia, kun me olimme jo kaikki aluksessa. Siellä päästettiin Zoraidan isä siteistä ja otettiin liina pois hänen suustaan, mutta luopio varoitti häntä vielä kerran mitään puhumasta uhaten, että hänet muuten surmattaisiin. Nähdessään tyttärensä olevan siellä hän alkoi surkeasti huokailla, varsinkin, kun huomasi, että minä pidin häntä kiinteästi syliini suljettuna ja että hän oli aivan rauhallinen, ei puolustautunut, ei valittanut eikä pyrkinyt pakoon; mutta kaikesta huolimatta ukko sittenkin oli vaiti, koska pelkäsi, että luopion lausumat monet uhkaukset muuten pantaisiin täytäntöön. Nähdessään nyt olevansa aluksessa ja huomatessaan, että aioimme ojentaa aivot veteen, ja nähdessään vielä isänsä sekä muut vangitut maurit Zoraida kehoitti luopiota pyytämään minua

hyväntahtoisesti vapauttamaan siteistään maurit ja laskemaan vapaaksi hänen isänsä, koska hän itse mieluummin syöksyisi mereen kuin näkisi isänsä, joka oli häntä niin sydämestään rakastanut, joutuvan hänen nähtensä ja hänen tähtensä vangittuna kuljetettavaksi. Luopio sanoi minulle tuon, ja minä vastasin suostuvani siihen kernaasti, mutta hän huomautti, ettei se käynyt päinsä, koska he, jos heidät jätettäisiin siihen, kutsuisivat huutaen koolle paikkakunnan kaikki asukkaat, panisivat kaupungin liikkeelle ja saisivat aikaan, että meitä lähdettäisiin ajamaan takaa kevyillä fregateilla ja piiritettäisiin meidät sekä maitse että meritse, niin ettemme voisi päästä pakoon; luopion mielestä oli ainoa mahdollisuus päästää heidät vapauteen, kun olisimme ehtineet kristittyjen maahan. Tähän mielipiteeseen me kaikki yhdyimme, ja Zoraida, jolle ilmoitettiin se ja ne syyt, jotka estivät meitä heti tekemästä, mitä hän tahtoi, tyytyi siihen hänkin. Niin tarttuivat kaikki urhoolliset soutajamme airoihinsa, ja me, sulkeutuen Jumalan haltuun koko sydämestämme, suuntasimme kulkumme kohti Baleareja, jotka ovat lähinnä sijaitseva kristitty maanpaikka; mutta pohjatuulen alkaessa puhaltaa hiukan tuimemmin ja meren alkaessa aallehtia meidän oli mahdoton jatkaa matkaamme kohti Mallorcaa ja oli pakko laskea alemmaksi pitkin rannikkoa Oraniin päin, mikä tuotti meille suurta huolta, koska pelkäsimme, että meidät havaittaisiin Sargelista, joka sijaitsee sillä rannikolla kuudenkymmenen penikulman päässä Algeriasta. Me pelkäsimme myös kohtaavamme näillä vesillä jonkin kevyen kaleerin, joita siellä tavallisesti liikkuu tuomassa kauppatavaroita Tetuanista, vaikka me kaikki yhteisesti ja kukin erikseen uskalsimme

otaksua, että kohdatessamme jonkin kauppa-aluksen, ellei se sattunut olemaan niitä, jotka liikkuivat rosvo-retkillä, emme joutuisi häviölle, vaan voisimme vallatakin aluksen, siirtyä siihen ja suorittaa matkamme sitä turvallisemmin. Meidän liikkuessamme eteenpäin Zoraida yhä piti kasvojaan käsiinsä peitettyinä, jottei näkisi isäänsä, ja minä kuulin hänen kerran toisensa jälkeen rukoilevan Lela Marienia meitä auttamaan.

Olimme ehtineet kulkea suunnilleen kolmekymmentä peninkulmaa, kun aamu alkoi koittaa ja me huomasimme olevamme noin kolmen pyssynkantaman päässä rannikosta, jonka havaitsimme aivan autioksi, joten kukaan ei voinut meitä sieltä nähdä. Siitä huolimatta me pyrimme kaikin voimin pääsemään hiukan ulommaksi merelle, joka nyt oli hieman tyyntynyt, ja liikuttuamme siinä suunnassa noin kaksi penikulmaa annettiin käsky vaihtaa soutajia sillä aikaa kuin hiukan aterioimme; aluksessamme näet oli hyvä muonavarasto. Mutta soutajat sanoivat, ettei nyt ollut aika ollenkaan levätä, että ne, jotka eivät soutaneet, voivat pistää heidän suuhunsa jotakin syötävää ja etteivät he missään tapauksessa suostuneet jättämään airojansa. Tehtiin niin, ja samassa alkoi puhaltaa voimakas tuuli, joka pakotti meidät heti nostamaan purjeet, jättämään aivot ja suuntaamaan kulkumme Oraniin, sillä mihinkään muuhun suuntaan emme voineet lähteä. Kaikki tämä suoritettiin erittäin nopeasti, ja niin me purjehdimme enemmän kuin kahdeksan penikulmaa tunnissa pelkäämättä mitään muuta kuin että kohtaisimme jonkin rosvoilevan aluksen. Me annoimme ruokaa maurilaisille bagarinoille, ja luopio rohkaisi heitä ilmoittamalla, ettei heitä viety vankeina, vaan että heidät päästettäisiin vapaiksi ensim-

mäisessä tarjoutuvassa tilaisuudessa. Hän sanoi samoin Zoraidan isälle, mutta tämä vastasi:

— Teidän jaloutenne ja hyvän kohtelunne nojalla, kristityt miehet, voisin uskoa ja odottaa mitä muuta tahansa, mutta älkää pitäkö minua niin yksinkertaisena, että kuvittelisin teidän päästävän minut vapaaksi, sillä mahdotonta on, että olisitte antautuneet minun ryöstämisestä koituvaan vaaraan laskeaksenne niin auliisti minut jälleen vapaaksi, varsinkin, kun tiedätte, mikä mies olen ja millaisia etuja voisitte hankkia itsellenne lupaamalla vapauttaa minut. Ja jos tahdotte mainita vaatimuksenne, tarjoan teille heti kaikki, mitä pyydätte, omasta puolestani ja tämän onnettoman tyttäreni puolesta, tai, ellette siihen suostu, yksin hänen vapaudesta, joka on minun elämäni paras ja suurin aarre.

Tuon sanottuaan hän alkoi itkeä niin katkerasti, että herätti sääliä meissä kaikissa ja pakotti Zoraidan kääntämään katseensa häneen. Nähdessään isänsä itkevän hän joutui sellaisen liikutuksen valtaan, että nousi jalkojeni edestä ja meni syleilemään isäänsä, painoi kasvonsa hänen kasvoihinsa, ja molemmat alkoivat itkeä niin hereästi, että useat meistä läsnäolevista yhtyivät itkuun. Nähdessään tyttärensä koristautuneen kuin juhlaa varten monilla koruilla ja kalleuksilla isä sanoi hänelle heidän kielellään:

— Mitä tämä merkitsee, tyttäreni? Eilen illalla, ennenkuin meitä kohtasi tämä kamala onnettomuus, jossa nyt olemme, näin sinut tavallisissa arkivaatteisiasi, mutta nyt, vaikka sinulla ei ole ollut aikaa ja vaikka minä en ole kertonut sinulle mitään iloista uutista, jota kannattaisi juhlia koristautumalla ja kaunistautumalla, näen sinun olevan parhaissa pukimissa, jotka kykenin

sinulle hankkimaan, kun onni oli meille suopeampi kuin nyt. Vastaa minulle, sillä tuo hämmästyttää ja ihme-tyttää minua vielä enemmän kuin onnettomuus, jossa nyt olen.

Luopio käänsi meille kaikki, mitä mauri sanoi tyttärelleen. Tytär ei vastannut hänelle sanaakaan, mutta vanha mies, huomattessaan eräässä kohden aluksessa lippaan, jossa tytär oli aina säilyttänyt jalokiviänsä ja jonka hyvin tiesi jättäneensä Algeriaan ottamatta sitä mukaan huvilaansa, joutui vielä enemmän ihmeisiinsä ja kysyi Zoraidalta, kuinka lipas oli joutunut meidän haltuumme ja mitä siinä nyt oli. Odottamatta Zoraidan vastausta luopio puuttui puheeseen sanoen:

— Älä huoli, herra, kysellä tyttäreltäsi Zoraidalta niin paljoa; minä annan sinulle yhdellä ainoalla vastauksella tiedon kaikesta. Sinun tulee tietää, että hän on kristitty ja että hän on ollut kahleitemme katkaisija ja orjuutemme lopettaja; hän on täällä omasta tahdostaan ja, kuten uskon, tänne pääsemisestä niin tyytyväinen kuin ihminen, joka pääsee pimeydestä valoon, kuolemasta elämään ja kadotuksen tuskasta ihanaan autuuteen.

— Puhuuko hän totta, tyttäreni? — kysyi mauri.

— Puhuu — vastasi Zoraida.

— Sinä siis olet tosiaankin kristitty — virkkoi vanhus — ja sinä siis olet saattanut oman isäsi hänen vihamiestensä valtaan?

Siihen vastasi Zoraida:

— Kristitty minä kyllä olen, mutta en minä ole sinua tähän tilaan saattanut, sillä milloinkaan en ole halunnut sallia sinulle tehtävän pahaa tai itse tehdä sitä sinulle, vaan olen tahtonut vain tehdä hyvää itselleni.

— Mitä hyvää siis olet itsellesi tehnyt, tyttäreni?

— Sitä sinun tulee kysyä Lela Marienilta, — vastasi Zoraida — sillä hän voi sanoa sen sinulle paremmin kuin minä.

Tuskin ehdittyään tuon kuulla mauri syöksyi uskottoman vikkellästi päistikkaa mereen, minne hän epäilemättä olisi hukkunut, elleivät hänen yllään olevat suuret ja avarat vaatteet olisi pitäneet häntä vähän aikaa veden pinnalla. Zoraida huusi kehoittaen meitä vetämään hänet ylös, ja niin me kaikki hetiriensimme avuksi, saimme kiinni hänen kauhtanastaan ja vedimme melkein jo tukehtuneen ja tiedottoman miehen takaisin alukseen. Zoraidasta tapaus tuntui niin tuskalliselta, että hän itki hereästi ja murheellisesti, kuin hänen isänsä olisi jo kuollut. Me käänsimme miehen suulleen, hänen suustaan virtasi paljon vettä, ja kahden tunnin kuluttua hän tuli jälleen tajuihinsa. Sillävälän tuuli oli kääntynyt, meidän täytyi taas suunnata kulkumme kohti rannikkoa ja soutaa kaikin voimin, jotta aluksemme ei olisi ajautunut maihin. Mutta onneksemme sattui niin, että osuimme erääseen poukamaan, joka sijaitsee pienen niemen kupeella ja jota maurit mainitsevat nimellä *Cava rumia*, mikä meidän kielellämme merkitsee *kehno kristitty nainen*; maurien keskuudessa näet elää vanha tarina, jonka mukaan siihen paikkaan on haudattu se Cava, jonka vuoksi Espanja menetettiin; *cava* merkitsee heidän kielellään *kehnoa naista*, ja *rumia* merkitsee *kristittyä naista*. Pidetäänpä vielä huonona entenä, jos on ankkuroitava alus siihen paikkaan, kun ei mitään muuta neuvoa ole; muussa tapauksessa näet he eivät sitä milloinkaan tee. Meille se ei kumminkaan ollut mikään kehnon naisen suojavaikka, vaan oikea pelastuksen satama, sillä meri aaltoili nyt ankarasti. Me sijoitimme vahdit maihin,

mutta emme jättäneet airoja, söimme, mitä luopio oli varustanut mukaan, ja rukoilimme kaikesta sydämes-tämme Jumalaa ja Pyhää Neitsyttä auttamaan ja suo-jelemaan meitä, jotta saisimme onnelliseen päätökseen, mitä olimme niin onnellisesti aloittaneet. Zoraidan pyynnöstä päätettiin kuljettaa maihin hänen isänsä ja kaikki muut maurit, jotka olivat sidottuina aluksessa, sillä häneltä puuttui rohkeutta eikä hän hellän sydä-mensä vuoksi voinut nähdä silmiensä edessä isäänsä sidottuna ja maanmiehiänsä vangittuina. Me lupasimme tehdä sen lähtiessämme, sillä ei ollut ollenkaan vaaral-lista jättää heidät aivan autioon paikkaan. Rukouk-semme eivät olleet turhat, vaan taivas kuuli ne ja tyyn-nytti meidän onneksemme aivan kohta tuulen ja meren siten kehoittaen meitä iloisesti jatkamaan aloittamaam-me matkaa. Sen huomattuamme päästimme maurit siteistään ja laskimme heidät maihin yhden kerrallaan, mikä heitä kovin ihmetytti. Mutta sitten, kun aioimme viedä aluksesta pois Zoraidan isän, joka oli jo täysin tajuissaan, hän sanoi meille:

— Minkä luulette, kristityt, olevan syynä siihen, että tuo keho naikkonen iloitsee, kun päästätte minut vapaaksi? Luuletteko sen johtuvan siitä, että hän minua säälii? Niin ei suinkaan ole laita, vaan hän tekee sen, koska minun läsnäoloni häiritsisi häntä hänen tahtoes-saan panna täytäntöön pahoja himojaan; älkää myöskään luulko, että hän on päättänyt vaihtaa uskontoa sen-vuoksi, että on käsittänyt teidän uskontonne parem-maksi, sillä syynä on vain se, että hän tietää teidän maassanne kunniaattomuutta harjoitettavan vapaammin kuin meidän maassamme.

Sitten hän kääntyi Zoraidan puoleen minun ja erään

toisen kristityn pidellessä häntä käsivarsista, jottei hän pääsisi tekemään mitään mieletöntä, ja sanoi:

— Voi sinua kurjaa letukkaa ja ymmärtämätöntä tyttöä! Minne menetkään, sinä silmitön ja järjetön, noiden koirien viemänä, jotka ovat meidän luonnollisia vihollisiamme? Kirottu olkoon se hetki, jona sinut siitin, ja kirottu olkoon ylellisyys ja hellyys, jota olen sinua kasvattaessani sinulle jakanut!

Huomattuani, ettei hän näyttänyt aikovan aivan pian lopettaa, minä kiiruhdin toimittamaan miehen maihin, ja sieltä hän yhä sinkosi kirouksiaan ja valituksiaan pyytäen Mohammedia rukoilemaan Allahia meidät tuhoamaan, hävittämään ja surmaamaan. Kun sitten olimme nostaneet purjeet emmekä enää voineet kuulla hänen sanojaan, näimme yhä vielä hänen eleensä, kuinka hän repi partaansa, kiskoi hiuksia päästään ja heittäytyi maahan, ja vielä kerran hän sitten koroi äänensä, niin että kuulimme, mitä hän sanoi:

— Tule takaisin, rakas tyttäreni, tule takaisin maihin, minä annan sinulle kaikki anteeksi; luovuta noille miehille nämä rahat, jotka jo heille kuuluvat, ja tule takaisin lohduttamaan murheellista isääsi, joka heittää henkensä tällä autiolla hiekkarannalla, jos sinä hänet jätät.

Zoraida kuuli kaiken tuon, se liikutti häntä, hän itki eikä osannut sanoa eikä vastata hänelle muuten kuin tällä tavalla:

— Suokoon Allah, isäni, että Lela Marien, joka on ollut syynä siihen, että minusta on tullut kristitty, lohduttaa sinua murheessasi. Allah tietää hyvin, etten minä ole voinut tehdä toisin kuin olen tehnyt ja etteivät nämä kristityt voi kiittää mistään minun omaa tahtoani; olisihan näet minun ollut mahdoton jäädä kotiin, vaikka

en olisi tahtonut lähteä heidän kanssaan, niin kiihkeästi sieluni pyrki panemaan toimeen tätä aikomusta, joka minusta näyttää niin hyvältä kuin sesinusta tuntuu pahalta.

Kun Zoraida sanoi tuon, ei hänen isänsä enää voinut kuulla hänen sanojaan emmekä me voineet nähdä miestä. Minä lohdutin Zoraidaa, ja me kaikki ajattelimme nyt vain matkaamme, jota edisti suotuisa tuuli, niin että uskoimme varmaan saapuvamme seuraavana päivänä aamun koittaessa Espanjan rannikolle. Mutta onni tulee vain harvoin tai ei koskaan puhtaana ja sekoittumattomana, sen mukana tai jäljessä tulee tavallisesti jotakin pahaa, joka sitä häiritsee tai säikyttää, ja niin johtui meidän kohtalostamme tai kenties niistä kirouksista, joita mauri oli singonnut tytärtään vastaan ja jollaisia aina täytyy pelätä, lausuipa ne millainen isä tahan- sa, sattui, sanon, että ollessamme jo ulapalla, kun yötä oli suunnilleen kulunut kolme tuntia ja me kii- simme eteenpäin paisuvin purjein ja soutamatta, koska suotuisa tuuli teki sen vaivan tarpeettomaksi, näimme kirkkaassa kuutamossa aivan lähellä aluksen, joka kaikkia purjeitaan käyttäen ja ruori hiukan alihan- kaan käännettynä tuli vinosti meitä vastaan ja niin läheltä, että meidän täytyi koota purjeita välttääk- semme yhteentörmäystä. Alus puolestaan koki parhaansa mukaan kääntyä päästääkseen meidät kulke- maan ohi. Sen miehistö oli asettunut laidalle voidakseen tiedustella meiltä, keitä olimme ja mistä tulimme; mutta heidän tuota meitä kysyttyään ranskankielellä luo- piomme sanoi:

— Älköön kukaan vastatko, sillä nuo ovat varmaan ranskalaisia merirosvoja, jotka ottavat saaliikseen mitä tahansa.

Tuon varoituksen vuoksi ei kukaan vastannut mitään, mutta tuskin olimme ehtineet hiukan kauemmaksi toisen aluksen jäädessä myötäiseen tuuleen, kun sieltä yhtäkkiä laukaistiin kaksi tykkiä, joiden kuulat, kuten kävi ilmi, olivat ketjulla toisiinsa yhdistetyt; toinen laukaus katkaisi mastomme keskeltä poikki, niin että se kaatui purjeineen mereen, ja samassa laukeavan toisen tykin kuula puhkaisi aluksemme tehden siihen ison reiän, mutta saamatta aikaan mitään muuta vahinkoa. Nähdessämme, että kohta uppoaisimme, aloimme kaikki huutaa apua ja pyytää toisessa aluksessa olevia pelastamaan meitä, koska olimme hukumassa. He reivasivat purjeitaan, laskivat vesille venheen tai purren, johon astui noin kaksitoista asetettua ranskalaista musketteineen ja palavine sytyttimineen tullen meidän aluksemme viereen. Nähdessään sitten, kuinka vähän meitä oli ja että aluksemme oli vaipumassa, he pelastivat meidät sanoen, että näin oli tapahtunut, koska olimme epäkohteliaasti olleet heille vastaamatta. Luopiomme otti Zoraidan aarrelippaan ja heitti sen mereen kenenkään huomaamatta, mitä hän teki. Sitten siirryimme kaikki ranskalaisten alukseen, he kyselivät meiltä ensin kaikkea, mitä halusivat saada tietää, ja ryöstivät meidät sitten putipuhtaiksi aivan kun olisivat olleet meidän verivihollisiamme. Zoraidalta he riistivät nilkkarenkaatkin; mutta tämä Zoraidaa kohdannut ikävyys ei kumminkaan tuottanut minulle niin suurta huolta kuin pelko, että he ryöstettyään häneltä hänen parhaat ja kallisarvoisimmat korunsa veisivät häneltä vielä sen kalleuden, joka on kaikkein arvokkain ja jota hän itse kalleimpana piti. Mutta sellaisten ihmisten himo ei ulotu kauemmaksi kuin rahoihin, joita he ahneudessaan eivät

milloinkaan saa kyllin paljon, ja nyt heidän saaliin-himonsa oli niin suuri, että he olisivat ottaneet meiltä vanginvaatteetkin, jos niistä olisi heille ollut jotakin hyötyä. He neuvottelivat myös siitä, olisiko meidät kaikki käärittävä purjeeseen ja viskattava mereen, sillä heidän aikomuksensa oli poiketa muutamissa Espanjan satamissa ilmoittaen olevansa bretagnelaisia. Silloin heidän rosvouksensa olisi tullut ilmi, ja he olisivat joutuneet kärsimään rangaistuksen, jos kuljettivat meitä elävinä aluksessaan. Mutta kapteeni, joka oli ryöstänyt rakkaan Zoraidani korut, sanoi tyytyvänsä saamaansa saaliiseen, sanoi, ettei hän halunnut poiketa missään Espanjan satamassa, vaan yritti päästä yön aikaan, tai miten hyvänsä, ulos Gibraltarin salmesta suunnatakseen kulkunsa La Rochelleen, mistä oli lähtenyt. He siis päättivät antaa meille laivavenheensä ja kaikki mitä tarvitsimme sitä lyhyttä matkaa varten, joka meidän oli vielä kuljettava, ja tekivätkin niin seuraavana päivänä, kun Espanjan rannikko oli näkyvässä. Sen nähdessämme me kerrassaan unohdimme kaikki surumme ja avuttoman tilamme, ikäänkuin emme olisi joutuneet mitään pahaa kokemaan: niin suurta riemua tuottaa ihmiselle menetetyt vapauden takaisin saaminen.

Taisi olla puolenpäivän aika, kun he antoivat meidän astua venheeseen jättäen meille kaksi pientä vesitynnyriä ja vähän laivakorppuja. Jonkinlaisen säälin yllyttämänä kapteeni antoi Zoraidalle meidän venheeseen astuessamme neljäkymmentä dukaattia eikä sallinut sotilaittensa riistää häneltä näitä vaatteita, jotka hänellä on vieläkin yllään. Me astuimme venheeseen ja kiitimme heitä siitä hyvästä, jota olivat meille tehneet, osoittaen enemmän kiitollisuutta kuin harmia, ja he

suuntasivat kulkunsa ulos merelle kohti Gibraltarin salmea. Meillä ei ollut mitään muuta johtotähteä kuin edessämme näkyvä rannikko, mutta me soudimme niin tarmokkaasti, että olimme auringon laskiessa jo siksi lähellä, että voimme mielestämme hyvin saavuttaa sen ennen yön tuloa. Sinä yönä ei ollut kuutamoa, sillä taivas oli pilvessä, ja senvuoksi me, kun seutu lisäksi oli meille outo, katsoimme parhaaksi olla menemättä maihin; muutamat meistä kumminkin arvelivat, että se olisi kaikkein varmintaa, ja sanoivat, että meidän piti nousta maihin, vaikka paljaille kallioille ja kaukana ihmisten ilmoilta, koska niin menetellen välttyisi muuten varsin luonnollinen pelko, että näillä vesillä liikkuisi Tetuanista kotoisin olevien merirosvojen aluksia, jotka illalla ovat Berberiassa ja aamun sarastaessa Espanjan rannikolla, missä tavallisesti saavat jonkin aluksen saaliikseen, palaten sitten kotiin ja saapuen sinne niin varhain, että voivat mennä nukkumaan tavalliseen aikaan. Nämä vastakkaiset mielipiteet johtivat vihdoinkin siihen päätökseen, että lähestyisimme vähitellen rannikkoa ja nousisimme maihin missä voimme, jos meri oli niin tyyni, että se kävi päinsä. Niin sitten tehtiin, ja puoliyö saattoi olla lähellä, kun saavuimme erään korkean ja louhaisen vuoren luo, joka ei kumminkaan ollut niin likellä merta, ettei olisi voinut mukavasti nousta maihin. Me laskimme venheen hiekkarantaan, hyppäsimme maihin, suutelimme maankamaraa ja suuresta ilosta itkien kiitimme Jumalaa meidän Herraamme siitä erinomaisesta hyvästätyöstä, jonka hän oli meille tehnyt. Me noudimme venheestä siinä olevat muonavarat, vedimme venheen maalle ja kuljimme vuoren rinnettä pitkän matkan; vaikka näet olimme nyt täällä, emme saaneet

mieltämme oikein tyyntymään emmekä voineet varmasti uskoa, että olimme jo kristittyjen maassa.

Aamu koitti mielestäni myöhemmin kuin olisimme toivoneet. Me nousimme vuoren harjalle nähdäksemme, näkyisikö sieltä mitään asuttua paikkaa tai paimenten majoja, mutta emme havainneet mitään kylää, ei yhtään ihmistä, ei polkua eikä tietä, vaikka kuinka jännitimme katsettamme. Kaikesta huolimatta päätimme lähteä kohti sisämaata, koska varmaan uskoimme pian kohtaavamme jonkun, joka voi meitä opastaa. Minua rasitti pahimmin se, että Zoraidan täytyi liikkua jalkaisin tässä jylhässä seudussa. Otin hänet kyllä jonkin kerran hartioilleni, mutta väsymyksenä väsytti häntä enemmän kuin lepääminen häntä virkisti, ja siksi hän ei enää sallinut minun ryhtyä sellaiseen rasitukseen. Minä talutin häntä kädestä, hän oli erittäin kärsivällinen ja pysyi iloisena, ja niin me kuljimme hiukan vähemmän kuin neljännespenikulman, kun korviimme kantautui pienen kellon ääni, selvä merkki siitä, että lähellä oli jokin karjalauma. Me tähyilimme kaikki tarkkaavasti, ilmaantuisiko sellainen näkyviin, ja näimme erään korkkipuun alla paimenpojan, joka aivan rauhallisena ja huoletonna vuoli veitsellään keppiä. Me huusimme hänelle, hän kohotti päätään, kavahti jaloilleen ja näki, kuten myöhemmin saimme kuulla, ensinnä luopion ja Zoraidan. Nähdessään nämä henkilöt, joilla oli yllään maurilainen puku, poika luuli, että kaikki Berberian maurit olivat hyökkäämässä hänen kimppuunsa, juosta viiletti hämmästyttävän nopeasti metsään ja alkoi huutaa täyttä kurkkua:

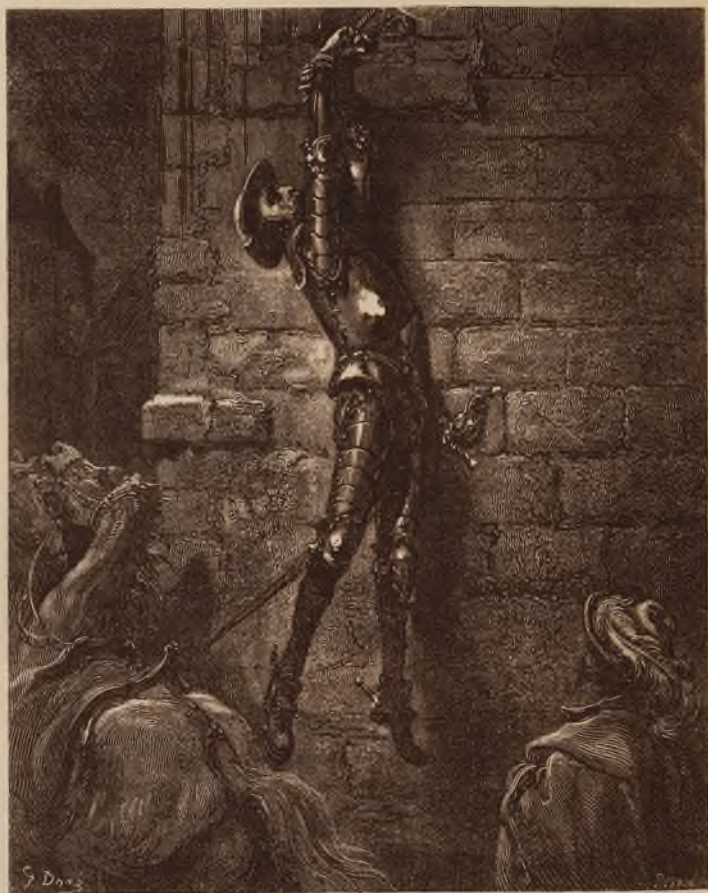
— Maureja, maureja on maassa! Maureja, maureja! Aseisiin, aseisiin!

Nuo huudot saivat meidät kaikki hämmingin valtaan, niin että emme tietäneet, mitä tehdä. Me ajattelimme, että paimenpojan huudon täytyi herättää suurta hämmästystä paikkakunnalla ja että rannikkovartiosto tulisi kohta katsomaan, mistä oli kysymys, ja päätimme sen vuoksi, että luopion piti riisua turkkilaiset vaatteensa ja pukeutua vangin nuttuun eli mekkoon, jonka eräs meistä hänelle heti antoi jääden itse paitahihasilleen. Niin me kaikki sulkeuduimme Jumalan suojelukseen ja lähdimme kulkemaan samaa tietä, jota olimme nähneet paimenen menevän, peläten joka hetki näkevämme rannikon vartiain hyökkäävän kimppuumme. Aavistuksemme ei ollutkaan väärä, sillä ei ollut kulunut kahta tuntia, kun me, ehdittyämme metsästä aukealle, näimme noin viisikymmentä ratsumiestä, jotka kiitivät meitä kohti täyttä laukkaa. Heidät havaittuamme me pysähdyimme heitä odottamaan, ja he, saavuttuaan luo ja nähtyään, että heidän etsimiensä maurien asemasta siinä olikin muutamia vaivaisia kristittyjä, hämmästyivät, ja eräs heistä kysyi, olimmeko antaneet aiheita siihen, että eräs paimen oli hälyyttänyt heidät liikkeelle. Minä myönsin ja olin aikeissa alkaa hänelle kertoa, mitä olin joutunut kokemaan, mistä tulimme ja keitä olimme, mutta samassa eräs meidän seurueeseemme kuuluva kristitty tunsii ratsumiehen, joka oli kysymyksen meille esittänyt, ja keskeytti puheeni sanoen:

— Jumalalle olkoon kiitos, hyvät herrat, että hän on ohjannut meidät näin hyvään paikkaan! Ellen näet erehdy, kuuluu maa, jonka pinnalla nyt astelemme, Vélez Málagaan, elleivät ne vuodet, jotka olen viettänyt orjuudessa, ole heikontaneet muistiani niin, että erehdyn sanoessani teidän, hyvä herra, joka kysytte, keitä olemme, olevan oma ononi Pedro de Bustamante.

»Sieltä yhtiäkkiä laukaistim neljä tykkiä.»

»Hän olisi syöksynyt maahan, ellei olisi jäänyt riippumaan käsi-
varresta.»

Kristitty orja oli tuskin ehtinyt tuon sanoa, kun ratsumies hyppäsi maahan hevosensa selästä, sulki nuorukaisen syliinsä ja sanoi hänelle:

— Rakas sisarenpoikani, nyt minä tunnen sinut. Me olemme jo surreet sinua kuolleeksi, minä ja sisareni, sinun äitisi, ja kaikki omaisesi, jotka vielä ovat elossa, mutta Jumala onkin ollut niin armollinen, että on sallinut heidän saada elää niin kauan, että näkevät sinut jälleen. Me tiesimme kyllä, että olit Algeriassa, ja sinun ja kaikkien seuralaistesi vaatuksesta minä arvaan, että olette päässeet vapaiksi jollakin ihmeellisellä tavalla.

— Niin on laita, — vastasi nuorukainen — ja meillä on varmaan kyllin aikaa kertoakseni teille kaikki.

Kuultuaan, että olimme orjuudessa olleita kristityitä, ratsumiehet astuivat heti maahan ja jokainen heistä tarjosi meille ratsuaan kuljettaakseen meidät Vélez Málagaan kaupunkiin, joka sijaitsi puolentoista peninkulman päässä sieltä. Muutamat heistä lähtivät hakemaan alustamme kaupunkiin, kun olimme sanoneet heille, mihin olimme sen jättäneet, toiset ottivat meidät taakseen hevosen selkään, ja Zoraida ratsasti sillä tavalla hänen kanssaan, joka oli mainittu kristityn orjan eno. Kaikki kaupungin asukkaat tulivat ottamaan meitä vastaan, sillä he olivat kuulleet muutamilta, jotka olivat lähteneet ennen meitä, meidän tulostamme. He eivät ihmetelleet nähdessään vapautuneita kristityitä orjia tai vangeiksi joutuneita maureja, sillä kaikki sen rannikon asukkaat olivat tottuneet näkemään kumpaakin lajia. Mutta he ihmettelivät Zoraidan kauneutta, joka sillä kertaa ja sinä hetkenä oli loistavimmillaan, sekä matkan vaivojen vuoksi että ilosta, koska hän nyt huomasi olevansa kristittyjen maassa, missä hänen ei tarvinnut

pelätä joutuvansa tuhon omaksi; siitä oli hänen kasvoihinsa tullut niin heleä väri, että minä, edellyttäen, ettei rakkaus silloin minua pettänyt, uskallan väittää, ettei koko maailmassa ollut kauniimpaa olentoa, tai ainakin, etten minä ollut mitään sellaista nähnyt.

Me lähdimme heti kirkkoon kiittämään Jumalaa osaksemme tulleesta armosta, ja Zoraida sanoi sisään tultuaan, että siellä oli kasvoja, jotka muistuttivat Lela Marienin kasvoja. Me sanoimme hänelle, että ne olivat juuri hänen kuviaan, ja luopio teki, niin hyvin kuin voi, hänelle ymmärrettäväksi, mikä oli niiden tarkoituksena, jotta hän niitä palvoisi, ikäänkuin jokainen niistä todella olisi sama Lela Marien, joka oli hänelle puhunut. Hänellä on niin hyvä ymmärrys ja niin helppo ja selvä käsityskyky, että hän heti tajusi kaikki, mitä hänelle kuvista sanottiin. Kirkosta meidät vietiin eri puolilla kaupunkia sijaitseviin taloihin, kukin eri paikkaan, mutta luopion, Zoraidan ja minut vei se kristitty, joka oli tullut meidän kanssamme, kotiin vanhempiansa luo, jotka olivat saaneet verrattain runsaasti onnen antimia ja kestitsivät meitä yhtä suurella rakkaudella kuin omaa poikaansa.

Me viivymme Vélezissä kuusi päivää, ja sitten lähti luopio, hankittuaan tietoa kaikesta, mitä hänen tuli tehdä, Granadan kaupunkiin päästäkseen pyhän Inkvision välityksellä takaisin kirkon kaikkein pyhimpään helmaan. Muut vapaiksi päässeet kristityt lähtivät eri tahoille, minne kukin mieli. Vain Zoraida ja minä jäimme vielä kaupunkiin, varoinamme ainoastaan ne dukaatit, jotka ranskalainen oli kohteliaisuudesta antanut Zoraidalle, ja niillä minä ostin aasin, jolla hän ratsastaa. Toistaiseksi olen palvellut häntä ainoastaan

isänä ja saattajana enkä puolisona, ja nyt on aikomuksemme mennä katsomaan, vieläkö isäni elää ja onko joku veljistä ollut minua onnellisempi, vaikka minusta tuntuu, että taivaan annettua minulle elämänkumppaniksi Zoraidan ei osakseni olisi voinut tulla mitään kohtaloa, olipa se kuinka onnellinen tahansa, jota minä pitäisin parempana. Zoraida sietää köyhyyden mukanaan tuomia vaivoja niin kärsivällisesti ja haluaa niin hartaasti tulla kristityksi, että minun täytyy sitä ihmetellä ja että senvuoksi olen valmis palvelemaan häntä kaiken ikäni. Ilo siitä, että olen hänen omansa ja että hän on minun, häiriytyy ja estyy siksi, etten tiedä, löydänpö kotiseudultani mitään kolkkaa, missä voin tarjota hänelle kodin; aika ja kuolema näet ovat voineet niin muuttaa isäni ja veljieni varallisuutta ja elämää, että tuskin löydän ketään tuttavaa, jos he ovat poissa.

Enempää minulla ei ole, arvoisa herrasväki, kohtaloistani kerrottavaa. Oma hyvä ymmärrykseenne ratkaisekoon, onko se, mitä olen kertonut, mielenkiintoista ja merkillistä; omasta puolestani voin vain sanoa, että olisin tahtonut kertoa asiat teille lyhyemmin, vaikka toiselta puolen se pelko, että voisitte ikävystyä, on saanut minut vaieten sivuuttamaan useitakin seikkoja.

K a h d e s v i i d e t t ä l u k u,

jossa kerrotaan, mitä majatalossa vielä tapahtui, sekä muista tietämisen arvoisista seikoista.

Niin sanottuaan vapautunut orja vaikenä, ja Don Fernando sanoi hänelle:

— Te, herra kapteeni, olette tosiaankin kertonut tämän merkillisen tarinan niin hyvin, että esitystapa vastaa itse asian harvinaisuutta ja merkillisyyttä. Kaikki on niin outoa ja harvinaista ja täynnä tapahtumia, jotka saavat kuulijan ihmetyksen ja jännityksen valtaan, ja me olemme kuunnelleet kertomustanne niin mielellämme, että meitä ilahduttaisi kuulla se uudestaan, vaikka sillävälin jo koittaisi huomina päivä.

Hänen niin sanottuaan Cardenio ja kaikki muut tarjoutuivat tekemään hänen hyväkseen, mitä suinkin voivat, ja esittivät ehdotuksensa niin ystävällisin ja vilpittömin sanoin, että kapteenia erinomaisesti ilahdutti heidän hyväntahtoisuutensa. Don Fernando ehdotti vielä, että hän, jos kapteeni halusi matkustaa kotiin hänen kanssaan, pitäisi huolen siitä, että hänen veljensä markiisi tulisi kummiksi Zoraidaa kastettaessa, ja lupasi puolestaan auttaa häntä, niin että hän pääsisi kotipaikalleen niin arvokkaasti ja vaivattomasti kuin hänen säätynsä edellytti. Kaikesta tuosta vapautunut

orja kiitti häntä mitä kohteliaimmin, mutta ei halunnut ottaa vastaan mitään hänen aulista tarjoustaan.

Sillävälän tuli jo yö, ja illan pimettyä saapuivat majataloon vaunut, joita saattamassa oli muutamia ratsumiehiä. He pyysivät yösijaa, ja majatalon emäntä vastasi, ettei koko majatalossa ollut vapaana edes kämmenenalaa.

— Vaikka niinkin olisi laita, — sanoi eräs ratsumiehistä — täytyy kumminkin olla sijaa herra ylituomarille, joka tässä saapuu.

Tuon arvonimen kuultuaan emäntä joutui hämmingin valtaan ja sanoi:

— Seikka on se, hyvä herra, ettei minulla ole vuoteita. Jos hänen armollaan herra ylituomarilla on vuode mukanaan, kuten varmaan onkin, niin olkoon tervetullut; minä ja mieheni luovutamme oman huoneemme, ja hänen armonsa saa sijoittua siihen.

— Tehdään vain niin — sanoi palvelija.

Sillävälän oli vaunuista noussut mies, jonka vaateuksesta heti näkyi hänen virkansa ja toimensa; hänen pitkä viittansa ja avarat viilekkeiset hihansa osoittivat, että hän oli ylituomari, kuten hänen palvelijansa oli sanonut. Hän talutti kädestä tyttöä, joka näytti olevan noin kuudentoista vuoden ikäinen. Tyttö oli matkapuvussa ja niin soma, niin kaunis ja miellyttävä, että kaikki hänet nähdessään pakostakin häntä ihailivat, vieläpä niin, että he, elleivät olisi nähneet Doroteaa, Luscindaa ja Zoraidaa, jotka olivat majatalossa, olisivat olleet sitä mieltä, ettei tämän nuoren neidon vertaista kaunotarta voitu hevin löytää. Ylituomarin ja tytön saapuessa oli läsnä Don Quijote, joka vieraan nähtyään sanoi:

— Teidän armonne voi aivan rauhallisesti astua tähän linnaan ja siinä liikkua; vaikka näet se onkin ahdas ja puutteellisesti varustettu, ei maailmassa ole mitään sellaista ahtautta eikä epämukavuutta, joka ei soisi sijaa aseille ja tiedolle, varsinkaan, jos aseita ja tietoa opastaa ja saattelee kauneus, niinkuin teidän tiedollisesti sivistynyttä armoanne saattelee tämä kaunis neiti, jolle ei ainoastaan linnojen täydy avautua ja osoittaa sisäpuoltaan, vaan jonka edessä kallioittenkin täytyy haljeta ja vuorten hajota ja madaltua siten lausuen hänet tervetulleeksi. Astukoon siis teidän armonne, sanon sen vieläkin, tähän paratiisiin, sillä täältä te löydätte tähtiä ja aurinkoja seuraksi sille taivaalle, joka teillä on mukanne; täältä te löydätte kaikkein oivallisimmat aset ja kaikkein täydellisimmän kauneuden.

Ylituomari ihmetteli Don Quijoten puhetta ja alkoi katsella häntä hyvin tarkkaan suuresti ihmetellen sekä hänen ulkomuotoaan että hänen sanojaan. Hän ei osannut vastata mitään ja joutui uuden ihmetyksen valtaan nähdessään Luscindan, Dorotean ja Zoraidan, jotka, kuultuaan vieraita tulleen ja emännän heille kerrottua, kuinka kaunis nuori nainen oli, tulivat tätä näkemään ja vastaanottamaan. Mutta Don Fernando, Cardenio ja kirkkoherra tervehtivät tulijaa ymmärrettävämmin ja kohteliaammin. Herra ylituomari oli sisään tultuaan tosiaan aivan hämmentynyt sekä näkemistään että kuulemistaan, ja majatalossa olevat kauniit naiset lausuvat nyt kauniin nuoren tytön tervetulleeksi. Ylituomari huomasi kyllä aivan kohta, että kaikki läsnäolevat olivat jalosukuista väkeä, mutta Don Quijoten hahmo, hänen kasvonsa ja ryhtinsä saivat hänet ymmälle. Kun oli molemmin puolin lausuttu kohteliaisuuk-

sia ja tarkastettu majatalon tiloja, päätettiin tehdä niinkuin oli suunniteltu: kaikkien naisten piti sijoittua jo mainittuun ylliskamariin, ja herrain tuli jäädä ulkopuolelle, kuin heidän vartioikseen. Ylituomari oli tyytyväinen siihen, että nuori tyttö, joka oli hänen tyttärensä, sai olla muitten naisten seurassa, mihin tyttö itse mielellään suostui. Otettiin osa majatalon isännän pienestä vuoteesta ja osa siitä, jota ylituomari kuljetti mukanaan, ja niin he sijoittuivat yöteloilleen mukavammin kuin olivat ajatelleetkaan.

Siitä silmänräpäyksestä, jolloin vapautunut orja oli nähnyt ylituomarin, hänen sydämensä oli kiivaasti tykkyttänyt ja hän oli aavistanut, että tulija oli hänen veljensä. Hän kysyi nyt eräältä ylituomaria saattelevalta palvelijalta, mikä hänen isäntänsä nimi oli ja tiesikö hän, mistä hän oli kotoisin. Palvelija vastasi hänelle, että ylituomarin nimi oli Juan Pérez de Viedma, ja sanoi kuulleensa, että hän oli kotoisin jostakin paikasta Leónin vuorimaasta. Tämä tiedonanto ja se, mitä hän itse oli nähnyt, sai hänet lopullisesti uskomaan, että tuo mies oli hänen veljensä, joka oli isän neuvoa noudattaen lähtenyt opintielle. Liikutettuna ja iloisena hän kutsui syrjään Don Fernandon, Cardenion ja kirkkoherran, kertoi heille, mistä oli kysymys, ja vakuutti heille, että ylituomari oli hänen veljensä. Palvelija oli hänelle vielä sanonut, että ylituomari oli matkalla Intiaan, missä hän oli saanut viran Meksikon ylioikeudessa. Hän sai lisäksi tietää, että tuo nuori tyttö oli ylituomarin tytär, että tytön äiti oli kuollut hänet synnytettyään ja että isä oli tullut sangen rikkaaksi saatuaan myötäjäiset, jotka jäivät hänelle tytön keralla. Hän kysyi heiltä neuvoa, miten hänen pitäisi menetellä ilmaistakseen itsensä tai

saadakseen ensin tietää, häpeisikö veli, kun hän olisi itsensä ilmaissut, nähdessään hänet niin köyhänä, vai ottaisiko hänet vastaan sydämellisesti.

— Jättäkää minun tehtäväkseni sen asian selvittäminen; — sanoi kirkkoherra — sitäkin suuremmalla syyllä, kun on mahdotonta ajatella muuta kuin että teidät, herra kapteeni, otetaan vastaan erittäin hyvin, koska se jalous ja viisaus, joka veljenne käytöksessä ilmenee, ei suinkaan osoita, että hän on kopea ihminen, joka ei halua tuntea sukulaisiaan, enempää kuin sitäkään, ettei hän ymmärrä oikein suhtautua kohtalon vaiheisiin.

— En kumminkaan tahtoisi ilmaista itseäni äkkiarvaamatta, vaan vasta asiaa valmisteltuani — sanoi kapteeni.

— Minä lupaan — vastasi kirkkoherra — järjestää asian niin, että tulemme kaikki tyytyväisiksi.

Sillävälän oli tuotu illallinen pöytään, ja kaikki istuutuivat aterioimaan, lukuunottamatta vapautunutta orjaa ja naisia, jotka aterioivat erikseen omassa huoneessaan. Aterian aikana kirkkoherra sanoi:

— Minulla, herra ylituomari, oli Konstantinopolissa, missä olin orjana muutamia vuosia, eräs toveri, jolla oli sama nimi kuin teillä, ja tämä toverini oli espanjalaisen jalkaväen kaikkein parhaita sotilaita ja kapteeneja, mutta yhtä onneton kuin rohkea ja urhoollinen.

— Mikä oli kapteenin nimi, armollinen herra? — kysyi ylituomari.

— Hänen nimensä — vastasi kirkkoherra — oli Ruy Pérez de Viedma, ja hän oli kotoisin jostakin paikasta Leónin vuoriseudusta. Hän kertoi minulle, mitä oli tapahtunut hänen isälleen ja veljilleen, ja ellei sitä olisi

minulle kertonut niin vilpitön mies kuin hän, olisin pitänyt sitä vain satuna, jollaisia vanhat eukot kertovat talvella lieden ääressä. Hän näet kertoi minulle, että hänen isänsä oli jakanut omaisuutensa kolmen poikansa kesken ja oli antanut heille eräitä neuvoja, jotka olivat parempia kuin Caton neuvot. Ja voinpa sanoa, että se neuvo, jonka tämä poika valitsi lähtemällä sotaan, oli ollut hänelle niin edullinen, että hän urheutensa ja rohkeutensa nojalla, ilman mitään muuta suositusta kuin oma erinomainen kuntonsa, kohosi muutamassa vuodessa jalkaväen kapteeniksi ja voi toivoa aivan pian pääsevänsä everstiksi. Mutta onni ei ollut hänelle suo-
pea, sillä hänen voidessaan parhaillaan toivoa saavuttavansa sen suosion hän menetti sen menettäessään vapautensa erinomaisessa ottelussa, jossa niin monet muut saivat vapautensa takaisin, nimittäin Lepanton taistelussa. Minä menetin vapauteni Goletassa, ja sitten me, koettuamme erilaisia kohtaloita, tapasimme toisemme Konstantinopolissa, missä meistä tuli toverukset. Sieltä hän joutui Algeriaan, missä tiedän hänen joutuneen mitä ihmeellisimpään seikkailuun.

Kirkkoherra jatkoi kertomustaan ja mainitsi vielä lyhyesti, mitä ylituomarin veljelle oli sattunut Zoraidan kanssa, ja ylituomari kuunteli tätä kaikkea niin tarkkaavasti, ettei ollut tuomarinvirassaan milloinkaan ollut niin tarkkaavainen. Kirkkoherra jatkoi esitystään siihen kohtaan, missä ranskalaiset ryöstivät venheessä olevat kristityt, ja mainitsi siitä avuttomasta ja hädänalaisesta tilasta, johon hänen toverinsa ja kaunis maurilaisnainen olivat jääneet; hän sanoi, ettei tietänyt, mihin he olivat joutuneet, olivatko päässeet Espanjaan, vai olivatko ranskalaiset vieneet heidät Ranskaan.

Kirkkoherran koko kertomusta kuunteli hiukan loitompaa kapteeni pitäen tarkasti silmällä kaikkia veljensä eleitä. Huomatessaan kirkkoherran jo lopettaneen kertomuksensa tämä huokasi syvään, hänen silmiinsä tulvahtivat kyynelet, ja hän sanoi:

— Arvoisa herra, jospa tietäisitte, kuinka läheisesti minua koskevat ne uutiset, joita olette tässä minulle kertonut, niin läheisesti, että minun täytyy ilmaista liikuttustani kyynelillä, jotka vierivät silmistäni vastoin kaikkea sopivaisuutta ja huolimatta siitä, että yritän hillitä itseäni! Tuo mainitsemanne urhoollinen kapteeni on minun vanhin veljeni, joka voimakkaampana ja korkeammalle tähtäävänä kuin minä ja toinen vanhempi veljeni valitsi sotilaan kunniakkaan ja arvokkaan toimen, yhden niistä kolmesta urasta, joita isämme meille ehdotteli, kuten kuulitte toveriltanne, siitä hänen kertomuksestaan, joka teistä tuntui sadulta. Minä lähdin opilliselle uralle, missä Jumala ja ahkeruuteni ovat auttaneet minut siihen asemaan, jossa näette minun nyt olevan. Toinen veljeni on Perussa ja hän on niin rikas, että on sillä, mitä on jo lähettänyt isälleni ja minulle, runsaasti korvannut mukanaan viemänsä perintöosan ja vielä tehnyt isälleni mahdolliseksi esteettömästi noudattaa luontaista auliuttaan; ja minäkin olen voinut sen nojalla paremmissa olosuhteissa ja enemmän säätyne vaatimusten mukaisesti harjoittaa opintojani ja säävuttaa sen viran, joka minulla nyt on. Isäni elelee vielä, tosin heikoissa voimissa, yhä toivoen saavansa nähdä vanhimman poikansa, ja rukoilee lakkaamatta Jumalaa olemaan sulkematta hänen silmiään kuoleman uneen, ennenkuin hän saa nähdä poikansa elossa. Minua ihmetyttää, että tämä veljeni, joka on erittäin ymmärtäväi-

nen, on laiminlyönyt kaikissa näissä vaikeuksissaan ja murheissaan tai silloin, kun hän eli onnellisena, antaa tietoa isälleen; jos näet hän tai joku meistä olisi siitä tietänyt, ei hänen olisi tarvinnut odottaa tuon ihmeellisen ruokokepin ilmestymistä saadakseen tarvittavat lunnaat. Mutta nyt minua huolestuttaa epätietoisuus siitä, ovatko nuo ranskalaiset päästäneet hänet vapaaksi vai surmanneet hänet salatakseen rosvoustaan. Tästä kaikesta johtuu, etten voi jatkaa matkaani niin tyytyväisenä kuin sen aloitin, vaan ylen alakuloisena ja murheellisena. Oi minun hyvä veljeni, kunpa nyt tietäisin, missä olet, niin lähtisin sinua etsimään ja vapauttamaan sinut vaikeuksistasi, vaikka minun täytyisi nähdä siinä suurtakin vaivaa! Oi jospa voisin viedä vanhalle isällemme tiedon, että sinä olet elossa, vaikka eläisit Berberian salaisimmissa vankiluolissa, sillä sinut lunastettaisiin vapaaksi hänen, veljeni ja minun varoillani! Oi sinä kaunis ja jalo Zoraida, jospa saisin korvata sinulle sen hyvän, mitä olet tehnyt veljelleni! Jospa saisin olla läsnä sinun sielusi uudestisyntyessä ja solmittaessa avioliittoa, joka olisi meille kaikille suuri ilo!

Ylituomari lausui nämä sanat ja muita samanlaisia ja oli niin liikutettu uutisista, joita hänelle oli kerrottu hänen veljestään, että kaikki, jotka häntä kuuntelivat, selvästi ilmaisivat liikutettuina ottavansa osaa hänen suruunsa. Huomattuaan niin hyvin onnistuneensa aikeessaan ja siinä, mitä kapteeni toivoi, kirkkoherra ei tahtonut antaa heidän olla kauemmin alakuloisina. Hän siis nousi pöydästä, meni siihen huoneeseen, missä Zoraida oli, ja tarttui hänen käteensä, ja Zoraidan jäljessä tulivat Luscinda, Dorotea ja ylituomarin tytär. Kapteeni odotti, haluten nähdä, mitä kirkkoherra nyt aikoi

tehdä. Tämä tarttui toisella kädellään hänen käteensä, vei Zoraidan ja hänet ylituomarin ja muiden herrain luo ja sanoi:

— Herra ylituomari, pyyhkikää kyynelenne, ja täytäköön teidän toiveenne kaikki se onni, mitä toivoa voidaan, sillä tässä teidän edessänne ovat rakas veljenne ja rakas kälynne. Tämä tässä on kapteeni Viedma, ja tämä on se kaunis maurilaisnainen, joka on tehnyt hänelle niin paljon hyvää. Mainitsemani ranskalaiset saattoivat heidät tähän ahdinkoon, jotta te voisitte osoittaa heille jalon sydämenne auliutta.

Kapteeni riensi syleilemään veljeään, ja tämä laski molemmat kätensä hänen olkapäilleen katsellakseen häntä hiukan loitompaa; mutta sitten, hänet lopullisesti tunnettuaan, sulki hänet niin kiinteästi syliinsä vuo-dattaen niin hereitä ilokyyneitä, että useimpien läsnä-olijoitten oli mahdoton olla itkemättä hänen kanssaan. Tuskin uskon veljesten lausumia sanoja ja heidän ilmai-semiaan tunteita voitavan kuvitella, ja vielä vähemmin ne ovat kuvailtavissa. Nyt he kertoivat toisilleen lyhyesti kohtaloistaan, nyt he osoittivat, millaista on veljesten ystävyys, kun se on parhaimmillaan, nyt ylituomari syleili Zoraidaa, nyt hän jätti omaisuutensa tämän käytettäväksi, nyt hän vei tyttärensä kälynsä syleiltäväksi, nyt hersyivät jälleen kaikkien kyynelät, kun he katselivat kaunista kristittyä tyttöä ja ihanaa maurilaisnaista. Don Quijote seiso siinä tarkkaavaisena, mitään virkka-matta, miettien näitä merkillisiä tapauksia, joiden hän uskoi kaikkien johtuvan vaeltavan ritariuden harha-näyistä. Päätettiin, että kapteeni ja Zoraida palaisivat kapteenin veljen kanssa Sevillaan ja ilmoittaisivat isälleen, että hän oli löytynyt ja oli vapaana, jotta vanhus, jos

siihen kykenisi, tulisi Zoraidan vihkiäisiin ja hänen ristiäisiinsä; ylituomarin näet oli mahdoton peruuttaa aloitamaansa matkaa, sillä hän oli saanut tietää, että kuu-kauden kuluttua lähtisi laivasto Sevillasta Uuteen Espanjaan, ja hänen olisi ollut hyvin vaikea jättää tilaisuutta käyttämättä. Kaikki siis olivat iloisia ja hilpeitä, kun vapautuneen orjan kohtaloissa oli tapahtunut niin onnellinen käänne, ja päättivät, kun yö jo oli ehtinyt kulkea lähes kaksi kolmattaosaa radastaan, mennä yöteloille siksi ajaksi, joka vielä oli jäljellä. Don Quijote tarjoutui linnaa vartioimaan, jottei heidän kimppuunsa pääsisi mikään jättiläinen tai muu paha olento himoiten niitä suuria kauneuden aarteita, joita linnassa nyt oli. Ne, jotka hänet tunsivat, kiittivät häntä siitä ja kertoivat ylituomarille Don Quijoten merkillisestä mielenlaadusta, mikä kovin häntä huvitti. Sancho Panza yksin oli vihoissaan, kun ei päässyt ajoissa makuulle, mutta hän yksin järjesti asiansa paremmin kuin kukaan muu oikaisten itsensä aasinsa valjaitten päälle, jotka myöhemmin tulivat hänelle hyvin kalliiksi, kuten tuonnempana kerrotaan. Kun siis naiset olivat vetäytyneet huoneeseensa ja kaikki muut olivat laittautuneet levolle niin siedettävällä tavalla kuin voivat, Don Quijote astui ulos majatalosta pitääkseen vahtia linnan edustalla, kuten oli luvannut.

Ei ollut enää pitkä aika päiväkoittoon, kun naisten korviin kaikui niin sointuisa ja hyvä ääni, että kaikkien oli pakko sitä tarkkaavasti kuunnella, varsinkin Doro-tean, joka makasi valveilla ja jonka vieressä nukkui Doña Clara de Viedma (se näet oli ylituomarin tyttären nimi). Kukaan ei voinut arvata, kuka oli henkilö, joka lauloi niin hyvin, ja ääni kaikui yksinään, ilman minkään

soittimen säestystä. Toisinaan heistä tuntui, että laulu kuului pihalta, toisinaan se tuntui tulevan tallista, ja heidän kuunnellessaan erinomaisen tarkkaavasti ja epä-tietoisina tuli huoneen ovelle Cardenio, joka sanoi:

— Ne, jotka eivät nuku, kuunnelkoot, niin saavat kuulla nuoren muulirengin äänen; hän laulaa kerrassaan lumoavasti.

— Me olemme sen jo kuulleet, hyvä herra — vastasi Dorotea.

Cardenio meni menojaan, ja Dorotea, joka kuunteli niin tarkasti kuin suinkin voi, erotti seuraavat laulun sanat.

K o l m a s v i i d e t t ä l u k u ,

*jossa kerrotaan nuoren muulinajajan sievä tarina sekä
muuta majatalossa sattuneita merkillisiä tapauksia.*

Olen Amorin purjehtija,
ma ylitse ulapan syvän
vain purjehdin toivomatta
ees sataman ilmestyvän.

Ja kaukana väikkyy tähti
mua ohjaten säteilyllään;
Palinurus ei koskaan nähnyt
niin kirkasta tähteä yllään.

Minä purjehdin ilman määrää
meren aalloilla raivokkailla,
välin huolissa tähteä silmään,
välin purjehdin huolta vailla.

Kas ankara häveliäisyys,
hyve, kunniantunto suuri,
kun ikävöin tähteä nähdä,
sen pilvinä peittävät juuri.

Oi tähtönen kirkas, kaunis,
on valos mun eloni retki!
Jos sammut mun silmistäni,
lyö mulle kuoleman hetki.

Kun laulaja oli ehtinyt niin pitkälle, tuntui Doroteasta, ettei ollut oikein, jos Clara ei saanut kuulla niin kaunista ääntä; siksi hän ravisteli tytön hereille ja sanoi hänelle:

— Anteeksi, lapsukaiseni, että sinut herätän, mutta minä teen sen, jotta saat iloksesi kuunnella parasta laulua ääntä, minkä ehkä olet milloinkaan eläessäsi kuullut.

Clara heräsi, mutta oli vielä niin unelias, ettei heti ymmärtänyt, mitä Dorotea hänelle sanoi. Siksi hän kysyi, mistä oli kysymys. Dorotea toisti sanansa, ja nyt Clara alkoi tarkkaavasti kuunnella. Mutta tuskin ehdittyään kuulla ne kaksi säkeistöä, jotka laulaja sitten esitti, hän alkoi vapista niin ankarasti kuin olisi häntä kohdannut ankara vuorokuumeen kohtausta, sulki Dorotean kiihkeästi syliinsä ja sanoi:

— Voi rakas neiti, miksi minut herätitte? Paras hyvä työ, jonka kohtalo nyt saattoi minulle tehdä, oli siinä, että se piti silmäni ja korvani suljettuina, jottei minun tarvinnut nähdä eikä kuulla tuota onnetonta laulajaa.

— Mitä sanotkaan, lapseni? Ota huomioon, että laulajan sanotaan olevan jokin muulirenki.

— Ei hän ole mikään muulirenki, — vastasi Clara — vaan hän on monien tiluksien omistaja, ja hänellä on asuinsija minun sydämässäni niin varmasti, ettei sitä häneltä koskaan oteta pois, ellei hän itse tahdo siitä luopua.

Doroteaa ihmetyttivät tytön tunnettauhkuvat sanat, sillä ne olivat hänen mielestään paljoa älykkäämmät kuin hänen nuoren ikänsä vuoksi olisi voinut edellyttää. Senvuoksi hän sanoi tytölle:

— Te puhutte niin omituisesti, neiti Clara, etten voi

teidä ymmärtää; selittäkää asia paremmin ja sanokaa minulle, mitä tarkoittatte puhuessanne sydämestänne ja sen asuinsijoista sekä tuosta laulajasta, jonka ääni saa teidät niin levottomaksi. Mutta älkää sanoko mitään nyt, sillä minä en halua, teidän levottomuuttanne tyynnyttääkseni, menettää nautintoa, jonka laulajan kuunteleminen minulle tuottaa; minusta tuntuu, että hän nyt alkaa jälleen laulaa uusia säkeitä ja uutta sävelmää.

— Olkoon niin minun puolestani — vastasi Clara.

Hän peitti käsillään molemmat korvansa, jottei kuulisi laulua, ja se ihmetytti kovin Doroteaa, joka tarkasti laulua kuunnellen huomasi sen jatkuvan tällä tavalla:

Ah armas toivo parhain,
sä, jonka voima vaaroissakin kesti,
mi riensit ohi harhain
ja omaa tietäs kuljit ikuisesti,
oi kestä väsymättä,
vaikk' uhkaavasti kuolo nostaa kättä.

Ei kurjaa orjaniestä
voi koskaan voitonseppel kunnioittaa,
ei onni kohtaa miestä,
ken kohtaloaan vastustella koittaa
vain joutenoloon taipuin
ja velttouden hekkumahan vaipuin.

Ei väärin ole laisin,
vaikk' onkin kallis rakkauden hinta,
sill' aarre ainokaisin
se pääll' on maan, sen hurma suloisinta,
ja uskotaanhan tähän:
on arvotonta, mikä maksaa vähän.

Kuin horjumaton lempi
 kaikk' esteet eessään voitokkaasti kohtaa,
 niin tahto rautaisempi
 mua kohti lemmen voittomaata johtaa,
 ja uskon viimein täältä
 mä taivaan löytäväni maankin päältä.

Siihen ääni vaikenä, ja Clara alkoi taas nyyhkyttää. Tämä syytytti Dorotean mieleen sitäkin suuremman halun saada tietää, mikä oli syynä tuohon kauniiseen lauluun ja tuohon katkeraan itkuun, ja siksi hän jälleen kysyi, mitä Clara oli äsken aikonut hänelle sanoa. Nyt Clara painoi Doroteaa kiinteämmin poveaan vasten pelänten Luscindan kuulevan, vei suunsa aivan lähellä Dorotean korvaa, niin että voi puhua kaikessa rauhassa kenenkään toisen kuulematta, ja sanoi hänelle:

— Tuo laulaja, hyvä neiti, on erään Aragonian kuningaskunnassa asuvan aatelismiehen poika. Tällä aatelismiehellä on kaksi kartanoa, hän asui hallituskaupungissa vastapäätä isäni taloa, ja vaikka isäni piti talonsa ikkunoissa talvella uutimia ja kesällä sälekaihtimia, en tiedä, miten kävikään, mutta tämä herra, joka opiskeli yliopistossa, näki minut, en tiedä, kirkossako vai muualla, ja sanalla sanoen rakastui minuun ja ilmoitti sen minulle talonsa ikkunoista niin monilla merkeillä ja kyynelillä, että minun täytyi häntä uskoa, vieläpä kiintyäkkin häneen, tietämättä, mitä hän oikeastaan minusta tahtoi. Hänen tekemiinsä merkkeihin kuului sekin, että hän laski toisen kätensä toiseen siten minulle ilmoittaen haluavansa mennä naimisiin minun kanssani, ja vaikka olisin ollut kovin iloinen, jos niin olisi tapahtunut, en tietänyt, kenelle asian ilmoittaisin, koska olin yksin ja äidistäni orpo, ja senvuoksi jätin asian sikseen antamatta

hänelle muuta suosionosoitusta kuin että isäni ja hänen isänsä ollessa poissa kotoa hiukan kohotin uudinta tai sälekaihlinta ja näyttäydyin hänelle kokonaan, mikä hänestä oli niin suuri onni, että hän tuntui siitä kerrassaan menettävän järkensä. Sitten lähestyi se aika, jolloin isäni piti lähteä matkaan, ja hän sai sen tietää, mutta ei minulta, sillä enhän minä voinut sitä hänelle mitenkään ilmoittaa. Hän sairastui, luullakseni surusta, ja niin minä en saanut nähdä häntä lähtöpäivänämme sanoakseni hänelle jäähyväisiä, vaikkapa vain katseella. Mutta oltuamme sitten kaksi päivää matkalla ja saavuttuamme erääseen majataloon päivänmatkan päässä täältä minä näin hänet majapaikan portilla puettuna muulirengiksi, ja niin luontevasti, että minun olisi ollut mahdollon häntä tuntea, ellei hänen kuvansa olisi ollut niin kirkkaana sydämessäni. Minä siis tunsin hänet, ihmettelin ja iloitsin; hän katseli minua salaa ja niin, ettei häntä huomannut isäni, jolta hän aina piiloutuu pyrkiessään lähelle minua matkalla ja majapaikoissa, ja minä, joka hyvin tiedän, kuka hän on, ja samalla ajattelen, että hän minun tähteni tekee jalkaisin niin vaivalloisen matkan, olen kuolla suruun, ja katseeni kääntyy aina sinne, minne hän suuntaa askelensa. Minä en tiedä, missä tarkoituksessa hän tulee, enkä voi arvata, kuinka hän on päässyt pois isänsä luota, joka rakastaa häntä sanomattomasti, koska hänellä ei ole ketään muuta perillistä ja koska poika sen ansaitsee, kuten teidän armonne tulee huomaamaan, kun hänet näette. Voin muuten sanoa, että hän ottaa kaikki, mitä laulaa, omasta päästänsä; olen näet kuullut kerrottavan, että hänellä on erittäin hyvät tiedot ja että hän on mainio runoilija. Ja on vielä laita niinkin, että aina, kuullessani hänen laulavan, vä-

risen kuin lankavyyhti ja pelkään, että isäni tuntee hänet ja saa tiedon meidän kiintymyksestämme. Minä en ole eläissäni sanonut hänelle sanaakaan, mutta siitä huolimatta rakastan häntä niin, etten voi elää ilman häntä. Siinä, hyvä neiti, kaikki, mitä voin sanoa tuosta laulajasta, jonka ääni on teitä niin miellyttänyt, ja huomaattehan jo pelkästä äänestä, ettei hän ole mikään muulirenki, kuten sanotte, vaan sydänten ja tilusten herra, kuten teille jo sanoin.

— Älkää virkkako enää mitään, Doña Clara, — sanoi nyt Dorotea suudellen häntä lukemattomat kerrat — älkää virkkako mitään, sanon minä, vaan odottakaa uuden päivän koittoa; minä näet toivon Jumalan avulla olevani johtaa teidän asianne sellaiselle tolalle, että se päättyy niin onnellisesti kuin sen kunniallinen alku ansaitsee.

— Ah, hyvä neiti, — sanoi Doña Clara — kuinka sen voisikaan toivoa päättyvän, kun hänen isänsä on niin ylhäinen ja rikas, etten minä hänen mielestään varmaan kelpaa hänen poikansa palvelijattareksikaan, vielä vähemmin puolisoksi? Ja missään nimessä minä en suostu menemään naimisiin isäni tietämättä. Ainoa toivoni on, että tuo nuori mies kääntyy takaisin ja jättää minut; jos en häntä näkisi, niin pitkällä matkallamme kenties lieventyisi tuska, jota nyt tunnen, vaikka minun täytyy sanoa, ettei tämä kuvittelemani keino varmaanakaan minua paljoa auta. Minä en tiedä, mitä hittoa tämä on ollut tai mistä tämä rakkaus, jota häntä kohtaan tunnen, on päässyt hiipimään sydämeeni, kun olen näin nuori ja hänkin vain tuollainen poika; minä näet uskon totisesti, että olemme ihan samanikäiset, ja minä en ole vielä täyttänyt kuuttatoista, sillä isä sanoo, että minä tulen niin vanhaksi vasta Pyhän Mikaelin päivänä.

Dorotea ei voinut olla nauramatta kuullessaan, kuinka lapsellisesti Doña Clara haasteli, ja sanoi hänelle:

— Levätkää nyt, pikku neiti, se vähän aikaa, mikä yöstä on vielä jäljellä; kun Jumala antaa meille uuden päivän, järjestämme asian, ellen minä ole aivan nolo.

Sitten he painuivat jälleen uneen, ja koko majatalossa vallitsi syvä hiljaisuus. Ainoastaan emännän tytär ja hänen palvelijattarensa Maritornes olivat valveilla; he molemmat tiesivät jo, millainen hulluus Don Quijotea vaivasi ja että hän nyt istui ratsunsa selässä täysissä varuksissa majatalon edustalla pitäen vahtia, ja niin he päättivät tehdä hänelle jonkin kepposen tai ainakin kuluttaa vähän aikaa hupaisesti kuuntelemalla hänen hullutuksiaan.

Oli niin laita, ettei koko majatalossa ollut vainion puolella yhtään ikkunaa, vaan yksi ainoa ullakon luukku, josta oli tapana heittää rehua ulos. Tälle luukulle sijoituivat molemmat neitsykäiset ja näkivät siitä, kuinka Don Quijote istui ratsullaan, peitsikorentoonsa nojaten, ja kuinka hän tavan takaa huokasi niin syvään ja tuskallisesti, että olisi luullut hänen heittävän henkensä joka huokauksella. He kuulivat myös hänen lausuvan pehmeällä, miellyttävällä ja hellällä äänellä:

— Oi minun valtiattareni, Dulcinea Tobosolainen, sinä kaiken kauneuden täydellisyys, kaiken ymmärryksen loppu ja huippu, sinä suurimman sulon sisältäjä, sinä kunniallisuuden aarreaitta ja sanalla sanoen kaiken sen hyvyyden, siveyden ja viehättäväisyyden perikuva, mitä maailmassa on! Mitä tekeekään nyt sinun armosi? Askartelevatko ehkä ajatuksesi sinun alamaisuutesi annetussa ritarissa, joka on tahtonut syöksyä vapaaehtoisesti niin moniin vaaroihin, vain saadakseen sinua pal-

vella? Kerro minulle hänestä, sinä kolmikasvoinen taivaanvalo! Sinä kenties katselet häntä nyt hänen näköpäänsä kauneutta kadehtien, kun hän, käyskellen jollakin upean palatsinsa parvella tai nojaten poveaan jonkin ulkoparvekkeen kaiteeseen, mietiskelee, miten saataisi, siveyttään ja ylhäisyyttään loukkaamatta, viihdyttää tuskaa, jota tämä minun murheellinen sydämeni hänen tähtensä potee, millä autuudella voisi palkita kärsimyksiäni, miten lohduttaa minua, huolisani huokailevaa, ja, sanalla sanoen, miten voisi viedä minut kuolemasta elämään ja oikein palkita minun tekemäni palvelukset. Ja sinä, aurinko, joka nyt varmaan mitä kiireimmin valjastat orhejasi lähteäkseksi liikkeelle anivarhain ja päästäkseksi näkemään minun valtiatartani, minä rukoilen sinua tervehtimään häntä minun puolestani niin pian kuin hänet näet; mutta varo hänet nähdessäsi ja häntä tervehtiessäsi suutelemasta hänen kasvojansa, sillä siitä minä olen sinulle mustasukkaisempi kuin sinä olit sille kevytjalkaiselle kiittämättömälle, jonka tähden sait niin ankarasti hikoilla ja juoksennella Tessalian tasangoilla tai Peneios-virran partailla; minä näet en oikein muista, missä sinä silloin harhailit mustasukkaisena ja rakastuneena.

Näin pitkälle Don Quijote oli ehtinyt valituspuheesaan, kun majatalonemännän tytär alkoi hänelle huhuilla ja sanoi:

— Hyvä herra, suvaitkoon teidän armonne tulla tänne lähemmäksi, jos teidän sopii.

Nuo merkit ja sanat kuultuaan Don Quijote käänsi päätänsä ja näki kuutamossa, joka silloin oli kirkkaimmillaan, kuinka häntä kutsuttiin luukusta, joka hänestä näytti ikkunalta, vieläpä kullatulla ristikolla varuste-

tulta, niinkuin sopikin olla sellaisten rikkaitten linnain ikkunoiden, jollaiseksi hän tämän majatalon kuvitteli. Ja hänen hullu mielikuvituksensa sai hänet samassa luulemaan, että nyt jälleen, samoin kuin edellisellä kerralla, kaunis neito, tämän linnan herran tytär, lempensä voitamina tuli häneltä anomaan pyyntönsä täyttämistä, ja niin ajatellen, tahtoen välttää epäkohteliaisuuden ja kiittämättömyyden ilmausta, hän käänsi Rocinanten, ajoi luukun luo ja molemmat tytöt nähtyään lausui näin:

— Surkuttelen teitä, kaunis neito, että olette suunnannut lemmenaatoksenne taholle, missä niihin ei voida vastata niinkuin teidän suuri oivallisuutenne ja viehättävyyshenne ansaitsee. Teidän ei kumminkaan pidä siitä syyttää tätä onnetonta vaeltavaa ritaria, jota rakkaus estää lahjoittamasta mielensä hellää kiintymystä kenellekään muulle kuin hänelle, joka teki hänestä sydämensä ehdottoman valtiattaren samassa tuokiossa, jona hänen silmänsä hänet näkivät. Suokaa minulle anteeksi, jalo neito, palatkaa makuusuojaanne ja olkaa vaatimatta minua osoittamaan suurempaa kiittämättömyyttä vielä selvemmin ilmaisemalla sitä halua, joka teidän sydämessänne kytee. Jos kumminkin löydätte minusta jotakin muuta, millä voin tyydyttää rakkautta, joka teissä minua varten elää, jotakin muuta kuin lempeä itseään, niin pyytäkää sitä minulta, sillä minä vannon tämän kaukana olevan suloisen viholliseni nimessä heti sen teille antavani, vaikka pyytäisitte minulta suortuvaa Medusan hiuksista, jotka olivat pelkkiä käärmeitä, tai itse auringon säteitä pieneen pulloon suljettuina.

— Ei neiti tarvitse mitään sellaista, herra ritari — virkkoi nyt Maritornes.

— Mitä hän sitten tarvitsee, älykäs palvelijaneito? — kysyi Don Quijote.

— Ainoastaan toisen teidän kauniista käsistänne, — sanoi Maritornes — sen avulla viihdyttääkseen polttavaa kaipausta, joka on tuonut hänet tälle luukulle, vaikka hänen kunniansa joutuu siinä sellaiseen vaaraan, että hänen isänsä, jos hän olisi sen huomannut, olisi vähintään leikannut häneltä korvat.

— Sen haluaisin nähdä! — vastasi Don Quijote. — Mutta hän varmaan varoo niin tekemästä, ellei tahdo kärsiä kauheinta kuolemaa, mitä yksikään isä on milloinkaan maailmassa kärsinyt, rangaistukseksi siitä, että on koskenut rakastuneen tyttärensä hentoihin jäseniin.

Maritornes otaksui varmaan, että Don Quijote ojentaishi hänelle kätensä, niinkuin hän oli pyytänyt, päätti mielessään, mitä tekisi, astui alas luukulta, meni talliin, mistä nouti Sancho Panzan aasin marhaminnan, ja palasi sitten nopeasti luukulle Don Quijoten juuri noustua seisomaan Rocinanten satulaan ulottuakseen kädellään ristikkoikkunaan, missä hän kuvitteli lemmensairaana neidon olevan. Ojentaessaan hänelle kättään hän sanoi:

— Ottakaa, kaunis neito, tämä käsi tai oikeammin tämä kaikkien maailman pahantekijöitten kuritusvitse, ottakaa tämä käsi, sanon minä, jota ei ole koskettanut kenenkään toisen naisen käsi, ei edes hänen, joka täydellisesti vallitsee minun koko ruumistani. Minä en ojenna sitä teille suudeltavaksi, vaan sitä varten, että katselisitte sen jänteitten kudosta, sen toisiinsa liittyviä lihaksia ja sen suuria ja voimakkaita suonia, mistä kaikesta voitte päättää, millainen väkevyys täytyy olla käsivarressa, johon kuuluu sellainen käsi.

— Se kohta nähdään — sanoi Maritornes. Hän teki

marhamintaan silmukan, pisti sen Don Quijoten ranteen ympärille, astui sitten alas luukulta ja sitoi marhaminnan toisen pään oikein lujasti ullakon oven salpaan. Don Quijote tunsi ranteessaan karkean nuoran ja sanoi:

— Minusta tuntuu, että teidän armonne pikemmin raapii kuin hyväilee minun kättäni; älkää kohdelko sitä niin ynseästi, sillä eihän se ole syypää siihen pahaan, jota minun taipumaton mieleni teille tekee, eikä ole oikein, että kostatte koko suuttumuksenne niin vähäiselle ruumiin jäsenelle. Muistakaa, ettei se, joka oikein rakastaa, voi niin pahoin kostaa.

Mutta näitä Don Quijoten puheita ei kuunnellut enää kukaan, sillä Maritornes ja toinen tyttö lähtivät hänet sidottuaan tiehensä, nauruun pakahtumaisillaan, ja jättivät hänet siihen niin hyvin sidotuksi, että hänen oli mahdoton päästä irti.

Siinä hän nyt seiso, kuten sanotti, Rocinanten selässä, koko käsivarsi pistettynä luukusta sisään, ranne sidottuna ja kiinnitettynä oven salpaan, kamalasti peläten ja ollen huolissaan, että Rocinante voisi liikahtaa puoleen tai toiseen, jolloin hän jäisi käsivarresta riippumaan. Hän ei siis uskaltanut hievahtaakaan, vaikka Rocinante oli niin kärsivällinen ja rauhallinen, että aivan hyvin voi otaksua sen seisovan liikkumatta sata vuotta. Huomattuaan olevansa kahlehdittu ja havaittuaan, että naiset olivat menneet menojaan, Don Quijote alkoi kuvitella, että tämä kaikki oli noituutta samoin kuin edellisellä kerralla, jolloin se muulinajaja eli noiduttu mauri oli hänet möyhentänyt tässä samassa linnassa, ja hän kirosi itseksensä vähää älyään ja huonoa arvostelukykyään, kun oli uskaltanut tulla tähän lintaan toisen kerran, vaikka hänen oli jo ensimmäisellä

kerralla käynyt niin huonosti, sillä olihan vaeltavien ritarien noudattama sääntö, että he, käytyään johonkin seikkailuun ja siitä huonosti suoriuduttuaan, katsoivat tämän merkiksi siitä, ettei seikkailu ollut tarkoitettu heille, vaan toisille, joten heidän ei suinkaan tarvinnut käydä toista kertaa yrittämään. Kaikesta huolimatta hän kiskoi käsivarttaan nähdäkseen, saisiko sen vapaaksi; mutta se oli sidottu niin hyvin, että kaikki hänen yrityksensä olivat turhat. Totta kyllä, että hän kiskoi varovasti, jottei Rocinante liikahtaisi, ja selvää oli, että hän, vaikka olisikin halunnut istuutua ja sijoitua satulaan, voi ainoastaan seisoa, ellei mielinyt silpoa käsivarttaan.

Nyt hän toivoi itselleen Amadiin miekkaa, johon ei mikään noituus pystynyt, nyt hän kiroili kovaa kohtaloaan, nyt hän kuvitteli liioitellen, kuinka kovin häntä kaivattiin maailmassa sinä aikana, joka hänen täytyi viettää tässä noiduttuna — hän näet varmaan uskoi olevansa noiduttu — nyt hän jälleen muisteli rakastetuansa Dulcinea Tobosolaista, nyt hän huusi avukseen kelpo aseenkantajaansa Sancho Panzaa, joka oli oikaisut itsensä aasinsa satulan päälle ja vaipunut niin sikeään uneen, ettei sillä hetkellä muistanut edes äitiä, joka oli hänet synnyttänyt, nyt hän kutsui avukseen tietäjiä Lirgandea ja Alquifea, nyt hän rukoili pelastajakseen hyvää ystävätärtään Urgandaa, ja aamun koittaessa hän oli siinä yhä niin epätoivoisena ja suunniltaan, että mylvi kuin härkä, koska ei uskonut päivän tullen saavansa mitään apua hätäänsä; hän näet luuli tämän vaivan kestävän ikuisesti, sillä hän piti itseään noiduttuna. Tätä luuloa vahvisti se, ettei Rocinante liikahtanut vähän vähääkään, ja ritari uskoi, että heidän täytyisi

seisoa siinä, hänen ja hänen ratsunsa, syömättä, juomatta ja nukkumatta, kunnes tähtien paha vaikutus menisi ohi tai joku toinen vielä suurempi velho päästäisi hänet tästä lumouksesta.

Siinä luulossaan hän kumminkin pahoin erehtyi, sillä päivä oli tuskin alkanut koittaa, kun majatalon portille saapui ratsain neljä hyvissä vaatteissa ja varuksissa olevaa miestä, pyssyt satulankaarella. He kolkuttivat majatalon porttia, joka vielä oli kiinni, ankarasti siihen iskien, ja sen huomattuaan Don Quijote huusi heille käskevällä ja kuuluvalla äänellä paikaltaan, missä hän yhä seiso i vahdissa:

— Ritarit tai aseenkantajat tai mitä lienettekään, teillä ei ole mitään aihetta kolkuttaa tämän linnan porttia, sillä riittävän selvää on, että tähän vuorokauden aikaan ne henkilöt, joita linnassa on, nukkuvat tai ettei pidetä tapana avata linnoituksia, ennenkuin aurinko levittää valoaan yli koko maanpiirin. Väistyköö siis pois ja odottakaa, kunnes päivä valkenee; sitten saamme nähdä, onko oikein ja kohtuullista, että teille avataan, vai ei.

— Mikä pirun linnoitus tai linna tämä on, — sanoi eräs tulijoista — että meitä vaaditaan noudattamaan sellaisia muodollisuuksia? Jos olette majatalon isäntä, käskekää avaamaan; me olemme matkustavaisia ja haluamme vain saada hevosillemme apetta ja lähteä sitten matkaa jatkamaan, sillä meillä on kiire.

— Olenko minä teistä, herrat ritarit, majatalonisännän näköinen? — kysyi Don Quijote.

— En tiedä, minkä näköinen olette, — vastasi toinen — mutta sen tiedän, että puhutte hulluja, kun nimitätte tätä majataloa linnaksi.

— Se on linna, — vastasi Don Quijote — vieläpä kaikkein parhaimpia koko tässä maakunnassa; ja siinä on henkilöitä, joilla on ollut valtikka kädessä ja kruunu päässä.

— Parempi olisi päinvastoin; — sanoi matkamies — valtikka päässä ja kruunu kädessä. Taitaa lopultakin olla niin laita, että siellä on joukko näyttelijöitä, joilla on usein niitä kruunuja ja valtikkoita, joista puhutte; tämä majatalo on niin pieni ja siinä vallitsee niin syvä hiljaisuus, etten minä usko sinne yöpyvän sellaisia henkilöitä, jotka todella ansaitsevat kruunun ja valtikan.

— Te tunnette huonosti maailmaa, — virkkoi Don Quijote — koska teille ovat vieraat ne seikat, joita yleisesti sattuu vaeltaville ritareille.

Toiset kysyjän seurassa olevat väsyivät hänen keskusteluunsa Don Quijoten kanssa ja alkoivat senvuoksi jälleen kolkuttaa, ja niin ankarasti, että siihen heräsi isäntä ja samoin kaikki muut majatalossa olevat. Isäntä nousi kysymään, kuka siellä kolkutti. Juuri silloin sattui, että eräs niistä hevosista, joilla nuo neljä kolkuttajaa olivat tulleet, lähestyi Rocinantea haistellakseen sitä sen seisoessa siinä alakuloisena ja surullisena, korvat lerpallaan, kannattaen uljasta isäntäänsä paikaltaan liikahtamatta; ja Rocinante, joka sekin loppujen lopuksi oli lihaa ja verta, vaikka näytti olevan puuta, ei voinut olla jotakin tuntematta ja haisteli puolestaan sitä, joka tuli niin hellästi tervehtimään. Mutta Rocinante oli tuskin ehtinyt hiukan liikahtaa, kun Don Quijoten lähellä toisiaan olevat jalat loittonivat toisistaan ja luiskahtivat pois satulasta, joten hän olisi syök-synyt maahan, ellei olisi jäänyt riippumaan käsivarresta. Se tuotti hänelle niin ankaraa tuskaa, että hänestä

tuntui kuin hänen ranteensa olisi leikattu poikki tai hänen käsivartensa väännetty irti; hän näet tuli niin lähelle maata, että hänen jalkansa sitä hipoivat, mutta siitä oli hänelle vain vahinkoa, sillä huomattessaan, kuinka vähältä piti, ettei hän voinut laskea jalkapohjiaan maahan, hän ponnisteli ja ojenteli itseään niin paljon kuin suinkin voi ulottuakseen maahan, aivan samoin kuin ne, jotka kärsivät venytyskidutusta ja ovat niin ripustetut, että heidän jalkansa melkein koskettavat permantoa; hekin lisäävät itse tuskaansa yrittämällä ojentaa itseään, sen toivon pettäminä, joka heille uskottelee, että he ulottuvat maahan, kun vain vähänkin itseään vielä venyttävät.

Neljäsviidettä luku,

jossa jatkuu kertomus majatalossa sattuneista ennenkuulumattomista tapahtumista.

Don Quijote parkui niin kamalasti, että majatalon isäntä avasi portin mitä pikimmin ja tuli aivan säikähtyneenä ulos katsomaan, kuka sillä tavalla huusi; ja ulkopuolella olevat tekivät samoin. Maritornes, joka jo oli meluun herännyt ja aavisti, mitä oli tapahtumassa, meni ullakolle ja irroitti kenenkään näkemättä Don Quijotea kannattavan kahleen, ja niin tämä heti putosi maahan isännän ja matkustavaisten nähden, jotka tulivat hänen luokseen ja kysyivät, mikä häntä vaivasi, kun hän niin kovin huusi. Hän ei vastannut mitään, vaan tempasi nuoran pois ranteestaan, nousi seisomaan, astui Rocinanten satulaan, otti kilven käsivarrelleen, kohotti peitsensä tanaan, teki ison kierroksen ulos vainiolle, palasi ajaen lyhyttä laukkaa ja sanoi:

— Ken ikänä väittää, että minut on noiduttu täydellä oikeudella, hänet minä julistan valehtelijaksi, vaadin hänet peruuttamaan sanansa ja haastan hänet kaksintaisteluun, jos valtiattareni prinsessa Micomicona antaa minulle siihen luvan.

Äsken saapuneet matkustajat ihmettelivät Don Quijoten sanoja, mutta majatalon isäntä lopetti heidän ihmet-

telynsä ilmoittamalla heille, kuka Don Quijote oli ja ettei hänestä tarvinnut välittää, koska hän ei ollut järjissään.

He kysyivät majatalon isännältä, oliko tähän majataloon ehkä saapunut noin viidentoista vuoden ikäinen poika, joka oli puettu muulirengiksi ja jolla oli sellaiset ja sellaiset tuntomerkit, ja he mainitsivat juuri ne, jotka sopivat Doña Claran rakastajaan. Isäntä sanoi majatalossa olevan niin paljon väkeä, ettei hän ollut tullut nähneeksi sitä, jota he tiedustelivat. Mutta samassa eräs heistä näki vaunut, joissa ylituomari oli tullut, ja sanoi:

— Hänen täytyy varmaan olla täällä, sillä nämä ovat ne vaunut, joita hänen sanotaan seuraavan; yksi meistä jääköön portille, me toiset menemme sisään häntä etsimään, ja olisipa hyvä sekin, jos joku meistä kiertäisi majataloa, niin ettei hän pääse pakenemaan pihamuurin yli.

— Tehdään niin — vastasi eräs heistä.

Kaksi heistä meni nyt sisään, yksi jäi portille, ja neljäs lähti kiertämään majataloa. Isäntä näki tämän kaiken, mutta ei voinut käsittää, miksi ryhdyttiin sellaisiin toimenpiteisiin, vaikka hän kyllä arvasi heidän etsivän sitä nuorukaista, jonka tunnusmerkit he olivat hänelle maininneet.

Nyt oli jo tullut täysi päivä, ja siitä syystä sekä Don Quijoten aikaansaaman melun vuoksi kaikki olivat valveilla ja nousemassa, ennen muita Doña Clara ja Dorotea, jotka olivat nukkuneet yönsä huonosti, toinen siksi, että tiesi rakastajansa olevan niin lähellä, toinen siksi, että halusi kovin mielellään saada hänet nähdä. Don Quijote, joka huomasi, ettei yksikään nel-

jästä matkustavaisesta hänestä välittänyt eikä vastannut hänen haasteeseensa, oli kerrassaan menehtyä raivoisaan vihaan ja mieliharmiin. Jos hän olisi ritarikuntansa säännöistä nähnyt, että vaeltavalla ritarilla oli laillinen oikeus käydä ja ryhtyä uuteen seikkailuun, vaikka hän on antanut sanansa ja lupauksensa olla niin tekemättä, kunnes on saattanut päätökseen sen, jonka on jo ottanut suorittaakseen, hän olisi käynyt heidän kaikkien kimppuun ja olisi pakottanut heidät vastamaan, tahtoivat tai eivät. Mutta nyt hänestä ei tuntunut sopivalta eikä oikealta aloittaa mitään uutta yritystä, ennenkuin oli toimittanut Micomiconalle takaisin hänen valtakuntansa, ja siksi hänen täytyi olla vaiti ja rauhallisena odottaa, mihin näiden matkustavaisten toimenpiteet tähtäsivät. Eräs heistä löysi vihdoim etsityn nuorukaisen, joka nukkui erään muulirengin vieressä ollenkaan arvaamatta, että kukaan saattoi häntä etsiä, vielä vähemmin löytää. Mies tarttui hänen käsivarteensa ja sanoi hänelle:

— Totisesti, herra Don Luis, teidän yllänne olevat vaatteet sopivat hyvin teidän säätyynne, ja vuode, josta teidät löydän, vastaa erinomaisesti äitinne teille antamaa huolellista kasvatusta.

Poika hieroi unisia silmiään, katseli pitkän aikaa miestä, joka oli häntä ravistellut, ja tunsi hänet heti isänsä palvelijaksi; siitä hän säikähti niin, ettei pitkään aikaan osannut sanoa hänelle sanaakaan. Palvelija jatkoi:

— Tässä ei ole mitään muuta tekemistä, herra Don Luis, kuin olla kärsivällinen ja lähteä takaisin kotiin, ellei teidän armonne mieli nähdä, että isänne, minun isäntäni, muuttaa täältä toiseen maailmaan; muuhun

näet ei voi otaksua johtavan sen surun, jonka vallassa hän on teidän poistuttuanne.

— Mutta kuinka sai isäni tietää, — virkkoi Don Luis — että minä olin lähtenyt tätä tietä ja tässä asussa?

— Eräs ylioppilas, — vastasi palvelija — jolle te olitte maininnut aikeestanne, ilmaisi sen tuntien sääliä nähdessään, kuinka isänne suri ja kaipasi teitä. Hän lähetti heti neljä palvelijaansa etsimään teitä, ja me olemme nyt kaikki teidän palveluksessanne, sanomattoman iloisina, että voimme palata suoritetuamme tehtävämme niin hyvin, koska voimme tuoda teidät niiden silmien eteen, jotka teitä niin kovin rakastavat.

— Tapahtuu niinkuin minä tahdon tai niinkuin taivas määrää — vastasi Don Luis.

— Mitä on teillä tahtomista tai mitä on taivaalla määräämistä muuta kuin että suostutte palaamaan? Eihän ole mitään muuta mahdollisuutta.

Koko tämän heidän keskustelunsa kuuli muulirenki, jonka vieressä Don Luis makasi. Hän nousi ja meni kertomaan tapahtumasta Don Fernandolle, Cardeniolle ja muille, jotka olivat jo pukeutuneet, ilmoittaen heille, että vieras mies puhutteli nuorukaista arvonimellä *Don*, ja kertoen, mitä he olivat sanoneet, että mies tahtoi viedä nuorukaisen takaisin hänen isänsä kotiin ja ettei poika siihen suostunut. Tästä syystä ja sen vuoksi, mitä tiedettiin hänestä ja taivaan hänelle lahjoittamasta kauniista lauluäänestä, kaikkien teki kovin mieli saada tarkempaa selkoa, kuka hän oli, vieläpä auttaakin häntä, jos hänelle aiottiin tehdä jonkinlaista väkivaltaa, ja niin he lähtivät sinne, missä hän yhä keskusteli ja küsteli palvelijansa kanssa. Samassa tuli huoneestaan ulos Dorotea ja hänen jäljessään Doña Clara aivan

hämmentyneenä. Dorotea vei Cardenion syrjään ja kertoi hänelle lyhyesti laulajan ja Doña Claran tarinan, kertoi myös mitä oli tapahtunut, nimittäin, että hänen isänsä palvelijat olivat tulleet häntä etsimään, ja sanoi tuon niin äänekkäästi, että Clara sen kuuli. Hän joutui siitä niin suunniltaan, että olisi kaatunut lattiaan, ellei Dorotea olisi kiiruhtanut häntä tukemaan. Cardenio kehoitti Doroteaa lähtemään hänen kanssaan takaisin huoneeseen luvaten parhaansa mukaan saattaa asioita järjestykseen, ja he tekivät niin.

Ne neljä miestä, jotka olivat tulleet Don Luisia etsimään, olivat jo kaikki majatalossa ja hänen ympärillään ja kehoittivat häntä viipymättä palaamaan kotiin lohduuttamaan isäänsä. Hän vastasi, ettei missään tapauksessa voinut niin tehdä, ennenkuin oli saattanut päätökseen erään asian, joka koski hänen henkeänsä, kunniaansa ja sieluansa. Palvelijat ahdistivat häntä entistä innokkaammin, sanoen, etteivät missään tapauksessa palaisi ilman häntä, vaan veisivät hänet mukanaan, tahtoipa hän tai ei.

— Sitä ette voi tehdä, — vastasi Don Luis — ellette vie minua kuolleena, vaikka oikeastaan viette minut hengetönnä, veittepä miten tahansa.

Sillävälän olivat kiistelevien luo kerääntyneet kaikki muut majatalossa olevat, nimittäin Cardenio, Don Fernando seuralaisineen, ylituomari, kirkkoherra, parturi ja Don Quijote, joka nyt oli sitä mieltä, ettei linnaa tarvinnut enää vahtia. Cardenio, joka jo tunsu nuorukaisen tarinan, kysyi niiltä, jotka tahtoivat ottaa hänet matkaansa, mistä syystä he tahtoivat viedä pojan vastoin hänen tahtoaan.

— Syynä on se, — vastasi eräs heistä — että haluamme

säilyttää hengissä hänen isänsä, joka tämän nuoren heran kotoa karattua on vaarassa menehtyä suruun.

Siihen virkkoi Don Luis:

— Ei ole mitään aihetta tehdä tässä selkoa minun asioistani. Minä olen vapaa ja palaan kotiin, jos niin haluan; jos en halua, ei kukaan teistä voi minua siihen pakottaa.

— Sen tekee teidän armonne oma järki, — vastasi mies — ja ellei se riitäkään taivuttamaan teidän armoanne, riittää se kumminkin siihen, että me saamme suorituksi, mitä varten olemme tulleet ja mihin olemme velvolliset.

— Ottakaamme nyt tästä asiasta selko juurta jaksain — virkkoi ylituomari.

Mutta palvelija, joka tunsikin hänet isäntänsä naapuriksi, vastasi:

— Eikö teidän armonne, herra ylituomari, tunne tätä nuorta herraa? Hän on naapurinne poika, joka on karannut kotoaan pukeutuneena vaatteisiin, jotka ovat hänen arvoonsa aivan sopimattomat, kuten teidän armonne voi nähdä.

Ylituomari katseli nyt nuorta miestä tarkkaavamin, tunsikin hänet, sulki hänet syliinsä ja sanoi:

— Mitä lapsellisuuksia nämä ovat, herra Don Luis, tai millaiset tärkeät syyt ovat saaneet teidät lähtemään matkaan tällä tavalla ja tässä asussa, joka ylen huonosti vastaa säätyänne?

Nuorukaisen silmiin kihosivat kyynelkäärä eikö hän kyennyt vastaamaan mitään ylituomarille; mutta tämä kehoitti kaikkia neljää palvelijaa rauhoittumaan, koska kaikki tulisi päättymään hyvin, tarttui Don Luisin käteen, meni hänen kanssaan syrjään ja kysyi häneltä,

mitä tämä hänen matkaanlähtönsä oikeastaan tarkoitti. Hänen esittäessään tätä ja muita kysymyksiä kuului majatalon portilta äänekkäitä huutoja. Syynä oli, että kaksi vierasta, jotka olivat viettäneet yönsä majatalossa, nyt, huomattessaan kaikkien yrittävän vain saada selville, mitä nuo neljä palvelijaa oikeastaan tahtoivat, olivat aikoneet lähteä tiehensä maksamatta mitä olivat velkaa; mutta majatalon isäntä, joka piti enemmän silmällä omia kuin toisten asioita, sai heidät kiinni heidän ollessaan portista ulos pujahtamassa, vaati heiltä maksua ja solvasi heitä heidän pahan aikomuksensa vuoksi niin voimallisin sanoin, että he vastasivat nyrkiniskuilla ja alkoivat käsitellä isäntäparkaa niin kovakouraisesti, että hänen täytyi huutaen pyytää apua. Emäntä ja hänen tyttärensä eivät nähneet ketään muuta, joka olisi ollut joutilaampi häntä auttamaan kuin Don Quijote, ja tytär sanoi hänelle:

— Minä pyydän teitä, herra ritari, Jumalan teille antaman miehuuden tähden auttamaan isärukkaani, jota kaksi pahantekijää parhaillaan pieksee niin että hän on siihen menehtyä.

Siihen vastasi Don Quijote aivan rauhallisesti ja välinpitämättömästi:

— Kaunis neiti, teidän anomuksenne ei anna nyt aihetta mihinkään, sillä minä olen esteellinen ryhtymään yhteenkään toiseen seikkailuun, kunnes olen saattanut päätökseen sen, johon antamani lupaus on minut velvoittanut. Sanon teille kuitenkin, mitä nyt voin sanoa teitä palvellekseni: rientäkää ilmoittamaan isällenne, että hänen tulee puolustautua taistelussa niin hyvin kuin suinkin voi ja ettei hänen millään muotoa pidä antautua voitettavaksi sillä aikaa kuin minä pyydän prinsessa

Micomiconalta lupaa käydä häntä auttamaan hänen hädässään; jos prinsessa minulle luvan antaa, saatte olla varma siitä, että minä pelastan hänet pinteestä.

— Voi minua vaivaista syntistä! — sanoi nyt Maritornes, joka myös oli läsnä. — Ennenkuin teidän armonne ehtii saada tuon mainitsemanne luvan, isäntäni on varmaan jo muuttanut pois tästä maailmasta.

— Sallikaa, hyvä neiti, minun hankkia se lupa; — vastasi Don Quijote — kun olen sen saanut, ei merkitse paljoa, vaikka hän onkin muuttanut toiseen maailmaan, sillä minä haen hänet sieltä takaisin, vaikka mainittu maailma sitä vastustaisi, tai ainakin kostan teidän puolestanne niille, jotka ovat hänet sinne lähettäneet, niin että saatte keskinkertaista paremman hyvityksen.

Sanomatta mitään enempää hän meni Dorotean luo, polvistui hänen eteensä ja pyysi sanoilla, jotka hyvin sopivat vaeltavalle ritarille, hänen korkeudeltaan suosiollista lupaa saada rientää linnanherran avuksi, joka nyt oli pahassa pulassa. Prinsessa antoi luvan mielellään, ja Don Quijote otti kilven käsivarrelleen, laski kätensä miekankahvaan ja meni majatalon portille, missä molemmat vieraat yhä pitelivät pahoin isäntää; mutta sinne saavuttuaan hän hillitsi itsensä ja pysähtyi, huolimatta siitä, että Maritornes ja majatalon emäntä häneltä kysyivät, miksi hän viivytteli, ja kehoittivat häntä käymään herransa ja miehensä avuksi.

— Minä viivyttelen — sanoi Don Quijote — siitä syystä, että minun ei ole lupa tarttua miekkaan aseenkantajajoukkiota vastaan; mutta kutsukaa tänne minun aseenkantajani Sancho; hänen asiansa ja tehtävänsä on tällainen puolustus ja kosto.

Tämä tapahtui majatalon portilla, ja siellä sateli yhä korvapuusteja ja nyrkiniskuja tuhkatieheään, mikä oli vahingoksi isännälle ja kovin kiukutti Maritornesta, majatalon emäntää ja hänen tytärtään, jotka olivat aivan epätoivoissaan, kun näkivät, kuinka pelkurimainen oli Don Quijote ja kuinka huonosti kävi heidän miehensä, isäntänsä ja isänsä.

Mutta jättäkäämme hänet siihen (häneltä näet ei tule puuttumaan auttajaa, ja jos toisinkin kävisi, niin se, joka uskaltaa ryhtyä suurempaan yritykseen kuin voimat edellyttävät, saa kärsiä ja olla vaiti) ja astukaamme taaksepäin viisikymmentä askelta kuullaksemme, mitä Don Luis vastasi ylituomarille, jonka jätimme sinä hetkenä, jolloin hän vei nuorukaisen syrjään ja tiedusteli häneltä, mistä syystä hän oli tullut jalkaisin ja niin kehoissa pukimissa. Nuorukainen tarttui lujasti hänen käsiinsä, ikäänkuin olisi tahtonut siten ilmaista sydäntäahdistavaa suurta suruaan, vuodatti runsaita kyyneliä ja sanoi hänelle:

— Arvoisa herra, minä voin teille sanoa vain, että siitä hetkestä, jona taivas salli ja naapuruutemme teki minulle mahdolliseksi nähdä neiti Doña Claran, teidän tyttärenne ja minun valtiattareni, siitä hetkestä jätin sydämeni hänen haltuunsa, ja ellei teidän tahtonne, minun todellinen herrani ja isäni, ole esteenä, tulee hän jo tänään minun puolisokseni. Hänen tähtensä minä jätin isäni kodin ja hänen tähtensä pukeuduin tähän asuun voidakseni seurata häntä minne hyvänsä, niinkuin nuoli suuntautuu maaliin tai niinkuin merimies pitää silmämääränään pohjantähteä. Hän ei tiedä minun toiveistani muuta kuin sen, minkä on voinut ymmärtää nähdessään muutamia kertoja matkan päästä, kuinka silmäni ovat vuodattaneet

kyyneliä. Tunnettehan te, arvoisa herra, vanhempieni varallisuuden ja jalosukuisuuden ja tiedätte, että minä olen heidän ainoa perillisensä; jos nämä seikat mielestänne puhuvat riittävästi sen puolesta, että te rohkenette tehdä minut täysin onnelliseksi, niin ottakaa minut heti pojaksenne; ja ellei isäni, toisia tarkoituksia noudattaen, hyväksy tätä aarretta, jonka olen osannut löytää, niin ajalla on suurempi voima kumota ja muuttaa asioita kuin ihmisten tahdolla.

Niin sanottuaan rakastunut nuorukainen vaikeni, ja ylituomari joutui häntä kuunnellessaan epäröinnin, hämmingin ja ihmetyksen valtaan, osalta siksi, että oli kuulut Don Luisin ilmaisevan aikomustaan niin älykkäällä tavalla, osaksi siitä syystä, ettei hän näin ollen tietänyt, millaisen päätöksen tekisi niin äkillisessä ja odottamattomassa asiassa. Niinpä hän ei vastannutkaan sen enempää, vaan kehoitti nuorukaista toistaiseksi tyyntymään ja pidättämään palvelijoitaan palaamasta kotiin sinä päivänä, jotta hän saisi aikaa harkita, mikä olisi heille kaikille parasta. Don Luis suuteli kiihkeästi hänen käsiään ja kasteli niitä kyynelillään, niin että se olisi voinut hellyttää tylyimmänkin sydämen, ylituomarin sydäimestä puhumattakaan. Tämä älykäs mies oli jo oivaltanut, kuinka edullinen ehdotettu avioliitto oli hänen tyttärelleen, mutta tahtoi kumminkin, jos kävi päinsä, saada siihen suostumaan Don Luisin isän, jonka tiesi tavoittelevan poikaansa varten ylhäistä arvoa ja asemaa.

Sillävälän vieraat olivat tehneet sovinnon majatalon isännän kanssa, olivat maksaneet hänelle, mitä hän vaati, pikemmin Don Quijoten kehoitusten ja järkevien lausuntojen vuoksi kuin uhkausten tähden, ja Don Luisin pal-

velijät odottivat, miten päättyisi keskustelu ylituomarin kanssa ja millaisen päätöksen heidän isäntänsä tekisi. Mutta paholainen, joka ei koskaan nuku, järjesti niin, että juuri sinä hetkenä saapui majataloon se parturi, jolta Don Quijote oli riistänyt Mambrinon kypärin ja Sancho Panza aasin valjaat vaihtaen ne oman aasinsa varuksiin. Viedessään aasiansa talliin parturi huomasi Sancho Panzan, joka parhaillaan korjasi jotakin kohtaa satulassa, tunsi hänet heti nähtyään ja kävi pelkäämättä Sanchon kimppuun huutaen:

— Ahaa, te lurjus, joko teidät tavoitan! Antakaa takaisin minun parranajovatini ja satulani ja kaikki minulta ryöstämänne varusteet!

Huomatessaan, että hänen kimppuunsa niin äkkiä hyökkättiin, ja kuullessaan lausutut solvaukset Sancho tarttui toisella kädellä satulaan ja löi toisella parturia kasvoihin, niin että miehen suu tulvahti verta täyteen; mutta parturi ei sittenkään päästänyt irti satulaa, jonka tahtoi saaliikseen, vaan koroitti äänensä sellaiseksi huudoksi, että kaikki majatalossa olevat riensivät luo kahakkaa ja riitaa näkemään. Parturi huusi:

— Apuun, kuninkaan ja oikeuden nimessä; ei siinä kyllin, että tämä varas ja maantierosvo ryöstää omaisuuteni, vaan hän aikoo vielä tappaa minut!

— Valehtelette; — vastasi Sancho — minä en ole mikään maantierosvo, sillä nämä saaliit voitti omikseen rehellisessä taistelussa herrani Don Quijote.

Don Quijote oli jo tullut luo, oli erittäin tyytyväinen nähdessään, kuinka hyvin hänen aseenkantajansa puolustautui ja hyökkäsi, piti häntä siitä hetkestä lähtien kelpo miehenä ja päätti lyödä hänet ritariksi ensimmäisessä tarjoutuvassa tilaisuudessa, koska hänestä tuntui,

että hän hyvin ritariksi kelpasi. Riidan kestäessä tuli parturi sanoneeksi muun muassa:

— Hyvät herrat, tämä satula on minun niin varmasti kuin minun kerran täytyy kuolla, ja minä tunnen sen niin hyvin kuin olisin itse sen synnyttänyt. Ja tuolla tallissa on aasini, joka todistaa, etten valehtele; jos ette usko, voitte koetella satulaa sen selkään; ellei se sovi siihen kuin valettu, saatte sanoa minua konnaksi ja kunniattomaksi. Eikä siinä kyllin: samana päivänä, jona se minulta ryöstettiin, ryöstettiin minulta myös uusi messinkinen parranajovati, jota en ollut vielä lainkaan käyttänyt ja joka maksoi kokonaisen taalarin.

Don Quijote ei voinut olla siihen vastaamatta; hän asettui molempien riitelevien väliin erottaen heidät toisistaan, laski satulan maahan, niin että se oli siinä nähtävissä, kunnes totuus tulisi ilmi, ja sanoi:

— Teidän armonne, hyvät herrat, voivat ilmiselvästi nähdä, millaiseen erehdykseen tämä kelpo aseenkantaja tekee itsensä vikapääksi nimittäessään vadiksi sitä, mikä on ollut, on ja tulee olemaan Mambrinon kypäri, jonka minä otin häneltä rehellisessä taistelussa saaden sen lain ja oikeuden mukaan omakseni! Mitä satulaan tulee, en puutu asiaan; tiedän vain sanoa, että aseenkantajani Sancho pyysi minulta lupaa saada ottaa tuon voitetun pelkurin hevosen valjaat koristaakseen niillä omaa ratsuansa ja että minä suostuin hänen pyyntöönsä, minkä jälkeen hän ne otti; mitä taas tulee siihen, että valjaat ovat muuttuneet kuormasatulaksi, en tiedä mitään muuta syytä kuin tämän tavallisen: että sellaisia muodonmuutoksia nähdään ritareille sattuvissa seikoissa. Kaiken tämän vakuudeksi mene sinä, Sancho poikani, hakemaan se kypäri, jota tuo mies sanoo parturinvadiksi.

— Peijakas, herra, — sanoi Sancho — jos meillä ei ole mitään muuta todistusta asiamme puolesta kuin se, jonka teidän armonne mainitsee, niin Malinon kypäri on parturinvati yhtä varmasti kuin tämän kelpo miehen valjaat ovat aasinsatula!

— Tee, mitä käsken; — virkkoi Don Quijote — ei suinkaan kaikki, mitä tässä linnassa tapahtuu, ole noituutta.

Sancho meni hakemaan vatia ja toi sen. Sen nähdesään Don Quijote otti sen käteensä ja sanoi:

— Nyt teidän armonne saavat nähdä, kuinka julkea tuo aseenkantaja on uskaltaessaan väittää, että tämä on parturinvati eikä minun mainitsemani kypäri, ja minä vannon sen ritarikunnan nimessä, johon kuulun, että tämä on sama kypäri, jonka minä häneltä otin, ja etten ole mitään siihen lisännyt enkä mitään ottanut siitä pois.

— Se on aivan varmaa; — sanoi nyt Sancho — sillä siitä lähtien, kun herrani sen valloitti, aina tähän saakka hän ei ole ollut sen kanssa useammassa kuin yhdessä ainoassa taistelussa, kun hän vapautti onnettomat kahlevangit, ja silloin hänen ei olisi käynytäkään hyvin, ellei hänellä olisi ollut tätä vatikypäriä, sillä siinä tilaisuudessa sateli kiviä niin ettei paremmasta apua.

Viidesviidettä luku,

*jossa lopullisesti selvitetään Mambrinon kypäriä ja aasin-
satulaa koskeva epäily ja kerrotaan täysin totuuden-
mukaisesti muita sattuneita seikkailuja.*

— Mitä arvelevat teidän armonne, arvoisat herrat,
— sanoi parturi — siitä, mitä nämä hienot miehet
vakuuttavat, yhä itsepintaisesti väittäessään, ettei tämä
ole parturinvati, vaan että se on kypäri?

— Sille, joka muuta väittää, — virkkoi Don Quijote
— minä opetan, että hän valehtelee, jos hän on ritari,
ja että hän valehtelee vielä tuhat kertaa enemmän, jos
hän on aseenkantaja.

Meidän parturimme, mestari Nicolas, joka oli kuule-
massa tätä kaikkea ja hyvin tunsii Don Quijoten mielen-
laadun, halusi rohkaista hänen mielettöntä ajatustaan ja
jatkaa pilaa, jotta kaikki saisivat nauraa, ja sanoi toisen
parturin puoleen kääntyen:

— Herra parturi tai mikä lienettekään, tietäkää, että
minäkin harjoitan teidän ammattianne, että olen saanut
mestarinkirjat jo kolmattakymmentä vuotta sitten ja
tunnen erittäin hyvin kaikki parturintoimessa käytetyt
välineet ilman yhtäkään poikkeusta; ja olenpa vielä
nuoruuteni aikana ollut sotilaana, joten tiedän myös
mikä on kypäri, mikä ryntäyslakki ja mikä oikea silmi-

kolla varustettu kypäri, ja samoin tunnen muut sotailokseen kuuluvat seikat, nimittäin sotilaitten erilaiset varukset. Ja minä väitän, antaen kaiken kunnian paremmalle asiantuntemukselle ja aina taipuen noudattamaan toisten parempaa ymmärrystä, että se esine, joka meillä on tässä edessämme ja jota tämä hyvä herra pitää kädessään, ei ainoastaan ei ole mikään parturinvati, vaan on niin kaukana siitä kuin valkoinen mustasta ja totuus valheesta. Väitän myös, ettei se, vaikka onkin kypäri, ole mikään täysi kypäri.

— Eipä tietenkään, — sanoi Don Quijote — sillä siitä puuttuu toinen puoli, nimittäin leuansuojus.

— Niin on laita — sanoi kirkkoherra, joka oli jo ymmärtänyt ystävänsä parturin tarkoituksen.

Samaa vakuuttivat Cardenio, Don Fernando ja hänen seuralaisensa, ja ylituomarikin olisi osaltaan auttanut pilanteossa, ellei hänelle olisi antanut niin paljon ajattelemisen aihetta Don Luisin asia; mutta hänen vakavat ajatuksensa kiinnittivät hänen mieltään siinä määrässä, että hän suuntasi tuohon leikinlaskuun vain vähän tai ei yhtään huomiota.

— Jumala minua auttakoon! — sanoi nyt pilan esi-neeksi joutunut parturi. — Kuinka voivat niin monet ylhäiset herrat väittää, ettei tämä ole parranajovati, vaan että se on kypäri? Tämä tuntuu sellaiselta seikalta, että se voisi ihmetyttää kokonaista yliopistoa, olivatpa sen jäsenet kuinka älykkäitä tahansa. Mutta riittäköön. Jos tämä vati on kypäri, niin tämän aasinsatulan täytyy myös olla hevosensatula, kuten tämä herra sanoi.

— Minusta se näyttää aasinsatulalta, — virkkoi Don Quijote — mutta sanoinhan jo, etten sekaannu siihen asiaan.

— Onko se aasin- vai hevosensatula, — virkkoi kirkkoherra — riippuu yksinomaan siitä, mitä herra Don Quijote sanoo; kaikki nämä herrat ja minä myönämme hänelle etusijan tällaisissa ritariasioissa.

— Totisesti, hyvät herrat, — lausui Don Quijote — minulle on tapahtunut tässä linnassa niinä molempina kertoina, jotka olen täällä asunut, niin paljon merkillisiä seikkoja, etten uskalla lausua mitään varmaa mistään, mitä minulta voidaan tiedustella siinä esiintyvistä seikoista, sillä otaksun, että kaikki, mitä täällä tapahtuu, on noituutta. Ensimmäisellä kerralla minua kovin ahdisti eräs täällä asustava noiduttu mauri, ja Sancho joutui myös kärsimään toisten tuon maurin joukkueeseen kuuluvien tähden, ja tänä yönä minä riipuvin tästä käsi-varresta lähes kaksi tuntia; en tiedä, miten tulinkaan joutuneeksi siihen onnettomuuteen. Jos siis minulta nyt vaaditaan lausuntoa niin sekavassa asiassa, on vaara tarjona, että teen äkkipikaisen päätöksen. Mitä tulee siihen, että tämän väitetään olevan parturinvati eikä kypäri, olen siihen jo vastannut; jos taas on ratkaistava, onko tämä aasin- vai hevosensatula, en uskalla lausua mitään lopullista mielipidettä, vaan jätän sen kokonaan armollisten herrojen hyvän harkinnan varaan; voihan olla niin, etteivät tämän paikan noituudet ollenkaan koske teitä, koska te ette ole ritareiksi lyötyjä niinkuin minä, joten teidän arvostelukykynne on vapaa ja te voitte harkita tämän linnan seikkoja sellaisina kuin ne ovat todella ja totuudenmukaisesti eikä sellaisina kuin ne minulle ilmenevät.

— Aivan varmaan — vastasi siihen Don Fernando — herra Don Quijote nyt lausui aivan oikein sanoessaan, että tässä tapauksessa ratkaisu kuuluu meille, ja jotta

meneteltäisiin perusteellisemmin, annan herrojen äänestää salaisesti ja ilmoitan sitten tuloksen yksityiskohtaisesti ja selvästi.

Niille, jotka tunsivat Don Quijoten mielenlaadun, tämä antoi aihetta loppumattomaan nauruun, mutta niistä, jotka eivät sitä tunteneet, se näytti maailman suurimmalta hulluudelta, varsinkin Don Luisin neljästä palvelijasta, samoin Don Luisista itsestään ja kolmesta muusta matkustajasta, jotka olivat sattuneet saapumaan majataloon ja näyttivät olevan järjestyksenvalvojia, kuten todella olivatkin. Mutta pahimmin joutui suunniltaan parturi, jonka parranajovati oli siinä hänen omien silmiensä edessä muuttunut Mambrinon kypäräksi ja joka varmaan uskoi, että hänen aasinsatulansakin muuttuisi upeaksi hevosensatulaksi. Mutta kaikki nauroivat nähdessään, kuinka Don Fernando kiersi ottamassa ääniä toiselta toisensa jälkeen, korvaan kuiskamalla kehoittaen heitä salaa ilmoittamaan, oliko se kalleus, josta oli niin kovin kiistelty, aasin- vai hevosensatula. Saatuaan kaikkien nüitten äänet, jotka tunsivat Don Quijoten, hän sanoi kuuluvasti:

— Seikka on nyt se, hyvä mies, etten jaksakaan kerätä enempää ääniä, sillä minä huomaan, että joka ainoa, jolta tiedustelen, mitä tietää haluan, sanoo olevan mielentöntä väittää, että tämä on aasinsatula, koska se on hevosen, vieläpä jalorotuisen hevosen satula; teidän siis tulee malttaa mielenne, sillä teistä ja teidän aasistanne huolimatta se on sittenkin hevosen- eikä aasinsatula, ja te olette esittänyt sekä valituksenne että todistuksenne erittäin huonosti.

— Kiellättäköön minulta taivaan autuus, — sanoi parturi parka — ellette te, armolliset herrat, erehdy, ja niin

totta kuin sieluni kerran tulee Jumalan eteen, niin totta tämä näyttää minusta aasin- eikä hevosensatulalta. Mutta laki on niin kuin se . . . en sano enempää; mutta minä en totisesti ole päissäni, sillä en ole ottanut tänään vielä suuhuni mitään muuta kuin syntisiä sanoja.

Parturin typerä puhe nauratti kuulijoita yhtä paljon kuin Don Quijoten hullutukset. Tämä virkkoi nyt:

— Tässä ei ole muuta tehtävää kuin että jokainen ottaa omansa; Jumalalta kaikki lahjat tulevat, ja pyhän Pietarin on pakko antaa siunauksensa.

Eräs Don Luisin palvelijoista sanoi:

— Ellei tämä ole sopimuksenmukaista pilaa, en voi saada itseäni uskomaan, että niin ymmärtäväiset ihmiset, kuin kaikki läsnäolijat ovat tai näyttävät olevan, rohkenevat sanoa ja vakuuttaa, ettei tämä ole mikään parturinvati ja ettei tuo ole aasinsatula; koska kummin-kin huomaan niin väitettävän ja sanottavan, otaksun piilevän jotakin salaperäistä siinä, että niin itsepintaisesti väitetään jotakin, mikä ehdottomasti sotii itse todellisuuden ja kokemuksen antamaa todistusta vastaan, sillä minulle ei . . . vieköön (hän kirosi karkeasti) pidä uskotella eikä minua saada uskomaan, vaikka kaikki maan päällä elävät ihmiset uskottelisivat, ettei tämä ole parturinvati ja ettei tuo ole aasinsatula.

— Saattaisihan se yhtä hyvin olla aasintamman satula — sanoi kirkkoherra.

— Se on samantekevää, — sanoi palvelija — sillä eihän asia siitä riipu, vaan siitä, onko se vai ei aasinsatula, kuten armolliset herrat väittävät.

Tämän kuuli eräs äsken saapunut järjestyksenvalvoja, joka oli ollut koko kiistan ja väittelyn todistajana. Hän sanoi harmistuneena ja vihoissaan:

— Se on aasinsatula niin totisesti kuin minun isäni, ja se, joka muuta väittää tai on väittänyt, on varmaan päissään kuin käki.

— Te valehtelette kuin keho lurjus — vastasi Don Quijote.

Hän kohotti peitsikorentonsa, jota ei koskaan laskenut kädestään, ja suuntasi miehen kalloon sellaisen iskun, että tämä olisi varmaan kaatunut maahan, ellei olisi ehtinyt väistää. Peitsi särkyi kappaleiksi iskiessään maahan, ja toiset järjestyksenvalvojat, nähdessään niin pahoin pideltävän toveriaan, koroittivat äänensä pyytäen auttamaan Pyhää Veljeskuntaa.

Majatalon isäntä, joka kuului tähän veljeskuntaan, lähti heti noutamaan sauvaansa ja miekkaansa ja liittyi tovereihinsa. Don Luisin palvelijat piirittivät herransa, jottei hän pääsisi pakenemaan hälinän kestäessä; parturi, joka huomasi koko talon olevan mullin mallin, tarttui jälleen aasinsa satulaan, ja samoin teki Sancho, Don Quijote tarttui miekkaansa ja hyökkäsi järjestyksenvalvojain kimppuun, Don Luis huusi palvelijoilleen kehoittaen heitä jättämään hänet ja auttamaan Don Quijotea sekä Cardenioa ja Don Fernandoa, jotka molemmat olivat Don Quijoten puolella, kirkkoherra huusi, majatalon emäntä kiljui, hänen tyttärensä päästi valitushuutoja, Maritornes itki, Dorotea oli peloissaan, Luscinda jännityksen vallassa, ja Doña Clara oli pyörtynyt. Parturi kuritti Sanchoa, Sancho pieksi parturia, Don Luis, jonka käsivarteen eräs hänen palvelijansa oli uskaltanut tarttua, jottei hän lähtisi pakoon, löi miestä kasvoihin, niin että hänen suunsa purskahti verta täyteen, ylituomari asettui Don Luisin puolelle, Don Fernando oli saanut alleen erään järjestyksenvalvojan ja mittaili

jaloillaan hänen ruumistaan mielin määrin, majatalon isäntä huusi taas entistä kovemmin pyytäen auttamaan Pyhää Veljeskuntaa, ja niin oli koko majatalo täynnä itkua, huutoja, kiljahduksia, sekamelskaa, pelkoa, vapistusta, tuskaa, miekaniskuja, korvapuusteja, lyöntejä, potkuja ja verenvuodatusta. Ja keskellä tätä sekasortoa, meteliä ja häiriötä sukelsi Don Quijoten mieleen eräs vanha muisto: hän huomasi yhtäkkiä joutuneensa Agramanten leiriin ja huusi äänellä, joka kuului majatalon joka loukkoon:

— Hillitkää itsenne kaikki, pistäkää miekkanne tuppeen, tyyntykää, kuunnelkaa minua, jos haluatte jäädä henkiin.

Tuon äänekkään huudon kuullessaan kaikki lakkasivat tappelemasta, ja hän jatkoi:

— Enkö jo sanonut teille, hyvät herrat, että tämä linna on noiduttu ja että siinä varmaan asuu legio perkeleitä? Sen vakuudeksi saatte nyt nähdä omin silmin, kuinka Agramanten leirin eripuraisuus on siirtynyt tänne meidän keskuuteemme. Katsokaa, kuinka tuossa taistellaan miekasta, tässä hevosesta, tuolla kotkasta, täällä kypäristä, ja niin me kaikki taistelemme ollenkaan ymmärtämättä toisiamme. Tulkaa siis, armollinen herra ylituomari ja armollinen herra kirkkoherra; toinen teistä olkoon kuningas Agramante ja toinen kuningas Sobrino, ja rakentakaa te rauha meidän keskuuteemme, sillä onhan Jumalan kaikkivaltiaan nimessä suuri häpeä, että näin monet ylhäiset henkilöt kuin me tässä surmaavat toisiaan niin mitättömien seikkojen vuoksi.

Järjestyksenvalvojat, jotka eivät ymmärtäneet Don Quijoten puhetta ja olivat joutuneet Don Fernandon, Cardenion ja hänen kumppaneittensa pahoinpitelemiksi,

eivät tahtoneet tyyntyä; parturi sitävastoin rauhoittui, sillä hän oli tappelussa tärvellyt partansa ja aasinsatulan; Sancho totteli isäntänsä pienintäkin käskyä, niinkuin kelpo palvelijan tulee; Don Luisin neljä palvelijaa olivat hekin rauhallisia, koska näkivät, ettei koko meteli ollenkaan heitä koskenut; majatalon isäntä yksin yhä vaati, että oli kuritettava tuota hävytöntä hullua, joka lakkamatta sai aikaan epäjärjestyä hänen majatalossaan. Vihdoin meteli tyyntyi siksi kerraksi, ja Don Quijoten mielikuvituksessa jäi aasinsatula hevosensatulaksi, parturinvati kypäriksi ja majatalo linnaksi hamaan tuomio-päivään saakka.

Kun siis nyt ylituomarin ja kirkkoherran kehoituksesta kaikki olivat tyyntyneet ja päässeet sovintoon, alkoivat Don Luisin palvelijat taas vaatimalla vaatia häntä lähtemään heidän mukanaan, ja hänen neuvotellessaan heidän kanssaan ylituomari keskusteli Don Fernandon, Cardenion ja kirkkoherran kanssa, mitä pitäisi näin ollen tehdä, kertoen heille koko asian ja mitä Don Luis oli hänelle sanonut. Vihdoin päätettiin, että Don Fernando sanoisi Don Luisin palvelijoille, kuka hän oli, ja ilmoittaisi haluavansa viedä Don Luisin mukanaan Andalusiaan, missä hänen veljensä markiisi ottaisi Don Luisin vastaan niin kohteliaasti kuin hänen arvonsa edellytti; Don Luisin aikeista näet kävi selvästi ilmi, ettei hän nyt suostunut palaamaan isänsä silmien eteen, vaikka hänet hakattaisiin kappaleiksi. Kun siis palvelijat olivat saaneet tietää, kuinka ylhäinen mies oli Don Fernando ja millaiset Don Luisin aiheet olivat, he sopivat keskenään siitä, että kolme heistä palaisi kotiin kertomaan isännälle, mitä oli tapahtunut, ja neljäs jäisi palvelemaan Don Luisia ja pysyisi hänen luonaan, kunnes toiset

tulisivat häntä hakemaan tai saataisiin kuulla, mitä hänen isänsä käski tehdä. Tällä tavalla arvovaltainen Agramante ja viisas kuningas Sobrino saivat riidan ja metelin tyyntymään. Mutta huomattuaan joutuneensa häviölle ja häpeään ja nähdessään, kuinka huonon sadon oli saanut siitä, että oli ylyttänyt kaikki nämä ihmiset sellaiseen sekamelskaan ja hämmennykseen, kaiken sovun vihollinen ja rauhan alinomainen häiritsijä päätti yrittää vielä kerran, kiitämällä uusia riitoja ja uutta levottomuutta.

Seikka näet oli se, että järjestyksenvalvojat tosin tyyntyivät huomattuaan, kuinka ylhäistä väkeä olivat ne henkilöt, joiden kanssa he olivat tapelleet, ja vetäytyivät pois taistelun melskeestä, koska arvasivat, että joutuisivat siinä häviölle, kävi miten kävi; mutta eräs heistä, se, jota oli piessyt ja jaloillaan pehmittänyt Don Fernando, sattui muistamaan, että hänen matkassaan olevien vangitsemismääräysten joukossa, jotka koskivat erinäisiä rikoksentekijöitä, oli eräs Don Quijotea koskeva; Pyhä Veljeskunta näet oli käskenyt vangita hänet siitä syystä, että hän oli päästänyt vapaiksi kaleerivangit, joten Sanchon pelko nyt osoittautui varsin oikeaksi. Tuon muistettuaan hän tahtoi saada varmuuden siitä, sopivatko mainitut tuntomerkit Don Quijoteen, otti povestaan pergamentin, löysi etsimänsä määräyksen ja alkoi lukea sitä varsin hitaasti; hän näet ei ollut mikään taitava lukija. Sanan luettuaan hän aina suuntasi katseensa Don Quijoteen, vertasi vangitsemismääräyksessä olevia tuntomerkkejä Don Quijoten piirteisiin ja havaitsi hänet aivan epäilemättä siksi mieheksi, jota määräys koski. Saatuaan siitä varmuuden hän kääri pergamenttinsa kokoon, otti vangitsemismääräyksen vasempaan käteensä, tarttui oikealla Don Quijo-

ten kaulukseen niin lujasti, että tämä tuskin voi hengittää, ja lausui raikuvalla äänellä:

— Auttakaa Pyhää Veljeskuntaa! Ja jos tahdotte nähdä, että minulla on oikeus sitä vaatia, lukekaa tämä vangitsemismääräys, jossa käsketään ottaa kiinni tämä maantierosvo.

Kirkkoherra otti vangitsemismääräyksen ja näki siitä, että järjestyksenvalvoja puhui totta ja että tuntomerkit hyvin sopivat Don Quijoteen; mutta tämä, huomatesaan joutuneensa sellaisen kehnon moukan pahoinpideltäväksi, kerrassaan raivostui, ihan luita ja ytimiä myöten, tarttui kaikin voimin molemmilla käsillään järjestyksenvalvojan kurkkuun, ja tämä olisi varmaan heittänyt henkensä, ennenkuin Don Quijote olisi irroittanut käsiään, elleivät hänen kumppaninsa olisi tulleet avuksi. Majatalon isäntä, jonka välttämättä täytyi auttaa virkaveljiänsä, riensi heti häntä puolustamaan. Nähdessään miehensä jälleen taistelun temmellyksessä emäntä koroitti taas äänensä, ja siihen yhtyivät heti Maritornes ja emännän tytär rukoillen taivasta ja läsnäolijoita auttamaan. Nähdessään, mitä tapahtui, Sancho sanoi:

— Jumaliste, on ihan totta, mitä isäntäni sanoo tämän linnan noituudesta, sillä eihän täällä saa elää hetkeäkään rauhassa!

Don Fernando erotti järjestyksenvalvojan ja Don Quijoten, ja molemmat olivat iloissaan, kun hän irroitti heidän kätensä, jotka pitelivät kiinni toisen nutun kauluksesta ja toisen kurkusta lujin ottein; mutta järjestyksenvalvojat eivät sittenkään lakanneet vaatimasta vankiaan ja kehoittamasta toisia heitä auttamaan ja luovuttamaan miehen sidottuna ilman ehtoja heidän

haltuunsa, koska olivat velvolliset siten palvelemaan kuningasta ja Pyhää Veljeskuntaa, jonka puolesta he jälleen anoivat apua ja tukea saadakseen vangituksi tuon ryövärin, sissin ja maantierosvon. Tuon kuultuaan Don Quijote nauroi ja sanoi aivan tyynesti:

— Käy päin, sinä typerä ja alhainen väki! Kutsutteko maantierosvoksi häntä, joka vapauttaa kahlehdittuja, päästää irti sidottuja, tulee onnettomien avuksi, nostaa langenneita ja auttaa oikeuksiinsa sorrarolaisia? Sinä roskaväki, alhaisen ja kehnon ymmärryksenne vuoksi te ansaitsette, ettei taivas teille ilmaise vaeltavaan ritaristoon sisältyvää korkeata arvoa eikä salli teidän oivaltaa, kuinka suureen syntiin ja tietämättömyyteen teette itsenne vikapäiksi, kun ette syvästi kunnioita kenen hyvänsä vaeltavan ritarin pelkkää varjoa ja sitä enemmän häntä itseään, kun hän on läsnä! Tulkaa tänne, te kiertelevät roistot, jotka ette ole mitään järjestyksenvalvoja, vaan oikeita maantierosvoja Pyhän Veljeskunnan luvalla, ja sanokaa minulle, kuka oli se hölmö, joka allekirjoitti minunlaistani ritaria koskevan vangitsemismääräyksen? Kuka oli se, joka ei tietänyt, etteivät vaeltavat ritarit ole minkään tuomioistuimen alaisia, vaan että miekka on heidän lakinsa, miehuus heidän oikeutensa ja heidän oma tahtonsa heidän ohjenuoransa? Kuka oli se mielenvikainen, kysyn vieläkin, joka ei tietänyt, ettei ole olemassa mitään aateliskirjaa, joka antaa haltialleen niin paljon etu- ja erioikeuksia kuin vaeltava ritari niitä saa sinä päivänä, jona hänet lyödään ritariksi ja hän antautuu suorittamaan ankaraa ritaritointansa? Kuka vaeltava ritari on milloinkaan maksanut manttaaliveroa, kauppaveroa, morsiusveroa, kuninkaanveroa, tietäi siltamaksuja? Onko yksikään räätäli ottanut häneltä

maksua hänelle valmistamistaan vaatteista? Onko kukaan linnanherra, saatuaan hänet linnaansa vieraaksi, vaatinut häntä maksamaan, mitä hän on siellä nauttanut? Eivätkö kaikki kuninkaat ole kutsuneet häntä pöytääänsä? Eikö joka ainoa neito ole häneen rakastunut ja antautunut kokonaan hänen tahtonsa ja mielihalunsa alaiseksi? Ja vielä viimeiseksi: milloin on maailmassa ollut, missä on tai tulee olemaan sellainen vaeltava ritari, joka ei ole kyllin miehuullinen antaakseen yksinään neljä-sataa selkäsaunaa neljällesadalle tuollaiselle maankier-täjälle, jotka asettuvat hänen tielleen?

K u u d e s v i i d e t t ä l u k u,

jossa kerrotaan merkillisestä seikkailusta järjestyksenvalvojen kanssa ja urhean ritarimme Don Quijoten ankara vihanvimmasta.

Don Quijoten niin puhuessa kirkkoherra koki vakuuttaa järjestyksenvalvojille, että Don Quijote oli järjiltään, kuten he voivat nähdä hänen teoistaan ja sanoistaan, ja ettei heillä ollut aihetta ryhtyä asiassa enempiin toimenpiteisiin, koska heidän, jos vangitsisivatkin tämän hullun ja veisivät mukanaan, kuitenkin olisi aivan pian pakko päästää hänet irti. Siihen vastasi se mies, jolla oli vangitsemismääräys, ettei ollut hänen asiansa arvostella, oliko Don Quijote hullu, vaan tehdä mitä hänen esimiehensä oli käskenyt; kun hänet vain olisi vangittu, saisivat päästää hänet irti vaikka kolmesataa kertaa.

— Tällä kertaa — sanoi kirkkoherra — ette kumminkaan taida saada häntä mukaanne, eikä hän suostu lähtemään, mikäli minä asiaa ymmärrän.

Kirkkoherra osasi puhua heille niin vakuuttavasti, ja Don Quijote osasi tehdä niin paljon hullutuksia, että järjestyksenvalvojat olisivat olleet hullumpia kuin hän, elleivät olisi ymmärtäneet, mikä Don Quijotea vaivasi. He siis katsoivat parhaaksi tyyntyä, vieläpä käydä

välittäjiksi rauhaa solmittaessa parturin ja Sancho Panzan välille, jotka yhä aivan kiukkuisesti jatkoivat kiistaansa. Vihdoin he oikeudenpalvelijoina saivat sovinnon syntymään ja ratkaisivat asian erotuomareina sillä tavalla, että kumpikin puoli oli, ellei aivan tyytyväinen, niin ainakin jossakin määrin tyydytetty; he näet vaihtoivat satuloita, mutta ei valjasvöitä eikä päitsiä. Mambri-
 non kypäriin nähden asia järjestyi siten, että kirkkoherra maksoi salaa ja Don Quijoten tietämättä parturinvadista kahdeksan reaalia, ja parturi antoi hänelle siitä kuitenkin luvaten olla esittämättä mitään enempiä vaatimuksia nyt ja milloinkaan, iankaikkisesta iankaikkiseen, amen. Kun siis oli saatu taukoamaan nämä kaksi kiistaa, jotka olivat tärkeimmät ja pahimmat, oli vielä saatava aikaan, että Don Luisin palvelijat suostuisivat siihen, että kolme heistä palaisi kotiin ja yksi lähtisi seuraamaan isäntäänsä, minne Don Fernando aikoi hänet viedä; ja suo-
 pea kohtalo ja parempi onni, joka nyt oli alkanut taittaa peistä ja kumota vaikeuksia majatalossa oleskelevien rakastavaisten ja urhoollisten hyväksi, suvaitsi saattaa asian päätökseen ja onnelliseen loppuun, sillä palvelijat tyytyivät kaikkiin puolin Don Luisin tahtoon. Siitä Doña Clara ilahtui niin, että jokaisen, joka silloin katseli hänen kasvojansa, täytyi havaita hänen sielunsa riemu. Zoraida tosin ei ollut oikein ymmärtänyt kaikkia näkemiään tapahtumia, mutta hän painui murheelliseksi ja taas ilahtui aina sen mukaan, millaisia ilmeitä näki toisten kasvoissa, varsinkin espanjalaisensa kasvoissa, joihin hän alinomaa suuntasi katseensa kiintyneenä häneen koko sielullaan. Majatalon isäntä, jolta ei ollut jäänyt havaitsematta kirkkoherran parturille antama lahja ja korvaus, vaati nyt maksua

Don Quijoten oleskelusta sekä tärvellyistä nahkaleleistään ja maahan vuodatetusta viinistä, vannaen, ettei Rocinante eikä Sanchon aasi pääsisi lähtemään majatalosta, ennenkuin hänen saatavansa oli maksettu viimeistä ropoa myöten. Kirkkoherra kuitenkin järjesti asian, ja Don Fernando maksoi laskun, vaikka ylituomari tarjoutui hänkin varsin mielellään sen suorittamaan; ja nyt olivat kaikki rauhallisia ja tyytyväisiä, niin ettei majatalo enää näyttänyt Agramanten eripuraiselta leiriltä, kuten Don Quijote oli sanonut, vaan siinä vallitsi sellainen rauha ja tyyneys kuin Rooman valtakunnassa keisari Augustuksen ajalla. Ja yleinen mielipide oli, että kaikesta tästä saatiin kiittää herra kirkkoherran erinomaista hyvántahtoisuutta ja suurta kaunopuheisuutta sekä Don Fernandon verratonta auliutta.

Kun Don Quijote nyt huomasi olevansa vapaa kaikista näistä kiistoista, joihin hänen aseenkantajansa ja hän itse olivat joutuneet, näytti hänestä sopivalta lähteä jatkamaan aloittamaansa matkaa ja saattaa päätökseen se suuri seikkailu, johon hän oli kutsuttu ja valittu. Niin hän meni päättävästi Dorotean luo ja polvistui hänen eteensä, mutta tämä ei sallinut hänen puhua sanaakaan, ellei hän noussut. Don Quijote totteli, nousi seisomaan ja sanoi:

— On aivan yleinen sananparsi, kaunis rouva, että utteruus voittaa kovan onnen, ja usein kokemus on tärkeissä seikoissa osoittanut, että asianajajan into vie hyvään päätökseen epäilyttävänkin jutun; mutta tämä totuus ei ilmene missään selvempänä kuin sodan askareissa, missä voidaan nopeasti ja reippaasti toimien ehkäistä vihollisen aikeet ja saavuttaa voitto, ennenkuin vastustaja ehtii varustautua puolustautumaan. Minä

sanon tämän kaikki, korkea ja kallis valtiatar, koska minusta tuntuu, ettei viipymisemme tässä linnassa enää meitä ollenkaan hyödytä, vaan voi koitua meille suureksi vahingoksi, kuten varmaan saamme nähdä jonakin kauniina päivänä. Sillä kukapa tietää, eikö teidän vihollisenne, jättiläinen, ole jo nyt saanut salaisten ja uuterrain vakoilijain avulla tietää, että minä olen matkalla häntä tuhoamaan, ja eikö hän, kun aika ja tilaisuus sallii, vetäydy jonkin linnan tai linnoituksen suojaan, jota on mahdoton valloittaa ja jota vastaan minun innokkaat yritykseni ja väsymättömän käsivarteni voima ovat tehottomat? Ehkäiskäämme siis, valtiattareni, kuten jo sanoin, omalla toiminnallamme hänen suunnitelmansa ja lähtekäämme heti matkaan luottaen hyvään onneemme, sillä teidän korkeuttanne ei estä toivomaanne onnea saavuttamasta mikään muu kuin se, etten ole vielä päässyt kohtaamaan teidän vihamiestänne.

Don Quijote vaikenä, ei virkkanut enää mitään, vaan jäi varsin rauhallisesti odottamaan kauniin prinsessan vastausta. Tämä vastasikin hänelle ylhäiseen tapaan ja sovittaen esityksensä Don Quijoten tyyliin, näin sanoen:

— Minä kiitän teitä, herra ritari, osoittamastanne halusta auttaa minua suurissa vaikeuksissani, mikä sopii ritarille, joka tunnustaa velvollisuudekseen ja kutsumukseksien auttaa orpoja ja hädänalaisia, ja suokoon taivas, että toivomuksemme, teidän ja minun, täyttyy, jotta saatte nähdä maailmassa olevan kiitollisia naisia. Mitä lähtööni tulee, tapahtukoon se nyt heti, sillä minä en tahdo mitään muuta kuin mitä te tahdotte. Määrätkää minuun nähden aivan oman tahtonne ja mielihalunne mukaan, sillä nainen, joka on kerran

jättänyt teidän tehtäväksenne itsensä suojelemisen ja uskonut teidän toimeksenne valtakuntansa takaisin valloittamisen, ei suinkaan halua vastustaa, mitä teidän viisautenne määrää.

— Jumalan nimeen siis — virkkoi Don Quijote. — Koska on niin laita, että ylhäinen nainen alentuu minun edessäni, en tahdo jättää käyttämättä tilaisuutta koroittaa hänet ja saattaa hänet hänen perimälleen valtaistuimelle. Tapahtukoon siis lähtö mitä pikimmin, sillä minua yllyttää toivomustani toteuttamaan ja matkaan lähtemään vanha sananparsi, että viivyttelyssä piilee vaara, ja koska taivas ei ole luonut eikä kadotus koskaan nähnyt ketään, joka voisi minua säikyttää tai peloittaa, niin satuloi sinä, Sancho, Rocinante, valjasta oma aasisi ja kuningattaren ratsu, sanokaamme jäähyväiset linnan herralle sekä tälle herrasväelle ja lähtekäämme tästä nyt heti.

Sancho, joka oli ollut tätä kaikkea kuulemassa, pudisti päätään ja sanoi:

— Armollinen herra, armollinen herra, kyläpahasessa ovat asiat hullummin kuin miltä kuuluu; olkoon se sanottu tahtomatta loukata kunniallisia naisia!

— Mitä voikaan olla huonosti missään kylässä tai missään maailman kaupungissa, niin että siitä voisi minulle koitua vahinkoa, sinä lurjus?

— Jos teidän armonne suuttuu, — vastasi Sancho — niin minä vaikenen ja jätän sanomatta, mitä olen velvollinen ilmoittamaan uskollisena aseenkantajana ja mitä jokaisen hyvän palvelijan tulee herralleen ilmoittaa.

— Sano mitä mielit, — virkkoi Don Quijote — kunhan vain sanojesi tarkoituksena ei ole minun peloittaminen; jos itse pelkää, voit toimia niinkuin oma luontosi käskee,

mutta minä, joka en pelkoa tunne, noudatan toiminnassani oman olemukseni lakeja.

— Jumala minua armahtakoon, en minä sitä tarkoita, — vastasi Sancho — vaan minusta näyttää aivan varmalta, että tämä rouva, joka sanoo olevansa Micomiciónin suuren valtakunnan kuningatar, ei ole se enempää kuin oma äitini; jos näet hän olisi, mikä sanoo olevansa, ei hän suinkaan olisi vähän väliä nokitusten erään tähän seuraan kuuluvan herran kanssa, kun vain toiset eivät satu katsomaan ja silmä suinkin välttyy.

Dorotea punastui kuullessaan, mitä Sancho sanoi, sillä totta oli, että hänen puolisonsa Don Fernando oli muutamia kertoja toisten huomaamatta huulillaan nauttinut hiukan sitä palkkaa, jonka hänen rakkautensa ansaitsi (Sancho oli sen nähnyt, ja hänestä tuntui, että sellainen vapaa käytös sopi paremmin jollekin ilonaiselle kuin niin suuren valtakunnan kuningattarelle); mutta hän ei voinut eikä tahtonut vastata Sancholle mitään, vaan antoi hänen jatkaa juttuaan. Sancho sanoi:

— Armollinen herra, minä sanon tämän vain varoitukseksi; jos näet meidän kuljettuamme teitä ja polkuja ja vietettyämme huonoja öitä ja vielä huonompia päiviä hän, joka nyt nauttii elämästään tässä majatalossa, tulee riistämään meiltä vaivojemme hedelmän, ei kannata kiirehtiä satuloimaan Rocinantea, kuormittamaan asiaa ja valjastamaan ratsua, vaan silloin on parempi jäädä paikoillemme, ja kehrätköön narttu, joka on kehräämään pantu; me käymme aterialle.

Herra varjelkoon, kuinka hirmuisesti Don Quijote suuttui kuullessaan aseenkantajansa sopimattomat sanat! Hän vihastui niin, että puhkesi puhumaan vapisevilla äänellä ja änkyttävin kielin, silmien tuiskiessa tulta:

— Voi sinä halpamainen lurjus, sinä järjetön, katala ja typerä hölmö, sinä julkea, suurisuinen, häpeämätön panettelija ja solvaaja! Uskallatko lausua sellaisia sanoja minun ja näitten korkea-arvoisten naisten läsnäollessa ja rohkenetko päästää hulluun mieleesi sellaisia häpeällisiä ja hävyttömiä ajatuksia? Mene pois minun näkyvis-täni, sinä luonnon epäsikiö, sinä valhesäkki, sinä petok-sen varastohuone, sinä konnuuden kuilu, sinä ilkeyksien keksijä, typeryyksien levittäjä, sen kunnioituksen vihoh-linen, jota kuninkaallisille henkilöille on osoitettava! Mene tiehesi äläkä tule enää minun silmiäni eteen, ellet mieli kokea minun vihaani!

Niin sanoessaan hän rypisti otsaansa, pullisti poskiaan, katsahdelti puolelle ja toiselle ja polki maata oikealla jalallaan, siten ilmaisten mielessään kiehuva vihaa. Kuultuaan nuo sanat ja nähtyään herransa vimmastu-neet eleet Sancho säikähti ja oli niin peloissaan, että olisi mielellään nähnyt maan heti avautuvan jalkojensa alla ja nielaisevan hänet, eikä tietänyt muuta keinoa kuin kääntyä ja lähteä pois vihastuneen herransa näkyvistä. Mutta älykäs Dorotea, joka jo hyvin tuns i Don Quijoten mielenlaadun, sanoi hänelle häntä lepytellen:

— Älkää narkästykö, herra Murheellisen hahmon ritari, niistä typeryyksistä, joita kelpo aseenkantajanne lausui, sillä voihan olla, ettei hän lausunut niitä aiheet-tomasti, ja ottaen huomioon hänen hyvän ymmärryk-sensä ja kristillisen omantuntonsa ei myöskään voi epäillä hänen sanovan väärää todistusta kenestäkään, joten on aivan epäilemättä uskottavaa, että tämän linnan ollessa aivan täynnä noituutta, kuten te, herra ritari, itse sanotte, voisi olla mahdollista, tarkoitan, että Sancho on sellaisen pirullisen vaikutuksen alaisena nähnyt, mitä sanoo näh-

neensä ja mikä niin ankarasti loukkaa minun kunniaani.

— Minä vannon Jumalan kaikkivaltiaan nimessä, — virkkoi nyt Don Quijote — että teidän korkeutenne on osunut aivan oikeaan ja että tuolle syntiselle Sancholle on ilmestynyt jokin paha harhanäky, niin että hän on nähnyt sellaista, mitä olisi ollut mahdoton nähdä muuten kuin noituuden vuoksi; minä näet tiedän hyvin, kuinka kelvollinen ja viaton tuo onneton mies on, voidakseni sanoa, ettei hän kykene lausumaan väärää todistusta kenestäkään.

— Niin on asia ja sellaisena se pysyy; — virkkoi Don Fernando — ja siitä syystä, herra Don Quijote, teidän armonne tulee antaa hänelle anteeksi ja ottaa hänet takaisin suosionne helmaan, *sicut erat in principio*, ennenkuin sellaiset harhanäyt saivat hänet järjiltään.

Don Quijote lupasi antaa hänelle anteeksi, ja kirkkoherra meni hakemaan Sanchoa, joka tuli aivan nöyränä, polvistui ja pyysi herransa kättä. Don Quijote ojensi sen hänelle ja Sanchon sitä suudeltua antoi hänelle siunauksensa sanoen:

— Nyt sinä varmaan täysin oivallat, Sancho poikani, kuinka totta on, mitä olen sinulle jo monta kertaa sanonut, että tässä majatalossa tapahtuu kaikki noituudesta.

— Sen minä uskon, — sanoi Sancho — lukuunottamatta poukotusta, joka totisesti tapahtui aivan luonnollisella tavalla.

— Älä sitä usko; — vastasi Don Quijote — jos olisi ollut niin laita, olisin kostanut sinun puolestasi sekä silloin että nyt; mutta minä en kyennyt siihen silloin enempää kuin nytkään, enkä edes nähnyt ketään, jolle olisin kostanut kärsimäsi solvauksen.

Kaikki halusivat nyt saada tietää, mikä tuo poukotus oli ollut, ja majatalon isäntä kuvaili heille yksityiskohdaisesti Sancho Panzan lentelyn. Se nauratti kovin kaikkia, mutta olisi Sanchoa pahasti suututtanut, ellei hänen isäntänsä olisi jälleen vakuuttanut, että se oli noituutta. Sanchon yksinkertaisuus ei kuitenkaan ollut koskaan niin suuri, ettei hän olisi pitänyt selvänä ja varmana, kaikesta noituudesta vapaana tosiasiana, että häntä olivat poukottaneet ilmielävät ihmiset eivätkä mitkään uneksitut tai kuvitellut haamut, kuten hänen herransa uskoi ja vakuutti.

Oli jo kulunut kaksi päivää, jotka tämä ylhäinen seura oli viettänyt majatalossa, ja koska heistä nyt näytti olevan aika lähteä, ryhdyttiin toimenpiteisiin, jotta kirkkoherra ja parturi voisivat kuljettaa Don Quijoten kotiin, kuten halusivat, ja hankkia hänelle parannusta hulluuteensa, Dorotean ja Don Fernandon tarvitsematta vaivautua seuraamaan häntä hänen kotikylänsä saakka jatkaen kuningatar Micomiconan vapauttamisretkeä. Nyt päätettiin sopia erään ajomiehen kanssa, joka sattui kulkemaan siitä ohi, että tämä kuljettaisi Don Quijoten kotiin härkärattaillaan seuraavaan tapaan. Valmistettiin ristikkäin yhteenliitetyistä rimoista eräänlainen häkki, joka oli niin tilava, että Don Quijote siihen mukavasti mahtui, ja sitten Don Fernando ja hänen toverinsa sekä Don Luisin palvelijat ja järjestyksenvalvojat, joihin majatalon isäntäkin kuului, kaikki peittivät kasvonsa ja pukeutuivat valhepukuun kirkkoherran määräyksen ja neuvon mukaan, mikä milläkin tavalla, niin että Don Quijote ei voinut tuntea heitä niiksi henkilöiksi, joita oli tässä linnassa nähnyt. Kun se oli tehty, he lähtivät

aivan hiljaa sinne, missä hän nukkui leväten kestämis-
tään taisteluista.

He tulivat ritarin luo, joka nukkui kaikessa rauhassa, osaamatta ollenkaan pelätä sellaista hyökkäystä, kävivät häneen lujasti käsiksi ja sitoivat hänen kätensä ja jalkansa niin hyvin, että hän äkkiä herättyään ei voinut hievahtaakaan eikä tehdä mitään muuta kuin ihmeissään ja hämmästyneenä katsella edessään olevia outoja naamoja. Mutta samassa hänen aina toimielias ja järjetön mielikuvituksensa sai hänet luulemaan, että kaikki nuo olennot olivat tämän noidutun linnan aaveita ja että hän itse aivan varmaan oli noiduttu, koska ei voinut liikahtaakaan puolustaakseen itseään, siis aivan täsmällisesti niin kuin oli otaksunut käyvän kirkkoherra, koko tämän juonen järjestäjä. Sancho yksin oli kaikkien läsnäolevien joukossa säilyttänyt ennallaan oman ymmärryksensä ja oman hahmonsensa. Vaikka ei paljoa puuttunut, että häntäkin olisi vaivannut sama sairaus kuin hänen isäntäänsä, hän sentään tunsu, keitä nuo kummannäköisiksi puetut henkilöt olivat, mutta ei uskaltanut avata suutaan, ennenkuin saisi nähdä, kuinka tämä hänen isäntänsä yllättäminen ja vangitseminen päättyisi. Don Quijote ei hänkään virkkanut mitään, vaan odotti, mihin tämä hänen onnettomuutensa johtaisi, ja päätökseksi tuli, että häkki kannettiin luo, hänet suljettiin siihen ja rimat naulattiin kiinni niin lujasti, ettei niitä hevin voinut irroittaa.

Sitten he nostivat häkin olkapäilleen, ja heidän huoneesta lähtiessään kuului ääni, niin peloittava kuin suinkin voi saada kurkustaan lähtemään parturi, ei aasinsatulan omistaja, vaan toinen. Se lausui:

— Oi sinä Murheellisen hahmon ritari! Älköön sinua

»Oi sinä Murheellisen hahmon ritari! Älköön sinua huolestuttako vankeus.»

»Huomattuaan joutuneensa siten häkkiin suljetuksi ja rattaille sijoitetuksi . . .»

huolestuttako vankeus, jossa nyt olet, sillä se on välttämätön, jotta saadaan pikemmin päätökseen seikkailu, johon sinun suuri urheutesi on saanut sinut ryhtymään. Se tulee loppuun suoritetuksi, kun Manchan hirmuinen jalopeura ja Toboson valkoinen kyyhkynen yhtyvät yhdeksi taivutettuaan kumpikin korskan niskansa aviollisen liiton lempeään ikeeseen, josta ennenkuulumattomasta yhtymyksestä urkenevat maailman valkeuteen urheat jalopeuranpennut, varustettuina samanlaisilla raatelevilla kynsillä kuin heidän urhoollinen isänsä. Ja tämä tulee tapahtumaan, ennenkuin pakenevan nymfin vainooja ehtii kahteen kertaan käydä tervehtimässä taivaan säteileviä kuvioita nopeassa ja luonnollisessa juokussaan. Ja sinä, kaikkein jaloin ja kuuliaisin aseenkantaja, jolla on milloinkaan ollut miekka vyöllään, parta leuassaan ja hajuaisti nenässään, älä sinä kauhistu tai närkästy nähdessäsi, kuinka vaeltavan ritarikunnan kukkaa kuljetetaan tällä tavalla sinun omien silmiesi edessä; jos näet maailman luoja niin sallii, tulet aivan pian huomaamaan olevasi niin ylhäinen ja ylennetty, ettet enää tunne itseäsi, ja ne lupaukset, jotka sinulle on antanut hyvä herrasi, eivät suinkaan jää täyttymättä. Ja minä vakuutan sinulle tietäjänaisen Valehtelijanan puolesta, että palkkasi sinulle maksetaan, kuten itse tulet näkemään. Seuraa sinä vain urhoollisen ja noidutun ritarin askelia, sillä on oikein ja kohtuullista, että sinä lähdet sinne, missä on teidän molempien tyyssija. Ja nyt Jumalan haltuun, sillä minun ei ole lupa sanoa enempeä; minä näet palaan paikkaan, jonka itse hyvin tiedän.

Lopettaessaan ennustustaan hän koroitti ääntänsä voimallisesti ja hiljensi sen sitten niin lempeäksi, että nekin,

jotka olivat tässä pilanteossa osallisina, melkein uskoi-
vat, että se, mitä he kuuluivat, oli totta.

Kuultu ennustus valoi Don Quijoten mieleen lohdu-
tusta, sillä hän käsitti heti täydellisesti sen merkityksen
ja ymmärsi, että hänelle luvattiin pääsy pyhään ja lailli-
seen avioliittoon rakkaan Dulcinea Tobosolaisensa kanssa,
jonka siunatusta kohdusta tulisivat päivän valkeuteen
jalopeuran pennut, hänen omat lapsensa, Manchan ian-
kaikkiseksi kunniaksi. Hän uskoi tuon kaiken lujasti
ja vakaasti, koroitti äänensä, huokasi voimallisesti ja
lausui:

— Oi sinä, olitpa kuka tahansa, joka olet ennustanut
minulle niin paljon hyvää! Minä rukoilen sinua pyytä-
mään puolestani sitä viisasta noitaa, jonka huolena ovat
minun asiani, ettei hän salli minun tuhoutua tässä van-
keudessa, johon nyt olen joutunut, ennenkuin näen täyt-
tyneinä ne ilahduttavat ja verrattomat lupaukset, joita
tässä on minulle annettu; jos niin käy, pidän vankeuteni
vaivoja ylimpänä onnena, näitä jäsenteni ympärille kier-
rettyjä kahleita lohtunani, ja tämä sija, johon minut
lasketaan, ei ole minulle mikään tuima taistotanner,
vaan pehmeä makuupaikka ja auvoisa morsiusvuode.
Ja mitä tulee aseenkantajani Sancho Panzan lohdutta-
miseen, luotan hänen kuntoonsa ja moitteettomuus-
teensa niin, etten usko hänen minua jättävän myötä-
eikä vastoinkäymisessä; jos näet kävisi niin, että hänen
tai minun kovan onneni vuoksi en voisi antaa hänelle
sitä saarta tai jotakin samanarvoista, minkä olen hänelle
luvannut, ei hän missään tapauksessa jää ilman palkkaa,
sillä jo tehdyssä testamentissani olen määrännyt, mitä
hänelle tulee antaa, ei hänen monien ja hyvien palve-
lustensa, vaan minun varallisuuteni mukaan.

Sancho Panza kumarsi erittäin kohteliaasti ja suuteli hänen molempia käsiään; hän näet ei voinut suudella toista, koska molemmat oli sidottu yhteen.

Sitten kummitukset nostivat häkin olkapäilleen ja sijoittivat sen härkärattaille.

Seitsemäs viidettä luku.

Kertomus siitä, kuinka Don Quijote Manchalainen ihmeellisellä tavalla noiduttiin, ja muista merkillisistä tapahtumista.

Huomattuaan joutuneensa siten häkkiin suljetuksi ja rattaille sijoitetuksi Don Quijote lausui:

— Lukuisia ja ylen merkillisiä historioita olen lukenut vaeltavista ritareista, mutta milloinkaan en ole lukenut, en nähnyt enkä kuullut, että vaeltavia ritareita kuljetetaan tällä tavalla ja niin vitkaan kuin näiden laiskojen ja hitaiden elukkain vauhti edellyttää, sillä heitä kuljetetaan yleensä ilmojen teitä, ihmeen nopeasti, jossakin taajassa ja tummassa pilvessä, tulisissa vaunuissa tai jonkin hippogryfin tai muun sellaisen eläimen selässä; mutta minua kuljetetaan nyt härkärattaila, ja se saa minut totisesti aivan ymmälle! Mutta saattaa olla, että nykyaikaiset ritariseikat ja noituudet tapahtuvat toisin kuin entiset. Ja mahdollista myös, koska minä olen aivan uudenlainen ritari maailmassa ja ensimmäinen, joka on herättänyt jälleen eloon seikkailevan ritarikunnan jo unhoon vaipuneen toimen, että äskeisimpinä aikoina on keksitty toisenlaisia noituuksia ja toisenlaisia tapoja noiduttujen kuljettamista varten. Mitä sinä siitä arvelet, Sancho poikani?

— En minä tiedä, mitä siitä arvelisin, — vastasi Sancho — sillä en ole lukenut vaeltavaa kirjallisuutta niin paljon kuin teidän armonne; mutta uskallan kumminkin vakuuttaa ja vannoa, etteivät nämä täällä liikkuvat haamut ole aivan oikeata väkeä.

— Oikeata väkeä? Hyvä isä! — virkkoi Don Quijote. — Kuinka ne voisivat olla oikeata väkeä, kun ovat kaikki pelkkiä piruja, jotka ovat paneutuneet aaveruumiiseen tullakseen tätä tekemään ja saattamaan minua tähän tilaan? Jos tahdot nähdä, että on niin laita, kosketa niitä ja tunnustele niitä, niin tulet huomaamaan, että niiden ruumis on pelkkää ilmaa ja vain näennäisesti olemassa.

— Jumaliste, armollinen herra, — virkkoi Sancho — minä olen jo niitä koskettanut, ja tuo piru, joka tuossa niin touhuissaan hyörii, on oikein turpea äijä ja muutenkin aivan toisenlainen kuin olen kuullut pirujen olevan; väitetään näet, että ne kaikki haisevat tulikiveltä ja muulta pahalta, mutta tämä tuoksahtaa ambralta puolen peninkulman päähän.

Sancho tarkoitti Don Fernandoa, joka hienona herana varmaan tuoksui niinkuin Sancho oli sanonut.

— Älä sitä ihmettele, hyvä Sancho; — vastasi Don Quijote — sinun näet tulee tietää, että pirut ovat hyvin ovelia ja että he, vaikka heillä on hajuja mukanaan, eivät itse haise miltään, koska ovat henkiä, ja jos haisevat, eivät voi haista miltään hyvältä, vaan pahalta ja inhoitavalta. Ja syy siihen on tämä: koska he, missä liikkuvatkin, aina kuljettavat helvettiä mukanaan eivätkä voi saada minkäänlaista lievitystä tuskiinsa, ja koska hyvä tuoksu on ilahduttavaa ja miellyttävää, niin he eivät mitenkään voi tuoksua hyvältä; ja jos sinusta tuntuu,

että mainitsemasi pahahenki tuoksuu ambralta, niin joko sinä erehdyt tai hän yrittää sinua pettää järjestämällä asiat niin, ettet sinä voi pitää häntä pahanahenkenä.

Näin keskustelivat isäntä ja palvelija; mutta Don Fernando ja Cardenio pelkäsivät, että Sancho saisi täyden selon heidän juonestaan, koska hän jo nyt vainusi siitä yhtä ja toista, päättivät senvuoksi kiirehtiä lähtöä, kutsuivat syrjään majatalon isännän ja käskivät hänen satuloida Rocinanten ja valjastaa Sanchon aasin; ja isäntä teki mitä kiiruimmin työtä käskettyä. Kirkkoherra oli sillävälin sopinut järjestyksenvalvojen kanssa, että he saattaisivat Don Quijoten kotiin saaden palkaksi määrätyn päivärahan. Cardenio ripusti Rocinanten satulankaareen toiselle puolen kilven, toiselle parranajovadin, antoi Sancholle merkin nousta aasinsa selkään ja tarttua Rocinanten ohjaksiin sekä sijoitti rattaitten kummallekin puolelle järjestyksenvalvojan pyssyineen. Rattaat eivät kumminkaan olleet vielä lähteneet liikkeelle, kun majatalon emäntä, hänen tyttärensä ja Maritornes tulivat sanomaan Don Quijotelle jäähyväisiä ollen katkerasti itkevinään hänen onnettomuuttaan. Don Quijote lausui heille:

— Älkää itkekö, hyvät arvoisat naiset; kaikkia näitä onnettomuuksia joutuvat välttämättä kokemaan ne, jotka harjoittavat minun harjoittamaani tointa, ja minä en suinkaan pitäisi itseäni suurimaineisena vaeltavana ritarina, elleivät nämä kovat kohtalot olisi tulleet minun osakseni; tällaista näet ei satu milloinkaan vähäpätöisille ja vähämaineisille ritareille, sillä kukaan maailmassa ei muista heitä; mutta urhoollisia muistetaan: on paljon sellaisia ruhtinaita ja monia muita ritareita, jotka kadehtivat heidän miehuuttaan ja urhoollisuuttaan ja yrittävät

huonoilla keinoilla tuhota hyviä ihmisiä. Mutta hyve on sittenkin niin voimallinen, että se aivan yksinään, huolimatta kaikesta siitä velhoudesta, johon oli perehtynyt sen ensimmäinen keksijä Zoroaster, suoriutuu voittajana kaikista vaaroista ja levittää valoaan maailmaan niinkuin aurinko sitä levittää taivaalle. Suokaa minulle anteeksi, ihanat naiset, jos olen epähuomiossa tullut tuottaneeksi teille jotakin ikävyyttä (tahtoen ja tietäen en ole sitä tuottanut koskaan kenellekään), ja rukoilkaa Jumalaa vapauttamaan minut tästä vankeudesta, johon joku ilkeämielinen noita on minut saattanut; jos pääsen siitä vapaaksi, niin muististani ei häivy se suosio, jota olette tässä linnassa minulle osoittaneet, vaan minä tulen siitä kiittämään, sitä korvaamaan ja palkitsemaan ansion mukaan.

Linnan rouvien näin seurustellessa Don Quijoten kanssa kirkkoherra ja parturi sanoivat hyvästi Don Fernandolle ja hänen kumppaneilleen, kapteenille ja hänen veljelleen sekä naisille, jotka olivat varsin tyytyväisiä, erittäinkin Dorotea ja Luscinda. Kaikki syleilivät toisiaan ja lupasivat antaa toisilleen tietoa kohtaloistaan. Don Fernando ilmoitti kirkkoherralle, minne hänen piti kirjoittaa antaen tietoa, kuinka Don Quijote alkoi voida, vakuutti, ettei mikään voinut hänestä olla mieleisempää kuin sellaisten tietojen saaminen, ja lupasi itse kirjoittaa kirkkoherralle kaikesta, minkä arvasi häntä huvittavan, omasta naimisiinmenostaan ja Zoraidan kasteesta, Don Luisin asian kehittymisestä ja Luscindan palaamisesta kotiinsa. Kirkkoherra lupasi täyttää kaikki pyynnöt täsmällisesti. He syleilivät toisiaan vielä kerran ja lausuvat jälleen ystävällisiä vakuutuksiaan. Kirkkoherran luo tuli majatalon isäntä, toi

hänelle joitakin papereita, jotka sanoi löytäneensä sen matkalaukun sivutaskusta, missä oli ollut *Kertomus mielettömästä uteliaisuudesta*, ja kehoitti kirkkoherraa ottamaan ne kaikki, koska matkalaukun omistaja ei ollut palannut sitä hakemaan; hän ei niistä välittänyt, kun ei osannut lukea. Kirkkoherra kiitti häntä, selaili heti papereita ja huomasi, että alkuun oli kirjoitettu: *Kertomus Rinconetesta ja Cortadillosta*, mistä hän arvasi, että se oli jokin kertomus, ja muistaessaan, että kertomus mielettömästä uteliaisuudesta oli ollut hyvä, hän otaksui tämänkin samanlaiseksi, koska ne saattoivat olla saman tekijän tuotteita, ja otti ne haltuunsa lukeakseen ne, kun saisi siihen tilaisuutta.

Hän nousi nyt ratsunsa selkään, ja samoin teki hänen ystävänsä parturi. Kummallakin oli kasvoillaan naamio, jottei Don Quijote heitä heti tuntisi, ja niin he lähtivät ratsastamaan rattaitten jäljessä. He olivat järjestyneet seuraavalla tavalla: edellä kulkivat rattaat, joita ajoi niiden omistaja, kummallakin puolella ratsasti, kuten sanottu, järjestyksenvalvoja pyssyineen, sitten tuli Sancho Panza aasillaan taluttaen Rocinantea suitsista, ja kaikkein viimeisinä tulivat kirkkoherra ja parturi ratsastaen voimakkailla muuleillaan, kasvot peitettyinä, kuten jo mainittiin, vakavina ja arvokkaina ja noudattaen härkien hidasta astuntaa. Don Quijote istui häkissään, kädet sidottuina ja jalat suorina, nojaten rimaristikkoon niin hiljaisena ja kärsivällisenä kuin ei olisi ollutkaan elävä ihminen, vaan kivipatsas. Niin he matkasivat hitaasti ja hiljaisina noin kaksi peninkulmaa ja saapuivat sitten erääseen laaksoon, missä häränajajan mielestä oli sopiva paikka levätä ja päästää härät laiturille, mutta hänen mainittuaan asiasta kirkkoherralle

parturi arveli, että oli parempi mennä hiukan kauemaksi, sillä hän tiesi erään lähellä näkyvän kukkulan takana olevan toisen laakson, paljon ruohokkaamman ja kaikin puolin paremman kuin se, johon nyt aiottiin pysähtyä. Parturin ehdotukseen suostuttiin, ja niin lähdettiin taas jatkamaan matkaa.

Samassa kirkkoherra kääntyi katsomaan taakseen ja huomasi, että heidän jäljessään tuli kuusi tai seitsemän ryhdikästä ja upea-asuista ratsumiestä, jotka pian heidät saavuttivat, koska eivät kulkeneet härkien veltoon ja rauhalliseen tahtiin, vaan niinkuin ainakin miehet, jotka ratsastivat tuomioherran muuleilla ja toivoivat pian ehtivänsä päivällislevolle majataloon, joka näkyi tuskin penikulman päässä sieltä. Kiireesti kulkevat saapuivat kohta hitaasti vaeltavien luo, ja molemmin puolin tervehdittiin kohteliaasti. Nähdessään hyvin järjestetyn kulkueen, rattaat, järjestyksenvalvojat, Sanchon, Rocinanten, kirkkoherran ja parturin sekä vielä häkkiin suljetun ja sidotun Don Quijoten, eräs tulijoista, joka sanalla sanoen oli Toledon tuomioherra ja toisten hänen kanssaan matkustavien isäntä, ei voinut olla kysymättä, miksi miestä kuljetettiin sillä tavalla, vaikka olikin järjestyksenvalvojain virkamerkit nähtyään jo arvaillut, että hänen täytyi olla joku katala rosvo tai muu pahan tekijä, jonka rankaiseminen oli Pyhän Veljeskunnan tehtävä. Toinen järjestyksenvalvojista, jolta hän asiaa tiedusteli, vastasi:

— Arvoisa herra, mitä siihen tulee, että tämä herra matkustaa tällä tavalla, niin selittäköön hän sen itse, sillä me emme sitä tiedä.

Don Quijote kuuli keskustelun ja sanoi:

— Oletteko te, armolliset herrat ritarit, kenties tutus-

tuneet ja perehtyneet siihen, mikä koskee vaeltavaa ritarikuntaa? Jos olette, niin minä kerron teille onnettomuuskistan; ellette, ei minun kannata vaivautua niistä puhumaan.

Sillävälän olivat saapuneet luo kirkkoherra ja parturi, jotka huomasivat matkustavaisten keskustelevan Don Quijote Manchalaisen kanssa ja tahtoivat vastata niin, ettei heidän juonensa tulisi ilmi.

Tuomioherra vastasi Don Quijoten lausumaan:

— Olen kyllä, hyvä ystävä; minä näet tunnen ritariromaanit paremmin kuin Villalpandon Summulat. Ellei siis ole muusta kysymys, voitte empimättä kertoa minulle, mitä haluatte.

— Tapahtukoon niin Jumalan nimeen — virkkoi Don Quijote. — Koska on niin laita, tahdon ilmoittaa teille, herra ritari, että matkustan noiduttuna tässä häkissä ilkeiden noitien kateuden ja petoksen tähden; hyve näet saa osakseen enemmän vainoa pahojen kuin rakkautta hyvien taholta. Minä olen vaeltava ritari, mutta en kuulu niihin, joiden nimeä Maine ei ole milloinkaan muistanut voidakseen sen piirtää ikuisiksi ajoiksi kirjoihinsa, vaan kuulun niihin, jotka itse kateuden, kaikkien Persiassa syntyneitten maagiin, Intiassa siinnettien bramaanien ja etiooppialaisten gymnosofistien uhalla ja heistä huolimatta tulevat piirtämään nimensä kuolemattomuuden temppeliin, jotta se olisi tuleville ajoille esimerkkinä ja mallina, josta vaeltavat ritarit näkevät, miten heidän on meneteltävä, jos tahtovat päästä asetoimen huipulle ja sen kunniakkaisiin korkeuksiin.

— Herra Don Quijote Manchalainen puhuu totta, — sanoi nyt kirkkoherra — sillä hän matkustaa noidut-

tuna näillä rattailta, ei omien syittensä ja syntiensä tähden, vaan niiden ilkeämielisyyden vuoksi, joille hyve on hulluutta ja urhoollisuus pahennusta. Hän on, armollinen herra, *Murheellisen hahmon ritari*, jonka nimen kenties olette joskus jo kuullut ja jonka urhoolliset teot ja suuret sankariryöt tullaan kirjoittamaan kestävään pronssiin ja ikuiseen marmoriin, miten kateus väsymättä yrittäneekin niitä himmentää ja ilkeys niitä peittää.

Kuullessan vangitun ja vapaan puhuvan samaan sävyyn tuomioherra oli valmis tekemään ihmeissään ristinmerkin voimatta käsittää, mitä miehelle oli tapahtunut; ja sama ihmetys valtasi kaikki, jotka kuuluivat hänen seuraansa. Sillävälin Sancho Panza oli tullut luo kuuntelemaan keskustelua ja sanoi kaiken muun hyvän lisäksi:

— Hyvät herrat, saatte pitää minusta tai olla pitämättä sen vuoksi, mitä nyt teille sanon, mutta seikka on se, ettei herrani Don Quijote ole noiduttu enempää kuin oma äitini: hän on täydellä järjellä, hän syö, juo ja tekee tarpeensa samoinkuin muut ihmiset ja samoin kuin hän ne teki eilen, ennenkuin hänet pantiin häkkiin. Ja jos kerran niin on, kuinka tahdotaan minulle uskotella, että hänet on noiduttu? Minä näet olen kuullut monen henkilön sanovan, etteivät noidutut syö, nuku eivätkä puhu, mutta minun isäntäni puhuu enemmän kuin kolmekymmentä asianajajaa, kun häntä vain ei estetä.

Sancho kääntyi katsomaan kirkkoherraa ja jatkoi näin:

— Voi, voi, herra kirkkoherra, herra kirkkoherra! Luuliko teidän armonne, etten minä teitä tunne ja luuletteko ehkä, etten minä arvaa ja aavista, mihin nämä

uudet noituudet tähtäävät? Tietäkää siis, että minä tunnen teidät, vaikka kuinka kasvonne peittäisitte, ja tietäkää, että ymmärrän tarkoituksenne, vaikka kuinka yrittäisitte juonianne salata. Sanalla sanoen, hyve ei voi elää, missä kateus vallitsee, eikä anteliaisuus, missä itaruus. Piru pirun periköön; ellei teidän kunnianarvoisuutenne olisi asiaan sekaantunut, niin herrani olisi nyt jo nainut prinsessa Micomiconan ja minä olisin vähintään kreivi, sillä muuta ei voinut odottaa hyvältä isännältäni Murheellisen hahmon ritarilta, jolle olen tehnyt niin suuria palveluksia. Mutta nyt huomaan olevan totta, mitä sanotaan: Onnen ratas pyörii vikkelämmin kuin myllyn ratas, ja ne, jotka eilen kukkuivat ylimmällä oksalla, makaavat tänään maassa. Lapsiani ja eukkoani minun tulee surku; he saattoivat ja heidän pitikin toivoa näkevänä isän tulevan kotiin jonkin saaren tai valtakunnan käskynhaltiana tai varakuninkaana, mutta nyt he näkevätkin hänen tulevan tallirenkinä. Kaikella, mitä tässä sanon, herra kirkkoherra, tahdon vain hartaasti pyytää teidän kunnianarvoisuuttanne omantuntonne nimessä ajattelemaan, kuinka huonosti herraani kohdellaan, ja varomaan, ettei Jumala toisessa elämässä vaadi teitä tilille tästä isäntäni vangitsemisesta ja lue teidän syyksenne, että herrani Don Quijoten täytyy tänä vankeutensa aikana jättää suorittamatta niin monta avunantoa ja hyväytyötä.

— Älkää puhuko pötyä! — sanoi nyt parturi. — Oleteko siis tekin, Sancho, samaa lajia kuin teidän isäntänne? Huomaanpa totisesti, että teidät pitää sulkea hänen kanssaan häkkiin ja noitua samoinkuin hänet, koska teitäkin vaivaa hänen hulluutensa ja hänen ritari-seikkansa! Pahaksi onneksi näytte olevan hänen lupauk-

sistaan raskaana, ja valitettavasti on päähänne piintynyt tuo saari, jota niin kovin himoitsette.

— En minä ole mistään raskaana, — vastasi Sancho — eikä tätä poikaa saa raskaaksi kukaan, ei itse kuninkasaan, ja vaikka olen köyhä, olen vanhaa kristittyä juurta, en ole velkaa kenellekään, ja jos himoitseen saaria, niin toiset himoitsevat paljon huonompaa, ja kukin saa palkan teoistaan, ja koska kerran olen mies, voin päästä vaikka paaviksi ja sitä helpommin jonkin saaren käskynhaltiaksi, varsinkin, kun herrani voi niitä valloittaa niin paljon, ettei tiedä, kenelle niitä jakaisi. Ottakaa vaari omista sanoistanne, herra parturi, sillä parran ajeleminen ei ole koko maailma, ja onhan sentään pieni ero Pekan ja Paavon välillä. Minä sanon tämän siksi, että me kaikki tunnemme toisemme, eikä minua tarvitse yrittääkään puijata. Ja mitä tuohon isäntäni noitumiseen tulee, niin Jumala totuuden tietää, ja jääköön se sikseen, sillä pöyhimisestä se vain pahenee.

Parturi ei viitsinyt vastata Sancholle, jottei tämä yksinkertaisuudessaan ilmoittaisi, mitä hän ja kirkkoherra yrittivät parhaansa mukaan salata. Kirkkoherra oli samaa peläten kehoittanut tuomioherra ratsastamaan hänen kanssaan hiukan edelle, luvaten hänelle kertoa häkkiin suljetun miehen salaisuuden ja muita seikkoja, jotka luultavasti häntä huvittaisivat. Tuomioherra noudatti kehoitusta, ajoi palvelijoineen edelle hänen kanssaan ja kuunteli tarkasti, mitä hänellä oli kerrottavaa Don Quijoten oloista, elämästä, hulluudesta ja tavoista. Kirkkoherra kertoi lyhyesti, mikä oli ollut syynä hänen mielenvikaansa, mainitsi kaikki hänen kohtalonsa aina siihen saakka, kun hänet oli pantu tuohon häkkiin, ja selitti tarkoituksen olevan kuljettaa hänet kotipaikalle, jotta

saataisiin nähdä, löytyikö hänen hulluuteensa mitään parannuskeinoa. Tuomioherra ja hänen palvelijansa joutuivat jälleen ihmeisiinsä kuullessaan Don Quijoten merkittävän tarinan, ja kuunneltuaan sen loppuun saakka tuomioherra sanoi:

— Totta totisesti, herra kirkkoherra, minä puolestani olen sitä mieltä, että nuo niinsanotut ritariroomaanit ovat yhteiskunnalle vaarallisia. Vaikka olenkin joutilaan ja väärän mielihalun yllyttämänä lukenut alun useimmista, jotka ovat painosta ilmestyneet, en ole milloinkaan saanut lukeneeksi yhtäkään niistä alusta loppuun, sillä minusta tuntuu, että ne ovat kaikki enemmän tai vähemmän yhtä ja samaa ja ettei tähän eikä tuohon, toiseen tai toiseen sisälly sen enempää. Ja minun mielestäni sellaiset kirjat ja sepitelmät kuuluvat siihen tarinalajiin, jota nimitetään miletolaiseksi ja jonka järjettömät kertomukset pyrkivät yksinomaan huvittamaan eikä ollenkaan opettamaan, aivan päinvastoin kuin opettavaiset kertomukset, joista on samalla kertaa huvia ja hyötyä. Vaikka sellaisten kirjojen päätarkoituksena on huvittaminen, en kumminkaan tiedä, kuinka ne voivat tämän tarkoituksensa saavuttaa, kun ovat aivan täynnä niin suuria ja mielettömiä hullutuksia; täytyyhän näet sielussa syntyvän ilon johtua kauneudesta ja sopusoinnusta, jota ruumiin tai hengen silmillä nähdään olioissa, joita näkö tai mielikuvitus sielulle tarjoavat; mikään sellainen olio, johon sisältyy rumuutta ja epäsuhdetta, ei voi tuottaa meille minkäänlaista tyydytystä. Millaista kauneutta tai millaista osien ja kokonaisuuden ja kokonaisuuden ja osien välillä vallitsevaa hyvää suhdetta voisikaan olla sellaisessa kirjassa tai tarinassa, jossa joku kuusitoistavuotias poika iskee miekalla tornin korkuista

jättiläistä halkaisten hänet kahtia, kuin hän olisi mantelitahdasta, tai kun meille taistelua kuvailtaessa ensin sanotaan, että vihollisen puolella on miljoona sotureita, mutta meidän tulee siitä huolimatta uskoa, tahdoimme tai emme, että tuota suurta sotajoukkoa vastaan käyvä ritari, kirjan sankari, on saanut voiton yksinomaan väkevän käsivartensa voimalla? Ja mitä meidän pitääkään ajatella nähdessämme, kuinka helposti jonkin kuningas- tai keisarikunnan perijätär heittäytyy vaeltavan ja tuntemattoman ritarin syliin? Kenen ihmisen mieli, ellei se ole aivan karkea ja sivistymätön, voikaan saada tyydytystä lukiessaan, kuinka jokin suuri torni täynnä ritareita kulkee yli meren kuin laiva myötätulessa, on illalla Lombardiassa ja aamun koittaessa Intian papin Johanneksen mailla tai muissa sellaisissa seuduissa, joista ei ollut tietoa Ptolemaiolla ja joita Marco Polo ei nähnyt? Ja jos tähän vastataan, että ne, jotka sellaisia kirjoja sepittävät, kirjoittavat niitä vain esittääkseen keksittyjä juttuja ja etteivät he niinmuodoin ole velvolliset pitämään silmällä omantunnontarkkuutta ja tosiasiota, niin minä puolestani vastaan heille, että keksitty tarina on sitä parempi, mitä todenmukaisemmalta se näyttää, ja miellyttää sitä enemmän, mitä enemmän siihen sisältyy todennäköistä ja mahdollista. Keksittyjen tarinain tulee sointua lukijoitten ymmärrykseen, ja ne pitää sommitella niin, että ne tekevät mahdottomankin käsitettäväksi, suuret asiat siedettäväksi, pitävät mieltä jännityksessä ja siten herättävät ihailua, liikutusta ja mielenkiintoa ihmettelyn ja ilon käydessä yhtä rintaa. Mutta mitään sellaista ei voi saada aikaan se, joka karttaa todennäköisyyttä ja todellisuuden jäljittelyä, mihin kirjallisen teoksen täydellisyys perustuu. Minä en

ole nähnyt yhtäkään ritariromaania, jonka koko juoni muodostaisi yhden kokonaisuuden kaikkien sen eri osien kanssa, niin että keskiosa sointuisi alkuun ja loppu alkuun ja keskiosaan, vaan ne sommitellaan kokoon niin monista jäsenistä, että näyttää pikemmin siltä kuin olisi tarkoituksena muovata jokin epäsikiö tai hirviö kuin luoda sopusuhtainen hahmo. Sitäpaitsi ne ovat raskaita tyyliältään, niiden tapahtumat ovat epätodennäköisiä, lemmenteikät irstaita, käytöstapa kömpelöä, taisteluiden kuvaukset ylen laajoja, keskustelut typeriä, matkat järjettömiä, ja niistä puuttuu sanalla sanoen kaikki taiteellinen aisti, joten ne ansaitsisivat hyödyttömänä joukkiona joutua karkoitetuiksi kristittyjen ihmisten keskuudesta.

Kirkkoherra kuunteli erittäin tarkkaavasti tuomioherran puhetta, ja tämä näytti hänestä järkevältä mieheltä, jonka väitteet olivat aivan oikeat; hän siis sanoi tuomioherralle olevansa aivan samaa mieltä ja vihaavansa ritariromaaneja, mistä syystä hän oli polttanut kaikki Don Quijoten omistamat, joita oli ollut paljon. Hän kertoi, kuinka he olivat kirjastoa tarkastaneet, ja mainitsi, mitkä oli tuomittu tuleen heitettäväksi ja mitkä olivat saaneet pitää henkensä. Se nauratti kovin tuomioherra, ja hän sanoi, huolimatta kaikesta siitä pahasta, mitä oli sellaisista kirjoista lausunut, havaitsevansa niissä erään hyvän puolen, nimittäin sen, että terävä ymmärrys voi niissä osoittaa kykyään, koska ne tarjoavat suuren ja avaran alueen, missä kynä saa liikkua aivan esteettömästi, kuvailla haaksirikkoja, myrskyjä, kahakoita ja taisteluita, esittää urhoollisen sotapäällikön kaikkine niine ominaisuuksineen, joita sellaiselta vaaditaan, niin että hän esiintyy varovaisena ja viisaana estäessään

»Kirkkoherra kuunteli erittäin tarkkaavasti tuomioherran puhetta.»

»Eteemme ilmestyy äkkiä suuri pikijärvi, joka kiehuu ja poreilee.»

vihollisten kavaloita aikomuksia ja kaunopuhujana kehoittaessaan sotilaitaan johonkin ryhtymään tai jostakin luopumaan, kypsästi harkitsevana, päättäväisesti toimivana ja yhtä urhoollisena hyökkäystä odottaessaan kuin siihen käydessään, kuvata milloin valitettavan ja murheellisen tapahtuman, milloin taas iloisen ja odottamattoman sattuman, milloin ihanan naisen, kunniallisen, älykkään ja siveän, milloin hyvän kristityn ritarin, urhoollisen ja moitteettoman, milloin taas mielettömän kerskailevan barbaarin tai kohteliaan, urhoollisen ja harkitsevan ruhtinaan, kertoa vasallien kelpoisuudesta ja uskollisuudesta sekä hallitsijain jaloudesta ja auliudesta. Hän voi osoittaa olevansa milloin astrologi, milloin mainio kosmografi, milloin musiikkimies, milloin älykäs valtiomies, ja tarjoutuupa hänelle toisinaan, jos hän niin haluaa, tilaisuutta osoittaa olevansa velhokin. Hän voi esittää Odysseun viekkautta, Aeneaan hurskautta, Akhilleun urheutta, Hektorin onnettomia kohtaloita, Sinonin petoksia, Euryalon ystävyyttä, Aleksanterin anteliaisuutta, Caesarin miehuutta, Trajanuksen lempeyttä ja totuudenrakkautta, Zopyron uskollisuutta, Caton varovaa viisautta ja sanalla sanoen kaikkia niitä seikkoja, jotka voivat tehdä kuuluisan miehen täydelliseksi, joko niin, että hän sijoittaa sellaiset ominaisuudet yhteen ainoaan henkilöön, tai niin, että hän jakaa ne useampiin. Ja jos hän näin menetellessään voi käyttää miellyttävää tyyliä ja mielevää kekseliäisyyttä, joka mahdollisuuden mukaan nojautuu todellisuuteen, niin hän aivan varmaan saa syntymään korean ja monivärisen kudelman, joka valmistuttuaan osoittautuu niin täydelliseksi ja kauniiksi, että saavuttaa kirjallisuuden tavoitteleman korkeimman tarkoituksiperän, joka, kuten

jo sanoin, on siinä, että sellainen tuote samalla opettaa ja huvittaa. Sellaisten teosten vapaa esitystapa näet antaa tekijälle tilaisuutta esiintyä eepillisenä, lyyrillisenä, traagillisena ja koomillisena kirjailijana yhdistäen omassa olemuksessaan kaikki ne hyvät ominaisuudet, joita runouden ja kaunopuheisuuden kauniisiin ja miellyttäviin teeteisiin sisältyy; eepillisiä teoksia näet voidaan kirjoittaa yhtä hyvin suorasanaisesti kuin runomittaisesti.

K a h d e k s a s v i i d e t t ä l u k u,

jossa tuomioherra jatkaa esitystään ritariromaaneista ja muista hänen neronsa arvoisista asioista.

— Niin on laita kuin sanotte, herra tuomioherra, — lausui kirkkoherra — ja senvuoksi ovat sitäkin moitittavampia ne, jotka tähän saakka ovat sepittäneet sellaisia kirjoja välittämättä mistään järjellisydestä, taiteesta tai säännöistä, joita ohjeinaan pitäen he voisivat saavuttaa suuren maineen suorasanaisen kirjallisuuden alalla, yhtä suuren kuin ovat säkeitten käyttäjinä saavuttaneet kreikkalaisen ja latinalaisen runouden molemmat ruhtinaat.

— Minä tunnustan — virkkoi tuomioherra — tunteeneeni eräänlaista houkutusta ritariromaanin kirjoittamiseen ottaen siinä huomioon kaikki mainitsemani seikat, ja totta puhuen olen sitä jo kirjoittanutkin toista sataa sivua. Saadakseni selville, vastaako se omaa arviointiani, olen näyttänyt sen erälle henkilölle, jotka intohimoisesti harrastavat sellaista kirjallisuutta, oppineille ja älykkäille, mutta myös tietämättömille, jotka mielivät ainoastaan kuulla hullutuksia, ja he kaikki ovat arvostelleet sitä suopeasti; mutta siitä huolimatta en ole työtäni jatkanut, sillä ensinnäkin on minusta näyttänyt, että toimin siinä alalla, joka on ammatilleni vieras,

ja toiseksi huomaan hyvin, että yksinkertaisia on paljon enemmän kuin viisaita; ja vaikka onkin parempi saada kiitosta muutamilta ymmärtäväsiltä kuin joutua monien typeräin ivailtavaksi, en sittenkään halua alistua tyhmänkopean suuren joukon sekavan arvostelun alaiseksi; he näet muodostavat suurimman osan sellaisten kirjojen lukijakuntaa. Mutta suurimpana syynä siihen, että lakkasin sitä kirjoittamasta enkä enää ole ajatellutkaan saattaa työtäni päätökseen, oli eräs omassa mielessäni tapahtunut harkinta, joka koski nykyisin esitettyjä näytelmiä. Minä ajattelin näin: »Jos ne näytelmät, joita nyt esitetään, sekä ne, joiden aihe on kuviteltu, että historialliset, ovat kaikki tai kaikkein useimmat selvästi mielettömiä, sommitelmia, joissa ei ole päättä eikä pasmalankaa, ja jos kaikesta huolimatta ihmisten suuri joukko niitä mielellään kuuntelee ja hyväksyy ja kiittää niitä, vaikka ne ovat kaikkea muuta kuin hyviä, ja jos niiden sepittäjät ja niitä esittävät näyttelijät väittävät, että niiden tulee olla sellaisia, koska ihmisten suuri joukko tahtoo niiden olevan sellaisia eikä toisenlaisia, että ne, joissa on suunnitelmaa ja joiden toiminnan kehittäely noudattaa taiteen vaatimuksia, kelpaavat vain muutamille niitä ymmärtäville älykkäille henkilöille, kun sen sijaan muut eivät ollenkaan tajua niiden taiteellisuutta, ja että niinmuodoin heidän on parempi ansaita elatuksensa tyydyttämällä suurta joukkoa, kuin hankkia itselleen suosiota muutamilta harvoilta, niin minunkin kirjani käy samoin, vaikka olen ajatellut pääni puhki yrittäessäni noudattaa mainittuja sääntöjä, ja minä tulen olemaan kuin entinen räätäli, joka neuvoi ihmisille ilmaiseksi pannen vielä langan omastaan.» Olen tosin toisinaan yrittänyt saada

näyttelijöitä uskomaan, että he erehtyvät ollessaan sitä mieltä kuin ovat ja että he houkuttelisivat katsojikseen enemmän väkeä ja saavuttaisivat suurempaa mainetta, jos esittäisivät näytelmiä, jotka noudattavat taiteen sääntöjä, kuin esittämällä noita mielettömiä sepustuksia; mutta he ovat niin lujasti piintyneet omaan käsitykseensä, etteivät mitkään perustelut ja todistukset voi saada heitä siitä luopumaan. Muistan sanoneeni kerran eräälle sellaiselle itsepintaiselle: »Kuulkaahan, ettekö muista, että täällä Espanjassa muutamia vuosia sitten esitettiin kolme tragediata, jotka oli kirjoittanut eräs maamme mainio runoilija ja jotka olivat niin oivallisia, että kaikki kuulijat, sekä yksinkertaiset että älykkäät, sekä ihmisten suuri joukko että harvat valitut, joutuivat ihmetyksen, ihastuksen ja hämmästyksen valtaan ja että näytelmäin esittäjät saivat näistä kolmesta kappaleesta enemmän tuloja kuin kolmestakymmenestä myöhemmin sepitetystä parhaasta näytelmästä?» — »Epäilemättä», vastasi mainitsemani näyttelijä, »teidän armonne tarkoittaa näytelmiä *Isabela*, *Phyllis* ja *Aleksandra*.» — »Juuri niitä minä tarkoitan», sanoin minä, »ja sanokaa nyt, eivätkö ne tarkoin noudattaneet taiteen sääntöjä ja eivätkö ne miellyttäneet kaikkia ihmisiä siitä huolimatta, että olivat niiden sääntöjen mukaisia. Vika siis ei ole ihmisten suuren joukon, joka pyytää typerä näytelmiä, vaan niiden, jotka eivät osaa tarjota mitään parempaa. Niin, *Kostettu kiittämättömyys* ei ollut mikään typerä kappale, eikä mielettömyyttä ollut myöskään *Numanciassa*, ei näytelmässä *Kauppias rakastajana*, ei siinä, jonka nimi oli *Suoepa vihaajatar* eikä muutamissa muissa, jotka ovat tuottaneet älykkäille tekijöilleen kunniaa ja mainetta ja aineellista hyötyä

niille, jotka ovat niitä näyttämöltä esittäneet.» Minä lisäsin näihin perusteluihin vielä toisia, ja nähdäkseni sain hänet hieman hämilleen, mutta en niin täydellisesti vakuutetuksi, että hän olisi luopunut harhaluulostaan.

— Herra tuomioherra, — lausui nyt kirkkoherra — teidän tässä mainitsemanne seikka nostaa mieleeni vanhaa kaunaa, jota tunnen nykyisin suosittuja näytelmiä kohtaan aivan samassa määrässä kuin ritariromaaneja kohtaan, sillä sen sijaan, että näytelmän tulisi, kuten Cicero sanoo, olla inhimillisen elämän peili, tapojen esikuva ja totuuden kuvastaja, nykyaikana esitetyt näytelmät ovat mielettömyyden peilejä, typeryyksien esikuvia ja irstauden kuvastelijoita. Mitä suurempaa järjettömyyttä näet voisikaan esiintyä alalla, jota nyt käsittelemme, kuin se, että ensimmäisen näytöksen ensimmäisessä kohtauksessa tuodaan näyttämölle kapalolapsi, joka toisessa kohtauksessa astuu näkyviin parakkaana miehenä? Ja onko mitään typerämpää kuin se, että meille esitetään urhoollinen ukkorahjus ja pelkurimainen nuori mies, kaunopuheinen lakeija, hovipoika valtioneuvoksena, kuningas päiväpalkkalaisena ja prinsessa kyökkipiikana? Ja mitä sanonkaan siitä, miten otetaan huomioon aika, jona esitetyt tapahtumat voivat tai voisivat tulla suoritetuiksi? Olen nähnyt näytelmän, jonka ensimmäinen näytös alkaa Euroopassa, toinen Aasiassa ja kolmas päättyy Afrikassa, ja jonka neljäs näytös, jos siinä niitä olisi niin monta ollut, olisi varmaan päättynyt Amerikassa, joten sen tapahtumien näyttämönä olisivat olleet kaikki neljä maanosaa. Ja jos kerran on totta, että todellisuuden jäljitteleminen on näytelmässä kaikkein tärkeintä, niin kuinka on mah-

dollista minkään keskinkertaisenkaan älyn tyytyä siihen, että kuvitellussa toiminnassa, joka tapahtuu kuningas Pipinin ja Kaarle Suuren aikoina, sen henkilön, joka näyttelee pääosaa, väitetään olevan keisari Heraklius, joka ristiä kantaen marssi Jerusalemiin ja valloitti pyhän haudan aivan samoin kuin Gottfried Bouillonilainen, vaikka näitä molempia erottavat toisistaan lukemattomat vuodet, ja kuinka on mahdollista, jos näytelmä perustuu pelkkään kuvitteluun, liittää siihen historiallisia tositapauksia ja sekoittaa mukaan kappaleita mitä erilaisimmille henkilöille eri aikoina sattuneista seikoista, eikä suinkaan siten, että ne vaikuttavat todennäköisiltä, vaan niin, että ne heti huomaa erehdyksiksi, joita ei mitenkään käy puolustaminen? Ja pahinta on, että on olemassa tietämättömiä ihmisiä, jotka väittävät, että sellainen on moitteetonta ja kaikki muu turhaa herkutteluhalua. Entä mitä sanomme, jos otamme käsiteltäviksi hengelliset näytelmät? Kuinka paljon vääriä ihmeitä niissä sepitetäänkään, kuinka paljon apokryfisiä ja väärinymmärrettyjä seikkoja, esittämällä toisen pyhimyksen ihmetöitä toisen tekeminä! Ja maallisissakin näytelmissä uskalletaan tehdä ihmeitä ollenkaan häikäilemättä tai harkitsematta, kun vain näyttää siltä, että jokin ihme tai ilmestys, kuten niitä nimitetään, näyttämölle hyvin sopii, niin että tietämätön väki voi ällistellä ja juosta näytelmää katsomaan. Mutta kaikki tämä on haitaksi totuudelle ja vahingoksi historialle sekä vielä häpeäksi espanjalaisille taiteilijoille, sillä ulkomaalaiset, jotka noudattavat erittäin tarkasti näytelmän lakeja, pitävät meitä barbaareina ja tietämättöminä huomattaessaan kaikki meikäläisten tuotteitten typeryydet ja järjettömyydet. Ja tämän seikan puolustukseksi ei suin-

kaan riitä, jos sanotaan, että hyvin järjestettyjen yhteiskuntien tärkeimpänä tarkoituksena niiden salliessa näytelmiä julkisesti esitettävän on hankkia kansalle jotakin soveliaista huvia ja toisinaan johdattaa sen ajatuksia pois niistä huonoista haluista, joita joutilaisuus yleensä siittää, ja että, jos tämä tarkoitus kerran saavutetaan millaisilla näytelmillä tahansa, hyvillä tai huonoilla, ei ole mitään syytä säännöillä ja rajoittavilla määräyksillä pakottaa niiden sepittäjiä ja esittäjiä tekemään niistä sellaisia kuin niiden tulisi olla, koska, kuten sanottu, niiden tavoittelema päämäärä saavutetaan millaisella näytelmällä tahansa. Siihen minä vastaisin, että tuo tarkoitus saavutettaisiin aivan verrattomasti paremmin hyvillä näytelmillä kuin sellaisilla, jotka eivät vaatimuksia täytä, sillä taiteellisen ja hyvin sommitellun näytelmän kuuntelijalle ja katselijalle koituu iloa leikinlaskusta, oppia todellisuuden kuvauksesta, ihmettelyä tapahtumien sarjasta, uutta älyä järkeivistä keskusteluista, varovaisuutta juonista, viisautta esimerkeistä, ja hän oppii vihaamaan pahetta ja rakastamaan hyvettä; kaikkia näitä mielenliikutuksia näet tulee hyvän näytelmän herättää kuulijan mieleen, olipa se kuinka sivistymätön ja turta tahansa, ja kerrassaan mahdotonta on, ettei näytelmä, johon sisältyvät kaikki nämä ominaisuudet, ilahduta ja huvita, tyydytä ja hyödytä paljoa enemmän kuin sellainen, josta ne puuttuvat, niinkuin ne enimmäkseen puuttuvat niistä, joita nyt tavallisesti esitetään. Mutta tämä ei ole näytelmiä sepittävien runoilijoiden syy, sillä muutamat heistä tietävät varsin hyvin, missä kohden erehtyvät, ja ovat erinomaisen hyvin selvillä siitä, mitä heidän tulee tehdä; mutta näytelmät ovat tulleet kauppatavaraksi, ja senvuoksi sanotaan ja

sanotaan aivan oikein, etteivät näyttelijät niitä ostaisi, elleivät ne olisi mainittua laatua, ja niin runoilija kokee mukautua siihen, mitä häneltä vaatii näyttelijä, jonka tulee maksaa hänen työnsä. Tämän väitteen todenperäisyys käy ilmi niistä monista, melkein lukemattomista näytelmistä, joita on sepittänyt eräs meidän kaikkien nerokkaimpia kirjailijoitamme ja jotka ovat niin miellyttäviä, niin hupaisia, runomuodoltaan niin hienoja, täynnä niin sujuvaa keskustelua, niin ytimekkäitä lauseita ja sanalla sanoen kieleltään niin erinomaisen kauniita ja tyylyltään niin jaloja, että maailma on tulvillaan hänen mainettansa; mutta hänkin on tahtonut mukautua näyttelijöiden makuun, ja senvuoksi eivät muutamat niistä ole saavuttaneet, niinkuin eräät, sitä täydellisyttä, jota ne edellyttävät. Toiset sepittävät näytelmiään niin ajattelematta, mitä tekevät, että niiden tultua esitetyiksi näyttelijäin täytyy paeta pois peläten joutuvansa rangaistukseen, kuten ovat monta kertaa joutuneetkin, koska ovat esittäneet seikkoja, jotka ovat solvanneet hallitsevia ja häpäisseet joitakin ylhäisiä sukuja. Mutta kaikista näistä epäkohdista päästäisiin ja lisäksi useista muista, jotka jätän tässä mainitsematta, jos hovissa olisi joku älykäs ja hienoastinen henkilö, joka tarkastaisi kaikki näytelmät, ennenkuin niitä esitetään, ei ainoastaan niitä, joita näytellään pääkaupungissa, vaan kaikkia, joita haluttaisiin esittää koko Espanjassa, ja minkään paikkakunnan viranomaiset eivät saisi sallia mitään näytelmää esitettävän, ellei olisi sellaista seneitoityä ja allekirjoitettua hyväksymiskirjaa. Jos asia olisi niin järjestetty, pitäisivät näyttelijät huolen näytelmien lähettämisestä pääkaupunkiin ja voisivat sitten kaikessa rauhassa niitä esittää, ja näytelmien sepittäjät tekisivät

työnsä huolellisemmin ja tarkemmin, koska tietäisivät teostensa joutuvan asiantuntijan ankaran tarkastuksen alaiseksi; silloin kirjoitettaisiin hyviä näytelmiä ja saavutettaisiin mitä varmimmin niiden tarkoituksensa: ne huvittaisivat yleisöä, saisivat osakseen Espanjan etevimpien henkilöiden hyväksymisen, näyttelijöillä olisi siitä etua ja suojaa, eikä tarvitsisi nähdä vaivaa heitä rankaisemalla; ja jos jollekin toiselle tai samalle henkilölle annettaisiin tehtäväksi tarkastaa uusia ritarromaaneja, niin varmaan voisi ilmestyä joitakin niin täydellisiä kuin teidän armonne mainitsi, sellaisia, jotka rikastuttaisivat kieltämme kaunopuheisuuden miellyttävillä ja kallisarvoisilla aarteilla ja saisivat aikaan, että vanhojen kirjojen maineen himmentäisivät loistavat uudet teokset, jotka ilmestyisivät ihmisten soveliaaksi ajanvietteeksi, eikä ainoastaan joutilaita, vaan myös sellaisia varten, joilla ei ole kovin paljon vapaata aikaa, sillä jousta ei voi pitää aina jännitettynä, eikä ihmisen heikko luonnollinen olemus pysy voimassa, ellei se saa jotakin soveliaasta virkistystä.

Niin kauas tuomioherra ja kirkkoherra olivat ehtineet keskustelussaan, kun parturi lähestyi heitä, saavutti heidät ja sanoi kirkkoherralle:

— Tässä, herra lisensiaatti, on se paikka, jonka minä sanoin sopivan levähdyspaikaksemme, koska härät voivat sillävälin syödä tuoretta ja vehmasta ruohoa.

— Siltä se minustakin näyttää — vastasi kirkkoherra.

Hänen ilmoitettuaan tuomioherralle, mitä aikoi tehdä, tämäkin päätti näkyvissä olevan kauniin laaksomaiseman houkuttelemana jäädä heidän seuraansa nauttiakseen viehättävästä paikasta ja keskustelusta kirkkoherran kanssa, johon hän oli jo ehtinyt kiintyä, sekä saadakseen

yksityiskohtaisemmin kuulla Don Quijoten urotöistä. Niin hän käski muutamia palvelijoistaan lähtemään majataloon, joka ei sijainnut pitkän matkan päässä, ja noustamaan sieltä, mitä siellä saattoi olla syötävää, heitä kaikkia varten, koska aikoi viettää tässä koko iltapuolen. Siihen vastasi eräs hänen palvelijoistaan, että heidän muonamuulinsa, joka varmaan oli jo ehtinyt majataloon, kuljetti niin paljon ruokavaroja, ettei majatalosta tarvinnut hankkia muuta kuin kuroja muuleja varten.

— Koska on niin laita, — sanoi tuomioherra — viekää sinne kaikki juhdat ja lähettäkää muonamuuli tänne.

Tällävälän Sancho huomasi voivansa puhua isäntänsä kanssa epäilyttäviltä tuntuvien matkakumppaneitten, kirkkoherran ja parturin, keskustelua kuulematta. Hän siis lähestyi häkkiä, missä hänen isäntäänsä kuljetettiin, ja sanoi hänelle:

— Armollinen herra, keventääkseni omaatuntoani tahdon teille sanoa, kuinka teidän noitumisen laita oikeastaan on; seikka näet on se, että ne, jotka tässä liikkuvat kasvot peitettyinä, ovat oman paikkakuntamme kirkkoherra ja parturi, ja minä ajattelen, että he ovat keksineet tämän juonen ja kuljettavat teitä tällä tavalla pelkästä kateudesta, joka heitä vaivaa, koska teidän armonne on niin paljon etevämpi kuin he suurten mainetöiden suorittajana. Jos kerran lähdetään tästä tosiasiasta, niin siitä seuraa, ettei teitä ole noiduttu, vaan petetty ja puijattu. Tämän asian todistukseksi tahdon kysyä teiltä erästä seikkaa, ja jos te minulle vastaatte niin kuin uskon teidän välttämättä vastaavan, niin petos tulee aivan kouraantuntuvaksi ja saatte nähdä, ettei teitä ole noiduttu, vaan että teidän järkenne on hämentynyt.

— Kysy mitä mielesi tekee, parahin Sancho; — vastasi Don Quijote — minä kyllä tyydytän sinut ja annan tietoa kaikesta, mitä haluat. Mutta mitä tulee siihen väitteeseesi, että nuo, jotka meidän ympärillämme liikkuvat, ovat paikkakuntalaisiamme ja tuttaviamme, kirkkoherra ja parturi, niin saattaa kyllä näyttää siltä kuin he itse tässä olisivat, mutta ei sinun silti pidä suinkaan uskoa, että he ovat tässä luonamme aivan todellisina ja ilmielävinä. Sinun tulee vain uskoa ja ymmärtää, että heidän näyttäessään niiltä henkilöiltä, jotka mainitsit, täytyy olla niin laita, että ne, jotka ovat minut noituneet, ovat paneutuneet heidän hahmoihinsa ja näköisikseen; noitien näet on aivan helppo omaksua mikä hahmo tahansa, ja he ovat paneutuneet mainitsemiksesi ystäviksemme antaakseen sinulle aihetta luulla, mitä luulet, ja houkutellakseen sinut harhaluulojen sokkeloihin, joista et voi selviytyä, vaikka sinulla olisi Theseun lanka. Luultavasti he ovat menetelleet niin myös siitä syystä, että saisivat päätökseni horjumaan ja etten minä oikein oivaltaisi, miltä taholta tämä onnettomuus osakseni tulee; kun näet toiselta puolen sinä sanot minulle, että minua saattelevat oman paikkakuntamme parturi ja kirkkoherra, ja toiselta puolen huomaan olevani häkissä ja tiedän, etteivät mitkään inhimilliset voimat, elleivät ne ole ylikuonnollisia, olisi voineet minua häkkiin sulkea, niin mitä tahdot minun sanovan tai ajattelevan muuta kuin että minua kohdannut noituus käy yli kaikkien niiden, joista olen lukenut noiduttuja vaeltavia ritareita käsittelevissä historioissa. Voit siis aivan huolletta luopua siitä luulosta, että he ovat niitä henkilöitä, joiksi heitä väität, sillä he ovat niitä yhtä vähän kuin minä olen turkkilainen. Mutta mitä siihen tulee,

että haluat minulta jotakin kysyä, niin kysy, ja minä vastaan sinulle, vaikka kyselisit minulta tästä hamaan huomiseen saakka.

— Pyhä Jumalan äiti! — kirkaisi Sancho. — Onko mahdollista, että teidän armonne on niin kovapäinen ja niin heikkoajuinen, ettei huomaa, että se, mitä sanon, on silkkaa totta ja että tähän teidän vangitsemiseen ja onnettomuuteenne on suurempana syynä ilkeys kuin noituus? Jos kumminkin on niin laita, niin tahdon teille selvästi todistaa, ettei tässä ole kysymyksessä mikään noituus. Sanokaa siis minulle, niin totta kuin toivotte Jumalan pelastavan teidät tästä surkeudesta ja niin totta kuin haluatte päästä armollisen neidin Dulcinean syliin, kun kaikkein vähimmin sitä aavistatte...

— Lakkaa minua vannottamasta — sanoi Don Quijote — ja kysy minulta, mitä haluat; sanoinhan sinulle jo, että vastaan sinulle aivan täsmällisesti.

— Sitähän minä juuri haluan, — vastasi Sancho — ja pyydän teitä nyt minulle sanomaan, mitään lisäämättä tai pois ottamatta, aivan totuuden mukaisesti, niinkuin voi odottaa sanovan ja niinkuin sanovat kaikki ne, jotka harjoittavat asetointa, niinkuin teidän armonne sitä harjoittaa, vaeltavan ritarin nimellä...

— Minä sanon, etten valehtele vähääkään — vastasi Don Quijote. — Kysy nyt vihdoinkin, sillä minua totisesti jo väsyttävät kaikki nuo sinun selityksesi, anomuksesi ja esipuheesi, Sancho.

— Minä olen siis aivan varma isäntäni rehellisyydestä ja totuudenrakkaudesta, ja niinmuodoin, koska tämä seikka on meille tärkeä, kysyn, luvalla sanoen, onko teidän armonne, sinä aikana, jonka olette viettänyt häkissä ja oman luulonne mukaan noiduttuna, tuntenut

halua ja kutsumusta tehdä suurempaa tai pienempää, kuten on tapana sanoa.

— Minä en ymmärrä, mitä tarkoitat puhuessasi suuremman ja pienemmän tekemisestä, Sancho; sano asia selvemmin, jos toivot minun siihen selvästi vastaavan.

— Onko mahdollista, ettei teidän armonne ymmärrä, mitä merkitsee pienemmän ja suuremman tekeminen? Sehän opetetaan lapsille jo heitä rinnoista vieroitettaessa. Tietäkää siis, että tarkoitan, oletteko tuntenut tarvetta tehdä, mitä ei voi jättää kenenkään toisen tehtäväksi.

— Ahaa, nyt minä ymmärrän, Sancho! Olen toki jo monta kertaa, ja nytkin on sellainen vaiva. Päästä minut tästä pulasta, sillä tässä ei ole enää kaikki oikein hyvässä siivossa!

Y h d e k s ä s v i i d e t t ä l u k u,

missä kerrotaan siitä älykkäästä keskustelusta, joka Sancho Panzalla oli isäntänsä Don Quijoten kanssa.

— Kas niin! — sanoi Sancho. — Nyt olette kiikissä; juuri tätä minä tahdoin saada tietää, halusin sitä täydestä sydämestäni. Kuulkaahan, armollinen herra: voitteko kieltää, mitä yleensä sanotaan ihmisestä, joka on huonovointinen: »En tiedä mikä häntä vaivaa, hän ei syö, ei juo, ei nuku eikä vastaa kunnollisesti hänelle tehtyihin kysymyksiin, vaan näyttää ihan kuin noidutulta»? Tästä voimme päätellä, että ne, jotka eivät syö, juo ja nuku ja tee luonnollisia tarpeitaan, kuten sanoin, ne ovat noidutuita, mutta eivät ne, joilla on sellaisia haluja kuin teidän armollanne, joka juo, kun hänelle juotavaa tarjotaan, syö, kun sattuu syötävää olemaan, ja vastaa kaikkiin hänelle tehtyihin kysymyksiin.

— Sinä puhut totta, Sancho; — vastasi Don Quijote — mutta olenhan jo sinulle sanonut, että on monenlaista noituutta, ja voisihan olla niinkin, että toinen laji ajan pitkään muuttuu toiseksi ja että noidutut henkilöt nykyisin yleisesti tekevät kaikkea, mitä minä teen, vaikka eivät ole ennen niin tehneet. Eri aikojen erilaista käytäntöä vastaan ei niinmuodoin sovi väitellä eikä siitä

voi tehdä mitään johtopäätöksiä. Minä tiedän ja olen aivan selvillä siitä, että olen noiduttu, ja se riittää oman tuntoni rauhoittamiseksi; tunnonvaivani näet olisivat ylen suuret, jos ajattelisin, etten ole noiduttu, mutta siitä huolimatta suostuisin jäämään tähän häkkiin laiskana ja pelkurimaisena, laiminlyöden mahdollisen avunannon monille hädänalaisille ja onnettomille, jotka varmaan tälläkin hetkellä kipeästi kaipaavat minun apuani ja suojaani.

— Kaikesta huolimatta — virkkoi Sancho — väitän, että suuremmaksi vakuudeksi ja varmuudeksi olisi hyvä, jos teidän armonne kokisi päästä tästä vankeudesta (ja minä lupaan kaikin voimin teitä auttaa, vieläpä teidät siitä vapauttaakin), yrittäisitte jälleen nousta kelpo Rocinantenne selkään, joka astelee niin allapäin ja surullisena, että sitäkin voisi luulla noidutuksi, ja me sitten vielä kerran koettaisimme onneamme lähtemällä etsimään uusia seikkailuja. Ellei meidän kävisikään niissä hyvin, niin onhan meillä aikaa palata häkkiin, ja minä lupaan teille rehellisenä ja uskollisena aseenkantajana astua siihen teidän armonne kanssa, jos teidän armonne sattuisi olemaan niin onneton tai minä niin yksinkertainen, etten saa suoritetuksi, mitä lupaan.

— Minä teen mielelläni niinkuin sanot, Sancho veikko; — virkkoi Don Quijote — kun keksit sopivan tilaisuuden minun vapauttamiseksi, niin minä tottelen sinua kaikin puolin; mutta sinä, Sancho, tulet varmaan huomaamaan, kuinka erehdyt minun onnettomuuteeni nähden.

Näin keskustelivat vaeltava ritari ja hänen poloinen aseenkantajansa, kunnes saapuivat sinne, missä kirkkoherra, tuomioherra ja parturi jo maahan astuneina

heitä odottivat. Ajomies riisui heti härät valjaista ja päästi ne vapaasti liikkumaan vihannassa ja miellyttävässä paikassa, jonka raikkaus houkutteli siitä nauttimaan, ei kumminkaan Don Quijoten laisia noiduttuja henkilöitä, vaan ainoastaan hänen aseenkantajansa laisia älykkäitä ja ymmärtäväisiä. Sancho pyysi kirkkoherralta herralleen lupaa päästä hetkeksi ulos häkistä, koska oli vaara tarjona, ettei tämä vankila, jos häneltä evättäisiin ulospääsy, säilyisi niin siistinä kuin hänen isäntänsä kaltaisen ritarin arvo vaati. Kirkkoherra ymmärsi, mitä hän tarkoitti, ja sanoi mielellään suostuvansa hänen pyyntöönsä, ellei tarvinnut pelätä, että Sanchon herra, huomattuaan päässeensä vapauteen, tekisi tavallisia kolttosiaan ja lähtisi niin kauas, ettei kukaan häntä enää näkisi.

— Minä takaan, ettei hän pakene — vastasi Sancho.

— Samoin minä, — sanoi tuomioherra — varsinkin, jos hän lupaa minulle ritarisanallaan, ettei poistu meidän luotamme, ennenkuin me siihen suostumme.

— Sen lupaan; — vastasi Don Quijote — joka oli kuullut koko keskustelun — sitä mieluummin, kun se, joka on noiduttu, niinkuin minä, ei voi hallita persoonaansa miten itse haluaa, koska noita voi saada aikaan, ettei noiduttu kykene liikahtamaan paikaltaan kolmeen sataan vuoteen, ja voi palauttaa paenneen takaisin ilmojen tietä.

Koska niin oli laita, voivat he hänen mielestään hyvinkin päästää hänet ulos, varsinkin, kun siitä oli etua kaikille; jos näet eivät häntä päästäisi, niin hänen vakuuksensa mukaan tulisi inha haju välttämättä heitä kiusaamaan, elleivät väistyisi loitommaksi.

Tuomioherra tarttui hänen käteensä, vaikka ne olivat

molemmat sidotut, ja hänet päästettiin hänen sanansa ja lujan lupauksensa nojalla häkistä ulos, mikä häntä sanomattomasti ilahdutti. Ensiksi hän ojenteli jäseniään, meni sitten Rocinanten luo, taputti sitä pari kertaa lautasille ja sanoi:

— Jumalan ja hänen siunatun äitinsä nimessä toivon vielä, sinä kaikkien hevosten kukka ja kuvastin, että me molemmat aivan kohta saamme tehdä, mitä haluamme, sinä kantaa herraasi selässäsi ja minä sinulla ratsastaa harjoittaen sitä tointa, jota varten Jumala on minut maailmaan lähettänyt.

Niin sanottuaan Don Quijote meni Sanchon kanssa johonkin syrjäiseen paikkaan ja palasi sieltä sitten varsin keventyneenä ja entistä enemmän haluten toteuttaa, mitä hänen aseenkantajansa suunnitteli.

Tuomioherra katseli häntä ja ihmetteli hänen suuren hulluutensa omituista laatua sekä sitä, että hän kaikissa puheissaan ja vastauksissaan osoitti olevansa erittäin ymmärtäväinen, horjahtaen hulluuteen, kuten jo aikaisemmin on mainittu, ainoastaan silloin, kun tulivat puheeksi ritariseikat. Kun siis kaikki olivat istuutuneet nurmikolle odottamaan tuomioherran muonavaroja, lausui tämä, sääliä tuntien:

— Onko mahdollista, herra hidalgo, että noiden mehutomien ja joutavien ritariromaanien lukeminen on voinut järkyttää teidän ymmärrystänne siinä määrässä, että luulette olevanne noiduttu ja muuta samanlaista, mikä on niin kaukana asiain todellisesta tilasta kuin valhe totuudesta? Ja kuinka voi kukaan järkevä ihminen uskoa, että maailmassa on ollut niin lukemattoman monta Amadista ja niin paljon muita kuuluisia ritareita, niin monta Trapezuntin keisaria, niin monta Hyrkanian

Felixmarteaa, niin paljon oivallisia tasa-astujia, niin monta vaeltavaa neittoa, niin paljon matelijoita ja louhikäärmeitä, niin paljon jättiläisiä, niin paljon suunnattomia seikkailuja, niin monenlaista noituutta, niin paljon taisteluita, niin paljon hurjia kahakoita, niin upeita pukuja, niin paljon rakastuneita prinsessoja, niin paljon aseenkantajia, jotka ovat päässeet kreiveiksi, niin paljon sukkelia kääpiöitä, niin paljon lemменkirjeitä, niin paljon kuhertelua, niin paljon sankarillisia naisia ja sanalla sanoen niin paljon kaikenlaisia järjettömiä seikkoja kuin ritariroomaanit sisältävät? Omasta puolestani voin sanoa, että ne, kun niitä luen, minua hiukan huvittavat niin kauan kuin voin olla ajattelematta, että kaikki on valhetta ja joutavaa lorua, mutta muistaessani sitten, mitä ne oikeastaan ovat, minä heidän parhaankin niistä seinään ja heittäisin tuleenkin, jos sattuisi olemaan siihen tilaisuutta, sillä ne ansaitsevat hyvin sellaisen rangais-
tuksen, koska ovat valheellisia ja petollisia ja esittävät asioita tavalla, joka sotii luonnon yleistä järjestystä vastaan, perustamalla uusia oppeja ja uusia elämäntapoja ja saaden ihmisten tietämättömän joukon uskomaan ja pitämään tosina kaikkia typeryyksiä, joita niihin sisältyy. Ovatpa ne niinkin julkeita, että uskaltavat hämmentää älykkäitten miesten ja jalosukuisten hidalgojen ymmärryksen, kuten hyvin nähdään siitä, mitä ne ovat tehneet teidän armollenne saattaessaan teidät niin pitkälle, että on täytynyt sulkea teidät häkkiin ja lähteä kuljettamaan teitä härkärattailla niinkuin kuljetetaan jotakin leijonaa tai tiikeriä paikasta toiseen sitä näyttellen ja sen näyttelemisestä ansaiten. Jalo herra Don Quijote, armahtakaa itseänne, palatkaa järjen helmaan, oppikaa oikein käyttämään hyvää ymmärrystä, jonka

taivas on suvainnut teille lahjoittaa, ja viljelkää erinomaisia neronlahjojanne lukemalla toisenlaista kirjallisuutta, joka saattaa hyödyttää henkeänne ja lisätä mainettanne! Jos sittenkin haluatte luonnollisen taipumuksenne yllyttämänä lukea kirjoja, joissa kerrotaan sankaritöistä ja ritariseikoista, niin lukekaa Pyhästä Raamatusta Tuomarien kirja; siitä löydätte suurenmaisia todellisia tapauksia ja yhtä todenmukaisia kuin urhoollisiakin sankaritekoja. Lusitaniassa oli Viriatus, Roomassa Caesar, Kartagossa Hannibal, Kreikassa Aleksanteri, Kastiliassa kreivi Fernán González, Valenciassa Cid, Andalusiassa Gonzalo Fernández, Extremadurassa Diego García de Paredes, Jerezissä Garci Pérez de Vargas, Toledossa Garcilaso, Sevillassa Don Manuel de León, ja heidän urotöihinsä tutustuminen voi huvittaa, opettaa ja ihastuttaa kaikkein hienoälyisintäkin, joka niistä lukee. Sellainen lukeminen on varmaan teidän armonne hyvän ymmärryksen arvoista, parahin herra Don Quijote, ja sen lukemisen päätettyänne olette perehtynyt historiaan, ihastunut kuntoon, harjaantunut hyveisiin, teidän tapanne ovat jalostuneet, te olette urhoollinen olematta uhkarohkea ja varovainen olematta pelkuri, ja kaikki tämä tapahtuu Jumalan kunniaksi, eduksi itsellenne ja maineeksi Manchalle, mistä teidän armonne, kuten olen kuullut, juontaa sukujuurensa ja alkuperänsä.

Don Quijote kuunteli erittäin tarkasti tuomioherran puhetta ja huomattuaan hänen lopettaneen katseli häntä kauan aikaa lausuen sitten:

— Teidän armonne, herra hidalgo, näyttää tahtovan puheessaan tehdä minulle tietäväksi, ettei maailmassa ole milloinkaan ollut vaeltavia ritareita, että kaikki ritariroomaanit ovat vääriä, valheellisia sekä yhteiskun-

nalle hyödyttömiä ja vahingollisia ja että minä olen tehnyt väärin niitä lukiessani, vielä enemmän väärin niitä uskoessani ja kaikkein enimmin väärin toimiessani niiden mukaan antautumalla harjoittamaan vaeltavan ritarin erinomaisen vaikeata tointa, jota niissä kuvaillaan; tähän näet väitätte, ettei maailmassa ole ollut Amadisnimistä ritaria, ei Amadis Gallialaista, ei Amadis Kreikkalaista eikä niitä lukemattomia muita ritareita, joista mainitut teokset kertovat.

— Kaikki on kirjaimellisesti niinkuin teidän armonne selittää — sanoi tuomioherra.

Siihen vastasi Don Quijote:

— Teidän armonne sanoi vielä enemmänkin väittäessään, että mainitut kirjat ovat tehneet minulle suurta vahinkoa, koska ovat hämmentäneet järkeni ja saattaneet minut häkkiin ja että minun olisi syytä tehdä parannus ja vaihtaa luettavaa alkaen lukea todenperäisempiä kirjoja, joista on suurempaa huvia ja hyötyä.

— Aivan oikein — sanoi tuomioherra.

— Siinä tapauksessa — virkkoi Don Quijote — minä puolestani olen sitä mieltä, että järjetön ja noiduttu on teidän armonne, koska olette rohjennut lausua niin suuria herjauksia sellaista seikkaa vastaan, joka maailmassa niin hyväksytään ja pidetään niin totena, että se, joka aikoo sitä kieltää, niinkuin teidän armonne sen kieltää, ansaitsisi saman rangaistuksen, jonka teidän armonne sanoo määräävänsä kirjoille, kun niitä luette ja ne teitä ikävystyttävät. Jos näet tahtoo väittää, ettei Amadista ole milloinkaan ollut, enempää kuin muitakaan seikkailevia ritareita, joita historioissa vilisemällä vilisee, niin se merkitsee samaa kuin tahtoa saada joku uskomaan, ettei aurinko valaise, pakkaneen palella

tai maa meitä kannata; voiko näet maailmassa olla ketään järkevää ihmistä, joka voisi saada toisen uskomaan, ettei ole totta kaikki, mitä kerrotaan prinsessa Floripesistä ja Guido Burgundilaisesta, Fierabrasista sekä Mantiblen sillasta, mikä kaikki tapahtui Kaarle Suuren ajalla? Piru minut periköön, ellei tuo ole yhtä totta kuin että nyt on päivä. Ja jos se on valhetta, niin silloin täytyy myös olla valhetta, että on ollut Hektor, Akhilleus, Troian sota, Ranskan kaksitoista pääriä ja Englannin Artus-kuningas, joka elää vieläkin korpiksi muuttuneena ja jota odotetaan palaavaksi takaisin valtakuntaansa minä hetkenä tahansa. Silloin luultavasti myös uskalletaan väittää valheeksi Guarino Mezquinon historia sekä pyhän Graalin etsintä ja tekaistuksi Don Tristanin ja kuningatar Isolden sekä Ginevran ja Lancelotin lemmenseikat, vaikka on olemassa henkilöitä, jotka melkein muistavat nähneensä hovinaisen Quintañonan, joka oli paras naispuolinen viininlaskija koko Isossa Britanniassa. Tämä on niin varmaa, että itse muistan, kuinka isoäitini, isäni äiti, tapasi minulle sanoa, nähdessään jonkun vanhan naisen kunnianarvoisine päähineineen: »Tuo tuossa, rakas pojanpoikani, on hovinaisen Quintañonan näköinen.» Siitä minä päättelen, että isoäidin täytyi hänet tuntea tai että hän ainakin oli saanut nähdä jonkin hänen muotokuvansa. Ja kuka voikaan kieltää, että kertomus Pietarista ja kauniista Magelonasta on todenperäinen, kun kerran vielä tänäkin päivänä voi kuninkaallisessa varushuoneessa nähdä palikan, jolla urhoollinen Pietari ohjasi puuhevosta ratsastaessaan sillä ilmojen halki, joka palikka on hiukan isompi kuin vau-nujenaisa? Palikan vieressä on Babiecan satula, ja Roncesvalissa on Rolandin torvi, paksun hirren kokoi-

nen. Tästä seuraa, että on ollut kaksitoista pääriä, että on ollut Pietari, että on ollut Cid ja muita hänenlaisiaan ritareita, niitä, joiden sanotaan liikkuvan seikkailemassa. Ellei tätä myönnetä, voidaan yhtä hyvin väittää valheeksi, että urhoollinen lusitanialainen Juan de Merlo oli vaeltava ritari, joka lähti Burgundiin ja taisteli Arrasin kaupungissa Charnyn kuuluisaa herraa vastaan, jota mainittiin herra Pietarin nimellä, ja myöhemmin Baselin kaupungissa herra Heinrich von Rabensteinia vastaan suorituen kummastakin taistelusta voittajana ja saaden niistä erinomaista kunniaa, ja samoin olisivat silloin perättömiä ne seikkailut ja taistelut, joita Burgundissa suorittivat urhoolliset espanjalaiset Pedro Barba ja Gutierre Quijada (jonka viimeksimainitun jälkeläinen minä olen suoraan alenevassa polvessa miespuolelta) voittaen kreivi Saint-Paulin pojat. Silloin voidaan yhtä hyvin väittää, ettei Don Fernando de Guevara lähtenyt seikkailuja etsimään Saksaan, missä hän taisteli nuorta junkkaria Georgia vastaan, joka oli ritari Itävallan herttuan hovissa; silloin voidaan sanoa, että Suero de Quiñonesin ottelu kuuluisassa aseleikissä on pelkkä keksitty juttu, samoin herra Luis de Falcesin taistelu kastilialaista aatelismiestä Don Gonzalo de Guzmánia vastaan, ja samaa voitaisiin sanoa monista muista urotöistä, joita ovat suorittaneet kristityt ritarit sekä täällä Espanjassa että vieraisissa maissa ja jotka ovat niin uskottavia ja tosia, että vielä kerran sanon niiden todenperäisyyden kieltäjän olevan vailla kaikkea järkeä ja hyvää ymmärrystä.

Tuomioherra joutui ihmeisiinsä kuullessaan Don Quijoten siten sekoittavan totta ja valhetta ja huomattessaan, kuinka hyvin hän tunsi kaikki seikat, jotka koskivat hänen vaeltavan ritarikuntansa tekoja. Hän vastasi:

— En voi kieltää, herra Don Quijote, että siinä, mitä teidän armonne sanoi, on jotakin totta, varsinkin, mikäli tulevat kysymykseen Espanjan vaeltavat ritarit, ja samoin myönnän mielelläni, että Ranskan kaksitoista pääriä ovat eläneet maailmassa, mutta sitävastoin en voi uskoa, että he ovat suorittaneet kaikki ne teot, jotka arkkipiispa Turpin mainitsee heidän suorittamikseen. Seikka näet oli todellisuudessa se, että he olivat ritareita, jotka valitsi Ranskan kuningas ja joita mainittiin päärien eli samanarvoisten nimellä, koska he kaikki olivat miehuudeltaan, arvoltaan ja urhoollisuudeltaan toistensa veroisia, tai elleivät olleetkaan, oli ainakin tarkoitus, että olisivat. He siis muodostivat eräänlaisen ritarikunnan, jota voisi verrata nykyiseen Santiago- tai Calatrava-ritaristoon, jotka edellyttävät, että niihin liittyvät henkilöt ovat tai että heidän tulee olla urhoollisia, rohkeita ja jalosukuisia ritareita, ja samoinkuin nykyjään puhutaan Johannüttien tai Alcántaran ritarikunnan ritareista, puhuttiin silloin kahdestatoista pääristä, koska tähän ritarikuntaan valittiin kaksitoista mainituissa suhteessa tasavertaista. On myös aivan varmaa, että Cid ja Bernardo del Carpio ovat eläneet, mutta luulen olevan sangen epävarmaa, ovatko he suorittaneet niitä urotöitä, joita heidän väitetään suorittaneen. Mitä tulee siihen puikkoon, jonka teidän armonne sanoo kuuluneen kreivi Pietarille ja olevan Babiecan satulan vieressä kuninkaallisessa varushuoneessa, tunnustan olevani vikapää tietämättömyyden tai lyhytnäköisyyden syntiin, sillä en ole sitä puikkoa nähnyt, vaikka olen nähnyt satulan ja vaikka puikko teidän armonne sanojen mukaan on niin suuri.

»Siellä hänestä näyttää taivas läpikuultoisemmalta ja auringon-
paiste kirkkaammalta kuin koskaan ennen.»

»Silloin astuu salin ovesta sisään toinen nuori nainen, vielä kauniimpi kuin yksikään edellisistä, istuu ritarin viereen ja alkaa hänelle kertoa, mikä linna tämä on ja että hän elää siellä noiduttuna.»

— Siellä se kuitenkin on, aivan varmasti; — vastasi Don Quijote — ja kaiken lisäksi sanotaan vielä, että se on pistetty nahkakoteloon, jottei se homehtuisi.

— Sangen mahdollista, — vastasi tuomioherra — mutta minä en muista sitä nähneeni, niin totta kuin minut on virkaani vihitty. Siinäkään tapauksessa, että myönnän sen siellä olevan, en kuitenkaan sitoudu uskomaan tosiksi kaikkien noiden Amadis-ritareiden historioita ja kertomuksia koko tuosta ritarijoukkiosta, eikä ole mitään järkeä siinä, että teidän armonne lainen erittäin kunniallinen, oivallinen ja ymmärtäväinen mies luulottelee todenperäisiksi kaikki ne mahdottomat hulluudet, joita on kirjoitettu mielettömiin ritariromaneihin.

V i i d e s k y m m e n e s l u k u ,

*jossa kerrotaan Don Quijoten ja tuomioherran älykkäystä
väittelystä sekä muista tapahtumista.*

— Jopa nyt jotakin! — virkkoi Don Quijote. — Kirjat, jotka on painettu kuninkaan luvalla ja niiden hyväksyminä, joiden tarkastettaviksi ne on jätetty, ja joita ovat mielellään lukeneet ja luettuaan kiittäneet sekä ylhäiset että alhaiset, köyhät ja rikkaat, oppineet ja oppimattomat, rahvas ja ritarit, sanalla sanoen kaikenlaiset ihmiset, olipa heidän säätynsä ja ammattinsa mikä tahansa, nämä kirjat olisivat siis pelkkää valhetta, vaikka niissä on ilmeinen totuuden leima, koska ne mainitsevat meille puheenaolevan ritarin tai puheenaolevien ritarien isän, äidin, synnyinseudun, sukulaiset, iän, heidän urotyönsä sekä paikat, joissa ne suoritettiin, kohta kohdalta ja päivä päivältä! Älköön teidän armonne huoliko lausua sellaisia solvauksia, vaan uskokaa minua, kun tässä neuvon teitä menettelemään niinkuin viisaan miehen sopii menetellä: lukekaa ne, niin saatte nähdä, millaista huvia niiden lukemisesta teille koituu. Ellette usko, niin sanokaa minulle: onko olemassa suurempaa nautintoa kuin saada nähdä esimerkiksi, kuinka etemme ilmestyy äkkiä suuri pikijärvi, joka kiehuu ja poreilee, kuinka siinä ui ja risteilee

suuri määrä matelijoita, käärmeitä, sisiliskoja ja paljon muita julmia ja kauheita eläimiä ja kuinka keskeltä järveä kuuluu ylen valittava ääni sanovan: »Sinä ritari, olitpa kuka tahansa, joka seisot siinä katsellen tätä hirmuista järveä, jos tahdot voittaa omaksesi aarteen, joka pülee näitten muistien vetten alla, niin osoita rohkean sydämesi urheutta ja heittäydy keskelle tätä mustaa ja kiehuvaa järveä; ellet niin tee, et ole kyllin arvokas näkemään niitä suuria ihmeitä, joita sisältävät ja sulkevat piiriinsä tämän mustan syvyyden alla sijaitsevat seitsemän haltiattaren seitsemän linnaa», ja kuinka ritari peloittavan äänen kuultuaan heti enempää harkitsematta ja ryhtymättä ajattelemaan vaaraa, johon syöksyy, vieläpä riisumatta yltään raskaita varuksiaan, sulkeutuu Jumalan ja valtiattarensa suojelukseen, heittäytyy keskelle kiehuvaa järveä ja ennenkuin arvaakaan tai aavistaakaan, minne oikeastaan joutuu, huomaa olevansa kukkaniityillä, joille Elysionin kentät eivät suinkaan vedä vertoja. Siellä hänestä näyttää taivas läpikuultoisemmalta ja auringonpaiste kirkkaammalta kuin koskaan ennen, siellä hän näkee edessään lempeän lehdon, jonka muodostavat niin vehmaat ja lehväiset puut, että niiden näkeminen ilahduttaa silmiä, ja korville tuottavat nautintoa suloisella ja luontevalla laulullaan lukemattomat pienet kirjavat linnut, jotka puikkivat taajojen oksien lomitse. Tässä hän huomaa pienen puron, jonka raikas vesi virtaa kuin juokseva kristalli yli kultajyväsina kiiltelevän hienon hiekan ja aitohelminä hohtelevien valkoisten kivien. Tuossa hän näkee suihkulähteen, joka on taitavasti rakennettu monivärisestä jaspiskivistä ja häikäisevästä marmorista; tuolla hän havaitsee omituisesti suunnitellun toisen suihkulähteen, missä pienet

simpukankuoret ja valkoiset ja keltaiset näkinkengät miellyttävässä epäjärjestyksessä luovat kiiltävien kristallinpalasten ja keinoitekoisten smaragdien kanssa niin monivivahteisen kokonaisuuden, että taide näyttää tässä luontoa jäljitellen voittavan luonnon tuotteet. Sitten hän yhtäkkiä huomaa hiukan kauempana lujan linnan tai komean palatsin, jonka seinät ovat puhdasta kultaa, huiput timantteja, portit hyasintteja, ja joka on rakenteeltaan niin ihmeellinen, että siinä suoritettu työ on vielä ihastuttavampi kuin siihen käytetyt ainekset, vaikka se on tehty pelkistä timanteista, kiiltokivistä, rubiineista, helmistä, kullasta ja smaragdeista. Eikä siinä kyllin; tuon nähtyään hän näkee linnanportista tulevan joukon nuoria neitoja, joiden puvut ovat niin upeat ja loistavat, etten pääsisi milloinkaan kertomukseksi päähän, jos ryhtyisin niitä nyt kuvailemaan, niinkuin tarinat niistä kertovat. Sitten se neito, joka näyttää heistä kaikkein ylhäisimmältä, ottaa kädestä pelotonta ritaria, joka oli heittäytynyt kiehuvaan järveen, ja taluttaa hänet mitään virkkamatta komeaan linnaan tai palatsiin, antaa riisua hänet niin alastomaksi kuin hän oli silloin, kun hänen äitinsä hänet synnytti, kylvettää hänet haaleassa vedessä ja antaa sitten voidella hänen koko ruumiinsa hyvänhajuisilla voiteilla ja pukea hänen ylleen mitä hienoimman silkkipaidan, joka tuoksuu kaikkein ihanimmilta hajuaineilta, ja sitten rientää luo eräs toinen nuori nainen ja heittää hänen hartioilleen viitan, jonka sanotaan maksavan vähintään kokonaisen kaupungin hinnan, vieläpä enemmänkin. Ja mitä saammekaan vielä nähdä, kun meille kerrotaan, että hänet tämän kaiken jälkeen viedään toiseen saliin, jossa hän näkee niin kauniisti katettuja ruokapöytiä, että joutuu hämmästyk-

sen valtaan? Entä sitten, kun hänen käsilleen kaadetaan vettä, joka on tislattu pelkästä ambrasta ja tuoksuvista kukkasista? Entä sitten, kun hänet sijoitetaan istumaan norsunluiselle tuolille? Entä sitten, kun näemme kaikkien neitojen häntä palvelevan ihmeellisen hiljaisuuden vallitessa? Entä sitten, kun hänelle tuodaan niin paljon erilaisia ja niin maukkaasti laitettuja ruokalajeja, ettei hän tiedä, mitä kohti kätensä ojentaa? Ja kuinka ihmeellistä onkaan kuunnella musiikkia, joka soi hänen aterioidessaan, hänen tietämättään, kuka laulaa tai mistä soitto kuuluu? Ja aterian vihdoin loputtua, kun ruoka-astiat on korjattu pois, kuinka ritari silloin istuukaan nojatuolissa taaksepäin nojaten ja kenties kaivelee hampaitaan, kuten nykyisin on tapana, ja kuinka silloin arvaamatta astuu salin ovesta sisään toinen nuori nainen, vielä kauniimpi kuin yksikään edellisistä, istuutuu ritarin viereen ja alkaa hänelle kertoa, mikä linna tämä on ja että hän elää siellä noiduttuna sekä muita seikkoja, jotka hämmästyttävät ritaria ja ihastuttavat niitä, jotka hänen historiaansa lukevat! En tahdo puhua tästä laajemmin, sillä jo siitä, mitä olen kertonut, voi huomata, että minkä hyvänsä vaeltavasta ritarista kertovan historian jokainen kohta välttämättä huvittaa ja ihmetyttää ketä lukijaa tahansa. Teidän armonne voi huoletta uskoa, mitä sanon, ja minä kehoitan teitä vieläkin lukemaan näitä kirjoja, jotta saatte nähdä, kuinka ne karkoittavat mieltänne kenties rasittavan alakuloisuuden ja parantavat oloanne, jos se sattuu tuntumaan huonolta. Omasta puolestani voin sanoa, että siitä lähtien, kun olen vaeltava ritari, olen urhoollinen, kohtelias, aulis, sievä käytökseltäni, jalomielinen, hieno, pelkäämätön, lempeä, kärsivällinen, siedän nurkumatta vaivoja, vankeutta ja noi-

tuutta, ja vaikka vielä äsken olin häkkiin suljettuna kuin mielenvikainen, toivon kuitenkin, jos taivas minua auttaa eikä onneni ole aivan nurja, pääseväni käsivarteni voimalla muutamassa päivässä kuninkaaksi johonkin valtakuntaan, missä voin osoittaa povessani asuvaa kiitollisuutta ja vieraanvaraisuutta. Totta totisesti, hyvä herra, köyhän on mahdoton harjoittaa anteliaisuuden hyvettä ketään kohtaan, vaikka hänessä olisikin se hyve mitä suurimmassa määrässä, ja kiitollisuus, joka jää pelkäksi toivomukseksi, on kuollut, niinkuin usko on kuollut ilman töitä. Siitä syystä toivoisin onnen suovan minulle pian tilaisuutta päästä keisariksi, jotta voisin osoittaa mielenlaatuani tekemällä hyvää ystävilleni, varsinkin tälle Sancho Panza rukalle, aseenkantajalleni, joka on maailman paras mies; ja mielisinpä lahjoittaa hänelle kreivikunnan, jonka olen jo aikoja sitten hänelle luvannut, ellen pelkäisi, ettei hän ole oikein kykenevä aluetansa hallitsemaan.

Sancho sattui kuulemaan isäntänsä viimeiset sanat ja virkkoi hänelle:

— Pitäkää te, herra Don Quijote, vain huoli siitä, että toimitatte minulle sen kreivikunnan, jonka teidän armonne on minulle luvannut niin totta kuin itse toivon sen saavani; minä kyllä lupaan, ettei minulta pidä puuttua kykyä sen hallitsemiseen, ja jos puuttuisikin, niin olenhan kuullut kerrottavan, että maailmassa on ihmisiä, jotka ottavat ylhäisten herrojen tiluksia arennille maksaen heille vuosittain määrätyn summan, ja nämä pitävät sitten huolen tilan hallitsemisesta ja herra saa istua sääret suorina nauttien hänelle tulevaa vuokraa, mistään muusta välittämättä. Niin teen minäkin enkä huoli siitä enempää kuin tästäkään, vaan luovun heti koko

hoidosta ja nautin tulojani kuin herttua, ja hoitakoot muut omat asiansa.

— Hyvä Sancho, — virkkoi tuomioherra — tuo saattaa kyllä olla oikein vuokratulojen nauttimiseen nähden, mutta vallanpitäjän tulee hoitaa lainkäyttöä, ja siihen vaaditaan taitoa ja hyvää arvostelukykä ja ennen kaikkea rehellistä tahtoa toimia oikein; jos näet periaatteet ovat puutteelliset, niin keinot ja tarkoituksetkin osoittautuvat aina kelvottomiksi, ja Jumala varmaan auttaa yksinkertaisen ihmisen hyvää tarkoitusta samoin kuin hän saattaa häpeään älykkään ihmisen huonot aikeet.

— En minä ymmärrä tuota filosofiaa; — vastasi Sancho Panza — tiedän vain, että kreivikunnan saatuani varmaan osaisin sitä heti hallita, sillä onhan minussa ymmärrystä yhtä paljon kuin jossakin toisessa, ja ruhoa minussa on saman verran kuin kaikkein pyylevimmässä, ja yhtä hyvä kuningas minä olisin omassa valtakunnassani kuin kuka muu tahansa omassaan, ja kun kerran se olisin, tekisin mitä tahtoisin, ja kun kerran tekisin, mitä tahtoisin, niin tekisin sellaista, mikä minua miellyttää, ja kun tekisin sellaista, mikä minua miellyttää, olisin tyytyväinen, ja kun ihminen kerran on tyytyväinen, ei hän pyydä enää mitään, ja kun hän ei enää mitään pyydä, niin leikki on lopussa, ja tuokaa tänne vain se kreivikunta ja sitten Jumalan haltuun ja näkemiin asti, kuten sokea sanoi toiselle sokealle.

— Ei tuo filosofia niin keinoa ole kuin sinä väität, Sancho; mutta paljonhan sitä voi sanoa tästä kreivikunta-asiasta.

Siihen vastasi Don Quijote:

— Minä en tiedä, mitä tässä olisi vielä sanottavaa. Minä noudatan niitä lukuisia ja erilaisia esimerkkejä,

joita voisin mainita tässä yhteydessä, esimerkkejä, saatuja oman ritarikuntani ritareilta, jotka aseenkantajiensa uskollisia ja mainioita palveluksia palkiten osoittivat heille erinomaista armoa tekemällä heidät kaupunkien ja saarien riippumattomiksi herroiksi; ja saattoivatpa jonkun ansiot olla niinkin suuret, että hän aikoi, itsestään liian hyvää luullen, päästä kuninkaaksi. Mutta miksi tuhlaankaan tähän näin paljon aikaa, kun minulle tarjoo loistavan esikuvan suuri ja aina ansaitsemaansa kiitosta vaille jäävä Amadis Gallialainen, joka teki aseenkantajastaan Mannersaaren kreivin! Minäkin voin niinmuodoin ilman minkäänlaisia tunnonvaivoja tehdä kreivin Sancho Panzasta, joka on kaikkein parhaita aseenkantajia, mitä kenelläkään vaeltavalla ritarilla on milloinkaan ollut.

Tuomioherraa ihmetytti Don Quijoten lausumien hullutusten järjestelmällisyys, se tapa, jolla hän oli kuvaillut Järven ritarin seikkailuja, se vaikutus, jonka häneen olivat tehneet hänen lukemiensa kirjojen tuulestatematut valheet, ja sitäpaitsi hän vielä ihmetteli Sanchon typeryyttä, kun tämä niin innokkaasti halusi saada omakseen isäntänsä hänelle lupaaman kreivikunnan. Samassa tulivat takaisin tuomioherran palvelijat, ne, jotka olivat menneet majataloon hakemaan muonamuulia. Nyt katettiin pöytä viheriälle nurmelle levitetyn peitteen päälle ja istuttiin aterioimaan siihen puitten varjoon, jottei häränajajalta menisi hukkaan tämän paikan hänelle tarjoama etu, kuten aikaisemmin jo huomautettiin. Heidän siinä aterioidessaan kuului yhtäkkiä siinä lähellä kasvavista orjantappurapensaista kovaa ryskettä ja kellonkilinää, ja samassa he näkivät viidakosta sukeltavan esiin korean mustan-, valkoisen-

ja harmaankirjavan vuohen. Sen jäljessä tuli vuohipaimen huutaen ja houkutellen sitä niinkuin paimenten tapa on, jotta se pysähtyisi tai palaisi laumaan. Pakeneva vuohi juoksi säikähtyneenä ja peloissaan ihmisten luo, ikäänkuin heiltä suojaa pyytäen, ja pysähtyi siihen. Vuohipaimen tuli, tarttui sen sarviin ja sanoi sille, aivan kuin sillä olisi ollut järki ja ymmärrys:

— Voi sinä rasavilli, rasavilli, kirjo, kirjo, mitä sinä nyt tällä tavalla juosta nilkutat! Mitkä sudet sinua nyt peloittavat, tyttöseni? Sanohan minulle, mitä tämä merkitsee, kullannuppu? Mutta mitä se voikaan merkitä muuta kuin että sinä olet nainen etkä voi pysyä alallasi; piru sen periköön, tuon teidän rauhattoman luonnonlaatunne ja samoin kaikkien niiden, joiden kaltaisia te olette! Lähde takaisin, lähde takaisin, rakas ystävä; vaikka tarhassa ei olekaan niin hauskaa, olet siellä kumppaniesi kanssa sentään paremmassa turvassa. Jos sinä, jonka tulee toisia vartioida ja johtaa, juoksentelet tällä tavalla omin päin ja harhateillä, niin miten niiden toisten sitten käy?

Vuohipaimenen sanat huvittivat kuulijoita, varsinkin tuomioherraa, joka sanoi hänelle:

— Kuulkaahan, hyvä ystävä, tyyntykää nyt hiukan ja älkää huoliko pitää niin kiirettä korjatessanne tätä vuolta laumaan takaisin; se on nainen, kuten sanoitte, ja sen täytyy noudattaa luonnollista vaistoansa, vaikka kuinka yrittäisitte sitä estää. Maistakaa nyt hiukan ruokaa ja ottakaa kulaus viiniä, niin vihanne siitä lauhuu ja vuohi saa sillävälän levätä.

Niin sanoessaan hän samalla ojensi miehelle veitsenkärjellä kappaleen kylmää kaniininpaistia. Vuohipaimen otti sen ja kiitti, joi viiniä, tyyntyi ja sanoi sitten:

— Olisin pahoillani, jos armolliset herrat pitäisivät minua hölmönä, kun puhuin tämän eläimen kanssa ikäänkuin se olisi järjellinen olento; lausumissani sanoissa näet on todella salaista tarkoitusta. Minä olen sivistymätön, mutta en siinä määrässä, etten tietäisi, kuinka on seurusteltava ihmisten ja kuinka eläinten kanssa.

— Sen uskon mielelläni, — sanoi kirkkoherra — sillä tiedän kokemuksesta, että metsissäkin kasvaa oppineita miehiä ja että paimenten majoissa asuu ajattelijoita.

— Ainakin siellä asuu sellaisia, jotka ovat tulleet vahingosta viisaiksi, hyvä herra; — vastasi vuohipaimen — ja jotta tämän uskoisitte ja asia tulisi teille ilmiselväksi, ja vaikka näyttäisi siltä, että minä tulen kuin kuokkavieraksi kenenkään minua kutsumatta, — ellei se teitä ikävystytä ja jos haluatte, hyvät herrat, kuunnella minua tarkkaavasti vähän aikaa — kerron teille tositapauksen, joka vakuuttaa oikeaksi sekä tämän herran (hän osoitti kirkkoherraa) että minun oman väitteeni.

Siihen vastasi Don Quijote:

— Koska huomaan tässä asiassa olevan eräänlaista ritariseikkailujen leimaa, niin minä puolestani kuuntelen teitä, hyvä ystävä, erittäin mielelläni, ja samoin tekevät kaikki nämä herrat, sillä he ovat erittäin älykkäitä ja pitävät merkillisistä tarinoista, jotka jännittävät, ilahduttavat ja huvittavat mieltä, niinkuin varmaan uskon teidän kertomukseenne tekevän. Aloittakaa siis, hyvä ystävä; me kaikki kuuntelemme.

— Minä otan pois, mitä minulle kuuluu; — sanoi Sancho — menen tuonne puron partaalle, vien tämän pasteijan mukani ja syön itseni siellä kylläiseksi kolmen päivän verosta; olen näet kuullut herrani Don Quijo-

ten sanovan, että vaeltavan ritarin aseenkantajan tulee syödä, kun hänellä on siihen tilaisuus, niin paljon kuin suinkin jaksaa, koska voi hyvinkin joutua niin sankkaan metsään, ettei pääse sieltä pois kuuteen päivään, ja ellei ihminen ole oikein kylläinen tai kuljeta mukanaan hyvin varustettua haarapussia, hän voi jäädä sinne, niinkuin usein jääkin, kunnes on pelkkää luuta ja nahkaa.

— Sinä olet oikeassa, Sancho; — virkkoi Don Quijote — mene, minne mielit, ja syö niin paljon kuin jaksat; minä puolestani en kaipaa enää mitään muuta kuin sielun virkistystä, jota saan kuunnellessani tämän kelpo miehen kertomusta.

— Sellaista virkistystä me saamme kaikki siitä — virkkoi tuomioherra.

Sitten hän pyysi vuohipaimenta aloittamaan, mitä oli luvannut. Vuohipaimen taputti pari kertaa vuohensa kuvetta pidellen sitä sarvesta ja sanoi sille:

— Pane nyt maata tähän viereeni, kirjo; me ennätämme kyllä vielä kotiinkin palata.

Vuohi näytti ymmärtävän hänen sanansa, sillä paimenen istuutuessa se paneutui aivan rauhallisesti makuulle miehen viereen ja katsoi häntä silmiin, siten osoittaen kuuntelevansa, mitä paimen sanoi; ja paimen aloitti tarinansa näin.

Y h d e s k u u d e t t a l u k u,

*jossa mainitaan, mitä vuohipaimen kertoi kaikille niille,
jotka kuljettivat Don Quijotea.*

— Kolmen penikulman päässä tästä laaksosta sijaitsee kylä, joka pienuudestaan huolimatta on kaikkein varakkaimpia näillä tienoilla. Siinä asui eräs suuressa arvossa pidetty talonpoika, ja arvonato, joka yleensä johtuu henkilön varallisuudesta, tuli hänen osakseen pikemmin hänen kuntonsa kuin hankkimiansa rikkauksien vuoksi. Hän itse sanoi olevansa onnellinen varsinkin senvuoksi, että hänellä oli niin erinomaisen kaunis, harvinaisen älykäs, miellyttävä ja siveä tytär, että kaikki, jotka hänet tunsivat ja häntä katselivat, ihailivat ja ihmettelivät niitä erinomaisia lahjoja, jotka taivas ja luonto olivat hänelle suoneet. Hän oli kaunis jo pienenä tyttönä, ja hänen ihanuutensa lisääntyi yhä, niin että hän kuudentoista vuoden ikäisenä oli oikea kaunotar. Hänen kauneutensa maine alkoi levitä naapurikyliin; mitä sanonkaan, ei ainoastaan naapurikyliin, vaan myös kaukaisiin kaupunkeihin, vieläpä ruhtinaittenkin palatseihin ja kaikenlaisten ihmisten kuuluviin, jotka saapuivat joka taholta näkemään häntä kuin jotakin harvinaista olentoa tai jotakin ihmeitätekevää pyhää kuvaa. Hänen isänsä vartioi häntä ja hän vartioi itse itseänsä,

sillä ei ole mitään lukkoa, suojaa tai salpaa, joka voisi varjella nuorta tyttöä paremmin kuin hänen oma siiveytensä.

Isän rikkaus ja tyttären kauneus saivat monet kyläläiset ja muukalaiset pyytämään häntä vaimokseen, mutta isä, jonka asiana oli pitää huolta tästä suuresta kalleudesta, epäröi voimatta päättää, kenelle kaikista niistä lukemattomista, jotka häntä pyynnöillään ahdistivat, antaisi tyttärensä. Niiden monien joukkoon, joilla oli tämä rehellinen toivomus, kuuluin minäkin, ja minä toivoin hartaasti voivani saattaa sen suotuisaan päätökseen, koska tiesin isän minut hyvin tuntevan, koska olin kotoisin samasta kylästä, puhdasta kristittyä sukuperää, parhaassa iässäni, sangen varakas ja myös hyvillä hengenhahjoilla varustettu. Tyttöä kosi myös eräs toinen saman kylän nuorukainen, jolla oli samat edut kuin minulla, ja siitä syystä isä epäröi ja oli kahden vaiheilla; hänestä näet tuntui, että hän voisi hyvin luovuttaa tyttärensä kummalle tahansa, ja niin hän päätti tästä epäröinnistä vapautuakseen ilmoittaa asian Leandralle; — sillä nimellä mainittiin tätä rikasta tyttöä, joka on tehnyt minusta niin köyhän — hän näet ajatteli, että olisi hyvä, koska me molemmat olimme tasavertaiset, antaa rakkaan tyttären ratkaista asia oman mielensä mukaan, jota menettelyä kannattaa noudattaa kaikkien vanhempien näittaessaan lapsiaan. En kumminkaan tahdo sanoa, että heidän tulee sallia lastensa valita pahoja ja kehoja, vaan tarkoitan, että heidän tulee ehdotella lapsilleen hyviä ja että lasten tulee sitten saada valita mielensä mukaan. Minä en tiedä, millainen Leandran mieli oli, tiedän vain, että isä pitkitti asiaa sanomalla meille molemmille kosijoille, että hänen tyttärensä oli

vielä liian nuori, ja lausumalla yleisiä sananparsia, jotka eivät häntä itseään mitenkään sitoneet, mutta eivät myöskään sisältäneet selvää kieltoa. Kilpakosijani oli nimeltään Anselmo, ja minun nimeni on Eugenio, jotta tunnute henkilöiden nimet tässä murhenäytelmässä, joka ei vielääkään ole tullut päätökseen, vaikka näyttää siltä, että se saa onnettoman lopun.

Siihen aikaan saapui kyläämme eräs Vicente de la Roca, jonkun saman paikkakunnan köyhän talonpojan poika. Tämä Vicente palasi Italiasta ja erinäisistä muista maista, missä oli ollut sotilaana. Hänen ollessaan kahdentoista vuoden ikäinen oli eräs kapteeni, joka sattui komppaniansa kanssa kulkemaan kylän läpi, vienyt hänet mukanaan, ja nyt, kun oli kulunut vielä kaksitoista vuotta, hän palasi nuorena miehenä, sotilaspuvussa, upeillen tuhansin eri värein, koristettuna lukemattomilla kristallihelyillä ja hienoilla teräsvitjoilla. Tänään hän käytti toista korua, huomenna toista, mutta ne olivat kaikki ohuita, epäaitoja, kevyitä ja arvottomia. Maalaiset, jotka luonnostaankin ovat pahaeltavampia ja tilaisuuden tarjoutuessa ilkeitä kuin itse piru, huomasiivat sen, tutkivat tarkoin hänen korunsa ja kalleutensa ja huomasivat, että hänellä oli kolme eriväristä pukua polvihousuineen ja sukkiineen; mutta hän sovitteli ja yhdisteli niitä niin, että moni, ellei niitä olisi niin tarkoin tutkittu, olisi voinut vannoa hänellä nähdyn enemmän kuin kymmenen eri vaatepartta ja kolmattakymmentä sulkatöyhtöä. Teidän ei tule panna pahaksenne eikä pitää tarpeettomana, että tässä kerron niin laajasti hänen vaatteistaan, sillä ne merkitsevät paljon tarinasani. Hän istui usein penkillä kylän torilla kasvavan suuren poppelin alla ja kertoi meille urotöistään, niin

että me kuuntelimme häntä suu auki ja henkeä pidät-
täen. Koko maailmassa ei ollut ainoatakaan maata,
jossa hän ei ollut käynyt, ei yhtäkään taistelua, johon
hän ei ollut ottanut osaa. Hän oli surmannut maureja
enemmän kuin niitä on koko Marokossa ja Tunisissa,
taistellut oman väitteensä mukaan useampia kaksin-
taisteluita kuin Gante ja Luna, Diego García de Paredes
ja tuhannet muut hänen mainitsemansa sankarit ja oli
suoriutunut kaikista otteluista voittajana menettämättä
niissä verenisaraakaan. Hän näytti meille kuitenkin
muutamia arpia, joita tosin ei voinut nähdä, mutta
joiden hän väitti olevan eri taisteluissa ja kahakoissa
saatujen ampumahaavojen jälkiä. Sitäpaitsi hän pu-
hutteli sanomattoman julkeasti vertaisiaan, vieläpä niitä-
kin, jotka kuuluivat hänen tuttavuihinsa, sanoi isäkseen
omaa käsivarttaan, sukuperäkseen sankaritöitään ja
väitti, ettei ollut sotilaana itse kuningastakaan huo-
nompi. Kaiken tämän kerskauksen lisäksi tuli, että
hänessä oli hieman musikantin vikaa ja että hän osasi
hiukan rimputella kitaraa, niin että muutamat sanoivat
kitaran puhuvan hänen käsissään. Mutta siihenkään
eivät hänen taitonsa loppuneet, sillä hän oli vielä runo-
niekka ja sepitti jokaisesta kylässä sattuvasta joutavasta
seikasta puolentoista peninkulman pituisen laulun.

Tämän nyt kuvailemani sotilaan, tämän Vicente de
la Rocan, tämän urhon, tämän keikarin, tämän soitto-
niekan, tämän säesepon näki Leandra eräästä torin
puolella olevasta kotinsa ikkunasta ja katseli häntä siitä
monet kerrat. Tyttö mieltä mielen räikeitten vaat-
teitten katinkultaan, ihastui hänen lauluihinsa, joita
hän jakoi jokaista parikymmentä jäljennöstä; miehen
kertomukset omista urotöistä tulivat hänen korviinsa,

ja vihdoin — niin oli paholainen nähtävästi asian järjestyntä — hän rakastui mieheen, ennenkuin tämä oli ajatellutkaan tyttöä tavoitella. Ja koska lemmenseikoissa tulee kaikkein helpoimmin toivottuun päätökseen sellainen aie, jota nainen suosii, Leandra ja Vicente pääsivät aivan helposti yksimielisyyteen, ja Leandra sai toiveensa täyttymään, ennenkuin kukaan hänen monista kosijoistaan vielä aavistikaan hänen sydämensä taipumusta, jätti rakkaan isänsä kodin (hänen äitinsä näet ei ollut enää elossa) ja pakeni kylästä sotilaan kanssa, joka sai tässä yrityksessä suuremman voiton kuin missään niistä, joilla hän oli kerskaillut. Kaikki kyläläiset ihmettelivät tapausta ja samoin kaikki muut, jotka saivat siitä kuulla. Minä olin aivan suunniltani, Anselmo oli kuin ukkosenlyömä, Leandran isä murheellinen, hänen sukulaisensa tunsivat olevansa solvattuja, oikeudenpalvelijat puuttuivat asiaan, järjestyksenvalvojat lähtivät liikkeelle, kuljettiin kaikki tiet, tutkittiin metsät ja muut paikat, ja kolmen päivän kuluttua löydettiin mieletön Leandra eräästä metsän luolasta paitasillaan ja ilman niitä runsaita rahoja ja erinomaisen kalliita koruja, jotka hän oli ottanut kotoaan mukaansa. Hänet vietiin murheellisen isän luo ja kyseltiin häneltä hänen onnettomuudestaan. Hän tunnusti estelemättä, että Vicente de la Roca oli pettänyt hänet ja houkutellut lähtemään isän kodista luvaten mennä hänen kanssaan naimisiin, oli sanonut vievänsä hänet maailman komeimpaan ja ylellisimpään kaupunkiin, Napoliin, ja Leandra oli ymmärtämättömyydessään ja pahoin petettynä uskonut hänen puheitaan, oli varastanut isältään rahoja ja antautunut miehen vietäväksi samana yönä, jona oli kotoa poistunut, ja mies oli vienyt hänet jylhään met-

»Koko maailmassa ei ollut ainoatakaan maata, jossa hän ei ollut käynyt, ei yhtäkään taistelua, johon hän ei ollut ottanut osaa.»

»Järjestyksenvalvojat lähtivät liikkeelle — — ja kolmen päivän kuluttua löydettiin mieletön Leandra erästä metsän luolasta paitasillaan.»

sään ja sulkenut hänet luolaan, josta hänet sittemmin löydettiin. Leandra kertoi vielä, että sotilas oli hänen kunniaansa riistämättä ryöstänyt häneltä kaikki, mitä hänellä oli, jättänyt hänet luolaan ja mennyt menojaan, mikä jälleen ihmetytti kaikkia. Vaikeata, hyvä herra, oli uskoa sen veijarin pidättyneen pahimmasta, mutta Leandra vakuutti sitä niin ehdottomasti, että hänen isänsä löysi siitä jotakin lohtua, sillä hän ei välittänyt menettämistään rahoista ja kalleuksista, kun hänen tyttärensä vain oli saanut säilyttää sen kalleuden, jota ei voi toivoa milloinkaan saavansa takaisin, jos sen kerran menettää. Samana päivänä, jona Leandra oli löydetty, hänen isänsä vei hänet pois meidän näkyvistämme erään lähiseudulla sijaitsevan kaupungin luostariin toivoen ajan häivyttävän osan sitä huonoa mainetta, johon hänen tyttärensä oli joutunut. Leandran syyllisyyden lievennyksenä oli hänen nuori ikänsä, ainakin niiden mielestä, jotka eivät välittäneet, oliko hän hyvä- vai huonotapainen, mutta ne, jotka tunsivat hänen hyvän älynsä ja ymmärtäväisyytensä, eivät katsoneet hänen virheensä johtuneen tietämättömyydestä, vaan hänen kevytmielisyydestään ja naisten luontaisesta laadusta, joka useimmiten on ajattelematon ja epävakainen.

Kun Leandra oli suljettu luostariin, Anselmon silmät tulivat kuin sokeiksi tai niillä ei ainakaan ollut mitään sellaista katseltavaa, josta hän olisi voinut iloita. Minunkin silmäni himmenivät, mikään valonsäde ei ohjannut niitä mihinkään miellyttävään. Leandran ollessa poissa surumme kasvoi, kärsivällisyytemme loppui, me kirosimme sotilaan helyjä ja Leandran isän varomattomuutta. Lopuksi Anselmo ja minä päätimme lähteä pois kylästä ja tulla tänne laaksoon, missä hän kaitsee suurta

omaa lammaslaumaa ja minä monipäistä vuohikatrasta, joka on samoin minun omani, ja niin me vietämme aikaamme täällä metsässä antaen tunteittemme purkau-
 tua, jopa niin, että yhdessä laulamme kauniin Leandran kiitosta tai moitetta tai huokailemme yksin ja uskomme yksinäisyydessä taivaalle sydämemme valitukset. Monet muut Leandran kosijat ovat noudattaneet esimerkkiämme ja ovat tulleet tähän jylhään metsäseutuun, missä elävät samoin kuin me, ja meitä on täällä niin paljon, että tämä seutu näyttää muuttuneen paimenten Arkadiaksi, niin täynnä paimenia ja laumoja se on, eikä ole mitään kolkkaa, missä ei kuulisi mainittavan kauniin Leandran nimeä. Toinen kiroo häntä ja nimittää häntä kevytmieliseksi, epävakaiseksi ja kuniattomaksi, toinen tuomitsee hänet myöntyväiseksi ja helposti vieteltäväksi, toinen vapauttaa hänet kaikista syytöksistä ja antaa hänelle anteeksi, toinen tuomitsee ja soimaa, toinen ylistää hänen kauneuttaan, toinen moittii hänen luonnettaan, ja niin kaikki häntä solvavat ja kaikki häntä palvovat, ja kaikkien hulluus on niin suuri, että on sellaisiakin, jotka valittavat, että hän on heidät hylännyt, vaikka eivät ole milloinkaan hänen kanssaan puhuneet, ja vielä sellaisia, jotka vaikeroivat ja tuntevat hurjaa mustasukkaisuuden kipua, johon hän kumminkaan ei ole antanut aihetta kenellekään, koska, kuten jo sanoin, hänen harha-askelensa saatiin tietää ennenkuin hänen sydämensä taipumus. Täällä ei ole yhtäkään kallioluolaa, ei yhtäkään puron rantamaa, ei yhtään paikkaa puitten varjossa, missä ei olisi jokin paimen, joka laulaen purkaa valitustaan ilmoille; kaikkialla, missä kaiku soi, se toistelee Leandran nimeä, Leandraa kajahtelevat vuoret, Leandraa solisevat purot,

ja Leandra pitää meitä kaikkia sellaisessa jännityksessä ja lumouksessa, että toivomme yhä, vaikka toivoa ei ole, ja pelkäämme, tietämättä mitä pelkäämme. Näiden mielettömien joukossa on kilpakosijani Anselmo se, joka osoittaa huonointa ja parasta ymmärrystä; vaikka hänellä on niin paljon muuta valittamisen syytä, hän sitenkin valittaa vain, että Leandra on poissa, ja laulaa ihastuttavan hyvin käsittelemänsä viulun säestyksellä valituslauluja, jotka osoittavat hänen hyvää ymmärrystä. Minä puolestani käytän helpompaa ja nähdäkseni oikeampaa keinoa ja puhun pahaa naisten kevytmielisyydestä, heidän epävakaisuudestaan, heidän petollisuudestaan, heidän hauraista lupauksistaan, heidän uskottomuudestaan ja vielä siitä, kuinka huonosti he osaavat valita tunteittensa ja taipumustensa esineitä. Ja tämä, hyvät herrat, oli syynä siihen, mitä sanoin ja lausuin vuohelleni tänne tullessani; koska näet sekin on nainen, minä sitä halveksin, vaikka se on paras koko katraassani. Tämä on tarina, jonka lupasin teille kertoa. Jos olen tuhlannut sanoja sitä esittäessäni, en aio myöskään säästellä varojani, jos saan teitä palvella; majani on tässä lähellä, minulla on siellä tuoretta maitoa ja mehukasta juustoa sekä monenlaisia maukkaita hedelmiä, joita katselee ja maistelee yhtä mielellään.

K a h d e s k u u d e t t a l u k u .

Don Quijoten ja vuohipaimenen tappelusta ja merkillisestä seikkailusta katumuksentekijöiden kanssa, jonka ritarimme saattoi onnelliseen päätökseen otsansa hiessä.

Vuohipaimenen kertomus miellytti kaikkia kuulijoita, varsinkin tuomioherra, joka erinomaisen uteliaana tarkkasi, kuinka hän oli sen kertonut ollenkaan näyttämättä sivistymättömältä vuohipaimenelta ja esiintyen pikemmin hienona hovimiehenä, ja siksi hän lausui, että kirkkoherra oli ollut aivan oikeassa, kun oli sanonut metsissä kasvavan oppineita miehiä. Kaikki kiittivät Eugenioa, mutta kukaan ei ollut kiitosta jakaessaan niin aulis kuin Don Quijote. Hän sanoi:

— Parahin vuohipaimen, jos minulla olisi mahdollisuutta aloittaa jokin uusi seikkailu, niin minä aivan varmaan lähtisin heti matkaan saattaakseni teidän asianne hyvään päätökseen, hakisin pois luostarista Leandran, joka varmaan on siellä vastoin omaa tahtoansa, en välittäisi mitään abbedissasta enempiä kuin muistaakaan, jotka tahtoisivat sitä estää, ja jättäisin hänet teidän haltuunne, jotta saisitte tehdä hänelle mitä ikänä tahdotte ja hyväksi näette, kuitenkin noudattaen ritarillisuuden lakeja, jotka velvoittavat olemaan tekemättä mitään vääryyttä kenellekään nuorelle naiselle; ja joka

tapauksessa toivon Jumalan, meidän Herramme pitävän huolen siitä, ettei pahanilkisen noidan voima mahda niin paljon kuin toisen suopeamman noidan väkevyys, ja siltä varalta minä lupaan teille suojaa ja apua, niin kuin minua siihen velvoittaa oma kutsumukseni, jonka tarkoituksena on juuri heikkojen suojaaminen ja hädänalaisten auttaminen.

Vuohipaimen katseli häntä, näki hänet huonossa asussa ja surkeana, ihmetteli ja kysyi parturilta, joka istui hänen vieressään:

— Hyvä herra, kuka on tuo mies, joka on niin oimittaisen näköinen ja puhuu tuolla tavalla?

— Kuka muu — vastasi parturi — kuin suurimaineinen Don Quijote Manchalainen, solvauksien kostaja, vääryyksien korjaaja, neitojen suoja, jättiläisten kauhu ja kaikkien taisteluiden voittaja?

— Tuo tuntuu minusta — virkkoi vuohipaimen — sellaiselta, mitä saa lukea kirjoista, jotka kertovat vaeltavista ritareista, sillä he tekivät kaikkea, mitä teidän armonne sanoo tämän miehen tekevän; mutta minä otaksun joko teidän armonne laskevan leikkiä tai tuon hyvän herran pääkopassa olevan tyhjiä paikkoja.

— Te olette lurjuksien lurjus ja suuri konna, — sanoi nyt Don Quijote — te olette itse tyhjöpäinen ja viallinen, sillä minun pääni on paremmassa kunnossa kuin nartun, joka teidät synnytti.

Niin sanoen hän samassa sieppasi leivänkimpaleen, joka sattui olemaan käsillä, ja heitti sen vasten vuohipaimenen kasvoja niin vihäisesti, että miehen nenä litistyi; mutta vuohipaimen, joka ei ymmärtänyt selaista leikkiä ja huomasi joutuvansa totisesti pahoin-

pidellyksi, ei välittänyt matosta, pöytäliinasta eikä aterioivasta seurueesta, vaan hyökkäsi Don Quijoten kimppuun ja tarttui molemmin käsin hänen kurkkuunsa niin tuimasti, että olisi varmaan hänet tukehduuttanut, ellei Sancho Panza olisi parahiksi saapunut paikalle, tarttunut häntä hartioihin ja heittänyt keskelle ruokapöytää, niin että lautaset ja lasit särkyivät sirpaleiksi ja kaikki, mitä siinä oli, kaatui ja sinkosi pois. Huomatuaan päässeensä vapaaksi Don Quijote kiiruhti hyökkäämään vuohipaimenen päälle, joka kasvot verissä ja Sanchon potkimana ryömi nelinkontin etsien jotakin pöytäveistä kostakseen sillä verisesti; mutta tuomioherra ja kirkkoherra estivät hänen aikeensa. Parturi järjesti kumminkin niin, että vuohipaimen sai Don Quijoten alleen ja paukutti häntä nyrkeillään niin, että ritariparan kasvoista vuoti verta yhtä paljon kuin hänen omistaan. Tuomioherra ja kirkkoherra olivat pakahtua nauruun, järjestyksenvalvojat hyppivät iloissaan, ja kaikki usuttelivat heitä toistensa kimppuun kuin tappelevia koiria; Sancho Panza vain oli epätoivoisinaan, kun ei päässyt irtautumaan tuomioherran palvelijan käsistä, joka esti häntä menemästä isäntäänsä auttamaan.

Kun siis kaikki muut, lukuunottamatta molempia toisiansa möyhentäviä tappelijoita, iloitsivat ja riemuit-sivat, kuului samassa torven ääni, joka kaikui niin surulliselta, että kaikki kääntyivät katsomaan sinnepäin, mistä ääni kuului. Mutta torven äänen kuuleminen vaikutti kaikkein voimakkaimmin Don Quijoteen, joka tosin oli yhä vielä vuohipaimenen alla aivan vastoin tahtoansa ja saaden selkäänsä enemmän kuin kohtuullista oli, mutta siitä huolimatta sanoi hänelle:

— Parahin piru, sillä mikään muu sinä et voi olla, koska sinulla on ollut kyllin rohkeutta ja voimaa kukistaa minut, minä pyydän sinua tekemään kanssani aselevon, vain yhdeksi tunniksi, sillä tuo torven valittava ääni, joka kaikuu korviimme, tuntuu kutsuvan minua johonkin uuteen seikkailuun.

Vuohipaimen oli jo väsynyt kurittamaan ja saamaan kuritusta, ja päästi hänet heti. Don Quijote nousi seisomaan, käänsi kasvonsa siihen suuntaan, mistä ääni kuului, ja näki samassa, että erästä kukkulan rinnettä laskeutui joukko miehiä puettuina valkoisiin vaatteisiin kuin katumuksentekijät.

Seikka oli se, että taivaan pilvet olivat sinä vuonna evänneet maalta kosteutensa, ja kaikilla sen seudun paikkakunnilla tehtiin pyhiinvaelluksia, pidettiin rukouksia ja harjoitettiin katumusta rukoillen Jumalaa avaamaan laupeutensa kädet ja antamaan sadetta; ja siinä tarkoituksessa saapui nyt jonkin läheisen kylän väki kulkueena erään hurskaan erakon luo, jonka asumus oli tässä laaksossa sijaitsevalla kummulla. Don Quijote näki katumuksenharjoittajien omituiset puvut, ei tullut ollenkaan muistaneeksi, että oli nähnyt niitä jo monet kerrat ennen, kuvitteli, että tässä oli jonkinlainen seikkailutilaisuus ja että yksin hänen, vaeltavan ritarin asia oli siihen käydä. Tätä hänen luuloaan vahvisti vielä se, että hän otaksui erään heidän kantamansa, suruharsoon verhotun pyhän kuvan ylhäiseksi naiseksi, jota nämä roistot ja hävyttömät maantierosvot veivät väkisin; ja tuo oli tuskin ehtinyt iskeä hänen mieleensä, kun hän jo riensi laitumella käyvän Rocinanten luo, otti satulankaareltä suitset ja kilven ja pani suitset heti ratsunsa suuhun. Sitten hän pyysi

Sancholta miekkaansa, nousi Rocinanten selkään, otti kilven käsivarrelleen ja lausui raikuvalla äänellä kaikille läsnäolijoille:

— Nyt, urheat seuralaiseni, saatte nähdä, kuinka tärkeätä on, että maailmassa on ritareita, jotka kuuluvat vaeltavaan ritarikuntaan; nyt, sanon minä, saatte nähdä siitä, miten minä vapautan tuon vankina kuljetetun jalon rouvan, tuleeko vaeltavia ritareita kunnioittaa vai ei.

Niin sanoen hän painoi pohkeensa Rocinanten kupeisiin — hänellä näet ei ollut kannuksia — ja ratsasti täyttä ravia (täydestä laukasta ei ole milloinkaan puhe tässä todenperäisessä historiassa, kun Rocinanten juoksua kuvataan) katumuksenharjoittajia vastaan, vaikka kirkkoherra, tuomioherra ja parturi kokivat häntä pidättää. Se ei ollut mahdollista eikä häntä myöskään pidättänyt Sanchon huuto:

— Mihin nyt, armollinen herra Don Quijote? Mikä piru teitä nyt riivaa ja yllyttää hyökkäämään katolista uskontoamme vastaan? Huomatkaa hiidessä, että tuo on katumuksenharjoittajien kulkue ja että tuo rouva, jota he kuljettavat jalustalla, on pyhän tahrattoman Neitsyt Marian kuva. Harkitkaa, herra, mitä teette, sillä tällä kertaa ei käy sanominen, ettette sitä tiedä.

Sancho näki suotta vaivaa, sillä hänen isäntänsä hyökkäsi niin innoissaan paitapukuisia vastaan ja vapauttamaan suruharson verhoamaa ylhäistä naista, ettei kuulut sanaakaan eikä olisi kääntynyt, vaikka olisi kuullutkin ja vaikka kuningas olisi käsenyt kääntymään. Hän saapui kulkueen luo, pysähdytti Rocinanten, joka jo mielellään hiukan levähti, ja lausui vapisevalla ja karnealla äänellä:

»Sancho Panza vain oli epätoivoissaan, kun ei päässyt irtautu-
maan tuomiherran palvelijan käsistä.»

»Sanchon siinä huutaessa ja valittaessa Don Quijote virkosi.»

— Te, jotka peitätte kasvonne, luultavasti siitä syystä, että tiedätte oman kehnoutenne, huomatkkaa ja kuunnellakaa, mitä minulla on teille sanottavaa.

Ensimmäisinä pysähtyivät kuvankantajat, ja eräs niistä neljästä papista, jotka lauloivat litaniaansa, huomattessaan oudon näköisen Don Quijoten, laihan Rocinanten ja muita naurettavia ominaisuuksia, joita Don Quijotessa ilmeni, vastasi sanoen:

— Parahin herra, jos aiotte sanoa meille jotakin, niin sanokaa pian, sillä nämä veljet piiskaavat itsensä pillalle, emmekä me voi eikä ole oikeinkaan pysähtyä kuuntelemaan mitään, ellei se ole niin lyhyttä, että se voidaan lausua parilla sanalla.

— Minä sanon sen yhdellä sanalla, — virkkoi Don Quijote — ja se sana on tämä: teidän tulee heti laskea vapaaksi tuo kaunis rouva, jonka kyynelet ja murheellinen ulkomuoto aivan selvästi osoittavat, että te kuljettatte häntä vastoin hänen tahtonsa ja että olette tehneet hänelle jotakin ilmeistä vääryyttä. Minä, joka olen syntynyt maailmaan, jotta torjuisin sellaisia solvauksia, en salli häntä kuljetettavan askeltakaan eteenpäin, ellei hänelle anneta takaisin kaivattua vapautta, jonka hän hyvin ansaitsee.

Näistä sanoista kaikki kuulijat huomasivat, että Don Quijoten täytyi olla joku hullu mies, ja he alkoivat nauraa sydämen pohjasta. Mutta heidän naurunsa oli kuin ruutia Don Quijoten mielessä syttyneeseen vihaan. Hän ei sanonut enää sanaakaan, vaan tarttui miekkaansa ja hyökkäsi parien luo. Eräs kantajista luovutti heti taakkansa tovereilleen ja lähti Don Quijotea vastaan heiluttaen jotakin tadikonvartta tai kalikkaa, joka oli parien tukena hänen levätessään. Don Quijote iski

siihen niin voimallisesti, että se katkesi kolmeksi kappaaleeksi, mutta mies löi käteen jääneellä tyngällä Don Quijotea oikeaan olkapäähän, jota kilpi ei voinut suojata sellaista moukkamaista väkivaltaa vastaan, niin tuimasti, että Don Quijote parka suistui maahan pahoinpideltynä. Sancho Panza oli huohottaen juossut hänen jälkeensä ja nyt, nähdessään hänen pudonneen ratsun selästä, huusi hänen kurittajalleen, ettei hän enää löisi, koska tämä oli noiduttu ritari, joka ei ollut tehnyt pahaa kenellekään koko ikänänsä. Mutta talonpoikaa ei hillinnyt Sanchon huuto, vaan se, että hän tuli katsahdaneeksi Don Quijoteen, joka ei hievahduttanut kättänsä eikä jalkaansa. Hän luuli surmanneensa miehen, kahmaisi kouriinsa katumuspaitansa helmet ja pakeni pitkin kenttää kuin kauris.

Sillävälän olivat kaikki Don Quijoten seuralaiset ehtineet hänen luokseen, mutta kulkueessa olevat, jotka näkivät heidän tulevan juosten ja näkivät heidän seurassaan olevat järjestyksenvalvojat ampuma-aseineen, pelkäsivät asian päättyvän huonosti, keräytyivät kaikki piiriin pyhän kuvan ympärille, nostivat kauhtanainsa päähineet, tarttuivat lujasti ruoskiinsa samoin kuin papit vahakynttilöihinsä ja odottivat siten hyökkäystä päättäen puolustautua ja, mikäli mahdollista, hyökätäkin ahdistajaa vastaan. Onni oli parempi kuin he luulivat, sillä Sancho vain heittäytyi herransa ruumiin päälle ja viritti siinä mitä surullisimman ja naurettavimman valitusvirren, koska luuli, että hän oli kuollut.

Kirkkoherran tunsu eräs toinen kirkkoherra, joka oli tullut kulkueen mukana, ja tämä seikka sai molempien joukkojen pelon tyyntymään. Ensimmäinen kirkkoherra selitti toiselle parilla sanalla, millainen mies Don Quijote

oli, ja hän lähti koko katumuksentekijäjoukon kanssa katsomaan, oliko ritariparka kuollut. He kuulivat Sancho Panzan itkien lausuvan:

— Oi sinä ritarillisuuden kukka, jonka hyvin käytettyjen ikävuosien juoksun katkaisi yksi ainoa kartunisku! Oi sinä kunnia suvulle, sinä kunnia ja kaunistus koko Manchalle ja koko maailmallekin, joka nyt sinun menetyäsi tulee olemaan täynnä pahantekijöitä, joiden enää tarvitse pelätä, että heitä rangaistaan ilkitöistään! Oi sinä, joka olit anteliaampi kuin kaikki Aleksanterit, koska jo kahdeksan kuukauden palveluksen jälkeen olit lahjoittanut minulle parhaan saaren, mitä meri syleilee ja piirittää! Oi sinä, joka kohtelit nöyrästi ylpeitä ja kopeasti nöyriä, sinä, joka syöksyit vaaroihin, kärsit solvauksia, rakastuit ilman syytä, jäljittelit hyviä, olit pahojen vitsaus ja kaiken kehnon vihollinen, sanalla sanoen vaeltava ritari, mikä onkin kaikki, mitä sanoa voidaan!

Sanchon siinä huutaessa ja valittaessa Don Quijote virkosi ja sanoi ensimmäisiksi sanoikseen:

— Hän, joka elää poissa teidän luotanne, suloisin Dulcinea, kokee vielä pahempaa kurjuutta kuin tämä. Auta minua, hyvä Sancho, pääsemaan nulle noidutuille rattaille; minä en kykene nyt painollani rasittamaan Rocinanten satulaa, sillä koko tämä olkapääni on rikki.

— Sen minä teen kovin mielelläni, herrani; — vastasi Sancho — ja palatkaamme nyt kotikylään näiden herrojen kanssa, jotka toivovat teidän parastanne; siellä voimme sitten pitää neuvoa uuden retken tekemisestä, josta meille koitukoon enemmän hyötyä ja mainetta.

— Olet oikeassa, Sancho; — vastasi Don Quijote — nyt lienee varsin viisasta antaa mennä ohi vallitsemassa olevan tähtien huonon vaikutuksen.

Tuomioherra, kirkkoherra ja parturi sanoivat hänelle, että hän menettelisi aivan oikein, jos tekisi niin kuin sanoi, ja niin he, nautittuaan Sanchon yksinkertaisista puheista, sijoittivat Don Quijoten rattaille, joilla hän oli jo aikaisemmin ollut. Kulkue järjestyi jälleen ja jatkoi matkaansa, vuohipaimen sanoi jäähyväiset kaikille, järjestyksenvalvojat eivät halunneet lähteä kauemmaksi, ja kirkkoherra maksoi heille, mitä heidän tuli saada. Tuomioherra pyysi kirkkoherraa ilmoittamaan, kuinka Don Quijoten kävisi, parantuisiko hän hulluudestaan vai jäisikö sitä potemaan, ja niin hän sanoi hyvästi lähtien jatkamaan matkaansa. Sanalla sanoen: kaikki erosivat ja lähtivät kukin taholleen, niin että jäljelle jäivät vain kirkkoherra ja parturi, Don Quijote ja Panza ja kelpo Rocinante, joka sieti yhtä kärsivällisesti kuin hänen isäntänsä kaikki, mitä oli joutunut kokemaan.

Häränajaja valjasti härkensä, sijoitti Don Quijoten heinäkuvon päälle ja lähti tavalliseen hiljaiseen tahtiin kulkemaan kirkkoherran osoittamaa tietä, ja niin he kuuden päivän kuluttua saapuivat Don Quijoten kylään. He tulivat sinne keskellä päivää, joka sattui olemaan sunnuntai, ja koko kylän väki oli torilla, jonka halki Don Quijoten rattaat vierivät. Kaikki riensivät luo näkemään, mitä rattailia oli, ja hämmästyivät kovin tuntuessaan kylänmiehen; eräs poika juoksi ilmoittamaan hänen emännöitsijälleen ja sisarentyttäreilleen, että heidän enonsa ja isäntänsä saapui kotiin laihana ja kelmeänä maaten heinissä härkärattailla. Surkeata oli kuulla, kuinka molemmat naiset huusivat, nähdä, kuinka he löivät kasvojaan ja taas kirosivat kirottuja ritarikirjoja;

ja tämä kaikki uudistui, kun he näkivät Don Quijoten ajavan sisään portista.

Kun oli saapunut tieto Don Quijoten tulosta, saapui Sancho Panzan eukko, joka oli jo aikoja sitten saanut tietää, että hänen miehensä oli lähtenyt aseenkantajana ritaria palvelemaan, ja Sanchon nähtyään hän kysyi ennen muuta, kuinka aasi voi. Sancho vastasi, että se voi paremmin kuin aasin isäntä.

— Jumalalle kiitos, — virkkoi eukko — että hän on ollut minulle niin armollinen; mutta kerro nyt, hyvä ystävä, mitä hyvää olet saanut aseenkantajatoimestasi. Tuotko minulle korean hameen? Ja sieviä kenkiä lapsille?

— En minä tuo mitään sellaista, eukkoseni, — sanoi Sancho; mutta kyllä minulla on muuta parempaa ja arvokkaampaa.

— Sepä oikein hauskaa; — vastasi eukko — näytä minulle, mitä sinulla on parempaa ja arvokkaampaa, ystäväni; minä tahtoisin sen nähdä, jotta saisin hiukan iloa sydämeeni, joka on ollut niin surullinen ja tyytymätön koko tänä pitkänä aikana, jonka olet ollut poissa.

— Kyllä minä sen näytän, eukkoseni, kun tästä kotiin ehditään, — sanoi Panza — mutta ole nyt niin kauan hiljaa; jos näet Jumala suo, että lähemme vielä kerran etsimään seikkailuja, niin sinä saat pian nähdä minut kreivinä tai jonkin saaren käskynhaltiana, ei minkään sellaisen retusaaren, jonka löytää mistä tahansa, vaan kaikkein parhaan saaren, mitä maailmassa voi olla.

— Suokoon Jumala, että niin käy, rakas mieheni, sillä kyllä me sitä tarvitsisimme. Mutta sano minulle, mitä ne ovat, ne sellaiset saaret, en minä sitä ymmärrä.

— Ei ole hunaja aasin suuta varten; — vastasi Sancho — sinä saat nähdä sen aikanaan ja joudutpa ihmettelemään, kun kuulet, kuinka kaikki alustalaisesi nimittävät sinua armolliseksi rouvaksi.

— Mitä sinä puhut, Sancho, armollisista rouvista ja saarista ja alustalaisista? — virkkoi Juana Panza. Se näet oli Sanchon eukon nimi, vaikka he eivät olleet sukulaisia, sillä Manchassa on tapana, että nainen ottaa miehensä sukunimen.

— Älä nyt pidä niin kiirettä, Juana, ehdithän sinä vielä saada kaikki tietää; riittää, kun sanon sinulle totuuden, ja tuki nyt suusi. Minä voin sanoa sinulle tässä ohimennen ainoastaan, ettei maailmassa ole mitään hauskeempaa kuin olla arvossapidetty mies ja seikkailuja etsivän vaeltavan ritarin aseenkantaja. Totta kyllä, etteivät useimmat seikkailut pääty niin mieleisesti kuin voisi toivoa, sillä sadasta sellaisesta päättyy yleensä yhdeksänkymmentäyhdeksän ihan hullusti. Minä tiedän sen omasta kokemuksestani, sillä minua on toisinaan poukotettu, toisinaan paukutettu, mutta sittenkin on hauskaa odottaa seikkailuja ja kulkea yli vuorten, läpi metsien, nousta korkeille huipuille, käydä linnoissa ja oleskella majataloissa aivan vapaasti ja maksamatta yhtään pirun maravediä.

Sancho Panza ja Juana Panza, hänen eukkonsa, keskustelivat näin sillä aikaa kuin Don Quijoten emännöitsijä ja hänen sisarentyttärensä ottivat herransa vastaan, riisuiivat hänet ja sijoittivat hänen vanhaan sänkyynsä. Hän mulkoili heihin eikä voinut oikein käsittää, mihin oli joutunut. Kirkkoherra kehoitti sisarentytärtä hoitamaan enoansa oikein hyvin ja varomaan tarkoin, ettei hän pääsisi enää pakenemaan, sekä kertoi, millaista

vaivaa oli täytynyt nähdä, ennenkuin hänet oli saatu takaisin kotiin. Nyt molemmat naiset alkoivat jälleen huutaa taivasta avukseen, nyt he jälleen kirosivat ritari-romaaneja, nyt he rukoilivat taivasta heittämään sel-laisten valheitten ja hullutusten sepittäjät helvetin sy-vimpään kuiluun. Vihdoin he alkoivat pelätä jäävänsä jälleen ilman isäntäänsä ja enoansa niin pian kuin hän hiukan toipuisi; ja kävikin niinkuin he otaksuivat.

Vaikka tämän historian kirjoittaja on kaikella huolella ja utteruudella etsinyt tietoa niistä urotöistä, joita Don Quijote suoritti kolmannella retkellään, ei hän sittenkään ole voinut löytää mitään mainintaa niistä, ei ainakaan mistään luotettavista muistiinpanoista; Manchan muistoissa on säilynyt ainoastaan huhu, että Don Quijote kolmannen kerran kotoaan lähtiessään meni Zaragozaan ollen läsnä eräässä kuuluisassa turnauk-sessa, joka pidettiin siinä kaupungissa, ja että hänelle siellä sattui seikkoja, jotka olivat hänen urheutensa ja hyvän ymmärryksensä arvoisia.

Hänen elämänsä viimeisistä vaiheista ja hänen kuole-mastaan kirjoittaja ei myöskään voinut saada minkään-laista selkoa eikä olisi tullut tietämään niistä mitään, ellei hänen hyvä onnensa olisi johdattanut häntä tapaa-maan erästä vanhaa lääkäriä, jolla oli hallussaan lyijy-laatikko, joka hänen tiedonantonsa mukaan oli löydetty erään uudistettavana olevan vanhan erakonasumuksen perustuksesta. Tässä laatikossa oli ollut muutamia pergamenttilehtiä, täynnä vanhanaikaista, mutta kas-tiliankielistä kirjoitusta, säkeitä, jotka kuvailivat useita Don Quijoten sankaritöitä ja kertoivat Dulcinea Toboso-laisen kauneudesta, Rocinanten ulkomuodosta, Sancho Panzan uskollisuudesta ja itse Don Quijoten hautajai-

sista sekä sisälsivät erinäisiä hautakirjoituksia ja ylistysrunoja hänen elämälleen ja töilleen. Ne, jotka voitiin lukea ja selittää, tämän uudenlaisen ja verrattoman historian luotettava tekijä liittää tähän. Tekijä pyytää lukijoiltaan palkaksi siitä suunnattomasta vaivasta, joka hänellä oli tutkiessaan ja etsiessään kaikkia Manchan arkistoja saadakseen sen päivänvaloon, ainoastaan, että he luottavat häneen samalla tavalla kuin älykkäät ihmiset yleensä luottavat ritarromaaneihin, jotka ovat maailmassa niin hyvässä maineessa. Siten hän katsoo saavansa täyden palkan ja tyydytyksen ja innostuu etsimään ja vetämään päivänvaloon toisiakin, jotka ehkä eivät ole yhtä todenmukaisia, mutta ainakin yhtä kekseliäitä ja hupaisia.

Ensimmäiset sanat, jotka oli kirjoitettu lyijylaatikosta löydettyyn pergamenttiin, olivat nämä:

MANCHAN KAUPUNGIN ARGAMASILLAN
AKATEMIAN JÄSENET

URHOOLLISEN DON QUIJOTE MANCHALAISEN
ELÄMÄSTÄ JA KUOLEMASTA

HOC SCRIPSERUNT

Murjaani, Argamasillan akatemian jäsen,
Don Quijoten hautapatsaaseen.

Hautakirjoitus.

Se hullu mies, mi Manchaa runsaammin
kuin Jason Kretaa voitonmerkein puki,
se äly, pilviin mi nous silloinkin,
kun maassa parempi ois ollut tuki,

se vahva käsi, jonka jälkihin
 maat Rivast' aina Gaetaan eivät kuki,
 mi niinkuin julma Muusa pronssihin
 piirs' säkeitänsä, joita kansat luki,

hän, jota kantoi sankaruus ja lempi
 ohitse monen kuulun Amadiin,
 mies Galaoreita paljon ylhäisempi,

hän, ratsastaja Rocinante-hevon,
 mies eksynyt niin moniin vaiheisiin,
 tään kylmän paaden alla löysi levon.

Loiseläjä, Argamasillan akatemian jäsen,
IN LAUDEM DULCINEAE DEL TOBOSO.

Sonetti.

Hän, jonka tässä näätte, korkein povin
 ja kiihkein elein, Dulcinea on,
 tuo kuningatar tobosolaishovin
 ja lemmitty Quijoten mainion,

mi lemmen tähden samos pitkän tovin
 ylitse Sierra Negran vuoriston
 ja Montielin aavan aution,
 vain jalan kulkein, uupuneena kovin

vuoks Rocinanten. Kova onni moinen,
 voi että kohtasit sä naista tätä
 ja tätä ritaria urhoollista!

Näät nuorna kuihtumaan jäi heistä toinen,
 ja toista piinas lemmen tuska, hätä,
 vaikk' onkin muisto hällä marmorista.

Oikullinen, Argamasillan akatemian ylen
ymmärtäväinen jäsen, Don Quijote Man-
chalaisen ratsun Rocinanten ylistykseksi.

Sonetti.

Hän istuimeltaan kullankätkkylvältä,
mi Marsin askelista verestä,
ritari Manchan, katsoo, huimapää,
ja lippu kädestänsä kohoo hältä.

Myös säilä, jota vihamies ei vältä,
ja varustukset siinä lepäjää.
Uus urotöitten muoto! Tyyli tää
on onnistunut löytö tekijältä.

Jos Galliakin kerskuu Amadiistaan,
jonk' urhojälkeläiset Kreikanmaan
vei kunniaan ja jaloon voittokiistaan,

Quijote kruunu on Bellonan hovin,
kuin Gallia tai Kreikka urhoistaan,
niin hänest' ylpeä on Mancha kovin.

Ei hälle koskaan unhonaika koita,
kun Brilladoro tai Bayardokaan
näät Rocinanten raisuutta ei voita.

Pilkkakirves, Argamasillan akatemian
jäsen, Sancho Panzalle.

Sonetti.

Mies lyhyt varreltaan on Sancho Panza,
mut ihme! suuri kunnoltaan on hän.
Niin vilpitön ja rehti toimensansa,
ett' asemies ei kukaan, vannon tän.

Ois kreivikskin hän noussut arvoltansa,
mut vastaan sai hän juonen ilkeän,
näät häntä kietoi pahain miesten ansa,
mi aasiakaan ei näy säästävän.

Kas aasillaan (jos sanoa saa luvan)
näät seuras asemies tää rehti, lauha
ain' herraa, jota Rocinante kantoi.

Voi turhat toiveet, petos harhakuvan!
On niillä huulillansa lepo, rauha,
mut savun, varjon lopuks vain ne antoi.

Pirunkuvainen, Argamasillan akatemian
jäsen, Don Quijoten haudalla.

Hautakirjoitus.

Eräs ritari lepää tässä;
hän ajaen Rocinantellaan
jäi aina pulaan pahimpaan
kovin kärsien elämässä.

Myös asemies Sancho Panza on
hänen viereensä haudattu tähän,
oli järkeä hänellä vähän,
mut uskollisuus verraton.

Piumpaum, Argamasillan akatemian jäsen,
Dulcinea Tobosolaisen haudalla.

Hautakirjoitus.

On Dulcinean hauta tää;
hänet kesken kukoistusta
vei kuolon syli musta,
vain tomu hänestä nyt jää.

Ei ykskään jalosyntyinen
 hänt' ollut ylhäisempi,
 Quijote häntä lempi,
 ja kylä muistaa kaivaten.

Nämä säkeet olivat säilyneet niin eheinä, että ne voitiin lukea; muissa kirjoitus oli niin rappeutunut, että ne jätettiin eräälle akatemianjäsenelle, jotta hän ottaisi selkoa niiden todennäköisestä sisällöstä. Hänen kerrotaan monta unetonta yötä vietettyään ja suurta vai-
 vaa nähtyään tehtävän suorittaneen ja aikovan Don Quijoten kolmatta matkaanlähtöä odottaessaan ne julkaista.

Forse altri canterà con miglior plettro.

SELITYKSIÄ.

Siv.

- 32 *Micomicon*, *Micomicon*. Näiden nimitysten kantasana on erästä pitkähäntäistä apinaa merkitsevä *mico*.
- 36 *saan muuttumaan valkoiseksi tai keltaiseksi*: hopea- tai kultakolikoiksi.
- 38 *Pegasos-hevonen* — *mauri Muzaraque* — *Zuleman kumpu* — *Complutum*in kaupunki. P., kuten tiedämme, oli Medusan verestä syntynyt siipiratsu, josta myöhemmät runoilijat tekivät tunnetun runoratsun. — Mauri M. on suuresta maineestaan huolimatta painunut syvään unohduksen yöhön. — Z:n kumpu sijaitsee lounaiseen Ptolemaion mainitsemasta Complutumin kaupungista, jonka paikalla on Alcalá de Henaresin kaupunki, missä syntyi Miguel de Cervantes Saavedra.
- 40 *Meotis-järvi*: nykyinen Asovin meri, roomalaisten Maeotis.
- 47 *Don Azote*, *Don Jigote*. Azote = piiska; jigote = hakattu liha.
- 62 *soppihan lahja hihaan pääsiäisen jälkeenkin*. Munkki-veljet keräsivät avaroihin hihoihinsa lahjoja, joita varsinkin pääsiäisenä saattoi kertyä runsaasti.
- 64 *ken hyvän saa ja huonon valitsee jne.* Sananlasku kuuluu: »Quien bien tiene y mal escoge, por mal que le venga no se enoje». (Ken valitsee huonon, vaikka omistaa hyvän, älköön panke pahakseen, jos käy huonosti.) Sancho muuttaa sananlaskun jälkipuolen aivan mielettömäksi.
- 76 *Gonzalo Hernández (Fernández) de Córdoba* (1443—1515), kuuluisa espanjalainen sotapäällikkö, joka saavutti suuren maineen taisteluissa maureja vastaan sekä Italian-sodassa, missä hänen saamansa voitot takasivat Espanjalle Napolin kuningaskunnan omistuksen.

Siv.

- 76 *Diego García de Paredes* (1469—1533): suuren kokonsa ja valtaviien ruumiinvoimiensa vuoksi suurta kansansuosiota saavuttanut espanjalainen sotaurho.
- 87 *nainen, josta Viisas puhuu jne.* Viisas on tietenkin Salomo, jonka Sananlaskujen 31. luvun 10. värsystä löydetään kysymys: »Kuka löysi kunnan vaimon?» Cervantesin käyttämä sanamuoto viittaa Vulgatan tekstiin (*Mulierem fortem quis inveniet?*).
- 92 *Luigi Tansillo* (Tansello): aikoinaan — hän eli 1510—1570 — kuuluisa italialainen runoilija. »Pyhän Pietarin kyynelet» oli kääntänyt kastiliankieleen mm. Luis Gálvez de Montalvo, Cervantesin hyvä ystävä.
- 93 *kertoo tehneen sen maljakokeen jne.* Maljakokeesta kertovat vanhat kansantarinat, ja Ariosto on käyttänyt aihetta »Raivoisassa Rolandissaan». Eräs ritari (ei mikään »yksinkertainen tohtori», kuten Cervantes sanoo), jonka linnaan, Mantuan seuduille, Roland oli yöpynyt, näytti tälle ilta-aterian päätyttyä ihmeellisen maljan, jonka sanoi ilmaisevan aviomiehelle, oliko vaimo uskollinen vai ei: jos oli, niin mies voi maljasta onnekseen juoda, ellei, niin viini valahti hänen rinnoilleen. Roland kieltäytyi kokeeseen rupeamasta, sanoi tietävänsä, että nainen on heikko, ja tahtovansa säilyttää oman luottamuksensa lujana:

»*Mia donna è donna, ed ogni donna è molle:
Lasciam star mia credenza come stasse.*»

»Yksinkertainen tohtori», joka tosin ei joutunut tekemisiin taikamaljan kanssa, esiintyy myös Arioston runoelmassa ja edustaa hänkin mieleetöntä uteliaisuutta, joten on hyvin ymmärrettävää, että Cervantes sekoitti yhteen nämä kaksi eri kertomusta.

- 95 *Danae*: Kuningas Akrision ainoa tytär, jonka hänen isänsä sulki torniin siten ehkäistäkseen kaameiden ennustusten vuoksi estettävältä näyttävän suvunjatkumisen. Zeus lankesi kultasateena vanki-neidon helmaan, ja siitä syntyi Perseus.

Siv.

- 118 *niiden neljän s:n lisäksi, jotka* jne. Tarkoitetaan sanojen *sabio* (viisas), *solo* (yhtä ainoata palvovainen), *solícito* (uuttera, huolellinen palvonnassaan) ja *secreto* (vaitelias) ilmaisemia hyviä rakastajan-ominaisuuksia. — Tekstissä oleviin lemmen-aakkosiin nähden huomauttatakoon, että niiden suomenkieliseen asuun saataminen tuottaa vaikeutta vasta, kun ehtii ö:hön, jolla alkavia sanoja kielessämme on vähänlaisesti. Olisi ehkä kelvannut »öykkäri», koska se merkitsee mm. pohattaa, mutta mieluummin valitsin sentään »öntyrin», joka tarkoittaa »voimallista henkilöä» (Lönnotin Lisäviikko s. 210: »stark l. kraftfull person»). X:n poisjättämisen perustelu (»koska se on k a r h e a äänne») tuntuu sitäkin pätevämmältä, jos muistamme, että tällä kirjaimella merkittiin espanjankielessä aikaisemmin äännettä, jonka merkinä nykyisin on j, siis tuota esim. *Don Quijoten* nimessä esiintyvää äännettä, jota lausuttaessa sopii ja tulee kurkkua karahduttaa.
- 126 *utena ja ahdistettuna Penelopeiana*. Tarvitseeko selittää, että P. oli Odysseun jalo puoliso, kaikkien uskollisten aviovoimojen klassillinen perikuva?
- 132 *että hänellä oli puolisonaan uusi Porcia* jne. *Marcus Junius Brutuksen* puoliso P. oli jalo ja uskollinen roomalainen aviovaimo.
- 133 *Leonela otti . . . viiniä ja pesi sillä haavan* jne. *Francisco Rodríguez Marín* huomauttaa kommentaarissaan, että sokea mies (ks. I nidos, s. 34), rikottuaan ruukunsirpaleilla *Lazarillon* poskipäät, käytti voiteena viiniä, ja mainitsee viinin parantavaa voimaa tähdentävän espanjalaisen lauseparren: »¡ Maldita la llaga que el vino no sana!» (Kirottu se haava, jota ei viini paranna!) Siitä ei pahasti eroa suomalainen: »Jos ei viina ja sauna auta» jne.
- 136 *hirmuisesta taistelusta nahkaisia punaviinileilejä vastaan* jne. Sellainen »leili» oli *cuero* ei ole mikään pikkunasakka, vaan kokonainen häränvuota, josta on leikattu pois pää ja jalat polvia myöten; vuota ommellaan umpeen ja siihen sovitetaan tarpeellinen runti, hen-

Siv.

- kuri ja laskuhana. Ei siis ihmekään, että moinen kuvatus saattoi Don Quijoten silmissä ja käsissä muuttua päättömäksi jättiläiseksi.
- 147 *monsieur de Lautrec Suurta sotapäällikköä Cordoban Gonzalo Fernándezia vastaan* jne. Tässä Cervantesin muisti kuuluu petteävän: Lautrecin saapuessa Napolin kuninkaskuntaan Suuri sotapäällikkö oli jo aikoja sitten palannut Espanjaan.
- 168 *kyllöpähän nähdään, kun munia paistetaan* jne. Tämä sananparsi näyttää olevan peräisin vanhasta Melchor Santa Cruzin julkaisemasta juttukokoelmasta »Floresta española». Eräässä siihen sisältyvässä tarinassa kerrotaan, kuinka kuljeksiva hiilikauppias myy muutamalle eukolle korillisen hiiliä ja pistää salavihkaa eukon paistinpannun tyhjään koriinsa. Eukko kysyy, ovatko hiilet tammipuun hiiliä ja muuten hyvää laatua, ja varas vastaa: »Kyllä näette, kun (munia) paistatte.»
- 187 *päätti lähteä Intiaan*. Intia (Las Indias) merkitsi »Länsi-Intiaa», nykyisin sillä nimellä mainittuja saaria ja espanjalaisten valloittamaa Amerikan manteren osaa.
- 188 *Alessandria della Paglia*: Pohjois-Italiassa sijaitseva linnoituspaikka.
- 190 *olisin voinut toivoa . . . saavani jonkin meriseppelen*. Meriseppelen l. laivaseppelen, *corona navalis*, roomalaiset antoivat merivoiton saavuttaneelle päällikölle.
- 190 *Juan Andrean amiraalilaiva*. Tämä Juan Andrea oli Giovanni (Gianettino) Andrea Doria, kuuluisan genovalaisen merisankarin veljenpoika.
- 191 *Don Alvaro de Bazán* (1526—1588), mainio espanjalainen amiraali.
- 196 *pakeni arnautiksi puettuna*. Arnautti = albanialainen.
- 198 *mitä oli jäänyt jäljelle »Luostariveljen» rakentamasta* jne. »Luostariveli», *El Fratín* (ital. sanasta *fratino*, joka oli munkkien pilkkanimi), oli italialaissyntyinen linnoitustenrakentaja Giovanni Paleazzo.
- 201 *espanjalainen sotilas, jonka nimi oli Saavedra*: Cervantes itse.

Siv.

- 219 *tuhatviisisataa zoltania*. Zoltani (soltani), »sultaanin raha», turkkilainen kultaraha, eri paikoissa ja eri aikoina arvoltaan erilainen (16. ja 17. vs. siihen laskettiin 140 asproa, jotka vastasivat suunnilleen 9 pesetaa).
- 224 *maurilaisia bagarinoja*. Bagarinojen (arabialaisesta sanasta *bahari* = merimies) nimellä mainittiin vapaita soutajia, jotka saivat työstään palkan (siis ei kaleerivankeja).
- 232 *Cava rumia*. Cervantesin mainitsema nimen selitys on kansanetymologiaa. — Puheenaoleva »keho kristitty nainen» oli I nidoksessa mainitun Ceutan kreivin Julianin tytär (muist. s. 357).
- 255 *Palinurus*: Aeneaan aluksen perämies, joka uneen uupuneena syöksyi mereen ja hukkui.
- 262 *kolmikasvoinen taivaanvalo*: kuu (ensimmäinen neljännes, täysikuu, viimeinen neljännes), Horatiuksen *diva triformis*.
- 262 *sille kevytjalkaiselle kiittämättömälle* jne.: viittaus Apollon ja Daphnen mytologiseen taruun.
- 289 *hän huomasi yhtäkkiä joutuneensa Agramanten leiriin*. Tarinan kertoo Ariosto. Arkkienkeli Mikael lähettää eripuraisuuden jumalattaren pakanakuninkaan Agramanten leiriin siten auttaakseen Parisissa piirityksessä olevaa Kaarle-keisaria.
- 302 *sicut erat in principio*: »niinkuin oli alussa (t. alkujaan).
- 305 *ennenkuin pakenevan nymfin vainooja ehtii* jne. Vainooja ja nymfi: Apollo ja Daphne.
- 312 *Kertomus Rinconetesta ja Cortadillosta*: Eräs niistä novelleista, jotka Cervantes myöhemmin julkaisi nimellä *Novelas ejemplares*.
- 314 *Villalpandon Summulat*. Segovialainen Gaspar Cardillo de Villalpando, mainio teologi ja Alcalán yliopiston opettaja, julkaisi v. 1557 teoksen *Summula summularum*, joka oli mainitussa opinahjossa dialektisten opintojen virallisena tekstinä.
- 319 *Intian papin Johanneksen mailla*. Tätä Johannesta, jonka Cervantes mainitsee jo aikaisemmin (I nidos, s. 23),

Siv.

- pitivät ranskalainen historioitsija Joinville (13 vs.) ja italialainen matkailija Marco Polo historiallisena henkilönä, jonka Aasiaan perustaman valtakunnan muka valloitti suuri Dshingiskhan (v:n 1200 tienoilla).
- 325 *kolme tragediää (La Isabela, La Filis, La Alejandra)*. Niiden tekijä oli Lupercio Leonardo de Argensola (1559—1613), jonka muisto on säilynyt tämän Cervantesin maininnan vuoksi pikemmin kuin hänen heikonlaisten kirjallisten tuotteittensa nojalla.
- 325 *Kostettu kiittämättömyys (La Ingratitud vengada), Numancia (La N.), Kauppias rakastajana (El Mercader amante), Suopea vihaajatar (La Enemiga favorable)*. Ensimmäinen oli Lope de Vega, toinen Cervantesin, kolmas Gaspar de Aguilarin ja neljäs tuomioherra Francisco Tárregan kirjoittama.
- 329 *eräs meidän kaikkein nerokkaimpia kirjailijoitamme*: Lope de Vega, jota C:n kritiikki tässä nähtävästi muutenkin koskee.
- 343 *lusitalialainen Juan de Merlo jne.* Don Quijote mainitsee tarunomaisia ja todella eläneitä henkilöitä. Juan de Merlo, Pedro Barba, Gutierre Quijada, Fernando de Guevara, Suero de Quiñones, Luis de Falces ja Gonzalo de Guzmán kuuluvat jälkimmäiseen ryhmään.
- 344 *arkkipiispa Turpin*: aikaisemmin mainittu I nid. s. 84 (muist.).
- 348 *portit hyasintteja*. Hyasintti merkitsee tässä erästä jo Raamatussa mainittua väriiltään kirkkaanpunaista (t. oranssinkeltaista) jalokiveä.
- 371 *kohtelit nöyrästi ylpeitä ja kopeasti nöyriä*. »Suu sanan erehdyttää»: Sancho tulee murheessaan määritelleeksi herransa käyttäytymisen päinvastoin kuin oikeastaan olisi pitänyt.
- 374 *Manchassa on tapana, että nainen ottaa miehensä sukunimen*. Muualla Espanjassa oli ja on vieläkin yleistä, että vaimo säilyttää oman sukunimensä, johon hän voi liittää miehensä nimen; Sanchon puoliso olisi siis saattanut olla nimeltään Juana Gutierrez de Panza (tai

Siv.

Teresa Cascajo de Panza — romaanin toisessa osassa hän näet saa säännöllisesti nimen Teresa ja väittää itse tyttönimensä olleen Teresa Cascajo).

- 376 *Manchan kaupungin Argamasillan Akatemian jäsenet.* Säikeissä saattaa piillä viittauksia Cervantesille varmaan tutun pikkukaupungin Argamasilla de Alban oloihin ja henkilöihin, mutta tutkimus ei ole voinut seikkaa paljonkaan valaista.
- 378 *Brilladoro, Bayardo:* edellinen Rolandin, jälkimmäinen Rinaldon sotaratsu (kts. Ariosto: »Orlando furioso»).
- 380 *Forse altri canterà* jne. Säe Arioston »Raivoisasta Rolandista»: »Toinen kenties laulaa laatusammin.»
-

SISÄLLYS.

	Siv.
K a h d e k s a s k o l m a t t a l u k u, missä käsitellään uutta ja mielisää seikkailua, johon joutuivat kirkkoherra ja parturi samassa vuoristossa	5
Y h d e k s ä s k o l m a t t a l u k u, missä kerrotaan siitä hupaisesta juonesta ja keinosta, jota käytettiin vapauttaessa rakastunutta ritariamme hänen aloittamastaan ylen ankarasta katumuksenteosta	26
K o l m a s k y m m e n e s l u k u, jossa kerrotaan kauniin Dorotean älykkydestä sekä muista varsin miellyttävistä ja hupaisista seikoista	43
Y h d e s n e l j ä t t ä l u k u. Don Quijoten ja hänen aseenkantajansa Sancho Panzan hauska keskustelusta sekä muista tapahtumista	58
K a h d e s n e l j ä t t ä l u k u, jossa kerrotaan, mitä majatalossa sattui Don Quijoten koko seurueelle	72
K o l m a s n e l j ä t t ä l u k u, jossa esitetään kertomus mielettömästä uteliaisuudesta	82
N e l j ä s n e l j ä t t ä l u k u, jossa jatkuu kertomus mielettömästä uteliaisuudesta	109
V i i d e s n e l j ä t t ä l u k u, missä kerrotaan Don Quijoten urheasta ja hirmuisesta taistelusta nahkaisia punaviinileilejä vastaan sekä saatetaan päätökseen kertomus mielettömästä uteliaisuudesta	136
K u u d e s n e l j ä t t ä l u k u, jossa käsitellään muita majatalossa sattuneita merkillisiä seikkoja	147
S e i t s e m ä s n e l j ä t t ä l u k u, jossa jatkuu kertomus suurimaineisesta prinsessasta Micomiconasta ja esitetään muitakin hauskoja seikkailuja	162

K a h d e k s a s n e l j ä t t ä l u k u, jossa esitetään Don Quijoten pitämä merkillinen puhe asetoimesta ja opillisesta sivistyksestä	178
Y h d e k s ä s n e l j ä t t ä l u k u, jossa vapautunut orja kertoo elämästään ja kohtaloistaan	185
N e l j ä s k y m m e n e s l u k u, jossa vapautuneen orjan kertomus jatkuu	197
Y h d e s v i i d e t t ä l u k u, jossa vapautunut orja jatkaa kertomusta kohtaloistaan	215
K a h d e s v i i d e t t ä l u k u, jossa kerrotaan, mitä majatalossa vielä tapahtui, sekä muista tietämisen arvoisista seikoista	244
K o l m a s v i i d e t t ä l u k u, jossa kerrotaan nuoren muulinajajan sievä tarina sekä muita majatalossa sattuneita merkillisiä tapauksia	255
N e l j ä s v i i d e t t ä l u k u, jossa jatkuu kertomus majatalossa sattuneista ennenkuulumattomista tapahtumista	270
V i i d e s v i i d e t t ä l u k u, jossa lopullisesti selvitetään Mambrinon kypäriä ja aasinsatulaa koskeva epäily ja kerrotaan täysin totuudenmukaisesti muita sattuneita seikkailuja	283
K u u d e s v i i d e t t ä l u k u, jossa kerrotaan merkillisestä seikkailusta järjestyksenvalvojen kanssa ja urhean ritarimme Don Quijoten ankarasta vihanvimmasta	295
S e i t s e m ä s v i i d e t t ä l u k u. Kertomus siitä, kuinka Don Quijote Manchalainen ihmeellisellä tavalla noiduttiin, ja muista merkillisistä tapahtumista	308
K a h d e k s a s v i i d e t t ä l u k u, jossa tuomioherra jatkaa esitystään ritarromaaneista ja muista hänen neronsa arvoisista asioista	323
Y h d e k s ä s v i i d e t t ä l u k u, missä kerrotaan siitä älykkäästä keskustelusta, joka Sancho Panzalla oli isäntänsä Don Quijoten kanssa	335
V i i d e s k y m m e n e s l u k u, jossa kerrotaan Don Quijoten ja tuomioherran älykkäästä väittelystä sekä muista tapahtumista	346

Y h d e s k u u d e t t a l u k u, jossa mainitaan, mitä vuohipaimen kertoi kaikille niille, jotka kuljettivat Don Quijotea	356
K a h d e s k u u d e t t a l u k u. Don Quijoten ja vuohi- paimenen tappelusta ja merkillisestä seikkailusta katu- muksentekijöiden kanssa, jonka ritarimme saattoi on- nelliseen päätökseen otsansa hiessä	364
S e l i t y k s i ä	381

